

त्रकादनिमिषान्नः किंचिद्गोष्ठादिकं वीक्ष्यते तस्यावश्यमेव नि
 । कीदृशः फलपद्मात्मादत्ताद्रमरपंक्तीराकली कुर्वन् । तेषामद
 साप्रविचार्यप्रवृत्तिप्रयायः स्वदम्भतोयः स्वदम्भस्य या विनामम
 बुतवहनवशादिक्रमरसः सुगंधितवति । कवलितमकरंदमिति प्रा
 चननयस्वात्रयोपि गच्छंतीत्यर्थः तिस्रहोक्तिः । तयोः प्रथमः की
 शं वक्रासिवरुंडविंदयासां ताः । तद्यानि दयाक्रांतानि नीलोत्पलानी

दयाऽनिमिषदृष्टिनीनेत्रे दूर्यतावागिला मिति प्रमानश्चियेत्येकाश्रयः ॥ विकारपयवातोमंदं वाति
 मदनार्था । माद्यं ताहृद्यं यो यो वनाद्यामाभूत्तु यानि उर्कुखलायाः कामिभ्यः सांयः सुरतकेलिप्रव
 चवत्तुः । निधुवनममयश्चित्कामिनीस्रवानिधुणरुधः कर्षवाति । सुरसितमकरंदं । माधुर्यवन्ना
 ठकवलितं श्रृंगरीकृतमिति यावत्तद्वामृडा ॥ लुलितापतायावद्विलासिन्यावद्विलासिन्यावद्विलासि
 दृश्याविलासिन्याः लुलितानि मृदितानि कं प्राणिनयनाद्येव तावकायासां ताः । तद्वाजागर्थावशात्क
 वप्रद्वीलियासां ताः तद्वाकाख्यातिमिव मिव तममकल्याणं वमानां शकशाशावकवरीद्वयः । कीदृश्या

धमरत्न बज्राचाय सुरत श्री महाबहार H-46

१५

चरन्त्यः। ललितनयननिस्तारकाः। कामवक्रवल्गुचंद्रविंदाः। सं
लस्यातदाशतिमिचमिवाकशपाशानुदमनारुह्योपम्यनविभुय
सार्थातिष्ठत्यगत्वेतिवाचोपि। कीदृशीचरनिःवायुनासुवतिर्ग
गाविलेपनानितिः। स्नाप्यं वनोतं नसोतं पविमलितमिवपि।
आगनागणपविमलितं सुवतीकृतं श्रेवरांतं वज्रपल्लवं वहंती।
यंचंदावात्रुणादिशुसंगवपुर्निक्षिपति। कीदृशः। अश्रुहस्रालव

कोधारकांतनीलोत्पलाः। तद्वाकीयमाणतिमिचमिवाचोपि। लिंगवचनसेदपिसामान्यपदस्यदमनाउ
ता॥ ॥ शशि॥ पषाकपासांप्रतंसत्त्ववज्रनति। किं कृत्वेति। कावणमाहहिमकनपवकांतं प्रदिनकृत्पदसि
मेयस्याः। यदाहिवायुर्वहति तदाकुसुमवज्रः प्रवोवसुवतिर्नवति। तद्वाशशिनायमयस्वाप्तपवांगरा।
मलितं यत्नं वहंती। अतपवसत्त्ववज्राया किलातिसाविकायादाघागामकांतमसिसरतिसारात्राप्रि।
सत्त्वरायातर्हंयाति। श्वसुनश्वाससुवतिर्मेयस्याः साखसमसुवतिः। संप्रत्येवसांप्रतं॥ ॥ नवा॥
कनकीदृशमात्मानं। पांडुचंद्रविंदाः। किं कृत्वेति। सवसायाकिं वदपुसंप्रतस्यायोविकामस

वकीडातदवसवारसमया। मवनिशां अधिकदीप्तिः सन्नागवित्
जागर्तिसप्रताप्तनायिकांतं च। कवापोवसायपांडुशानमात्मा
कृत्पदिदात्रनक्षत्रात्तत्तश्चक्रविपुलकटीतरेलंपरानत्रिणाकीद
गनसुकीयत। सांप्रतं शशीतचूर्नसकांतिः कृशंवज्रवहति। उष्यक
विच्छाद्यी नूतं। निशापिनाशमापसर्वीश्वताचकाप्रसाः। तस्यात्यता
वाशाकनकशोविकायश्चसवति॥ ॥ वरा॥ यावदवचविनेत्रगोच

श्रोतित्वा। अतश्चोत्पत्ता। सुषुषुविवायः किल नवयाकांतयासहसुवतकेलियसंगाद्वदा सिलाषोनिशां
नंनिद्रमुंचति। सुविदीप्तिवसिलाषश्च॥ ॥ सवा॥ यत्कांतनप्रियाया निशायाडिकूलमपहृतं तदपि कृपा
स्यावक्षः सवतसंयः पविचं तस्यस्य उपक्रमस्तत्रयः संप्रतोयहः साकुलत्वं वातं सज्जतया तस्याः। आलिं
ता। प्रियसार्थलादिहं विंतयनूदः खानवातामवविंतामाह। कक्षमिदानी। मवक्रमुदिगीतिः संकुचितं।
नायिकाः स्युच्यता। कुमुदिनी प्रियो निशानाघश्रावापतिविति। यस्यापि गृहिण्यानश्यं तिसाः वश्यम
चनयातितावदवसाचविनाक्षंतं समसंक्षिप्तं। युक्तं चितरायविच्छेदितनः प्रतावविश्रावयंति तेषां प्रो

१११

पायापिशुभूलनं विवशं शक्रोति तगवांश्च तिमिरवि
यावच्चविद्यागायकमूलवलयतितावदवापरकूलाड्यक
उत्तयः प्रजोनायश्च सममेव कांतवचुः। तवाहि। उत्तयापि
प्रद्वयानपिसाम्यमनूराप्रसूषेत्तुणीसिः कुसुमप्रज्ञान्य
चम्यतस्तवतिताः पुनरुपलागाश्चमदीर्घनीनुवासानां च
तपस्विनत्वं सजति। सर्वतानि दृश्यतविवचमतीत्यर्थः कीदृश

पूजितये उज्ज्वलनोति। अत्रुणोपि पुनः सः॥ ॥ विग॥ चक्रवाकोपावन्नस्रं तकर्दमं स्वमीच्छते।
छापि चिताचक्रवाकी प्राप्ता। तनसहस्रकृतावति। दिवाहितयोः समागमः॥ ॥ मुदि। नि। वि। वि।
प्रीणिततत्रुणविताः कल्पिताः सुवताय। उन्निताश्च नूतिताः कुंकुमादिना हलं कृताः अतः प्रदा।
कृताः प्रसजिताश्च कृताश्च। यतस्मात्तिः प्रविमलेन सुवतसं मदनमनोहराणि। उपपुक्तादिना च।
कानः कृपः प्रसवश्च॥ ॥ वि। अयं समीपः कश्चिन्नवच्छापि सर्वत्र वाप्ति। अपि अगात्रास्य
धुमधुकुसुमानां यो विमर्दः प्रविमलः ततो कृत्तमं धेनु। ततो विश्रुण समासः। कीदृशो वायुः उप

मुदितसवसिजमण्डः विक्षिप्तलताजालकः। सर्वस्यादिशिकं पि
नीनाचाहुकापाइतृदिति वाकार्यः॥ ॥ नख॥ अयं वलीकश्चंद
तिसमालं तननाख्यायीत्यर्थः। कदाचिदसोसमिकोसवत्रकिं।
तत्रादंतत्रेषु किं विद्विद्यता। अयं त्रुश्रुनादावुत्तु सितपव॥
तने शिषं न त्वया तिवर्षको वलीको जातः। अविशद्वा विस्मय
मानानि॥ ॥ प्रकाशयं शशीतत्रुणीकापालफलकादशुभसि

तनि स्थिलपादपकुसुमः। अतश्च सर्वकुसुमसुवतिर्नूत्वा प्रविमलसुवतिषु वा सवेश्मसु विरंकामि
नानिर्निपिकृतानां निधुवनलीलानां वलीको जातः कथं कः संपन्नः। मरुदतिव एं कामिनि वकाय॥
वित्रमित्याहावा शिहीनापिकथं तस्यो हानखपादपुत्रिवलिषु नातोच। सर्वसागमुद्यताननसः।
अतश्च तपुप्रदशुभलक्ष्मं दृष्ट्वा सुवत्तमं महासुवतद्यापासाश्च सूर्यनकचक्रकृतादाववसमालं
प्रकाशविवाधे। यश्च किल पकांत क्रियात तस्य कथं वक्ता सदेश। तत्रापि वा शिकलः। सर्वसागः प्रवै।
विडं वितरवयता सो निश्रजस्वाशलक्ष्मं कः। तिस्रो सुसितमलयजपत्रलतः। तत्रास विनिवृत्त

१५२

लक्ष्मीकः। तस्युवाच। कर्मशास्त्रेः। रुनिहासोयुक्तः। कथंअथ
 कामिन्याः। कश्चिदकामोचरएनतिं। प्राप्तातिपादयोः। पततीत्य
 यादिअत्यर्थं। सुवतसुश्रुयाप्रतिज्जीतस्यायचंद्र। तअसुष्का।
 मुखप्रसादाविनाशंनगमिताविलंघनयात्यतमहदवाहु
 दाश। शब्दकलेनमुखगोमुखप्रसादः। यतुननसप्रदाश्च।
 वाच्यतानिनेनतिस्मृति। तिन्नवानिति विमर्दः। कर्त्ता। कवित्रुअ

ता। उपहसितरुवेत्याहअथशयनंवाप्तेविवर्णोपेः। पापुत्तमवदासपूर्णं॥ सक॥ कस्याश्चि
 र्धः। यतश्चअनूकीदृश्याप्रस्था। रतिसयेकावलमाह। रतीकृद्विहितवाचायाः। कथमित्याहसकलमि
 तिनयः। सापवप्रस्मिन्प्रशममयंगवागो। उलुंसितवतिसति। अत्रवाहृतनिमनस्यमुखशागा।
 तांअदादिशुवतसंमार्द्धनसर्वत्रवांगवागोनास्थाततदामुखवागस्यापिनाशान्याद्यामुखस्योद्यंग
 र्थीश्रुतएवत्वमाश्चर्यवामासहितसप्रतीचमयित्वा निशि। प्रातस्सकाशंरुस्रगगतः। अतएवविम
 न्यनाभीअंगवागंतिन्नवतीतिद्यावद्वाताअंगवस्यते। नानतिअंगवागः। कुंजमादिकं॥ किंवा॥ तवदि

हृदयंकवजकृतंतयाप्रियया निश्चितं। रत्यतोहेतालीक्या
 नमाशंकतियद्यहमनपिदधेतस्यनिनीमांसपत्र्यावुद्धेवन
 अतिप्रकटंकृतं। आश्रयंश्रुवयेदित्येवात्रशंका। अथकथंलान्धा
 प्रितारतशमवशादासालककेनपादनतदावक्रामरकितर
 मणीनिवसितमंवरं। वसानाश्मदेहंसंप्राप्तः। अथयदिप्रियास
 ताप्रियजनदर्शनिनसफलत्वंप्राप्नोति। पतदिवह्याकल्यस्यसप

रंजिता। कतरत्याह॥ रमंनखविलेखं। प्रतिस्फुटंमाअन्यानार्थः। सपत्र्याउच्यंतीति। माडाशंकायासाह
 अत्रवागमूचकानिहिक्तानि। स्त्रीणांहितसातायंयदं। गद्यपिक्तानिननुविपर्ययः। अन्येत्वाङ्कः॥
 वागणसवश्चतरस्याहावल्यवर्हीरति। कीदृश्यालाक्या। पादप्रयताडनलमया। साहिततकलाहकु
 तिकाप्रियाठः। तदापिहितार्थः॥ किंवा॥ यत्तुमुक्तवान्यथात्वंममासतितसत्यंकममित्याहयत्र
 वितंडुलं। कलंप्रावृत्त्यत्वंसमीपमहमागतस्रक्तिमतावतात्वंप्रिययाहायस्मादामिणामंडनश्रीः। सुविधा
 लत्वंयत्रप्रियोजनः। पश्यति। यदिवाहंततुवितानस्यातत्कथमिदंनववअमाकाद्यमसकाशमागता

१५३

सितस्मान्निश्चितं तवाहं प्रिये सुल्लुठना ॥ किंच ॥ सवसकच
गंधाकनगापयिषं शक्रं यतः सर्वस्यादिशितवाप्रतिनावा
विश्वसकरमेव कचनं प्राव्यता। किंचादनानत्याहकउणमि
तानाविचनारास्रघतात्यागकुशलं। अपिर्विवाधायः किलस
दंति। अथकिमिति सपादानतिगतः सावाशदीदित्याह। मानि।
ह्रियुयाधितायस्मादुदितमञ्जुदितमतः साउदशअपितिन्नक्र

कृतं वपुः सत्यं वाससाधिवसो। कवेण च दशन कृतदसमो घं सयं पिदका सि। पतत्युनः सवसपविमलसो
यतिकचसूचका। पविमलनप्रघाद्यप्रसागनगंधः पविमलः गतिप्रियं प्रतिनिधुउद। अदिननुसं
त्यादि। कलाहप्रुसमुत्थाधितापादनं वशीकयणमुक्तं। रुयतोसावउदशकीदृशुदितं दीनमपिउवि।
कउणः सदयातगवानुवुदः सकचं। रादसप्रिसमघासवरा। अथउदो पूर्वप्रक्रादिसमघनवचनव
नामपिकउणंदेयमेवयस्मान्नानादमानिनीनोषना। शसमघमतः सपादधायपतशतवाविश्या
मः। मानिनामयुन्नतानामपीत्यर्थः। पंचसिः कुलकं ॥ माद॥ सख्योवासविश्वसुविकचकुसुमप्रकरं न

कुर्वति। यतः कामिनीनां सुवतसमवदिक्रिप्ते। सत्राणे मृधित
सेदः। कीदृश्यावयस्याः। निरर्घकोविनयप्रावा। पविचये वापुष्या
यस्य कानितत्वाशविनयप्रावा। वाविशपावनमिति कविशमद
पकाशता। पविनयपसविफल्पापवमयत्राहृदहृमहावा
तामित्याहायतोमसमणवंसंसावयंती। किमित्याहातद्दहृयदा
यतीत्याह। किंचनसमवसि। पतश्चकृतं नेशं तवत्यवक्षीवतयाकृत

पु। कीदृशीनां। मदमदनयोर्धः प्रसरः। उन्वणत्वं तनप्रकरोवेयात्यावितस्वोयासां। अतपवचमण
चययनोयासां तां प्रसातपुष्पप्रकाशदिनिशांतवाचारः सयतासां निरर्घकाचूषणोपवतेको
मदनविकाशावा। मनमिति कविशमदमदनविकाशाहृदस्वकावण। तद्भूषणकृपासापिप्रप्या
प्राघ्नः उपचारः प्रकरः कश्चिश्चामी। अननप्रकावणनां प्रत्याययति। यतः सपाधं। कृतः कुपि
ननखपदं सपत्री कृतमिति। कदाचित् त्वामतस्यादित्याह। निशं। तस्यामवनिशायां तवंकघमउन
मिति। अतपवितालजुमानं खलुवित्नु ॥ कृत॥ प्रियेपात्रं कौकुर्वतिवक्षस्रकृणकचयुगं रादिती

११४

वायुतः प्रवृत्ताः प्रत्ययाः सुकृता सुक्ता पवच्छलाश्च सुकृताश्च
 ग्राह्यताश्च उतवाणां हावाणां ह्येदायत्रतरा अतपवन्नसुगंत
 सोऽकीवा नृत्तत्वं स्मरतीत्या हावयस्यास्यः सकाशादवगतं
 ममाहुः स्वयाद्ये निशिमन्नस्य वदितं चाद्वका नीतिरिति शब्दश्चिं
 वतीति युक्तमिव सखीत्यस्य पादान् पंचमी ॥ बुद्धि कृतमवमा
 न्यः पद्मा बलय पवमनो रुहस्ये पादावयस्याः तद्वादीर्षदी

स्यतरा कीदृशिकांते आलिंथ्य पविशि धिलितगात्रे मुक्तवति आश्लेषपूर्वकं ह्यामंत्रणे । कथमालि
 धाविषं ॥ वज्रा ॥ कथा विनवाटया कीवत्वा पगाम निशाया पावमव विविं त्याहे निहीता यश्च
 । तस्य कांतस्याग्रं हं किल कीवा वज्रराट तद्वा स्य प्रगजव नितव प्रियं चकार कोलागमसख्य
 तया संवद्यते । चकार च जगादति प्रोक्तलिट् । उत्तम विषय हि वितया कृपा रपरा कृता संत
 दावपादानां ॥ अत्र ॥ पद्मा पूर्वसंवाचन निमनुयाति । नाया सह कीयतरत्यर्थः । कीदृशी । लोहि
 धीया अलिपंतिः कर्त्तव्यं माता नितया विवमि रं दीवरा एव अकीणि यस्याः सा तद्वा वयसां च

विहितवदुत्तपापघृग्वानं

सीममाणे वा तद्वाऽचिन्ना तातदेवोदिता अतपवा विवजाता
 मनुयाति अत्र पततीत्यनुशब्द उपसर्गः पश्चादर्थः सहाधीवा ॥
 श्रीनां शालायां वेदविद्धिः विविधशपासं । किं कृत्वेति साधुत्वा
 पापपूर्वा अवीत्ययदातवति । पश्चात्तपार्चणो हेम विविउपय
 वंदिनां सुखं मनो रुह क्तिकवाटस्य सादृश्यं याति । अतस्तेषां अप
 दंताय स्यतरा कीदृशस्य सुक्ता वटस्या । मुहुर्मुहुः संकुचितस्य पुन

सुतेवावाला किल वक्तव्यवर्णनां चंजितनेत्रावामातः कगतासि गृहाण मां रतिर्याहंती अनी
 कर्म प्रवचनीयः ॥ प्रति ॥ अयमग्निर्हविर्न कृत्यति । कीदृशः समिद्धा र्विः । कीदृशं सांनार्थं । आहिता
 माहा । कस्या उच्चार्यतद्वा वदात्त विवमि न उच्चारित उदात्तादि च सायिप्सः । अतपव विहितं सेवित
 त्रः पर्वपो लमा स्यामाहितत्वात् । समिक्ता मावने मंत्रः सामिक्तेनी । वतसां चूर्चः ॥ प्रकृत ॥ संस्था
 प्रभुतत्वात् । तत उच्चार्य चर्चो उपमाना येषु र्मुहुः स्मृतिं । पुनश्चाद्ये र्दयादि सिद्धि र्ता । अतपवो र्दकिवणा
 श्रविकसितस्या मपोमनो मंत्रः सुक्ता नं पुटा सुक्ता पुटः । शुक्ति कवाटः ॥ नव ॥ पतद्दिन कृत प्रवृत्त

१५६

युक्तं। तथा पीतांशुकाय शक्र उपवेशानंतरं नित्यं यः। योऽपि राजा स
त्रिभुक्तिः॥ ॥ पवि। अमृतमपि तावा विवरेत्या राजंता कीदृशं। उतायं
वक्तुमिवा किमीय मित्यस्य गममाहाव विनाय शिशवेदं शदिदु
तत्वात्तमोजमत्या तिततपण उ विरस्य सर्वसंज्ञावोमान्शु। वहति च
नित्यं गवाक्षे स्यावश्ममय प्रसात पिपिषा सुषुप्तिषु कुक्ष्मा
नि रन्ता रति शयंत रस्यर्धः। सर्वोयः शानानाचः सत्तव नितानां

पादपीठनिहितवपणः कणं सिंहासन उपविश्य प्रीतिपणतमेव कथ्यदर्शनं दत्वा ततो वंगवेष्टयिषु
रावस्थो वापितं। तद्वद्य निविद्यं तद्वावाला तपनं चिंतं। अतपव सुभातहाला नितं। अतश्चो स्य द्याता।
विदा विताया शिमिक रिचयया उ विरमिव वरे स्यातांति। उताय सावो वारित मिति किं सर्वदिदुक्तं
तृती वितस्यर्धः सकर्मको यद्याता चं वरतीति॥ ॥ दवा॥ पतावा लच विचुचो जाल प्रकान्त्यावाताय
चक्षि प्राति संततसायक सादृश्यं विव्रति। कुपित न कामन नायक ममन निविद्यार्धे नाचावापत
ग्रहणं विस्फुसार्धं॥ ॥ अवि॥ पतञ्जामी कवता ज्ञन प्रतात्त राज्ञा रावापीतमिषयं। अतपव विक्ती॥

न १

आस्वादि तनका पिशाचानन शून्य मित्यर्धः। तद्योदयत्री क्कांशोर्ली।
नः कस्य च वर्तमान रतिवस्ती॥ ॥ मित॥ कां विद्वं वयस्याप विहसति
वि। तद्वा राप्रहा आयां कनितं सदाप कांतन निश्चायनका। तनवा
रुत्याह। शिशुर वि कि व लय तिक तपण्यं गाः पवि पूष्णी को सुंती कु
वि ति पंचमी॥ क्रीडा पूर्वको हासः पवि हासः। म्रुत॥ तद तस्फाटिकं
प्यन गकरक संनि तंदृष्टं। अदित हितस्फाटिकं कथं लो हित्ती कृत मि

हितेन तेजसा मयेऽविष्टितं। अतश्चो स्य द्याता। अद्या पिप्रातश्चावे निशाया मि वमधु मेरेथेण स पितं मधु
। यतः सुचत उवाची साः हवादि गृहाना। कुतः। अस्मदीय मित दित्य वग कंती॥ कीदृश त्रीयं वलच्छ
। पकदिश मुक्तमुसृष्टं। ननु यदित सित उ वित दज्ञान एव तस्यात्रांतिः। अतो महिलान्क्त वसन व विण्ण
सुं तको स वसं वं विनी स कु सुं तस्य ववा वक्षस्य क्व विर्यस्य तत्र। अतश्च सत्पत्न्या संशयो युक्तः। न तव को
विश्माधुना कुं कु मज्जल कालित मि वराजात। किंत दित्या हा यरूप पाशुश शिकि रणेः कालित मि वसित रू
स्याह। आपो हव वि कि व लय तो रक्ती कृतं॥ ॥ सवा॥ यो पितं स्य दंता श्वयो त उण तप न उ चः सु रत्यः

वं सः। अत्रुणमलिसादृश्यं कुर्वति। पद्मशगवृणान्दशनान् संपाद
सीरुतिनप्रकटीकृतानां। कदातशीकचणमिसाह। अतिनवयक
मितिदशीयपदं॥ अवि॥ श्रीणागात्रमातपपिसह्यंतवति। का
वृश्रविवाधभुक्कायाशदसशोताधत्वेनाकीदृशः। कुंकुमकुं
पुगकनकपत्रीकापालनाजिभस्याः सहशंतद्वकोमलमाना
विचिंद्रोद्वंष्ट्रासुचंजघानपवमर्कभ्रमलण्ड। अधुनाशेषः। कीदृ

यंतीत्यर्थः। उल्लसंतः। क्षिप्रं सः। सुखं सो वा दशनेष्वेवाकीदृशानां दशनानामिति तस्यैवकारणमाह।
नृक्षंतं तस्य माथलमस्य बालस्य माहं प्रयसि कुर्वीत। अतश्च पीडावशात् सीकचणमुचितं दंष्ट्रम
तिमसंपद्यत इत्यर्थः। अपि चिन्तये। न हि यत्रातपमत्र कायातवति। पवस्य रपविहास एतयो रवच्छाना
तां कुतमेतत्त्याह। अवि रतंदयित न स हयो गसंगभेन गलितन। तच्छृणुतलोहितनवा कीदृश
शमिति त्वयो। स्वर्णगो रमित्यर्थः॥ ॥ सच॥ मूर्धः सम्यक् दृष्टं वं तं दृपयति। कर्वाह वि विव। यद्वाह
शोह विदशः। किं न पवनयनानि तेषां सहस्रमुदहन। कीदृशं पद्मं उस्यातिमंतं। वि का शात्यादित

लाश तद्वादर्शन सामर्थ्यकारणं सगवति खलूदित सर्वं किं विदा
वातिशयेन समग्रं धुवनं यमुवान्। द्वा सुवा हि माहात्म्येन वाद
सहस्रं दक्ष। कीदृशं। स च सिजवनवत्कात्तं। तद्वाश्रालोकशक्तेर्हि
श। आक्रांतवंतमिति प्रयोगः॥ ॥ अवा॥ सगवति तिमिच विदारणा
मृदयः तानय साहि न श्रीत्वर्थः। उडु तिश्च संतमसवशाद्दीप्तिना
निवसं मुखवक्षितायां शशिकचनिकचवलाभ्यां नृत्तकटकति

लाकृति। सगवान् कीदृशः। अत्रां। तननतोत्तमेन वृत्तिरवच्छानेयस्य सः। कीदृशं वृत्तं अतिमहिमापाट
सीयाय छितः। हविः कीदृशः। अत्रां ता। अतिरहिता अवि संवादिनी वृत्तिर्यापासाय सः। तत्रानयन
उगान्नसहाविन हि दृश्यता। अत्राणि विद्यं तस्य तदप्रमाकाशं। वृत्तमास्वभवा वृत्तशब्दस्य दुर्लभत्वा
र्थमुदितं च संतमसवक्रमपि वलानाशितं। यस्मादि पदं जिघां सोत्प्रपिद्या त्ववर्ग्यय विपुसमा अयशात्त
विगता॥ ॥ प्रति॥ उल्लां शुर्वहिर्विनाश्या निविदनी विवच छितमपि यन तिमिच निकर्तं दृपयति। कदा अत्र
तिदुर्बलसानुक्रयं तत्रयः किं न एव प्रमस्मिन् प्रतिफलति कंदगम अतिविं वितसति। कीदृशं तिमिसो

१५८

घावाद्यादशसर्वनाशितां ॥ ननु ॥ अथमेवार्धः पूर्वनिवहो दर्प
कादा निःश्रयः कवि वृत्तार्थे हि दासः ॥ वरि ॥ गृहस्थावाह्योऽ
स्य को दशः ॥ एकदशः सितस्यापि भूयिष्ठप्रतापविनाशिताशेषशु
रुतिदिपादा गृहस्थरुतिवर्हिः शब्दोयमनश्रयपविहिनंचवः पंच
वर्षा ॥ दलि ॥ सरोजस्तीनायाः शिबिर्वधनंतस्यातंगमयमर्कः कृ
यागर्धनेनचिरेवं वनंप्रापितानां ॥ च सा शब्दा हि वं धनं तना च तयं ॥

एनिर्मलादिति ॥ तश्च कथं नृयोपि कृतः ॥ का कृति उच्यते ॥ आत्मीये वस्तु संन्यत एव यदि संनिवद्यते तद्वतो
पि प्रसन्नं च विता सोऽयं च संतमः कथं ॥ अलं च संतमः स तजसः च सावः ॥ वः ॥ सा प्रकृतिः ॥ कीदृश
॥ एकदशः स्यापि पार्थिवः पृथिवी वशी कुतः ॥ तान विउवाच ॥ यमिष्ठिता अश्रुदपि प्रकटीचक्रुः ॥ अतर्हस्य
म्यतिप्रकारः पंचमीकामंत विविचि ॥ प्रकृतत्वादृष्टाणामवां त विद्यावत्प्रवर्णनां काममत्य
तिप्रकोपसा मोघयतीत्यर्थः ॥ तत्रादितः ॥ ज्ञानां विकाशः ॥ कीदृशानां प्रमत्ताणां ॥ अतिशयेन मधुनि
किं कृत्वा करोति नृयो निजतनूसाद्य ॥ किमर्थं पुनरुदितं कीदृगर्कः ॥ दलितानि विकाशितानि दलानि प्र
कृ

शायिवदावपि वाना नित्येन सः ॥ अतश्च सवत्सरं ॥ अथ किल अत्रो
नं कृत्वा मद्यपि पासालालसानां नगरप्रतिवद्धानां शोणानां वंक्ष्य
तां पश्यतीत्यर्थः ॥ कनसेदं कृत्वा च स्मितिः कर्त्तव्यं ॥ एककालं तदा शीघ्रं
किं कपत्रं तासां दिवसवत्तवतीति साधुता भित्तं युगप्रसाधुरिति कीदृ
नाश्चतुर्हलं तेन वपश्यति ॥ यस्य किल वलिनां तः पुनश्चास्याकन्यायं
तीति ववाच मुस्यैकात्रपंथाख्येयं ॥ पक्षोऽर्कः युगपत्कचसहस्रेण सहस्र

पिशागावाद्याः सन्नुबुद्धयाय च वामतेजो गृहं वा प्राप्नोति ॥ सतत्यास्येव सवत्सरं सत्वारकवाटदल
टं करोति ॥ ॥ युग ॥ पक्षसप्तशो दशशतदलं सेदं सहस्रपत्रं विकाशं प्राशुकत्वां प्राशुलं श्रीमीश्वरता ॥ पद्मशा
॥ ननु च स्य पत्राणां सहस्रं ॥ कथं तस्य समकालमाशु सेदः कर्त्तुं शक्यत इत्याह ॥ सहस्रगणानि ॥ पंचसर्वेषामो
शीघ्रियं ॥ पंकजमेवं तर्जवन्मंतः सुवृत्तदधिवसंती ॥ तद्वारलिकुलगीतिर्विनादितां ॥ दर्शनं कुरुमाह ॥ वक्रमा
ट्टदिदृक् सवतिसवहस्यपि द्वात्रिंशद्विंशति ॥ सापिगीतवाद्यलालिता सवति ॥ सम
पत्रमाशुसित्वा कोव किं प्रियं पश्यतीत्यर्थः ॥ कथमन्यथा त्वरायादिति सावः ॥ दशशतानि दलानि यस्य

तद्गुणशतदलं पुंडरीकं। पाशं तत्रैव दशदलानां शतानि यस्य त
 पद्मं यमं शुद्धिं न मुच्ये किरणायः शशिनमिव पीडयित्वा पुण्य
 कीदृशा रविः रागवानतिलो हितः। योऽपि रागवानरागवान्
 वृक्षनूतनवा विधवलं। मद्यदृष्टं न वपा पुञ्जलमिव त्यर्धः॥
 कुञ्जाता रागालो हितं वा सश्च। रागाहसितालादयः॥ ॥ प्रवि॥
 ल्यदर्शित सप्तदीपप्रविवञ्जकालं सुखं तिसृति शतं च न वे स्रज।

देवा॥ ॥ अदा रह किरणमालिन्युदितेश शी विष्णो मव तिसृते तपश्चात्ति शिताह तितत्र क विवृहते
 काद सधुकांति निर्यासं द्यति निर्यासं किं प्रति। कश्च न च वातमो सश्री कलं। तस्य विष्णो त्वमिति सावः।
 सा अजनन पद्मं श्री हतति तत आक्षिप्य तपु कुञ्जत। कीदृशं कांति निर्यासं अद्भुत न वज्र लपां पुं न्य
 योऽपि रागवानरागसः साह न्य किंचिदलेनात्यर्धं क वायेः पीडयित्वा तकांति निर्यासं सद्यो वज्राते
 पद्माद्यो न धुनान स कांतिना विधुना भुगिते काना वल न्यते। काणेव तातीत्यर्धः। कदा। द्वितीया कृत्वा
 धित्वा रंदाश्च निमज्जन्त्वा काणेव दृश्यता दश कपा णां शतानि मूर्ति मूर्ति वा यस्य स दशशतक मूर्तिः।

सिद्धिं तत्तवे तदयुक्मिदं विशदयामि त्याहा युत तवा गुणान्
 तदुक्तं तवेति। यद्यपि कुमुद ताव का श्री हार कलं का मि विरोग का
 लका रण विप्र काची ति नीति विदध्या ता सो दवो न ति हः। विच क
 द्यो ताव क न ज रति। निशाना म दृष्टं। आशी रले का वः॥ ॥ इति धीव
 गणो वा ज न्य कं स ग वं तं हविं तो वणा दहिः प्र त्य पाल यश दर्शना कं
 न द्या एव मे तत्र सा धु नि धी दं ति त्या ते वं। र द्याश्च त नि धा दिनां या ना र

गदिवोक्त दयश्चेष्टां दर्शनादंगी कृता ल्यो दाया यिन सः। तद्वा किं प्रो वं तस्या विनो यो न सः। प
 रं च दाप स्रवा पिस कलज गदिवो ध मि मि र न्य श्रम हा नृ गुणः। अत्यदा प्राग मन विता च न व ड्यु
 णो दिनां तवीय कदा प्राल श मूवी कृत्य गु ण नि व य का विणः। ता व शा द्वाः कां ता पि प्रयोग दृश्य ता य
 पाल व विता यो सा र टी का या म ती सार्ध संपा दि का र्या या मि का द शः स र्जः॥ ॥ रुक्म॥ अ न त्र च नृ पा णा
 र्ही व नृ व त्य र्धः कदा। रुक्म मुक्तेन प्र का रण य द्यो गे प्र सा तं त स्मिन्। कीदृशं नृ पा णा। र द्याश्च श्वाश्च ताश्च
 दानी। कीदृशं मृगु त मित्यु दी कृ ण का रण माहा प्र या णा ग्या य आ क ल्य म्र स्य या र व ना त या कृतः समया

खनसाम्यमाह। कीदृशं प्रयाणं। कुमुदतीनां च मृगांश्चालेः पर
 तमवप्रयाणमपि बुद्धिः। कीदृशः ववलः। सतापः स
 त्याह। सतापः तावतिः सह ववलः। पर्वसाम्यं। तत्रावि
 दिशीपदं द्रव्यवाचकं॥ ॥ उक्त्वा॥ करीयं तान्मावाहयतस्मात्
 तुमलिव। पितृभ्यां तान्मावाहयतस्मात्। वित्तस्य यत्र कर्मोत्पन्नं
 पवस्वसुखिभ्यो महादिमनु कुर्वन्। कर्ममावाहयतस्मात्। आर्जुं चि

मंडापे उपलब्धं। केचिद्वक्तुमुदाकर्षे विवायथा कुमुदतीनां कुमुदाकर्षेः कुमुदं देव्युत्पलं कि
 चंदकः। मुकुलीकृतः संवृत्तः। कुमुदाकर्षेः पितृभ्यां तान्मावाहयतस्मात्। कुमुदं देव्युत्पलं कि
 योगविद नया विद्वन्नाः संतप्ताः कामिन्या यत्र तत्र। वियोगवेदना विद्वन्नां वीकमुत्तयमपि बुद्धिः। नि
 निष्ठादीनां बोद्धता। तमावाहयतस्मात्। तद्वत्। अनुकूलचरणेनावाहयतीति प्रयाजकविवाहकायाह
 विद्यात्सविषयः। यद्वा आवाहयतस्मात्। स्वयमेवेति कीदृक् च पुः। उक्त्वा कृतपूर्वकायः। उन्नतः। अत
 तननश्रीकृतनश्री हणपथा श्रुतागेन निरूपितः। मृषितः। क्रमः। प्रादविद्यासाधनतश्च नश्रीकृतोयः

प्रादास्य न समाचोदयति। स आचोदयं वक्तीत्यर्थः। यदि नानिष्ठा
 तच्छुः। कीदृशान्। पूर्वशानेः कवाद्यातनचोदना श्रीतिर्येतातान्॥
 वंकिपथीणपूर्वतामका। सुखलभः। छितपको वामः। सवलोहस्र
 दीर्घमार्गं गंतुं दिशमवच्छान। धर्यनवकेतावदवकर्त्ता निर्वि
 णः। मृतो मंत्री यत्र वयः। यताः। क्लेशान्निगमिषुः। पस्याहिविद्य
 तश्चक्षणं दितया। उदरश्रिया मय्यदिशातया तांती। तद्वाहविन

दिविशमणमेतत्। आर्जुं चितनश्री हणपथा श्रुतागेन निरूपितः। क्रमोद्येनतं॥ ॥ अथवा। अश्ववाचा सुवंगानवि
 अतपवकंप्रहृष्टान्। कीदृशान्। सुवंगिणः। दर्शितालायवक्रिया आचोदनादिना प्रावीण्यं कर्मस्येति। तद्वा
 वशीयुक्तः। करोयता। वशीयुक्तः। पूर्वकं दिका। पुमवस्य स्यात्। आहणं कियता॥ ॥ अन्ता॥ यंतायाव
 वंधमभवन्। कीदृशावगताः। उदविशो सुदुःखं। अतयात। तद्वा मदावगता॥ ॥ गंडो॥ कश्चिद्विषय
 दितयानि दुःखं गम्यात्। गंडना। कृणा। कला। तद्वा उद्वलनातिमना। रुचंश्च कंशकटं स्यात्। अथानवय
 साधुं गविशो यथा स्यात्। अविशुभां। कामिविद्यया। अहयवाकश्चिद्विषयं। कुर्वन्। नो योजयत्युदहति।

१६३

कीदृशीं गंडां कपोलाद्या मुक्तां हृद्यां तत्रा उक्तां नातिवर्जं
 हाविवास्वशदं नवशदं पुंश्री लिंगः ॥ ७८ ॥ नवण उद्गः स्व
 यमा एस्युति शत्रुः अतएवायवलादव सस्यः अतएवाहृतन किं
 कं ॥ नस्या ॥ तत्र दृष्टं जनिन गोलं निमनुमु ॥ इतं निद्रिष्टुमु
 पयनूत वास मूलावं नादपूर्वं विवर्तितो वलित श्रिकः पृष्ठकटिसे
 र्वं नृसिष्ठतया स्त्रीयवा ऊच्येन सामावदो पिगां वर्वणगेयेन नृसि

नातिमंडलं यस्या मया नवोदर श्रिया मथल म्भारार्जं ॥ अविधुवानु कुला ॥ उतयमपि युयोजति सा
 नामच वण रति संशम सिवेय मद्रा वनय कावर्त मलेत यश कीदृश ग नीये सिधं त्रक आवपन आवा
 वित्तीदी वितन उद्रा पणवर्धे न विजर्जुनः खलुः धावाय स्यमः अतथात्यर्धं पातीति वरण रति सुदार्ध
 किं प्रामसक ना दृक्काश पुनः पुनश्चिक्कापत्यर्धः कीदृशा सो न स्याना सा रक्षा श्वस्य शृंगदयं का
 विरिनसः नासायां सवान स्या न कुः ॥ नाना ॥ माधव सिस्र सागवः सामावदस्य सामा नु बाहा ॥ इतः ॥ गंव
 पुः सहिगीयता नृयो विरा मणहा पण सामा माह कीदृश लाधिः नाना विरम आ विष्कृताः सामा जर्जुजिः

स्वराचं हितानि यवसः तदा सह प्रवर्त्ती वज्रमार्गो विमृतत्वाश ॥
 मश्रा विः कृताः सामाजाः सामसमुक्ताः मद्रा दयः सनायव सः ॥ त
 तारति कृत्वा सामानि वाय विरा मच्छा गीतयः तत्प्रका नावदः
 यो द्वावशी कृतः गारा वारुमा हाप्रतिदं नि संमुखे वावना अतप
 लयेय स्यतश कर मूर्द्ध कृत्या पाववशा किं चालयन्न नोवीत्यर्धः
 न विपक्वात्वा दद्याः ॥ तदा यवा आभं दाशंकया ॥ सिंहादीनां उज

तथाच पालेः का तने दुःखे नाभिगं उं प्रापुं उ पविद्यां श कतर तिडु वये यो दुर्जमः सामवे दा पि नाना वि
 धाच पालि न सिद्धे दुःखे यो आडः पठः सह प्रवर्त्ती सह प्रशाखः सामजा हस्त्रिनः सामगा यता वृहणा
 सामा विदः गंधर्वाणामश्वा नां समूहा गंधर्वः तदा गंधर्वस्य आगतं गंधर्वं गीतं ॥ अथ ॥ कश्चित्कुंज र आ
 वाकुलिन यवा तमं गृणित्य क्त्वा अयेती कूं विवता अतपवसम म्रकं कं पयन कीदृश सुच सुखं दीर्घं विवाणव
 ॥ ॥ संश्रू ॥ सगवति वलित डंडु मिश द्द उतये वामपि नृपादिना म्रसत्वा नि सिंहादी नि पीडयामास ॥ राजाना
 नोपद्रवाश कदाचित्ता न्यन्या नि सुर्जत्याह ॥ नितरां महं स्य पि कीदृश निः प्रसर सर्व व्यापी शं खधनि र्ववा

१६४

सः दयेषामपि सुडागमश्चिंत्यः ॥ ॥ काली ॥ कनेकोर्ध्वसु कं वज्रो
 तपव दिशो वक्तुर्धनचूर्णसमालंभनशोतां कुर्वशः कालीयकंया ॥
 तस्मादशमं दामवा अतः सा दृश्याश्च अश्रवणं येन अश्रवस्वनाम्नेः ॥ त
 शयवृत्तेः ॥ पतदपि कुतः ॥ यतः प्रापेत्तु चरणः ॥ अश्रवोक्तिः ॥ यः किल
 अवे ॥ कश्चिद्भूतः ॥ मूलोच्चयेन मययागत्यागतः ॥ यतो निकटस्थातां व
 तिरलेकाचनं अक्रुच्चदीर्घगतिः ॥ मूलोच्चयः ॥ वसानुगमनवशाद्वा ॥

मथ ३

पुनरिपवश्चाप्रससावायतोऽश्वखुनेर्विदावितं ॥ अंशुमतो द्युतिविद्युतिर्धस्य ॥ न विप्रिगं सुखं ॥ अ
 वकं ॥ अंशुजाश्वादातरुत्यये ॥ ॥ मंदिः ॥ मंदिर्ध्वनिः ॥ स्यंदनवक्त्रवीत्कापि मंजुगर्जितं ॥ अपलापितं ॥ य
 पुनं मंजुवक्त्रनिष्ठापि ॥ अश्रुदेष्टीक्तिः ॥ संपन्नं ॥ हे प्रितात्यवक्रतानीत्यर्थः ॥ कदापि रसागलात्ततोऽति
 तारः ॥ खरसीरूः ॥ समणुलेन समूहनामिच्छातप्रयुततत्र परसागलतता ॥ अत्युत्तरीयंति ॥ ॥
 सामनुजिगमिषुः ॥ अतपदोगलितनिवादी ॥ तद्वा ॥ तिरश्चीनं सृष्टिलिखाम्नत्रकंदवशप्रसावितपुष्करः ॥ ग
 मंदगमनां यंहताडनाददीर्घत्वं ॥ ॥ वा ॥ ॥ वसुवाजिनालोकेन अनायच्छिन्नांगुलसुखसताः ॥ पूर्वदि

तिसपकाशसरायदितेहि नपकाशकं सपकाउदारत्याहाय
 क्षिप्रुपलक्षिताः ॥ तेषां लूनपकाशताः ॥ अतश्च पकृनि सवामच
 दीयानपि पंचाङ्गतपदं क्रियाविशेषं लंघितं कीदृशः ॥ प्रसार्यत्री
 चवाधनिर्ध्यातः ॥ धलावपूलाकुलचर्चवाधः ॥ किंविदाङ्गनवल
 लायधवायासातायलावपूलाकुलचर्चवाधः ॥ विप्रोपलक्षितार
 नं विप्रितमायाशयतः ॥ सूतेन चोदितं ॥ अतएव कृताववं ॥ उन्नतां वसव

तोचयाद्वावंतः ॥ अतश्च पुनः ॥ खुनेरस्य शत्रुत्वात् ॥ घातवगमनादसितः ॥ पार्श्वदयेप्रकीर्णकेशामपेर्वि
 सहावालाचवगमनाच्च सपकृत्वाववाधः ॥ अतएव कृनिः ॥ सविस्मायः ॥ काउकिविश्र ॥ ॥ अदी ॥ ॥ उद्दे
 वासीदीः ॥ असावदक्षिणतवाचपलेन विज्ञानमपणप्राकुलः ॥ सत्वरः ॥ स्वाडावाधधरश्चातएव प्रमनूआ
 वपूलेनाकुलायाप्रायाधर्चवाधं टिकासासां ववेउपलक्षितान ॥ यदिवापृष्ठकादावलावपूलेयाकु
 तिसपवार्धः ॥ ॥ वृत्ति ॥ ॥ वसवश्चुक्तं ॥ खरसकटीनामयानमुच्यता ॥ वसवश्चतएवुक्तमिति कृत्वा ॥ तस्मा
 द्युचातवंति ॥ तूर्णगमने निमित्तांतरां नोपाडये कामाहा ॥ स्ववक्त्रवातिः ॥ स्वातेयसाइन्द्रावपुष्टं देतनयद

१६१
 व्यासं ततो यद्वयं ततस्त्वा अथोपि पादवृत्तिं किल पवित्रि हीर्षवावे
 प्रीववासे मनासि सुपुत्रा वलं कं कुं वा च वा लं यत्रा अतपवगच्छहि
 कीदृश्यः पूर्ववधानां चक्रवर्त्यवद्विता मतो द्विपत्रविधितपुष्पाः
 तां कृत्वा मती कृता रवा पूर्व कृत्वा हलार्धलिखिताः प्रश्ना मती कृताः ॥
 दी ॥ कं विदस्व न पद्यता कदा स हा सो हा कारो हा हा शब्दो यत्र तश की
 शा पलायिता अतश्च जनः महा हा का वमी कामासा आवाह कं पारहा

गेन यांति ॥ ॥ व्याच ॥ निशांतना र्थे जसुः कीदृश्यः अथात्र हा अथाना उद्यययु पितृव्यः कक्षययुः ॥ त्रयंतः
 पितृमनिकिर्मुखा निद्यावृत्त्यकोठकारद्वी एमी कितवकाश्चि यत्राः अवरोधंतः पुनः ॥ पादः ॥ पुनः ॥
 अतपववतगोत्रताः अतं तं पूजितानताः सवितं प्रप्रदिशाः गजाक्रांतवा र्था मया पादिताः अतश्चासं
 समीकताः मती ॥ दानवासा ए विराजः ॥ तनसमीकताः कृत्वा मती कृता उच्यंता पूर्वकालत्वा दत्र समासः ॥ ॥ दु
 द्दशमं च दुर्दममशिक्षितं तदा वकसिलं वमाना र्थं प्रत्ययना दी तां अतपवद्विप्राश्च वां अतपवपकयादि
 सः ॥ किंपीडितो तवेदमरुतिहा हा का वः ॥ ॥ मृत्वा असो हरिसेना संख्यः प्रविशिये ॥ वज्रसिंही ॥ ईश्वरगाम

तिवाङ्मोक्तिः कीदृशी तेन स्थिति रपि च हृदि र्दृष्टे रस्यलिता पवि
 त्रा ॥ तदा यसावपि नृहृदि र्गोत्रपलक्षिता निविद्धप्रसंगमहान
 वलं अथैवं संहारवाच्यगतनामव विनिर्मास्यै र्गतीति कृत्वा ॥ असा
 र्धनोक्तविशेष उतपादेन खलु वाकालं काव ॥ ॥ ३१ ॥ उद्वा अमार्ग
 प्रलब्धी मित्याङ्गः संगनिमित्तमुत्पन्नमनंतस्यापि कावणमाहा कीदृ
 का संगः ॥ ॥ अत्र ॥ स्थान उजातं गेनात्यर्थं विकली कृतसति प्राप्ता

नृता ॥ तद्वामहापगाः छगयंती ॥ ध्वजाननसवा तटलोठजन कर्दमी सावाध ॥ स्यादतश्च विपद्यगा यवं वि
 दीपुपलपंती ॥ तसं निविता सामस्येन लक्षितत्वा हात कोयंत स्या विशाखरुद्धा हा विमार्गगा गंगा पंचक
 लसंख्यगतिमार्गे तियति ॥ कालं का वः ॥ यत्र किं विशाख कश्चि उमाना दिशः सयति स कः ॥ साम्यं पूर्व
 राचुवमाक्रम्य लंघी गत्री मस्फोटयतां ॥ रुद्र युग्मयोजितो वका हादिकालं घ्नी ॥ केवित्रुपयासनकार्ष्ण्येण
 शाकवतो ॥ समीपद्विपटं हिता दी तां अतपवसादिनि सखरशिखिलचक्रको अतो पितृनिचमनिशांतनामी
 नायतेन तहा छपतिना तस्मिन्नेव कलेक्रम उपायः पविपायी प्राचेते ॥ कीदृशः क्रमः ॥ लंघनमंगविशामस्य

६६

प्रथमं यस्य सलंघनपूर्वकः। आदोलंघनं युयोज। केचिन्नुलंघन
 पटितचक्रादिरुचनो। तघ्नान्ना कदाच्यो। कलवप्रचक्रमरुत्याह।
 आवादिकानासिदियसामर्थ्या। आसःप्रतीतामिद्विद्यः। तश्च
 स्माकदा। प्रवर्तिनिष्ठाणा। अस्मिन्नुल्लङ्घनं। अधिकरणनूतो। अ
 दामस्ययोसंगः। स्थापितियाताश्चाहमेनसाक्षात्तमनस्वज्ञाना
 तंसपितं हनमत्यर्थं। संपन्नायेनतस्मिन्कीदृशेणिकालात्तायवृ

माक्रमणमाहः। कीदृशेनवे। पुत्रावप्यादितंगेनसुष्ठुविकलीकृतेस्फोटितो। अतपवश्रमंगसंकोवि
 तिषाजवति। यथावधेशी। तारागेणात्यर्थं विकलीकृतश्चसादितो। अतपवश्रमंगसंकोवि। निःसह
 एलंघनपूर्वकसुपदासपूर्वकंक्रमेविकिसामावसता॥ ॥ ॥ कश्चिद्विजयकः। शुशोचदुःसाद्यत
 नसिसकारसंवदिसति। अथयदिअनम्रालनंकिमित्येतावताशोचतीत्याह। कीदृशेनसिधुः। भक्त
 चलनातनविदापिताचूलीकृतायाउड्डिका। मृन्मयसांडानितास्यः। सुवद्गलद्यमबुमद्यंतनलावि
 दयेकृतः। क्रयोयेनसकृत्कथः। तनस्यतदर्थमध्वयतः। क्रीतंयदतद्विक्रीयममलात्तानविद्यति। याव

दितद्विक्रीयममलात्तानविद्यति। आवव्वीयतेमूलद्रव्यमेव न
 सवतकाचल। सितोःपथाक्रियतस्मा। अतिचक्रमाउल्लिखितः।
 नितानिग्रहमुखानिदरीविदवाणियस्यसः। विद्रुपाहउच्चत्वात्
 दुष्टदिपाहनिप्रकोः। कर्षंविद्रुमाग्रेणानि। यतोमत्राः। म
 दितिकर्मप्रदं हनं॥ निम्ना॥ अश्वानां संख्याउत्तीर्णा। कीदृशात्तमि
 तालावाधुनावकः। मदपातधनिर्वततः। किंछत्वात्तुः। निम्नायव

हमतोडुःखायते। मूलादतिनिकंदयंलातः। कृतययरुतिपाठांतं। यथाधनत्यागः॥ ॥ ॥ सेवी॥ अस्मि
 अथचपश्चात्कृताहतिनूतरुत्तर्धतं। कीदृगसावसितवमाहाडुंडतिधनिसिवाकुस्तानियाप्राविंसा
 तसितानीवकंदलीवनानियत्र। उत्रुमिमातेमिर्जितामिर्बृतालसूयलागएशिलायत्र॥ ॥ ॥ वन्य॥
 दिकावणमाहावा। नयकविमदमिष्टाया। निलसस्ययोगंधाम्ननडुर्धनं। विनमाधुर्धनः। आकाशा
 नः। अतपवशिधिलिकः। प्रगहावृष्टिर्भवतः। आवाहतास्यस्यस्यवावलाः। किंयत। तदाउड्डः। सा
 नागान्कृष्णालंघ्यो। अतपवमंदमंदमश्वापाहः। सावधानमाकृष्णः। पश्चात्तीताः। कृशाआकर्षणपुत्रोय

१६१

सांता। सुधीकरणे स्वधः पातः स्यात् रुत्या कर्षणं । अर्चनोऽश्वाय ॥
अथादा कीदृशा सा आनाहणा वान्यव महाया वप्रतिपालयता
खां स कृपयः । तस्मात्तिष्ठितं तदा संसद्यः फलवः । हिशा द्वा नना ध्वज
न संतं वः । पवशो द्वा तिष्ठ क्रमः । अथान्य वजनं प्रती च मा ए न निष्ठा दि
अथ प्यनमयोऽत्र यं वनू विना । उल्लंघिताः । अथ वा त विताः सदृशी ॥
तिष्ठं वा अदिनिताः कपी जायत्रातः । प्र सप्य ति व ह ति जनताना मे वना

अथा ॥ नूनं वा त्वर्थं सद्य पवोपका वि । कुतर त्यादा यतश्च स्वादयुवा तत्रण कवतः ॥ पोच स्याः काननवाजी
कणं वा धितः । यदि वदा संसद्यः फलदं न स्यात् तत्कवमुपयी वा ह सत्य पि कृणं रोध मा एण वा सा त उशा
। अ निका र्ध द्वा ति पा ता नां प्रध मं वि ता द व यो ज नी यं । अथ ध मि ति स प्र म्य धैः द यी सा वः । अथ च प्र ती द्वा ण
ना उच्य त र स र्धुः । वना व लि श द्वा न ल ता द यो ल न्धं त त म य त्वा द न स्या ॥ ॥ तेषां ॥ ति द्वा द व सा न्ये च न का
क ता र स्य र्धो त वा त द्वा हि । की दृ श र्ध लः । वे न मं स्यः प ता का प व कान न ले स्वा सा ति र्म नो हा ने भ त द्वा गि वि प्र ।
दी नां श ता नि य धां ताः ॥ तच्छ ॥ मृ ग शु ह र्त मा सि तां सा म र्ध्या ना री नि क र्ध कु त भ स दृ शि । स्व मृ गी ना त्र मृ ल्य

न्य की णा लो वः । अतः मृ द्वा ति त्रं त्या वि श्वा सः । अ मं त रं स च कि तं प
श्च त्रं तं गो त्य धां ता नि न चि त द्वा न च बा ण म म्नी ति म बु ज्जा ति त द्वा र
नू व स्य दा हि व ह व श्च रि णा ना ना मि लि ता श्रे त दा सा प का त प
त श्च स्या द ह नि क्त्रा णि सा क थ म का त प त्रा स्या दि ति सं स्या वा
ता प व शी कृ ता तः । अत प व दि न य प्र ण ता त मं गिः । व ड् क्त्र ग्र ह णं
प त्थं गो त्रं सि विः । त्रं सा की र्तिः प्र ता पः ॥ आ ग ॥ स नि का मा नी त्

ला य ता । कु त त्रा नि न य ना न्ये न क वि त्र म वि का रा णि म त्वा । अ ने क वि त्र म क्रि या वि ला स वि व यो वि का रा
इ तं ॥ ॥ सां । सा ह वि से ना ना ज किः क व णः । या व ड् क्त्र ता त द्वा ह त्र त्र त या । प का त प त्रा क्त्र म यी व
वा । प का नि क व ला नि प्र व ना नि वा श्वा त प त्रा ए व य स्या र्ति क्त्र व र्जं न किं चि द दृ श्य त स्य र्धः । वि उ द्वा त
वि नि क श द्वा न वि वा मः । अ वि रो क र्ध म्पु श्वा ख्या तः । की दृ श र्ध प म णः । रु त म्प ता मि लि तिः । य ता हा नः प्र
पु क श दृ स्य सं स्या वा चि त्व नि वे क र्धो वि रो क लं का वा र्धे । पृ ध्वी रु द्रे ह णं व ड् क्त्र त्वे ह त्र त्वा र्धो मृ च स्या
हृ पि ला यो च क्रि त्वा कु तः । प श्वा दा ग त स्य त स्य र्धं द श द्वा क र्ध्या । अत प व स वि क्त्र ल ना री का । त द्वा द्वा द्वा

वताचितं शकटगोप्यादिकं येनोक्तं तेनेति वाहं लुपुद्रासो
 वज्रान्नावायावहृत्पुलावृद्धिस्तगवताः प्रश्लोकान्येदुः। नि
 खनसि दीर्घसमासवचनं। वल्लिश्वाकृषिश्चादलं चोत्थदत्तं वसं
 १६८ श्रिसमासवहितानां उक्तं च। माधुर्यमपि वां कृतः प्रसादं च सुमेव स
 ये समवनामकीर्तितमिहार्धः। नृयसो वहृन्। कीदृशान्मुलान्
 सादिनश्चाह्लादकानां प्रमुञ्जितगोत्रसंविदाः सक्तकुलाचारान्।

चलादीर्घः। तावस्यवाहनं ताववाहणमिति कर्मपदसमासः। वाहनमाहितादिति एत्वं। अनुवीतिसप्रत्ययाः॥
 ऊचयितानि। दवमश्वावय निवर्धः। श्लोकग्रहणं गद्यापलङ्कणं। गाघाद्यपि पदुपव। कीदृशान्मुलान्॥
 ततिलकादिकं तनूनां च तत्तुतिमुनश्चिवल्लोदलवृत्तशालिनः। प्रसादिनः प्रसन्नाः। सुवाकान्यदिवाकाः॥
 गंसमासवतिभूयां स्मिन्पदानि प्रयुज्यते॥ तत्राप्रमुञ्जितं गोत्रसंविदनामाख्यत्वं वा तत्तद्वत्ताः। पदुः। अजम
 उजस्वीयम्रीकृवर्णः। कृत्रियाख्यः। तस्य तनवायुद्वलमनुत्पद्यते यवहारः। शोर्वादि कस्मिन् शालिनः प्र
 गोत्रेनामकुलं च। संविदसंज्ञा। यवच्छाद्य॥ ॥ निः। शा। हविश्चलितेन प्रसिद्धितोयनिभिदिः। सन्धिः। किं ग्रामेषु।

अतस्मात्पुन इवमकचोऽनेक्यथातितीति प्रकान्तोक्तिः। अ
 तिउदधिः। सापिचलमुल्लेखनसिद्धिर्तिमयी दासुल्लेखयति वलाम॥
 र्यप्रतिपादनार्थः। द्वितीयाविरोधार्थः। यः किल चलिता गंतुं प्रवृत्त
 वचनामिवृत्तः सकंथयवच्छाकापीत्याशः॥ काशा॥ तदवश्याम
 वणमाह। मुखे उपलक्षिताः। कीदृशः। अतकीलता। कुसुमयसक
 मपि कोशातकीयोगाशः॥ गाघे॥ सत्तगवान्छावेषु ग्रामेषु का

न्यायेवंविधपवतः। कोनामायं दवस्य विशेषणव्यादाचलमिति। आसतामये। तत्र लायोपि गंतुं प्रवृत्त
 तिकामतीत्यर्थः। कीदृशाः। धिः। अल्लेखं गवद्विद्यात्ताखिलं नृपृष्ठः। दवसुसन्धिः। प्रधमोऽपिशद्वोगासी
 : सकंथयवच्छाद्यवच्छित्तं गमने कुर्वीत। गमनावच्छाज्योर्ध्वगपदवृत्तावृत्तमशक्यत्वाशयादाचलिता।
 नाथो वृतीनामुपविष्टिकापृष्ठसंज्ञाः। सत्यश्चिदं न विः। प्रपुः। जानेवलक्षितः। कीदृशप्राख्यदर्शनक
 विभिः। गोवत्वाशः। तत्राप्रकुल्लोक्तं गववाण प्रसूननि समयनाः। अतः सादृश्यादलङ्कणं। आरामवृतीना
 नृमुद्रमुद्रवदरीतकीदृशान् नमुपिवतः। अतएव गाघ्यां किलिवशाश्चैते मंडलासनं मंडलिकारूपं वत

१६९
याकारं परिणामवच्चानं येनानातवासनादंकावपूर्वमेवा
वितात्मानादत्तेविज्ञान। दीवस्ययदाकश्चिन्नामकुलंवाकीर्त
यत्नकथयति। पश्य॥ तंलोकश्चरंगोपीममूहानवेःपिक्वदस्ति
द्वादिष्टुयवलोकनांअपिर्विस्मयाकृतार्धस्यवितृस्त्युक्तांतथा
दोविशालत्वमवशुणयेषां॥ ततोविशमलसमाप्तःअदीप्तिप्र
गाड्यंक्षानयतः॥ कीदृशीर्गःनिकटोपस्थितान्वक्ष्यामिहना

दुःखस्य वलातः क्रीडत उल्लसमानान् । तदा च स्य गोत्रस्य नामोऽन्वयस्य वाच्यसंकीर्तनं अन्येन सह संततं
 यतितदा किं ममेव वन्द्यतीति सावधानं त्वं तवति । स्वयं वा गोत्रसंकीर्तनमत्र । कीर्त्तवा हि निजकुलमहत्तां प्र
 मगाश्च अतिप्रियत्वादिति तावत् । कीदृशोऽन्वयः । विहितविधयः सफलमित्यर्थः । अतएव चन्द्रमौ फले यथा
 पक्वात् न निश्चितं न सहजं नोद्यमेन न विदम्येन । अनवबुद्ध्या अज्ञातविलासाद्यः । किं वलं प्रसिद्धः प्रक
 सार्थनिर्विवचमेव प्रीतिमिश्रं तमेकं तत्त्वार्थः ॥ श्रीराम ॥ सह विमोहो गोपानविममशकीदृशकीदृशान् ।
 स्मिहृतीति किं कृत्वा उहृतः । जानुमध्यगोदोहनीमवस्य । कीदृक्पयः महान् वरापातश्चाद्यत्र तशस्त्रेति

वाङ्मोक्षः॥ ॥ अस्या॥ मधुविषुः साध्वीगामपश्यत् गोधृष्टात्पृ
णः॥ कीदृशीं गां॥ निकटं प्राप्तात्तृल्लं उद्दीकमानं तृल्लं कावेः सोऽयस्याः
नां वदिकाः॥ महासमपश्यत् कीदृशानां॥ कैदाविकाणां॥ अतिहास
तशस्यानां॥ अतश्च पार्श्वद्वयपिनिःकर्तव्यतामूढाः॥ अतोऽसंगतः
दिवा॥ अतर्क्यत्॥ अहमात्मा॥ किमित्याह॥ पृथसावंगमार्धः शय्य
॥ अत्यवमचित्तं यत्र॥ यदि वयं शय्यं तदयामममदास्मानपासिबुम्।

वसवंती। कंगोडहोस्यो। कीदृशस्याभ्युज्जतः। एह्यहिमातपित्याक्षयतः। अत्रगोदोहःकाचलं। तद्याचशूपा
 तां। अतपवकुंकारवम्यनिर्याणं। अतपवचवित्तकणं। गोवंधनीचरुर्नियानं॥ ॥ मन्त्री॥ सदवाङ्मवसमूहा
 हउमाह। अकाभिवारयिवं। यावदाविताभ्रावतषोहविणोउपउक्तसंपदायतोवीहिणं। वीहिमतंसंजा
 स्मितां॥ ॥ व्यासा॥ असोहविःशस्यनिचसानिहृत्तहविणगणंहृत्सारह्यवंचकल्यसत्रविकल्यचकाच। अ
 किंकायागीतानिशृष्वन्ननिश्चितमिति। अस्माश्चकारणकलमंशांलिनात्ति। तमेवाहवमाह। व्यासदुमिति
 अतस्त्येषाणेकाय्याश्च। अत्रात्रनिवर्ततएतितनवचममस्तीवकलमंमृगानजकुः। व्यासदुमित्यावा

१७०

द्यतेत्यथाहर्षमयवातुमुनदुर्लभसंस्थानदिचलनंनिषेधार्थेन
द्योतकणेहत्वर्थापत्तावितर्कवकावनिर्देशार्थेनूनमित्यर्थेनाती
स्वरांतवाभनोऽकिनः। वृतांतवानिवर्त्यसविषयं चकोऽप्यतीत्य
गच्छतीत्यानातीतस्याधोपादोताववचकोऽप्यतीत्य
उच्चैः। तस्यहन्मन्वावृत्ततःपकेमहीरुतःपर्वतास्याअतिइत्या
ददिवाकीदरीधूलिंउच्चैर्मतांनतोयापिनीअस्थलितामउच्चैः

ह्यमावतानि विद्यामीति कृत्वा अवकावनाचलति। पवमन्वावृत्ततःपकेमहीरुतःपर्वतास्याअतिइत्या
तिहरिर्द्यतर्कमदित्यर्थः। गोपस्यचक्रकस्यहीमापी॥ ॥लीला॥ अनुपममीपमत्रलक्षणवर्निःसहस्रः
वनिता नृपुत्रवस्मानकत्वाः। सवसितवाः। सावसाः। तमिवाकर्षयदित्यर्थः। कीदृगावृत्तः। विलासना
मंजीराणि। तेषां यस्मिंजितांतस्यत्रत्यः। मृडवित्यर्थः। अतश्च नृपुत्रवस्मानकत्वात्तदकावृत्तवतसोयुक्तं॥ ॥
दिनशिवातिः। शृंगेर्वलनपुंसंहतिं। सेव्यवृत्तिमहलं। अत्रहीरुतः। अतश्च नृपुत्रवस्मानकत्वात्तदकावृत्तवतसोयुक्तं॥ ॥
। यतो गवीयसीवद्रला। आशमपि। ठावैर्मतामुन्नतं। नाकलोकमपि। यत्तां। अस्थलितामनसां सर्वेषां

ध्वानाशमनीयसंयुततां। अकरणे सत्यमायाया॥ ॥आद्ये॥ रुहहीद
साधनः। सोवीचमूः। मागी। नवसमेताश। उच्चानयदीनअथावापय
जनानुविवाहयता। अत्रउन्ननिपवतनग्राममविवाहितानपचितः
कुनितिसणो कर्त्री। अपिउक्तमिव। कर्मांतं च विद्याता। आद्योऽक्षत्वे
निपातित्वलदमावाहणं। तद्यातिवशीनागणुल्लयापिनीयासोम
दृशननागनाक्षेपः। गलमदावृकाटो गडोयस्यातनाशमादित्तव

शीघ्रितिर्वाधानं वामनानपिनमानाउत्तुर्गोवाऊल्येनमामनेवपद्यारोहति। आचोहणेपद्यःकरणत्वं।
शश्रुतिवाऊल्यारपर्वताग्रंयावश्चमूर्ध्वरुहयथाश्रका। तस्यर्थः। अतश्चमहाविशेषः। अतश्चपद्यपवसमी
समेतार। प्रकृतत्वाभहीवा। सवअथावाहयेदिति। रणाविद्यातानपदंनसवति। नस्यवाणेयत्कर्ममही
नकर्मत्वंप्रचरति॥ ॥दंता॥ कविणउन्नतानशोलानअथावाहन्। ऊर्ध्ववदनाः। संतः। अतपवविद्याकादि
दवाविनदीतद्यापूर्यमाणं कर्षयित्वंयत्रतश॥ ॥आद्या॥ काविण्यासिचस्यपद्यउच्चोन्नतूयणादिणा। की
तिकप्रा। मिचदंदमलिननीमहता। उन्नतना। विशालविद्यागर्धितना। अगनापि। अतश्चमदसंपृक्तजलसां

[illegible]

टकाश्चतस्रविंशतिः ॥ मन्त्राः ॥ विष्णोर्दशोऽथ पर्वविष्णुः ॥ कीदृशीर्दिशः ॥ रतः प्रतः ॥ अलितः ॥
लक्ष्मिर्नागेन वाचलिः पर्वति विवदः प्रवशाः ॥ अथ मन्त्राः ॥ विवदितः ॥ यद्यपि गमनं प्रवृत्तं ॥ मन्त्र
तथा ॥ यद्यपि गमनं पृष्ठं समीकृतं तदा स्वात्मनि नवनगापमिश्रदा कुलमिति ॥ ॥ आला ॥ मादवः क
क्ष्या ॥ यथा संख्याशतोत्यनाश्रद्धीनुपत्यका ॥ योऽक्षमागादनाहतीः ॥ ठसेन्द्राताशिलारवापर्वता
नीः ॥ उपत्यकास्यरत्यविश्रवणक्रियापद्मादादानपंचमी ॥ अविश्रयणमात्राहणं ॥ कवितुप्रतिकूलवा
चिः ॥ पर्वत ॥ कस्यागनाश्रद्धाः ॥ कीदृश्यः ॥ नगाक्रमणास्यासनिता ॥ तान्नेति ॥ मनेनुपलक्षिताः ॥ आनाह

रुणहिमनाउन्मुखातवंति। तद्वाश्रयुमीलननविस्फावितविभ्र
तोसावातनास्युचन॥ ॥ सावा॥ सिंहनसंन्यानिवसीता। कदा
शिशुधिषुणा। अविदोऽरूपपूर्वादी। तन्मयासमाहा। अन्यद्वायदिवे
असुराससुरासमृयाता। सुराजंतवं। कर्तृकर्मणोश्चमूहना। निति
गितलिति। तद्वाहिधजउसवनउच्चायेणन्यकृतावृक्षास्यनतश
मय्या॥ सत्ववंजनेःपलायितायतोवृहतीतिमधुमक्षिकासिर्दृशा

माणीकृष्णनिर्यासांतागतद्वाहि। यदाज्ञगवद्दर्शनगर्दलोचने तातिर्विकाशिते तदापंगये कितादीनि।
 चित्रद्वीयोत्तवन्नद्याह। अंतिकपिव्रजतः कीदृशनातना। एकवारंसावहलंचकुषीविकाश्यभूयः
 र्येनसवत्रत्कंधंभुवाश्नूयतामचयदेवप्रतिस्यदर्शनपिधीप्रकृतिभ्रदेवमृगांद्रापिहविण्णराजः
 खलु॥ ॥ॐ॥ तस्मिन्मदीणामुपर्यनृश। अग्रयावदाससादत्यर्धः। अघवापर्यनृश। अधिकमनूदितितं
 तघाश्रयीयेननिधिदंकुलितानां सपितावगोत्यघांतघां। तद्वारुतिर्निप्रमृगंडललायनतश्॥ ॥
 नपीधमानन। कदा। कविणकपोलंकधता। मादिकापटलेकंपिता। कीदृशातवाः। कालीरश्मश्रुकलाप्र

११२

ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका

ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका
ननु यतो मन्त्रा लितान्मुकुटं डका डका यजनतां मन्त्रिका

लीमुखासोयदकालविलुवाधिराश्लघंमश्रुपंकजादिव॥अ
उदलघयशकीदशान्तरुतीळं।साभ्याद्रघानाविषमानित्यर्थः॥
नृ।सनाउसदिवोद्धताप्रकाशावेति।साभ्यादापतत्यतोगम्यत
त्येककिलयुववशाचार्यम्रयदीळं समदृष्टिवाश्रयतासंवतित
काशानुश्रीतान्।कविचगद्वान्।उक्तंवा।युववषवलित्तस्य।
नदीविषयीतास्याश्चकावाश्रयनिम्नगायकादित्यर्थः।यतो।सा।हिः

तपवपचाद्वपवसर्वीपमेयनिर्देशः।एवमन्यत्र॥ ॥यद्वा॥तदानींयुवमहतोयद्दीनमाधवसेना
का।तथाहि कविज्ञानानानाकविचोन्नताना।कवित्यकाशेन।साभ्याना।कविचगदीनाना।सीधेन
एव।अतएवाक्रमणं।यः।किल।साभ्यादापततनुः।तस्याक्रमणमसिक्तवः।कियता।अथवा।क्तिः॥
दायकां।ता।कविदीश्यावप्रकाश्यासकाविणः।कविद्विद्विउन्नतिश्रितागर्विताना।कविचशिष्य
कार्यकार्यमजानतः।उत्पद्यतिपन्नस्यप्रविद्यागोहिविद्यते॥ ॥सत्या॥सहविनिर्जसेनयानिम्नगा
कविचगद्वानि।तितराक्रा।तान्नतपुलिनाः।पतदपि।कृतः।यता।श्रीमानपिसमंतातयायाप्रवया॥

११३

तथा सर्वपद्मी नमस्विलाध्यापि यातं गमनेयस्या मया सर्वपद्मी
गमनमभिगमगारुतिनामनिष्पत्तिः सर्वपद्मानुयाजोतीति सर्व
द्विमलमप्रापि यत्र अत्र हि जलेन तपः कर्तुमीच्छति तावत्तु
निनयगाहंता तावत्तु वंगमिः कर्तुमिच्छतिः कर्तुमिच्छतिः कर्तुमिच्छतिः
नतल्यं कर्ता तपः कर्तुमिच्छतिः ॥ वं ॥ समुद्रवधूनां सवि
यिप्ता अतपवद्वर्षातः तद्वा कविप्रदा सदा लामवांशुकं वा

नया तयेति वाङ्मन्योक्तिः तया सेनया सर्वपद्मी नयेति शब्दोऽयं अतश्च निमेषप्रसवो वाङ्मन्यता
पद्मीनाम् अतीतं विपरीतं नामयासां ताः अतीतनाम् ॥ यावानदीनां नीलाणि वाङ्मन्यता
विपरीत्यान् दिले वशद्वारः कीदृशजः मातृतिरीतिता अतएव नदीषु पतन्ता तद्वा यावद्गताम् ॥
वितस्मत्तत्तुः समीपः किं प्रमितिष्याजनाय दिवताद्यगादि श्वत्तमदजलवहलीकृतपयसि
तां समंताद्विप्राः प्रकं कर्दममज नयना कीदृशारताः कीदृशं कृता उद्गुं गानितं वधूनि स्रष्टायां
सायिप्ता यपिमादाहताम् प्रपञ्चीणां कनजः पीवरां नितं वधूनी विदो रयं तां वधूनां पदं तस्मात्

प्रकमालिन्धं शीलं शम्भुयादयं ति ॥ उक्तो ॥ महाद्विप्रास्तलोठ
प्रविशालः प्रतीतिरितमंतायासां नितिसमस्तुली कर्णकारणं
यदिता अपि कलत्रपातवन्ति ॥ तनयपदार्थः सुलसमीकृत्यति सप
निपातनामिसवन्ति ॥ पादो ॥ जोजआदि प्रुवमद्वंश्या अपि असेदा
वधनं जातमित्यर्थः अथ दूतलज्जयाः सव निति वक्राक्तिः तावा
र्यातिप्ताः तद्वा कृता कांशां शितकृदे रथात्राः वलस्य कीदृशः

नपूर्वश्रयाः सवितः सुलीत्रपतां प्रापय्यमदजलेन्या अजनयन्ति त्रिशयोक्तिः कूलसुद्रुजप्रवाः न
समं चेत्तद्वलं च समस्तुलीयदिवा समं स दृशं सुलं यासां ताः समस्तुला एव समस्तुलं स दृशं तासां तवति
वसमस्तुलीकृत्यति असमस्तुलाः समस्तुलाः कृता समस्तुलीकृत्या प्रवातवा प्रवातनी अवाधकान्यपि
ज्ञातापवति हविप्रपितोः तस्मिन् अथ वज्रतानायापि निकटं सवन्ता उद्गुं यनान्नदीनां वलस्य महद्य
लेनानुचक्रुर्नित्यर्थः ॥ पुरा जितश्चावश्यमवदूतसवति ॥ तद्वा हि कीदृश्यताः अत्रैव ननु गता वधूनां कीर्तिः ॥
स्या शिलासिनुपमा ॥ ता अतीतास्तु क्वं ता गजाय स्यत स्यमंडलौ लयोपि महंता गजाय स्यत ॥ ॥ मिथः ॥

११४

सायादवसेनावहनायुवांशुवाणां प्रवसांगं प्रदंशं सागमवाप॥
 वृक्षककुलामवकादहकविषमशंकटांतासांमकोलालिप्रहस्य
 हविर्माग्निद्वयैववासनिकासुःकीदृशः॥सिधकांतिजिह्वुतिः
 पिनिर्गुमाद्वावकालः॥कधमन्यथाअधनिनिवासानांमश्री
 नः॥कटतदस्ययः॥साप्रमत्तनश्रवदानवाचितनाईलिया नि
 यादवहस्तिनः॥कधमन्यथामदस्यात्रावगतिविवर्धद्विपानांउ

वकीर्णगवीरतिवचक्रामत्यर्थः॥अधवपरसांगंशुवाणां कर्षणात्तातिशयं पलेतु रयर्धो तं च॥यतःसात्र
 लक्ष्मीकाणां॥अतावत्तद्वयस्यागात्रप्रवसांगप्राप्तिः॥किंतमनुलिप्तं शुक्लीकृतमिति यावत्॥॥प्रासा॥
 हर्म्यवस्थितिवर्धः॥अतश्चोखेच्छात्तदाप्रयाणसमाप्त्यधुवं हविणासाकं विवहासहवाद्यप्रभुलक्ष्मीव
 कलंस्यादिति तावः॥॥वर्ध॥हंगाश्चार्धचिंभुंतावतवत्तयोद्विपानां प्रमाणमवाचनकीदृशात्रलि
 तप्रकाशानितधुनिलुंशीलेयं॥अतश्चाभदीवुपिवतादृष्टतीयाश्रुमिमता नूनमवप्रमाण
 दंताहंगाः॥शुद्धासादातज्जुनिव॥॥आद्या॥सासनावहनिष्ठवाणिश्रुतीत्यो लुंघ्यावर्तत॥अनकानिन

गवाण्यावक्रमेत्यर्थः॥अधनूयांसिष्ठवाणिश्रुतीत्यनित्वाश्रयेत्या
 श्रिवन्मृताश्चालकपंकयवाकोरावलिमृत्युमालाययासाधुवा
 निकालिंदीतोयसनापणपप्रश॥कीदृशोचमृतिष्ठविर्द्विनिदि
 वसंतात्ताकुलमरुति॥कीदृशोसिप्रसादकारीयः॥सोमं विकवा
 चायकुलंमयीदववलाउत्पाना॥कधमन्यथानांजाततितावः
 धर्मदिव्यामहाप्रविवयावहुवं विलंघयितः॥तमालनीलादीर्घा

र्धोतं॥तथाहि॥कीदृशसो॥उच्चकेउन्नतेः॥तथाश्रयामवद्विपतिदीर्घेर्गजचंराशतेवधः॥कृताङ्गुलीकृता
 लिङ्गस्थः॥पटवस्थितिर्हितानिहसितानिउदग्रगृहाणिपाशुवस्थानियेधोतानि॥॥उद्ध॥अधुवावर्ति
 प्रोअतपवर्तवः॥सामीयाक्विवणसंतप्त॥अतपवांसस्यपतरायः॥किलोच्चैर्नीकादववृद्धः॥सन्वविक
 ताश्रनकंपिता॥रुतिसोचताक्तिः॥॥यामा॥श्लोकवत्तस्येनकुलकंयामेहापगायमुनातस्यसेन्यादध
 ॥कीदृशस्यवलोदधं॥पंदसाधुवमुल्लंघयितुं प्रवृत्तस्यासाकीदृशी॥तमालिश्रमालारुवस्थामातघात
 दीर्घावलावाविकासवति॥कीदृशीयमुनति॥सत्यननायधर्माविवक्षिताज्ञानाहयति॥यामहानदी॥

११५
 नालिपनासिद्धपयितुं कुशला आदित्यस्य उहिर्जुलानिता
 नीलादिविंसाति शुद्धकाविसिन्धुनाशकेः प्रापद्विहृति
 सर्वंति अताश्चास्ते सता तासि रदिवचुं धितास्व विवितास्वायः
 माहाश्वाह उच्यमानं वलवशत निश्चितं सायमुना जलविम
 कधमस्यासुचं ताहवगलनिमं मंग याहि पूरणे कारणस्य शित
 । यथा ममादनुमानस्य वलवता स्यादागमस्य जाद्वयवाअग

क्लानिश्चुत्तानि । कालस्य तगिन्य पि जलस्य जीवनेः । आशनेर्हिलेः जनं या निजला निघ्राणं च तितेः ॥
 विविविवाधः शुभमः । किंचयस्या अपः पीत्वा हिमवतला अपि मया स्रक्कणाम वसिष्ठककुलमलिना
 किल रघातसवर्त्तितवमा प्राति । कीदृशी च पः क्लृप्ताः अतपवगलितं नीलसदृशीः किंचायदियागा
 पूवयशजलनिर्त्तवकाचननुमाद्वीगंगा कस्यादित्याहा अय घायमुनया दोयदि पूविता नस्या त्वर
 त्वाप्तनिवत्तवित्त्या ननु वक्लम पिठनीलं । तस्मादनुमीयता सा धिम पूवयन्ननु शितनदी । पतत्रकद
 स्य पीतः स मुद्रोतागी च द्या पूवितरुत्यागमः । गां गोघेन कालिततस्माद्यो शं चुर्कं धरा तथा पकवली ॥

नीलवर्त्तमित्यर्थः । हवकंठः कालकूटकाचणानीलरुत्यागमः ॥ अ
 ॥ ॥ लालिः ॥ असायमुना वलवती ॥ कदा नितिः । कीदृशीतिः
 । कीदृशीतिः । अशीलितनजलया निनड दिताया सोधमीत्रमः
 रक्तगंथाला उच्यतेः कंधप्रमाणं अनंतवंशीयम वातेतुः । या
 जातिवंधः । ऊर्ध्ववक्त्रः । तद्या ऊर्ध्वमापिता निश्चलायी वासिष्ठः
 कृतवर्णः ॥ तीर्त्वा ॥ उक्ता ताचनदितं चे ज्ञापितमावर्त्तयदित्यर्थः

पूवयस्य वयेति पाठो न्यायः । स कृद्दे । सववर्त्तयितुमुपक्रांतत्वा शकलाय कांतेः सेति विद्यत एवेत्याहुः ।
 । पार्श्वद्विचडालेः कनिपातवर्त्तमाद्यतीतिः । अतश्च वलवितानाव पादवर्त्तयेः । चरणेन किल जवाङ्गम्यात्
 । तथा संकुचिता द्वा नाभीयाश्चा तिववम्विः । अमशद्विर्लिङ्गः ॥ तद्य ॥ तद्या मुने पयो महताः समंता
 ताश्नावर्त्तदु तनखदानवा पिणा वृद्धिनी तमित्यतिशयाक्तिः ॥ ॥ अघिगी अष्टुत्तीर्त्वा कीदृशीति
 तद्याह स्य तटंतवदलान्धेः कधमतीयता नो जाचंथः सुचदि हतुम्राते सुदृशद्यो यत्र तशत घोत्री ॥
 कदा गवीयस्वादिति । कृच्छ्रं लंघ्याय मुनां च येणाति क्रम्या किमिवाप्रतिज्ञं निवाय वा कस्य विदीपस्य मह

१११

नि। अतश्च यदा यजमाना हतितु दंतं सर्वमवोषितदाः धुनाश्रुत
 मिति सावः तापावर्गस्य तन्मः तदादीति निपातः सप्तः सुमं
 स्माता विप्रोर्लपि च नगावः वर्तमानरुवा विशालं च सुवै कर्षेनमा।
 प्रकृताप्यावर्गस्य ता गोवृत्तिर्न कस्य कसं कातनसम्युक्तः
 पुर्विशीलं यच्च कंसेयं। यदिवा। कुत्रचकं पाण्डुवले तस्य आसि
 नार्कः। यदि वडंडतयसा डिता प्रदिवलमयलदियर्षः कीदृशा

यमनामनीमसथु ग्रं वानर्गं तयल्लुङ्गं तिसा भूमायने। सयदावल निडापुमा नरुनिगं नृपल्लुङ्गं दादिगमया विवा कया॥ यइरु रुवागमनल्लुङ्गं नन ४४ सममादमा निवयुवमदी यमि। सरुसाधन ४४ सलता। नडन्या रिबसेवाधिया। रिम्वमयायथी॥
 वरसयवकावचकाइरु। ध्वनिरिडु नयवधनी वापुसं समयादिक्क रिबरी ४४ सयथा। यवगाथे। गमथरुसुसिडुया॥ अयदाकवर्धेयवम ४४ किति। किति। मयनृत्तुमिति स ममय ४४ वमायगा थितय ४४ कितुवसना ४४ मकिन ४४

वानितिवचनस्य नावसः शतन कर्षेनगव नि कट्याश्रोहविद्यु विधिराणाश्रयीति नवल्लितं। कविनतिनचोद्य
 गलीवृत्तं॥ ॥ यडा। अनन्तरमस्य हापर्वाह सहितः सनया युधिष्ठिराः तिसुखं निर्धया॥ अयतो निर्गुगामाउसे
 तीत्याहास हि संप्राप्तिमुक्ता संमदाइ सहसा धननवालनवर्ततरु तिसहसावनः॥ ॥ वरा॥ असीमायाश्चर्चायाः
 । यदिवा। समप्रादिसंपादितं। वाविवक धं नाकमित्याहाडडीकृत कर्षेया। कना। अशुक्लना प्रचकं प्रचलितोय
 र्यसद्वनितिः। शिष्टतरुतिहासं॥ ॥ अपा। अपदांत वमनं सदीहतां च वाभसंता स्रुः च शदपक कालसूच
 रघाः लवितं विवृताः। खवि तं विवृताः काचन प्रधयोयेवा ता। तदा विगवातनाप्रविता नि। अननक वल्लित्वाश्रय्या नि

न्यसदृशानि नूधूलिचिक्कांशुकानि चैवाता अपदांत वमनं तवं।
 तीति किति किति ता राजान॥ ॥ इत॥ लाप्यवन उपगयुपेत्ता डि
 पिपाणिता दुतंताला वि तंधनं तितघावोदधनु वित्यर्षः। दुता
 उक्तं च समापयव पूर्वप्राणि विविधरुच्यता तत्र तालं च पाणिं
 यतरुति॥ नाकवल्लुवा ४४ धनव्यावर्द्धिस्त्रिनोपि नृत्तारुति चार्धः
 ताहवादिप्रनष्टं सुखं च यइरु किति तन कलामधुनाः। तहिम

अवला कवचवृत्तं सुवृत्ता। वरसाइथावतनी कुमिक्क ४४ अरुनी सुवृत्तं यथममात्मना ४४ विनयविगययति सुमंगल ४४ यथापुनो यवम ४४ वक्रिती। यविर्धुमानमृथदाययिना। कुवनेन मोवलिताय गोव ४४ वनामनामतनयी धरुधर ४४ ६

कवितु अ विद्यमानं पदानां मंतं चं चं अत्र तदप। दांत वंगमनमा ४४। किति किति। किति सुवं किति।
 ताधुवः शदार्थं त। मृदंगारुवा। कीदृशाः उप विपाणे स्राल विहास्य वृत्तिर्या पावाय सुला। यवाउप
 लय विहास्य तघावोक्ता अत्र योलयाः सिद्धा दूतमद्य विलं विता रति। उप विपाणि र पिताल विहासः
 वप्राऊच कमनी विणः॥ समंचो पविता तस्य यद्वा वः संक्षितं सत्त्व। वाद्यं प्रदानि वल्ली वातदवम सिधी
 । कीदृशाः कला पिनः। वा विवचवी पायो वेरणा नां च वगजव वगादी नां यानां नानां निश्चीत्वा वगल गजि
 यग ४४ तत्रां त्या मधुचं क कायमानाः प्रमदानुयंति। अय्या पिपणवादिषु वा दित सुवृत्त्यति॥ ॥ व्रज॥

१९८

कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू

कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू

वर्मपिमिश्रीतावंगकृतोद्वेगसिचसकदन्धोऽन्यत्रुषितं अत्रार्थतुचन्यासः मदनमूढावुद्विग्नं त्रिषां
दानं वा ॥ अत्र ॥ सच प्रतिज्ञातशत्रुहर्षनाचारं प्रशलत्वमाधवं त्वया विशिष्यति ॥ अतिशिष्याक
नहर्षविनयतावदाहादूनामृपतद्वेगिनमाधसत्यवसेमुक्तादवतितीर्षितः ॥ नृपतिमुक्तीदृशरुतितदि
संवत्सः अतः सत्रमणविनयं निमाया कविबुद्धप्रतिः सरतिसोहृदनसन्निति पठंति ॥ पंचव्याचन्य
यमर्षप्रश्नमग्रहणात्यतीयतपवानचसामावसोमाद्येष्ट्या तत्रकस्मात्कनीयसो हपः प्रश्नमम
यं विशिष्यतिसोहोर्दीदसोप्रश्नममेवावातचरनतूनत्वेनत्यर्थः ॥ वपुः ॥ अविचंतनमुनिः परमात्म

मूकं तं पुनः कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
पितृघ्नश्रीयशुविष्टिः वपुमासमयेण पुनः पूर्वश्रेयवानमश्रुका
सर्वेष्टास्रजगत्पूयश्रुतकिमसोप्रणनामया हाश्रुवहितम
चवंतनत्यक्तं स्यात् ॥ कीदृशावपुमा ॥ किंताप्रणमवशापिणी
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
किंतिप्रत्यवदसिमुग विवक्तानवहतायतमत्रकवारतटवि
नपविताः इति प्रश्नममंतादालिलिङ्गावाज्ञाजानुवाङ्म
विकटीकृतनयनिता ॥ वयस्य ॥ गतयानि वक्तुमिवा मम ॥ २४ ॥ यविनामिमुलमदमूवावाविज ॥

वानामश्रुदः प्राकाश्य सर्वप्रकाशमेव शिरसाननामत्यर्थः ॥ कीदृशाः सो ॥ जगदिर्नतः ॥ ननु अद्य सो
त्यक्तमार्थेण स्वजनानां गोचरे स्यात् ॥ अत्र ॥ सच प्रतिज्ञातशत्रुहर्षनाचारं प्रशलत्वमाधवं त्वया विशिष्यति ॥ अतिशिष्याक
नहर्षविनयतावदाहादूनामृपतद्वेगिनमाधसत्यवसेमुक्तादवतितीर्षितः ॥ नृपतिमुक्तीदृशरुतितदि
संवत्सः अतः सत्रमणविनयं निमाया कविबुद्धप्रतिः सरतिसोहृदनसन्निति पठंति ॥ पंचव्याचन्य
यमर्षप्रश्नमग्रहणात्यतीयतपवानचसामावसोमाद्येष्ट्या तत्रकस्मात्कनीयसो हपः प्रश्नमम
यं विशिष्यतिसोहोर्दीदसोप्रश्नममेवावातचरनतूनत्वेनत्यर्थः ॥ वपुः ॥ अविचंतनमुनिः परमात्म

मूकं तं पुनः कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
पितृघ्नश्रीयशुविष्टिः वपुमासमयेण पुनः पूर्वश्रेयवानमश्रुका
सर्वेष्टास्रजगत्पूयश्रुतकिमसोप्रणनामया हाश्रुवहितम
चवंतनत्यक्तं स्यात् ॥ कीदृशावपुमा ॥ किंताप्रणमवशापिणी
कुक्कुटादिनामोहविः कुकुनामोहविः विष्टिः तयोर्वलेतयोः प्रीतिपू
किंतिप्रत्यवदसिमुग विवक्तानवहतायतमत्रकवारतटवि
नपविताः इति प्रश्नममंतादालिलिङ्गावाज्ञाजानुवाङ्म
विकटीकृतनयनिता ॥ वयस्य ॥ गतयानि वक्तुमिवा मम ॥ २४ ॥ यविनामिमुलमदमूवावाविज ॥

११७

विश्वः कीदृश्यानासिवाभिर्द्विहत्वाऽनसिभित्तं निवासमानं प्राप्त
कृतानिश्चितं च विद्विग्नादोहप्रसादमुत्तममद्यावाहिसादिवक्र
श्वनाथं कलनमाययाद्योऽक्षः सविह्वलिवमुच्यतातं राजा तदा
तवतायाहप्रवाचप्रकं कीदृशेशिवसिापवाक्रमापहतपात्रिज
क नमद्यासुवतिः किलहृद्रीयताउत्प्रेद्यतायशसवसुरतउ
कसितकदंबकुसुमकुंदस्यशातानत्यक्ता कंटकितामूदित्यधः क
नमदायससववयविजितामवक्रमयमधनवासितनिवावृद्धमृषासुखयदनाह
वितयामकृषया निधिलकृतयिषसुधवज्रमनि । कृममृषुनेदलतयानतयड विदलकं दमनिदृमृषवावृता ॥१३

यावृद्धः सलक्षितयेत्यधः पूर्वजम नितगवृतानातोपममृषुसंप्रतिवृद्धः पद्मायावसतिः अतश्चासु
इवक्षित्यापविषगसमर्द्धमाशंकाता श्रीशदस्यासुयार्धत्वाऽसुखस्य प्रकृतत्वाद्दहः ॥ शिवः ॥ बलिह
मृदनिमृषासीशरस्यावाचः ननुयदितगवानवलिदधनहलानववामनानववरावः कधमुन्नाता
तपुषमाधनवासितासत्यतामयाकिलह विद्यावितः दवान्मिताश्चर्माइपावितातकआनीयतामिति
हवणाधधशशनेनववासितुत्तयधः सुवतिसितवयशरतिकविसमाचारः ॥ सुखावाज्ञातवावि
दाविदगवाप्सनाक्षिसासवदित्याहवाधुदवित्यक्रापिकर्धतर्हिकंटकितायाह सुखस्यानुतावनवि
नमदायससववयविजितामवक्रमयमधनवासितनिवावृद्धमृषासुखयदनाह वितयामकृषया निधिलकृतयिषसुधवज्रमनि । कृममृषुनेदलतयानतयड विदलकं दमनिदृमृषवावृता ॥१३

काशं नीतानि चामं वं विषयस्य मया ॥ ॥ रत ॥ सतगवानन्यानपि
निवाद्यनप्रार्थनं हासपूर्वकं माद्रत्यावाप्रेषप्रवः सवमिति हिम
दृशः प्रकृतसः तवावलाडुमूलितं दित्यकुलं चित्तमः ॥ ममु ॥ अ
तिसमासः शिलायनानुप्रसविकरानाचनपक्षानगादसहाया
अग्र्यावेत्यखं न स्यात् । कका निवाक्षिक्रमियाहवक्रासूचमद
प्रतारिपववाडितिः शालिनः पारणतिनिपातः ॥ ॥ रत ॥ दृष्टिनाथ
गालिन भवविनिमृषाक्षितियतीनृक्षितीधुम ॥ ८ कलित्यायवनिवयापिनी निव ॥ १३ ॥

कितिरतोऽनुजानुतीमाधुनयमानयचाप्रवममाची इश्रीत्याऽक्षदोशसताजशुवादित्यतः । सीमं मृद्वी
प्राधितार्धः कीदृशां प्रानुहर्षविकाशितनत्रानातवाजनानाप्रजायां याग्यानालाकदृक्षानित्यधः । सेकी
त्यपि नृपाः संगत्यनाक्षाश्वागृह्णन्कीदृशानावत्याश्वातमहांताश्चित्तुल्यमहतः । कृत्युल्यस्याप्रजाय
नादीयेतववाडशालिनः । आजावृक्षानाक्रितीश्चवाणामपिवितक्तिविपणिनामनेतानिविशेषणाभि
योऽडीनिवावडुप्रहसणकार्यपेकृकदालन्यतातानपि । उल्लाश्चमहतः शिलातिशयनायनः पान्दः
ः सत्यतामाद्याः कोचवधियः । पाण्डुवनायाद्रापयाद्याः प्राप्रयान्यमाक्षिकेन । कीदृश्यः । रतकुंताविवचुमी
कृममृषुनेदलतयानतयड विदलकं दमनिदृमृषवावृता ॥१३

बथवाजिपतिविविधसमाकूलं तदनीकथा ४ समगमैतदयं मिथ ४ धर्मिषु धृत्वा विना न वदुःखता
 यदितारुतपतपणसंवद्यायमनननासिचत्यर्थदियोनिता निम
 वध ॥ तासि च यथा उगममया च समगं प्रमिलितं कीदृशं स्यंदनत्रयं
 यत उन्नतानां सर्वमवकिं विज्ञा कातीतं । तव महंतः महाप्रमाण
 माउताहो कीदृशः सुविधिसणा विउत्ता मियुक्ताः सुसतः । ता
 यदित्याह । अत्र सप्त धनद कच किल यो मय वाहना उदरं
 युत्यतिमात्रमतर ॥ ॥ चवा सुवाच स्वपदमाउत्तु पुत्री यियासा
 यानि मत्सव ४ प्रयतिस्मसद्यमिदमद्यवाहन ४ ॥ १८ ॥ यथमा स्तु गम्ययुवा रिव किं न ४ तिसृणां पुत्रा मिव विधा ४ सुवदिय ४ अथ मस्मिन्निनृगगतावित ४ स्वयमादित ४ यवयव विजायति ४ ॥ १९ ॥

धानियासाताः पीनस्रग्धः कशादयश्चत्यर्थः । तद्वाविका सितगण्डफलकायासामिति । प्रहर्षकवर्णः ॥
 गपदातिहसिनीयात्रादिपाः पुनर्देवतपवपृक्षकृताः सुदसयांदनोन्ममलितारत्यर्थः । किंवापतचित्रं
 त्वादताजनातिगाः पुनर्मयं न निवशितारत्यर्थः । अथवापतिपूवोक्तस्याद्वयः ॥ अधि ॥ अथ दविः स्यंदन
 वास्तुननदत्तः कवायस्यसः । राज्ञोः पुनर्मवाप्राप्तुनवावस्यप्राप्तुमाहत्यर्थः । कः कीदृशः कनिवात्रा
 द्वावा मयं अथेति । यस्य हि मया वाहनः सा वस्य मिव तम विवाहति । रुडविडाः पसं पडविडा विप्रवणः
 ननतं च यमिव प्रजापती चानाप्रतोदं अहयतो अत्र नागता वितः । मरुद्यातः प्रमप्रवणः । कः प्रजापति

वित्याहाधर्ममूर्तिर्बुधमिवः । कस्य करवप्राज्ञनजग्राह्याहायप्र
 स्वयं प्रवयणमादित । हरस्य विप्रवासिनोदानवानजिघांसावात्मन
 ताद्याप्रः भवशब्दः पूर्वापक्रया क्रियातरसमुच्चयार्थः ॥ शमा ॥ य
 रुविवरः प्रविशायः शशिकिपणिकचस्य वसं ज्ञानं यस्य तश
 अर्जुन आतपत्रंदध । कीदृशस्य विकसतः कलापारखकुसुमस्य व
 वक्रतस्य याद्यतिप्रानिष्ठु । पविता विहृलस्य काह्यार्यमुनापमा
 यमनाकदायविगहसमगुले । इति जिष्ठु जिष्ठु ररुतामुवाच ॥ २१ ॥ यवनाम उन्नतम श्रवदिना निगममया विवृविषयविकी । दधतवयागमूरययदानन सिष्ठु । तिका विमर्दने प्रमोखामिन्दुना ॥ २२ ॥

तिसृणां पुत्रा विधा विप्रवाः सर्वदेवमयप्रमाम्भितस्य पुत्रा निवर्तनः । विप्रुर्दिवेकाः प्रजापतिवर्मा
 : सावधिवनृश उक्तं । ब्रह्माणसावधिवेति । सोपि धर्ममूर्तिः पुण्यादहः । अत्र नागालोहितेन तावि
 द्वापि हिंसीनशशिंवायुर्दुलायेवमस्य मउतः । मृचतीमप्रस्य हतथा मरमचालयश कीदृशः । मृओगवा
 तनुत्वं चात्र जालकाविशमण । तद्वादी पोफन कूटमयेवं विवंसेवति ॥ ॥ विका ॥ जगतामवीशितुः कलस्य
 कृष्णाद्यतिर्यस्य तस्या ॥ ॥ अत्र उमहडुडुतावावक्राख्यात दिक्कवल । अतपवकालिंदीपृष्ठस्य रशितकद
 नाउपविगहतीति गामः सुपीतिडः ॥ ॥ यवा ॥ दविणानितनाश्रुतिं कीदृशनासीमा र्जुनमद्यमुनातवाता

१८ त्वत्वाकेनवासावि।रुंडानवा।कीदृशेनाडुवधुननामानंयोगंविप्रता
 पादितंदितीयद्वादशग्रहमयस्यहीतादुवधुनायोगोत्तवति॥अ
 त्वा॥॥वणि॥अथहविंदप्रयोःशुतोनासयासोनकलसहदेवो
 तीअनुकूलदेवमयः।वाकुण्ठनयः।तद्यानियतंसंयमिनंयतिमु।
 कितं।यथा।विवायुप्रसुसुतः।यदाकिलपवाशुखातोसवा
 मुदि।तः।प्राणुतः।तदाविह्वल्युक्तेनप्रकाशणकृत्वाचणदि

कति।न।कितंयमयाविधेयुव।नियमायमनुनियतंयतिथथा।विजयप्रियावृत्तिमिवाकृमावृत्तावनसमुद्रसुमधदसया॥२३॥मृदितंमृदतिर्दिताउन्ननाविवाविनितीतयसमुमविवा।निरुक्ति॥३॥उयसविद्विपुयधुवीवने।वैवृतेनितीतमविनीतगा।गिरुधा॥२४॥

।कीदृशमितिस्वरूपमाह।उत्तयोर्ग्रहयोःसूर्यदिनयोर्ग्रहदंतंमथेतत्रयास्तिविप्रवृत्तानंतथाकासितंनिः
 तपवसंज्ञानमात्रंदीप्तिमत्त्वंचविवर्धितमितिननुसावर्त्यमितीडुःकलस्याप्रमानंनविउद्यतापकमन्य
 ।दशशदिनाश्विनीतयता।पश्चाद्ग्रहः।कोकमिविद्याह।जितंदिद्येद्वितीश्वरंयथाअयनस्या।देवनी
 नि।यद्ययमनियमा।नियमोऽनुसृत्यजपशोवादिधामानिविद्ववर्जुनमहिंसादि।तद्याजयलम्भाजिघृ
 तस्रदालम्भावरणासामर्थ्यादिवजयसद्भावः।अनाकाप्रमाणापादानंमगवतःसर्वधर्मस्यापनाधो॥
 नाविनीतंक्रियाविशमणंवृत्ता।सविनयमासितं।कीदृशप्रिःहसः।तद्याऽविनयः।इहविमायः

नतथापरुधमिस्तेसुयाकृथा।यथानुडुहृतनयासुसा।विप्र।यतिनादितासयविमानमानके
 संप्रमत्तनाश्रादुप्रेनविकासिनीप्रसवतीतिस्तिथेया॥सहाजास्याद
 चावहंतनिर्यथा।किर्यथाकविनीतमास्यतरत्याह।उपदिशनीवा
 दनायात्रीत्वनविनापूर्वपदाद्योविवर्धितरतिनापशदः।अथवा
 ल्यध्वनितमिलितयातैर्वाद्यैतस्यध्वः।उल्लस्यतामहत्याउद्य
 मुद्य॥तस्यतनमिदप्रसंगवानदर्शश।कीदृशेयंरुंडंशुप्रानांनपा
 विउपासाधःक्रियाततद्विःप्रकल्पितनिकतनंसुवति।प्रदत्तेदनेमृ

नितवसिदायमयवदध्वन॥२३॥सखमीद्विउंक्रितियत्तुययया॥यनितयकल्पितनिकतनंवलि॥३॥उयवृथासानमिकरुहता
 नोतक्रिप्रकाशयति।कविमसृपचारंअविनीयतिउपाठः।असिक्तित्वाविनीतंवृत्तरतियाजनाडिचा
 मुनाविवाउपासदिवहिरतवासितिः।तास्यववित्तः।विकासितक्रिपितितायविकाशनिवृत्तिपरायाचा
 ।प्रियादिष्वितिउंवडावनिषकःस्यात्॥॥गत॥तर्जुलयावेयंयमुनाजोद्वयो।विप्रप्राप्तयेनधप्रटाहच
 वा।सतिहिहायसुखापणनूयाता।कवेदधना।अथध्वनित।अमवविमानानिमुनविष्ठा।नियत्रतश॥॥
 जांसिमेवीस्यादशसमंताद्वितावसनिंक।अतश्चात्यन्यत्ता।उपुउयमानमिवायस्यसकलप्रवस्यप
 लेनगवं॥॥प्रति॥सक्लोदविःशुशुते।कीदृशः।नगवदारमुख्यविशनातघाप्रतिशुद्धविताशाविवचः।
 वलं॥यद्वदनेद्वदन्मगाविद्वदत्ता॥२३॥यतिगद्वृत्तिदिगकृत्वायतन।युवगायययतिसमेयसोग॥३॥युयधिमामल।उदासुखा।मूख॥ययसयिवाकः॥यसोवमेनव॥२४॥

^म कुरुवातादिसाहातुमाजादिदवीचंभ्रासिमुखःगांगामोक्षयूचरुवासा
 दिनापिदहानांनमोयनसःपुनकीदृशावितक्तानिवितागनावधि
 तेषाविक्रान्त्याहापंचतिःपांडवेःसहाकेषिवत्याहाउदियेविवा
 १८२ हिदिहादहंतवंचंचरतिपुनमपिवितक्तनवदावावितक्तानिनवसे
 कीदृशंपुनमित्याहा॥॥तु॥यवप्रसनवाप्तनुसिद्दिहनीयश्चवचुः
 दपिग्यातिवित्यर्थःकीदृशोमुखःकयथावःपूर्वशरीतद्वमनोचम
 धतन्ना॥॥असदाययस्वलनाजलक्ष्ण॥॥यवतोनिगायनमनाममृष्टे॥॥अवलाकनायमनविविद्धिद्विषः॥

पिप्रतिववतवितदिगतनुः॥॥असा॥असाप्रउवातगवांमयुचमिंद्रसंयवितवश॥प्रयोपूद्योहृतीतवामा
 तानिनवानांप्रयथाणागोपुवाणांदावाणामंतराणिमथा नियततरवितक्तकद्योप्रदशमित्यर्थःकिंकव
 यथाप्रउवातामावकुनादिसिपिंदियेःसाद्वंपुनशीचंप्रविशति।सायसकृद्दीतवद्रदहसंतवः।आत्मा
 ख्यानिदावाणिपायुपसास्यशोनादिवाणाख्यानिचस्यतरागोअवशादनात्रदावमात्रंविवक्षितं।अथच
 ।कीदृशीसिप्रनुसिः।अवाप्तमृतीस्यनचकुषांलकीनूतोयःकामकायमस्यवकाविधीसातातिःअदयक
 :।अथएमुलंडुनितिवित्यर्थःइतिसर्वेषांपुनवत्वसक्तं॥॥अवा॥नागविकामार्गमार्गमाजिहतआकु
 यठरुपणादविक्रितायदुःखय॥अवधीवितायकवलीयसत्वमः।अतिवश्मीद्वयथयोरयामिते॥३॥

किमर्घीहविंदङ्गाकधंतदागमनमजाननित्यादायतोडंडुतिहता।
 तमितिप्रातदवकायात्रवत्यागमाह॥॥अति॥सिप्रियेआनक
 वणमाहाअर्धमवमणुनंरुत्वागर्हतीनावीरवलोकाअतश्चत्वराव
 खचत्वाअदासानापः।सामिकृतमणुनंयवेतिगमनकिथाविशेषण
 वाः।पविवर्तितंवावचयुमंयातिः।अववासउपविद्यावृतंतवत्येव
 ॥॥यता॥काविनापीपदतिसंचालक्तकंयदिकंपदंकुममेनविचित
 अरिदीक्षासामिक्तामणुनंयती॥॥अववृद्धनित्सद्वर्गिवादिच॥॥अवधेयविक्रिपुठरुयतिस्वर्गःमुठमठकासमिवसाभयकय॥॥अवमनदावयदककाचय॥॥अतिमुठजनिहृत्कतकपूयवका॥॥अविवर्दितास्वयगा॥॥असा
 यतन्वलयीकृतप्रवणकुपुलासुय॥॥३॥॥यतनादयायवचयिमाधिकाकवप्रमवायसवणनवायन॥॥इत्यावकययविशतावनी॥॥यदवगितवगिजिजाकवाद्धता॥॥३३॥

कानाः।अतपवोसृष्टकार्यान्नाःसत्ववाश्च।पुनतवाः।पोवाः।अवपूर्वस्यत्यंतस्यवीचशदृश्यतेस्ववीनि
 प्रतियुक्ताप्तातिः।कवाणहर्ग्यावलयायक्तमहहासमिवदक्षुःसशद्वंरहसुविचत्यर्थः।किंकत्वतिहासस्यक
 शाकसणिवावउद्वश्यरमनावरंयातिमाः।अतथोस्येद्यातासावपेक्ताद्याइहासहसंतीवाशास्यामु
 ॥॥यता॥नार्यःसमापतन्महविदर्शनायययुः।कीदृश्यःत्वय्याकंरुतमयलाः।तथाकशेषुवचितकक्षपू
 नयन्यातिवित्यर्थः।कलयीकृतंनुननिहितंयवणकुपुलंयातिमाः।रतसेनतिप्रत्येकमसिसंवयाति॥
 वावनिर्गस्यातांचकाच।किंकत्वा।कोउकवशास्वटीपाणिदलाचरणमादियंततायेकस्यपदस्यविवितत्वा
 ॥३३॥

भवती ॥ १८ ॥ ॥ विसृज्य कुरुयादसौ विमलकण्ठसुन्दरयशसि । सदननवीनमयमिच्छाभिस्तुता ॥ १९ ॥ ॥ विलसन्तसागरगयस्यकुक्षिणा ॥ सुवननियस्यपविषिभूमिद्वय ॥ मन्त्रविज्ञासकलयावय
 कीवधनुर्नितमीनकतनउल्लङ्घितमन्मथः प्रकषेणसादितानिमी
 वीजपम्यतात्रावाहयामावामाववरुवा ॥ २० ॥ ॥ सतगवानुपुत्रः
 शंकाप्राध्वमताविलासिनीः पार्वतीयाइयानि-धताकामस्यहवह
 १८ ॥ ॥ विसृज्य ॥ सतगवानुक्याविश्रिष्टापक्यादशाचकुषापीतः ॥ अति
 सामययस्यसतः कल्यातवृहताकुक्षिणासर्वाण्येवजगतिपीतानि
 कर्तृकुतलरतिपुत्रायेसर्वेषामवपश्यतामित्यर्धेनपकृतमयेतिर्त्री
 पुनः ॥ २१ ॥ ॥ अधिकान्नमद्यनयथाधवमिदू ॥ २२ ॥ ॥ अलकलाविकलगणिकस्वना ॥ २३ ॥ ॥ जमिद्वयसुखिमुखनकावन ॥ २४ ॥ ॥ कर्मकाकुविबर्धयद्वयत् ॥ २५ ॥ ॥

२० ॥ ॥ विलसन्तसागरगयस्यकुक्षिणा ॥ सुवननियस्यपविषिभूमिद्वय ॥ मन्त्रविज्ञासकलयावय
 ववीरुताभुनायनसप्रसादितसुवः ॥ नहितसंनिवोवाउलीकस्थितिवतितस्योक्तसत्त्वादित्यर्धरत्यवचवा
 पुष्पाविस्थाः कणमद्रादीशकीदृशीकामनेरुयताहताः शंकाप्राध्वमताविलासिनीः पार्वतीयाइयानि-धताकामस्यहवह
 सध ॥ सवतासागोवीर्ययादशनमिवनददातीतिनिर्देशमवताभुवसतीतिताउल्लङ्घितः ॥ २६ ॥ ॥ अलकलाविकलगणिकस्वना ॥ २७ ॥ ॥ जमिद्वयसुखिमुखनकावन ॥ २८ ॥ ॥ कर्मकाकुविबर्धयद्वयत् ॥ २९ ॥ ॥
 मावन्दसत्यर्धेनपक्यापिनसर्वयाश्रयित्वागविलसितनाश्रममयथा ॥ कीदृशाश्मावित्याहायस्यविष्णोः
 अंतःकृतानिसोः वलयाः पांगयेकणमावएवपीतरतिविषमाख्याः लंकारः ॥ यत्रयुर्वधिकार्येहीनोपि
 विशषणपक्येतिदृशी ॥ ३० ॥ ॥ अवि ॥ काविनारीपुनः कलातिमुखंश्रुत्ययत्नवितमेकेश्वरविवर्धयद्वयत् ॥ ३१ ॥ ॥

यवियाठलाकुदलदावृणासकृत् ॥ वलिगामुलीकिणलयनयादिना ॥ ३२ ॥ ॥ सगिद्वयकस्यमयगविर्धमथा ॥ ३३ ॥ ॥ वनदीर्घवर्धनिरुपार्थमाक्यत् ॥ ३४ ॥ ॥ नलिनामिकापरितयल्लवशिया ॥ ३५ ॥ ॥ सुवभायवावमूरुवमकयादिना ॥ ३६ ॥ ॥ सुवर्धगुलीधिवनिष्कृताल्लस ॥ ३७ ॥ ॥ दगनय
 लुपुनागस्यानुसावकधनाकीदृशीकृतवियहृन्वशाः शंकापमानायासा
 योधासाप्रतिज्ञातिवधः ॥ प्रजाममिषपश्यत्विति ॥ एतदर्थं कर्तव्यविवर्ध
 हिक्कलमनाहवचायसावलाजनमित्यवददितिलसर्धः ॥ कीदृशनकाव
 कीदृगाकानां ॥ सहशिवः प्रकंपनवर्ततसतकिरः प्रकंपातथा ॥ सुचापि
 नलि ॥ अथानावीजहंते ॥ किंकला ॥ ३८ ॥ ॥ अथसुखमेकेनकल्पणपिबय ॥ की
 लीनोविवर्धनिर्गताद्यातमानायासादंतकांतिः सपवाकुवायस्या
 मकृन्महसुगायवा ॥ ३९ ॥ ॥ कल्यायिमागितमदायलपरा ॥ वरुलीकृतयनन्यामवादिना ॥ ४० ॥ ॥ रुविरीकणा ॥ ४१ ॥ ॥ कलिवावद्वयान्या ॥ कवयल्लवनेमल्यम्वर्धय ॥ ४२ ॥ ॥

कलाविर्धनाशस्रस्याकलामधुनावलस्यनवायस्याः सातधा ॥ कधमघद्वय ॥ अधिकमृद्धीतवेनपीवचय
 यघद्वयदितियाख्या ॥ याम्याकलाविष्णकाष्ठः ॥ ४३ ॥ ॥ अथ्यात्रीमधुविपुपाणिनाआहतवती ॥ पस्थ
 एसर्वतारक्तमृद्धीकृतयत्नलंपृष्ठतनवम्ये ॥ तवाअसकवलितानिअंशलीकिशलयानियस्यतन ॥
 तिरकृपिरीठासिधयोयवतरपाणिशिवश्चलयंतीमनसिवमाहुहाल्यसर्धः ॥ रत्यंयर्धनिनयकधन ॥ ४४ ॥ ॥
 दृशनापअसमीपेन्यस्रस्यपल्लवस्यवशासायस्यतन ॥ सुसस्याब्रमुपमाना ॥ कीदृशुवाचलंतीनामयु
 हंसणस्यतर ॥ ४५ ॥ ॥ वल ॥ अथयात्रस्यदुर्लपानिनेवहतंनउयधिताहविवीकणेनअकलिकप्रथापासा
 ॥ ४६ ॥ ॥

कथं न निजसौ नरु मितरु मय दति यजना निल दायितय म्मो वा गुण ॥ अतिमो विवादिद निमय रु छिना यून द व द व य मा वा सा यत ॥ ४३ ॥ अय या तिन ४ म रु ष ण व व द्वा रू वि वि रु खि द्य त नि र म्मि नी
 तानु कु मी य सा म्प्र या या व द्वा न वि म्प यी कृत ता व क ध य ध न य
 ण म्प्र ग दि यो त रं ड नी ल म्पि र्थ म्प्र स त या ध न त म्पा दि ता त द्वा
 मं धे न च व ला य रं ग म्प्रा यो नि प द्म म्प्रा नि ता न्य व य म्म न म व द्वा
 द त या म्प नि मी ल ती द्वा सि र्थ स्या त न दि व ता म्पि र्थ व दि व द न नि
 ता खे दं य त्या कृत र त्या हा प म्प ह वि व र्था कं अ क्को नि द्वा त क णा ति ला
 सि र्थ क ण म्प्रा द्वा र ति कृतो वि द्वा स्या व य र्थ य नि न द्वा व ती वा
 ज न ४ न वि द्वा य ४ स त त म न मी द्वा त न वि द्वा य ४ स त त म न मी द्वा त ॥ अ द्वा त म्प्रा ग म न द्वा ४ क णा लि यि वा म्प नि म्पि र्थ व द्वा त ॥ ग त म्प्रा ग म न स रु ष य त गि त ४ य ति यो त य न न ४ वी म्पि र्थ ग ४ ४ ॥

की द्वा शः अ कृतः स्रु द्वा ग म ने र्थि ला षो धे न सः य तो ह त ह द य त्वं प्रा
 ती द्वा मा ण र्थ वा प त ता व द म्प्रा उ त तः स द्वा स्या म र्ति न नु क ल
 न व लं का व दि द्वा नि वि द्वा त द्वा स ग व तो यो स स्या ॥ ता सौ मा य व प
 चं स्रि चं ज स्रु म्प द ग म न्का च ण मा ह अ त प वं वि धिः श री व कि उ प ल
 द्वा तं पी तो र्थि त्वं द्वा यो मा व वः क ल स्रु यो व स्यो यो ग पृ च स्रु न
 सा र्थ व स्य म्पि र्थ ल सः स नु र्म दं मं दं द्वा ह नु पि ति आ स वा पि मा व वः म्प
 अ ल स्रि म्पि र्थ न स रु ४ ग यी र्थ ४ स्रु द्वा य ति य ति य य ४ ग यी र्थ ४ अ ल स्रु य म्पि र्थि ला व नं ड ति द्वा यी त मा य व र्थो य नि र्थ ४ न व ग य व वि वि र्थो य ४ य य य न व र्थो य व ल म्पि र्थ म्प

१८६

कीदृश्यः। आदाववनवनमं धवा विणमं वेदकन निर्दलिकाः कृता
ताभरति सुवासकवनं ॥ रुपासहविमं ससदमुपकोपिकं तत्र
अथा किल निष्पादिता किल त्यागमा कीदृकामणिदात्र नम्या वृष
मिवो त्यागमत्यनप्रयुपकृती एन पा एवाना सताः का वि। अतपव
दुसुः शरपा ठतु समासाता वि विव नित्यरति नूया पितरु त्व।
यदि वमिधनार प्रा कृती पादश शंक उचित मदाप कृया पुनर।
यववाधया धरु विना तिथी तय ॥ उमनीय विवृसवसा कथनया मणिदात्रा व किल वायेयवै

। यानन धूपधामन कृता वपुत्रां तिथि वताः व हनिठ कृता निधुजा निधुवताः विले वमाना निवासी सिधुव
कृणप्रापश का मित्याहम तयन दान वन विश्वा लाजन विंदु सवसा सा विराधामाण अपव दान का धा नपना
पर्वणं पूर्व दिविंदु सवसमीप वृषपर्वणा दान वषय सव नमयी संसद मूरा अत्रानं तसव तिका लता
तिवत्कृता मवावती लमी का विंदु सव सश त्व अ नारस्मायः सवसा जाति संज्ञाया विवृसवसा सातः वि
नया व्या विवृकृता धर्म ममाह ॥ अवि ॥ यस्या संसदिशी तंशुः पुनरवि की शमः कृता मया वसि ति श
पीत्यु कां तां संसदं ह विववाप तिसंवंधः च तमिवावताः शिलाः स्यादिकारका स्यात्तस्य नं स्यात्ता
विदधव धूतसुवसदसमादी समया सदसमायदिसं सदा ॥ ३० ॥ अविना त्रियुनिव न नालि ८ वली धाव

भोत गिल वंशनां व ४ यन वया वयदिव दयुवा विधि दानं कुवा ससम निदाद्य दी धिति ॥ ३१ ॥ लयनं युना दित क निमिता सुव ४ गितिव तव मिद विगी कृता नूवा ४ यमद सिमृनु यि कृतये वी वय ४ तन न स्मा या विवत
यात्रो ता मानत सुशमान क मधि प्राविश नित्य कृया तय मस्य
व्ययधन कीदृशी नप द्रवा गिर वा विताः तत्रा शिती निह रिता निव
रुत्याहा प्रच शुभामस्य पितृणां तप्यतीः तृप्ति कवीः उधिव मपीत्यर्थः
तर्पितार त्यागमः ॥ शवाल गतीः ॥ लोहित क सुवामा प्रउप्रमानां म
व्या ॥ विश ॥ यत्र च वात्रि पुवा स्यादुर्निर्विष्मा वलय धिवं ह स्रपा
रुधिताः ॥ तदा रंदा धी न्या आत दं द्रात्राः ॥ अतः सा नूया द्विवका म
सैवला व ॥ विगदा म कृट्ट द्यटिना ४ द्या कृत् ४ द्या दामय व वृयवा ता मता ४ गुरुय कृय ४ विवमती यि व डने सुमसी वरुस य विम मी वृविता ॥ निलय पुन कृ मणिता मना वी ३ य विगिनी व धूय विव वरु

टिकट हउवा की वाद विउपमाना उचः कमी ॥ लया ॥ या सता वंशम सुव विव वम नुत सा प्रकटी वक
ला निम व क ता र्ख्या निता वं च शिमिती नीलता मापादितं मय्या सांताः अतश्चा प्रर वाता लिताः का अप
। पूर्व दि किल पितृ व वा र कृदिन प्रच शुभाम एत्रिः स प्र कृत्वा हतानां कृत्रिया एत उधिव द्रु पितनः
च कत र्मीनां उशवाला निजिलीयत प धितिलय ना निलयाः तर्प्यं तीति तर्प्यतीः तर्प्यत आ नि वि ति
विमरी मृविताः सत्या इती धि व। कर्म लिलः ॥ हा स्रन चि वं प विमृश्या ति कांताः मय त भ्यरटि कोपल निवय
वरुति प विमृश्या तीताः तमसी व वं प दिया कृ पाणि नान पवा मृसं व सुता वल स्य सद स तान मया ता ॥
विगिनी व धूय विव वरु

निना॥ यत्र सतायां गृहे धुयान्नीडनीलरूपा नितेर्नक्तं मृगांका।
 त्याशकीदृशोऽयः॥ यत्र सद्दिनोऽस्मिन् महाप्रोतेः॥ हननितर्कमा
 द्यातासावयादंडुश्चिस्मिः संमीलिताः॥ यत्र सप्रवाकदिवतो।
 १८१ गुप्तं गृहं तानुंति। कुतः॥ गोवनाशयदि हि प्रत्यक्षं हृत्प्रज्ञो
 दुदृशं न स्यादित्याह। यत्र सत्परायणपरायणस्य॥ यत्तारतिरूढः। क
 नावलोकनात्तुम्हा। अपि विविधाया हि प्रमां मुखः सकंच संश्रुत्वा
 तगमधर्मद्वयं सद्दिनोऽस्मिन् महाप्रोतेः॥ हननितर्कमा ॥ १८१ ॥ सुखिनः ४ यथा॥ निमूर्वतामयागते ४ यतिमास्यगृहं वत्तं निमिष ४ नवसर्गमेव निमिष ४ यियाजने ४ यमदं योरुयवा द्युर्वेनयि ॥ ३३ ॥

किंचणहताः निवृत्तीकृता रत्यर्धः॥ का० उपांशुश्च रश्मि समीपान्तर सर्वत्राकं हताः॥ गोवनादतिवाड
 हा। पश्चिम्यवधुर्ज्यातस्याः प्रसि सवः संकोचमेनमापवाकरवा तत्र हीडनीलप्रविश्रुतापश्चिनीवि
 प्रहताः॥ यदा किलोक्तं विवर्धः कचित्पुकरसवप्रसितं कुर्वततया तत्र स्थिता विनक्तमुपांशु।
 कामानकापतेरतिगोवर्धनकुर्धुः॥ ॥ सुखि॥ यत्र कामिनः कात्रालाके र्धमृदुः॥ कदापि शुखं
 घंतहिह स्यात्॥ यत्र पुद्या निवृत्तकृया नितत्रया निवृत्तिमा विंवा नि। तत्रातिमुखत्वमागतं अतश्च वद।
 तवत्त॥ ॥ तृण॥ यत्र संसदिलोको मृगानां आलयासयासानिवृत्तुवुधायताहपिताश्मावस्थानामचकाताप
 ॥ ३३ ॥

हृत्प्रज्ञोऽयमूदुनवाधिः तानना निवृत्तयुगलमिता गमनैविमना ॥ यदगनाग्रलयाकिंचण॥ कृत्वा नुजना दविष्ठाः कृदीतकवला निवृत्तयुग ॥ ३३ ॥ विपुलालवालरुतवा विदयते॥ यतिमागेवे रश्मि विवर्धनात्तुम्हा
 लेष्टराणां समूहपुत्रसकलसावितमुखाना कुतः शादलशय्य
 नवाश्मना मितिपानंतं॥ हविनीलातविद्वर्धः॥ ॥ विष्ठा॥ यस्याउप
 प्रसी निवृत्तिव्याह। कीदृशोऽयमितिः॥ विपुलं यत्र कजलकचणतनय
 ॥ ॥ ३३ ॥ यस्याया अजिवाध्वं पवं विवर्धनामना कीदृश्यः॥ उडिद्य
 विद्वर्धोऽयमूदुनवाधिः तानना निवृत्तयुगलमिता गमनैविमना ॥ यदगनाग्रलयाकिंचण॥ कृत्वा नुजना दविष्ठाः कृदीतकवला निवृत्तयुग ॥ ३३ ॥ विपुलालवालरुतवा विदयते॥ यतिमागेवे रश्मि विवर्धनात्तुम्हा
 तिवाली॥ किंचित्तयमयतदं कानास्यतावपिकात्रणमाङ्गः॥ यत्र स्यत्र
 यद्व्याकिंचणमूदुनवाधिः तानना निवृत्तयुगलमिता गमनैविमना ॥ यदगनाग्रलयाकिंचण॥ कृत्वा नुजना दविष्ठाः कृदीतकवला निवृत्तयुग ॥ ३३ ॥ विपुलालवालरुतवा विदयते॥ यतिमागेवे रश्मि विवर्धनात्तुम्हा

शक्या॥ अतपवर्जिह्यलमः किंचणपवाकुचायवाताना॥ अतश्च गृहीतकवला निवृत्तयुगलमिता गमनैविमना ॥ यदगनाग्रलयाकिंचण॥ कृत्वा नुजना दविष्ठाः कृदीतकवला निवृत्तयुग ॥ ३३ ॥ विपुलालवालरुतवा विदयते॥ यतिमागेवे रश्मि विवर्धनात्तुम्हा
 शल्यपुत्रका आत्मनिदिह र्धमुः॥ कीदृशाः॥ मूलसंत तिद्वर्धः॥ कीदृशी॥ संजातप्रनिवृत्त्यामिवा मूलमुकं
 द्वाकिंचतंतदवदयंतं तत्र प्रतिमागतेः॥ यकृतिप्राप्तिः॥ यतिविद्वितः॥ अतश्च स्यात्तमूलम्येमां सपवाणीति
 मानाददीयमाना विद्वर्धनकुर्धुः॥ मधुशलाकाया सुताः॥ कुतः॥ उत्र तस्य वृहताः॥ दृश्यगर्हितः॥ मयनवार
 कंच सर्वदाधनं तीत्याहासाप्यश्वरफणजस्यमणः॥ सन्निवृत्तास्यमणिसंनिवृत्तकालमप्यालो गर्हती
 गर्हितमुच्यमणि अतश्च विद्वर्धनमणिमालमुतड्यत्तवित्तिवदतः॥ चशेदेन विनाडुर्लताहृषोऽयः॥ पूर्वकि
 ॥ ३३ ॥

^{पुष्पम} ^३
 मेलिनीनिष्ठु हसलिताययसा मूलमित्यदः मूलतियासुधयन। अनिलान्मज्जय कमान् ^{५०॥} खिलवितिय कयागमनिमिरुतायथो ॥५०॥ कसिदुयथुधयवित४यविमृज कबवाल
 चद्याख्यानपुतल्लयतपवावालवायनगेश्वशद्वारविद्वयमणया
 स्यात्तमाय किमित्यसोपपातत्याहयदपतरुल्लननुजलमि
 ति विधातत्रत्रनसावमपत्रश अवापातमात्रादवकस्मादसा॥
 मातर्जुहासातमन्युनाधेविमममजरताता रुद्रानादविमसता
 नर्घस्या ॥५॥ यस्यासंसदिरुं दनीलावनाजनिः अत्यर्घ्वनं
 शकोपरत्रना मीत्याह अन्यनामुक्तिः सर्वतः किमर्घ्वहासाय।
 कोमलव्यावृथा क्रिं ४७ दकविद्वयडालनवायडाने मद्रविन्दुनीलनुविद्वयमम्वय ॥५॥ आदिकलकी ॥ अतिरुसदीधरविदाधुवायथा यमल्लिमुल्लसमसल्लु ॥ अतः वदुनयनननुनरु ॥ गिराग्नेवाव्यययवसायिव ॥५॥

मयलक्षुननम कथमादवादिवातरी ० तं ० त्याथावृये। धवला मवन्मिपटला विरावित प्रतिदावमाविशदसो सद४१ने४॥ ॥ नवदाटकस्यवित्तं ददर्श स दितियस्यवस्यथनपर्ससदि॥
 रेधादवतीलो कीदृशा ददीयमानने तेजश्चकणस्युवदाहात
 वपीति अतितरुतितप्रत्ययातप्रतिप्रकाशिसुसार्धनिपातः
 यत्तारुज्यानिमित्तयोयत्रतरातवास्फटिकोपलानादीप्रिष्ठज
 नवा अघतवसदसिधर्मा मजस्यावस्थादर्शश कीदृश कनकशिला
 तां रुद्रकषीकामालतिरुम्बः ॥ ५॥ उदा अघरुविशुविधिपोताचुवा
 चकासतामनचुविः पूरुदुश्चनकदाविमार्द्धमुद्रकृतमत्कवतयोः शो
 गगनच्युतामिर्ववावथनय मदनच्यदस्ययतना किनामधि ॥ उदयादिमुद्रियुगयद्विवाजना दिननाथयुर्गुणिमानसमुवा ॥ वृवमासनेविवधमिद्विजता वलद्युगधयवतनृयाश्री ॥५॥

शशिनाबुदीयेसातां। पवंतयो उपमास्यार। रुक्मपमानोपमेयंतवति
 सता। रसधेनसुखेनसुखकाचिणसुखयतीति सुखः। तत्रासकला
 मंगवायुमधवायुनति। योमां वितत्वा। किः। यवावाच्यः। पानीयंश
 १८९ कान्तकाविलासिनीजननादसीलोकः ससुकुमाचं नृतेप्रयुयुं।
 । कमीपादमं। कीदृशंकोमलं। अनवद्यमगह्यं। ततावनदद्युधिरा
 अनवद्यवाद्यलयगामि। नवमपूर्वगीतंयत्रतन्वगीतं। पवंतूपम
 सतर्कसूत्रेनसकलल्लासकृदि। सनिदाद्यमममिवमातमिधना। यदनवर्तनतद्वद्वत४यय४निनिमवयाजकलमायवद्वथ॥ अनवद्यवाद्यलयगामि। मोकोमलं नवगीतं मद्यनवगीतं गदिधत्। मूठसावि

॥ ॥ सुता॥ तत्राजकुलं नृपतवनं राजकं वासगवतागतनमुदंलेते। माववागमने सस्यायुदमाधुवित्यर्थः।
 यः क्रमः ससाचममं छिनतिउमूलयसीतियः। तेन सकलक्रमकृदि। किनयद्याकिहृद्यतीत्याहायमिति
 शिनति। तदोक्तासकधनोदावपि सुखाक्रमहवाच॥ ॥ अना॥ सहविलासनवर्ततविलासाच्चितालास
 अनर्तकोपि विलासिन्यातवंतीति लासकयहणं। नाद्यमपि द्विविधं। सुकमावसुदतं चति। कामलमिति
 लकं वाद्यं तस्यलयोद्रुतमद्यविलं वितते। नवविधः। यदिववाद्यललयं वतंगह्यनुवर्ततरुति।
 नवगीततामश्रुतपूर्वत्वं दधश्रवणीतंगह्यं। असुकुदनुवर्तं च। अपि द्विविधं। यश्चिलनवगीतं यु
 नवगीततामश्रुतपूर्वत्वं दधश्रवणीतंगह्यं। असुकुदनुवर्तं च। अपि द्विविधं। यश्चिलनवगीतं यु

कृतकवतनिवरहितं स्यात्। नवगीतं अनवगीतमिति कृत्वा। त
 मानाहं। एतन्नगीता नुगतं वाद्यं। तदनुगतं च नृते सवति। सगव
 प्रलयस्य सा सात्विकायणाः। आंगिकं त्वनिनयः। शिवाद्यति
 मासेपयशतस्यवसहर्षस्य निश्चिदो सुकनतनमं। अजप्रयु
 कधमसिलानामसिधनं विद्यातयत्रतदखिलातिवनवशय
 तच्चितावर्ततयदालानामपि नामयहीत्वा कशलं प्रकृसा
 रुविनाकमावमासिलासिधनं विल्लडनस्यवाले मयमव्ययकस४। मरुतीमपि प्रियसवाद्य विस्मय४ मूठमानविस्मयतिडा। कथं॥ ॥ ५॥ मललीकाइयवायमवायवसा दय४ नृतनत्वमविकृतयानुवर्तयत्।

वास्फुटमहीनासात्विकं सहजं प्रतादि। आंगिकं वचनं कपादियत्रतइस्फुटसात्विको गिको अतपवाकलं
 ता। यविलासिन्यः प्रकृणकं वद्वुवित्यर्थः। अतः त्विदाद्यतामाचः सवते दाद्यजपद्युः। विवक्ष्यमश्रु
 कववदः कदिपादात्तदनमद्विधः॥ सका॥ सगवति सवनमागतसवासासमायद्यस्य प्रश्रुतसुसर्व
 स्थितमिति विस्मृतमनूशमनसिप्रयत्नः॥ ॥ हवि॥ सतगवानुवधूनामावालेत्योवार्तमयवार्तापप्रकृ
 दिवा। अखिलातिवनविशसर्वेषां संज्ञावद्विस्मृतिसपवार्धः। ननु सगवांश्चिनुवनकार्ययश्रमकधतस्य
 हायः साधुः समरुतीमपि समुदिमासाद्य निवकदाचिद्विस्मयति। यतो सा विगतस्मया निवतिमानः। आ
 दयः साधुः समरुतीमपि समुदिमासाद्य निवकदाचिद्विस्मयति। यतो सा विगतस्मया निवतिमानः। आ

कुमावत्यक्रमापं। अतिविशेषमासः। वार्त्तवार्त्तमयं। अरोयं प्र
 निश्चयतिष्ठति। तदा न्यसंलापपीयूषमासादितवतो। सा
 सोमं उतमं च कर्म तदस्य सवति। तदा इवाप्तो रसेन रागेण
 १०० विहस्यमानः पदं पदं नवत्वं प्रपूर्वत्वं विप्रशयेदिवा। अति
 सादयं वा विप्रकृतया च नवत्वं वा। तस्मात् प्रथमं। अतिष्वदता।
 द्यानामलीयको नाम हतं॥ ॥ एतिवीरपालः रवितायात्रयोदा।
 श्रीमतिः ४० विप्रसादं प्रयच्छन् सर्वथा सुखमनः कामसिखदताम् ॥ १०० ॥

शदिवादः। प्रकृतं प्राचुर्येण प्रभुतं वार्त्तं वार्त्तमयं। अयोग्यः। सुमंगलीकृतं॥ ॥ मर्त्यः॥ असा विष्णुचव
 गन्धमेकवावकालं च कुरुपितृवः। संकषिवा मृतं संकषामृतं। सामाश्रयनिर्दुर्लभं। न हितयार्थदाक
 हनवा उदयश्चाविर्ता विप्रचतः। सर्ववदितत्वं। क्रियमाणवस्तु निरागतवति। अथवा। अतुष्टतया अ
 चकृतया। विना गणयत्कृत्वा तत्तु राणि मिति ज्ञायता। अमृतमपि मनुष्यलोकादुत्थितं। प्राप्नु
 मिति स्वदस्य ताश्नु डि। अथ त्वपाठ उच्यते। अथा च न रत्यस्य रूपं। रूपकस्य। प्राणामालेकाः। सा
 शः सर्मः॥ ॥ तं॥ अथ तं सगवंतं पार्त्तिवो वाचमुवाच। गिराय हं स्यात्। किं कुर्वन्। उच्यते हं
 ॥ तं॥ दण्डिः। अथ तं सगवंतं पार्त्तिवो वाचमुवाच। गिराय हं स्यात्। किं कुर्वन्। उच्यते हं

यादृश्या॥ ॥ प्रेम॥ उद्धमनिवानेन विस्तरादयो द्विप्रेमसूचकाः।
 कददा वाग्मीति। इत्योपपिवाकसो मृवाक्तिः। वाचो विदंति वाग्मि
 प्रियवचनावाडकापित्वं। मा कश्चिन्नमस्यसीदिति शंकमानः। श्लोक
 पवात्सर्वत्रपातवति। किमिदं दृष्टमहं वग्मीति। आत्मनः पवल
 गुणकीर्तनं न नावर्त्तत मुखात्तवति। तस्मादुक्तं सत्त्वात्स्वमस्मा
 लीकोत्प्राविर्ह्यति। गुणधारोपहितं घृणां मुञ्जासायात्तव वित
 लङ्कारेण न गदितं ४ प्रियं वदो वदुःखं वदो वदति यथा धिका ॥ १०१ ॥

तदा कुरु क्रियायां पितं कुर्वन्। प्रभुतं कुरु संवदमवोचदित्यर्थः। कीदृशं तां वा विदंति वाग्मिनां श्रेष्ठं। सोय
 दा विप्रकृणाः। अक्रुशितं वदतीत्येकददः सदादी। आसर्गं तं गच्छोकां। सार्गं शिवोदवाहतां। सगवतः
 वयमाह॥ ॥ न॥ त्वदयः कश्चिदपि मलीकसूक्तः सनिवलङ्कृतं सत्त्वात् प्रत्युत प्रियमाख्यातु।
 तातवचनश्चाडकापीप्तातानि। इति तत्त्वकवनात्। प्रत्युत सवति वचनपात्रितन नृयता। महात्मानो
 कां प्रत्युत वयमपि प्रत्युताना नृतवादिनरतिवाचार्थः। वदन्ति ति पाठप्रददयं॥ ॥ ताव॥ अथो जना
 वचनं वचनं निःसुलनाः सत्यं हि दुर्लभं मलीकस्य निष्ठेवना। तातवचनं वलीकं प्रुतिवचनं। प्रियं वचनं
 लङ्कारेण न गदितं ४ प्रियं वदो वदुःखं वदति यथा धिका ॥ १०१ ॥

लघुः अर्धस्य हि शास्त्रनिर्दिष्टं पंचविधः क्रमः तद्वाचोक्तं। धर्मलक्षणापी
 तां विता नष्टं प्रापतीति वक्तुं गाधुकां तं नातितीक्ष्णं संप्रत्युत्तिष्ठन्त्या।
 मंत्रणे वा। गोत्रं तस्य त्मनः कर्तृत्वे कर्मणां शक्यमान आह॥ ॥
 १९२ क्लृप्ता तम विता नया जिना संप्रस्यता। वि कीर्तित नया पुन मखेन।
 त्यर्थः। कर्तृत्वे यत्नः इति। निः। वाचं संप्रत्युत्तिष्ठन्त्या। रति साधुत्वा। अ
 हविषु तन वरुका। आदिश। अनया तव त्राजित्या वन समुद्घाकिं
 मोगवत्यवरु। (यत तद्वायि। सामघाति निरुविद्यमानया वा। कुं। नो कर्म विता नया जिना॥

हतलघुं यत्नेन पालयेत्। पालितं वर्द्धयेत्। त्र्याहं पात्रेषु निक्षिपत्। तीर्थं पात्रं चायायाद्यं शुद्धयो निष्करो
 पात्रमाज्यं तज्जुति साधितं तीर्थं गामिषं प्रोता साधुत्वापत्तयं वनं कर्तृत्वा। शुद्धवानीति। वाद्यं नलोत्। नि
 पूर्व॥ हेयं गता ता त्वमिदं पूर्वं शुद्धवि। अग्निं श्री एया। ततस्तु यिधं ता तस्मात्तपोतामृतं चानं तं मयोवा
 राजशूयाख्येन रसवानिति वा। हितो तम विता नया जिना। तन ता हे। शन संप्रस्यता। अनंतरं म हं यन्मामी
 वहद्यो यज्ञां त कर्म विषयः। तत्र च साधुत्वं त्यागमः। आशुदा निनोद्यं म न्यमान आह॥ ॥ किं वि॥
 कार्यं क्रियतां यतः सत्वा हं सत्वा त्कथा प्रवो वचन कारीयाद्वत्वं बर्हितादव निर्विचारं संप्रादयामीत्यर्थः।
 ॥ किं वि॥ यमनया विधीयतां त्वयुगावर्जिता धर्मस्य। ॥ नाधिना सवज्जगदयस्य मा। माधुवा सि रवत ४ सदा नृज ॥ ॥

तं वदन्मिति विद्वन्मवा ४॥ अथ यन्म स मरु रुत ४। वाजसायनं नृम सुलु। वाजसायनं सवलेयं यदु४॥ साधिता खिल नृयं मरु नृम ४॥ यत्निस्वनय ममार्थे वत ॥ किम्ययस्य सगु ४॥ मम मरु
 आशुलोया अवः। सहाजु जेवत त रति सहाजुजः॥ ॥ तव॥ तदप
 यः। यमप्रवह सवन रति। तद्वा वदु विव्रता। की दृशा दत्त किं पण क्क म
 दिश्य वक्रि। तव नाद्यं संप्रति निज नीत्य कर्मण। निव वशी कृत राज
 दयति। पद्य दृति हि ताशी यद्या वायु मश्रुत। किं परस्य वेद्यस्या
 युक्तं पूर्वमंगस्या दित दयुक्त मिति दर्शयितुमाह॥ ॥ तस्य॥ यत।
 ग्राथ्याना पय रस्यर्थः। पतदवाक्कि पपूर्व दसातन इदयति। दूमउ
 यथा वृद्धि मयि यदुवा गिता॥ गस्य मरु रुत मिति सुते यव ४ क ४ क ४ यजु न जल द्वा ॥ ॥ ५५ नृम र वदु कोय वा रुव ४ ग्रीव नरु मय दायथा गता ॥ गसमभि युव नि युव मित २ दयव मरु रुत नियुव वा मित ४॥

मित्रं वया एमने तं विहृत्। गाद। किं कुर्वन् सर्वा नृपान्। आवयन् राजन्यक प्रसदा। अत्र च वन्मामीणां। ति प्रा
 नाहापण मुक्ता वत्या शां गं। किमुवा वत्या ह॥ ॥ सावि। सावि नृति पनुता वसंपदा मिति यद्राज्ञां तत उ
 केन त्वस्मिदं मुता दना। की दृशं विशालं। पुत्र उद विमाला। मसला मही मयी द मित्यर्थः। पतदवदसां। तन इ
 सगुणः। कोशलं अपि उपद्रावत। पति साविताः कर्तृ दी कृताः। महद्वाक्यं महदि श्री लो। नपवा दुल्या। यद
 त्वं नय युक्त म्रतस्मा इत्युच्यते। शिसं निहित सति को परो राजलक्षणं कर्तुं राजसूय निर्वर्तयतु त्वमवा
 दयणे आदिव नाहं वरुं। यिवा कस्या न्यस्य या न्यता सव वितिते न्या अनुमीन लक्षणं मुपलक्षणं यस्य तं राजलक्ष
 ॥ गसमभि युव नि युव मित २ दयव मरु रुत नियुव वा मित ४॥

तं। कीदृशोऽभिः चक्रलाकोलापवजिक्कातकृतानादीप्रिवक्क
कालमिदं वसूजयावद्विर्भुगितिनामापिनामनअकल्यमर्वात्र।
नामकवाणां संपदं वाडल्यमतिस्फुटमसंदिग्धावात्ताहविर्भुगित्य
अर्थमस्ताहवाकाडुदतोपिगंधेनापिप्राणिनांपापानांपूगा
वंचाचकलाशिखीहविर्भुददाहनतदद्भुतायतउल्लस्यर्शदक्ष
अग्नेर्दमाद्यामियाद्यावेप्रसप्ताकीदृशुन्नतःतद्वाशाःसधूमाः।
संक्रतल्लससमुवादकिनामदकदाद्यमद्यसा॥ उन्नमममयदिधुमयद्वि

[illegible]

यद्युवाच ममृत्तं ववलिषाह विर्द्धः कथमपि युगी द्विर्द्धं दूयमानमनन्तविषद्विष ॥ क
 युष्माकमुस्मावायमिति। कतयनितिकितज्ञानादिवमाकाशहय
 दवायमृत्तं ववलिषाह विर्द्धः कः। अयोहयमानं तर्कयं प्रति।
 तत्त्वविपर्ययाह निर्जितास्त्रिलामहासिद्धस्यावधीनां च स्य दस
 विणयः शिवसिद्ध्याः तेवशाविकसितानां सुवपादयानां मंदाप
 रूतिना कानायमातस्तु। अतश्चाजमृत्तलोकवशाश्रापिता
 रूपादवायद्विः वा दितवंतश्चेन दीर्घममवत्वं लेति। सा मुद्रा

दत्तायद्दत्तियथाधितययतिष्ठद्यथाधिता। गुम्फांनिगमिष्यत्यारवत्रयदुल्लसमयादप्रमुजः॥३०॥ प्राग्गुणशुद्धवर्ण
 प्रातदिवोकसमदिवशब्दोऽकाशंतामपुंसकलिगोप्ति। यथादिशोवाहदिवंशिवः॥ ॥ निश्चिन्नाकिनी
 पालयितुं सोढवन्नभ्याहूता हि वृत्तुदितः कालकृपणताम्यति। नेनुपूर्व्वंतिरमृतं जयंतश्च कथं
 पालयितुं सोढवन्नभ्याहूता हि वृत्तुदितः कालकृपणताम्यति। नेनुपूर्व्वंतिरमृतं जयंतश्च कथं
 दीनांमनाप्रापवंचिवानकृतमपतिषुप्रोषितेषुसंस्तु। किंसंशामानत्याहातवयइतिनित्यविहिताउप
 त्व। अतएवदवानां किशरवंचनानादयः। दीर्घसंज्ञंवाजाश्रकावयदितिवाक्काव्यः॥ ॥ प्राशु॥ तत्रमा
 त्यमृतसंस्तुकिंविदमबुलमाप्नुमुच्यत। दीर्घमित्यतिशयोक्तं॥ तानेवत्यर्थःतथाउद्धतानपिदान
 यथु॥ उद्धतमधिकतामधिकतामसा। दानवश्चैविविषयाविजिग्यिषः॥ नोयवायमगमत्कविश्रियाः॥ स्वर्गमणसमया

वानुसधिकतजस्वस्यसवन् ॥ नाप्र॥ यत्रमखेक्रियानिर्वा
 बुद्ध्यावाञ्छसमृद्धयोऽन्योन्यक्रियुः। दियुगेदक्षिणादिकनिर्वा
 सदसिपेक्षोपेक्षोदक्षिणादयो। कात्राभराजसूयस्यदक्षि
 पेक्षिपावनोऽस्वाध्याययमश्नतनियमादितिर्यःपेक्षिपुनीत
 ॥ द्विजपदाद्वर्चनमयः। ताश्चखिलास्तु राजाधना निरुत्तवान्
 उपालम्बाशुदिनिष्कम्पसंघातिम्रासुपवित्राश्चिर्यधः॥
 दिसावनोऽन्योन्यक्रियुः। सखिगोपनयनं शुभमयः॥ दक्षिणीयमवगम्यदीकृष्टवक्रियावनमथद्विजयजं। दक्षिणीयमवगम्यदीकृष्टवक्रियावनमथद्विजयजं॥

प्रादिकाविधिर्नशागमनयज्ञसूत्रविवेचयसत्वात्प्रत्यक्षप्रकरणमाकादिकंसंपन्नं। किंचोक्तद्विंश
 प्रवर्तयणस्यदिकनार। सत्रंयज्ञाविद्यातस्योत्तमविलोयादिकभा॥ ॥ अदक्ष॥ अथसवाज्ञा
 लावाजसूयिकीः। वाजसूययोग्याः। किं कृत्वा। पर्वविधेविप्रसंयमवगम्यबुद्ध्यावा। कीदृश
 संपेक्षिपावनः। अतपवदक्षिणामर्हतीतिदक्षिणीया। वाजाकीदृशः। अनुकूलोत्तमिमांसा॥ ॥ वासि
 ॥ दयो। कचंजलमादिकृत्वा। पर्वविष्वाहिविधिः। कीदृशीषु। संक्रियासंस्कारः। श्रुतपाठकुलादिकः
 कीदृशिवना। नि। तविद्यात्फलत्वंमादिकं। अदयवदमानानिकिर्वातपदित्याह। वीजवशयन्नाकथि
 दिसावनोऽन्योन्यक्रियुः। सखिगोपनयनं शुभमयः॥ दक्षिणीयमवगम्यदीकृष्टवक्रियावनमथद्विजयजं। दक्षिणीयमवगम्यदीकृष्टवक्रियावनमथद्विजयजं॥

वप्रिष्ठोऽसखिलासूत्रं क्रिया। लक्ष्मसद्विषयनानिबीजवत्। ताविविधनिरुत्तमरुद्धिऊक्ते
 कर्मकः। कचमिषुवीजानिवपतिवाविपूर्वोऽप्योदहिपानीयमा
 कंफलंवन्यमहद्वारयति॥ ॥ किं॥ वाजोन्नाविद्याविप्रप्रमान
 यश्चाद्वीपूतंभूतिग्रहंवायुपूतायतश्चहीतावापियत्रपूयते
 उक्तं॥ त्यागः। प्रतिगृह्णातिब्रह्मादशास्त्रवर्तिनः। सयातिन
 कयनितिदक्षदक्षः। द्विजोवर्द्धनेराजाधनामिनावर्द्धयंतीतिहे
 किमवधिकमियाहा। आशंकाकतपनासवस्त्रितः। कल्यांतयाव।
 योश्चतविधमलंयतिप्रक॥ ३३॥ सखेदसुदृतावद्विज्ञानाऽवाकणासनसमानासनं। आगणाकतमनालुवस्त्रितः। विप्रसादकतद्वयसोऽद्विजयजं॥

वायुमिषुजनिधावयत्॥ किं नृविममविधदिव्यति ॥ दक्षयद्विजगणनयुजयत्। वाजोऽययविप्रनियनसः
 वायुमिषुजनिधावयत्॥ किं नृविममविधदिव्यति ॥ दक्षयद्विजगणनयुजयत्। वाजोऽययविप्रनियनसः
 दक्षयनयुतः। कर्मकर्तृनि। तकिंचिजानिवतदाद्ययोऽतप्रेपिदिग्गणराजतायुविधिवाह। अर्नि
 तज्जातविकारणा। कीदृशोवाजतः। निष्पापाशुधर्मिधार। सपापाकिलप्रतिग्राहादासाय॥
 चकान्तरानुसुत्रपशुवायवना। किंचित्किंशदानुवर्धे। नुववसरेण। निववित्रमित्यर्थः। नद।
 उमसिधे॥ ॥ सखा॥ सवाजावहर्तुमीर्वाहणाधीनाश्चकदिजत्यादयो। दयत्रास्वतिसातिप्रत्ययः।
 दिसावनोऽन्योन्यक्रियुः। सखिगोपनयनं शुभमयः॥ दक्षिणीयमवगम्यदीकृष्टवक्रियावनमथद्विजयजं। दक्षिणीयमवगम्यदीकृष्टवक्रियावनमथद्विजयजं॥

ध्यायतामनसकालांतरेवाजांतरेवासांतवातासांरुव एतथाय
 यमा एमष्टुलाशद किंण हिवाहणः स्रष्टिवाचनं कुर्वत किंके
 वीतरं तदवसायमाह दिग्गणं तावश्चंद्रं पवित्रं निमीय ।
 १०८ उद्धलेनिर्मलीनसां वाह्यमसां कथा निष्कलममित्यर्थः ॥
 विद्यमानावर्त्तसंकवाहनां सांरुसंयच्छांतवर्त्तसंकवैः
 पूजो कर्तुं नाविद्यता कीदृशानां तस्मात्वाहनेयं इदं प्रमाणता
 उद्धमाहवनमग्रजन्मना ॥ अतिथिदमनिवाविना तिथिः ४ वाहुमाधमयुव ४ मनाग्रमत् ॥ सुप्रमानमयि यद्वा सद्यः हविर्मावमयनीयतस्वयं ॥ असावसवकां किं वा वैकं सुप्रवर्त्तमयनीयतां नृपा ॥

१०९ उद्धववस्यदयो नृप ४ तस्मात्कमलकुं कुताः ॥ अगणालिनिपय ४ मयय ४ सर्वे वाथिवेधना निधिद्वय ॥ श्रीतिवशुदयतारुवकथा ॥ अनतलियविदीयेवा नृपा ४ स्यर्गधेयविक्रमामममय २ नाविदग्धनि
 अतिघोसावुपजादिकमातिघेयावानप्रश्नयहृष्टयतिवस्त्रवा
 रकोक्षिणः सातावहिरवतसुः ॥ कीदृशी अद्यमानमपियक्षुः प्रा
 पकपववातायडपदीकृतं वनं ददातादवयस्स्यसामापकमल
 नोसर्वमवददावित्यर्थः ॥ अत उदाव ॥ ॥ श्रीति ॥ तस्यराज्ञसि
 नो जहृषुः ॥ नउहृहनिक्षिप्तः ॥ सर्वमवकधमसातिवचुननि ॥
 मेलिद्वावचकलादावयुक्त सनृपाहृष्ट्यनियुक्तिर्नृपः सातिला
 दितेवमायमं ४ ॥ यत्तद्वृत्तयत्तद्वृत्तादिन ४ निष्कृतमणिस्त्वयमा ॥ सम्युद्धृत्यतिरि नृपायन ॥ अथव नृपदणं नवाममी ॥ ४२ ॥

तत्र निष्ठिता ॥ आद्यातेन राजा जकायदेशः प्रसादीकृताः ॥
 अत्र च वाचिमहीमासा पितवता विप्रतस्यर्वातर्वा कश्च वा विभुर्वि
 तिससकचालिते अतएव वा चित्तापिते। विलितं किल ताप्याता। कीदृ
 किः ॥ ॥ आगो ॥ तत्र महाहविष्यं राजा जमूत्याः सो राजा पावकारप
 विमानसंनता सेना विरुतविलः। कीदृशादविनः। नृपात्मजानूना
 शत्रुत्ववशावकः। तस्माद्यथायादुंकुतश्चिनिश्चयादसोमहाहविम
 आशु कालं लिलगयिष्यन्ते ॥ ४ ॥ अस्मिन्मूकवनी दृष्टांस्मिन्। वाचिना पितवता मूनामदीः राजकायविषया विलेखि ॥ आगताश्च वसिष्ठनवगमाः सत्त्वसम्यदविकानिमानम ॥ गणनां रुदयसी मदीयवः गणवादिव

कीदृशेनावाचिमहीमासो पितवता कर्तवता। मनसा किल निश्चित्य वा बोध्यात। दीप्यतामिदमस्येति ॥
 तर्हि यः सख्यं क्री। सख्येन हि च मिद्विद्यत। कीदृशी मही। श्रीवराहपविष्टिनां। इत्यस्य साविति। तदा वा
 श्वाधाविप्रनीद्वश्चात्मस्वेतावायस्याः सामहावत्वात्र कनापि उलितो। जितयधः। रतिश्चतिरको
 राज्ञस्वोनालवशः। यद्यस्मिन् आवाचितं तत्तस्माददा विद्यधः। यतः ससंपदा अदाय प्रकाशेणादिका
 दाविद्यमपास्यमद्यमया रतिश्च वसितनमनसा आगताश्च कस्मादिवपराश्च सुखरया दशात्रवादिव
 दावले सात्विकात्मनाश्च सुखानुभवति। यदृशात्काप्येषा विद्यादत्तयादी निवतसिद्धिर्निवन्तितसत्त्वा।
 सत्त्वसम्यदविकानिमानम ॥ गणनां रुदयसी मदीयवः गणवादिव

यथा कुर्यात्थिन धामे कुर्यात्थिन सवकूयामकू यो विरुधुनयकालमक्षियत। नादिता ल्यमथनयुयाकृत. यत्किमिष्टमयिना नृणां तम ॥ निरुत्ता। यिविमुखानरुधत. द्वािनो। पुमनम ४ यथा रुवत. वयं कस्य किमय ४
 आहूयतितृतमसि नित्याहवोचकः। आहूयतितृतमसि नित्या
 तिततवित्तयाह। पुनः पुनर्याचतस्माकदा विलयममनुष्ठानाद
 यं वदति धीपे दृष्ट्यादित्या हा अथ दानं दत्तानय ककृतं कीर्तनना
 पश्चात्तापः। ननकालमक्षिपदिति पाठापकानया ज्ञया संवद्यत
 पिपत्ताविश्वोनालवशः। निवाशोनाम रुश। परः शत्रुवयोवा। न
 र्कौ। क्रनूमावया सोवर्षयेवा कीदृशस्या नतः। वाशुवतः। दावाशा
 द्यता नतः रुदययविदायमुमनः ॥ यमतयनयु। गमूनायिका। नस्मदयनयु। गानकश्च ३ स ४ दिस्मयात दयियाथिवाथिने। पुण्यपुण्यं नयवाचयत ॥ ४ ॥ दग्नाना नययमयवकासत ४

हवोचकः ॥ निरुत्ता। यिविमुखानरुधत. द्वािनो। पुमनम ४ यथा रुवत. वयं कस्य किमय ४
 स कुर्यात्ता स्यादित्याहा कालाक्षिपेनैवा कवाशवनाय याचिं मुद्रं मुद्रया ज्ञा। कदा विदकवाचंदात
 ज्ञाचता प्रकटि त्वाकदा विलयथाहा पंतरे दित्याहा रुद्रमपि दत्तं नावाशतदत्ताना दृष्टता अनुशयः।
 शीघ्रदानानास कुर्याचत रुसर्वः ॥ निरुत्ता। दानशो पुमनसः त्यागासक्त विलत्ताज्ञा निरुत्ता।
 नृपात्वादयंतश्च कविर्नृणां यददा विल्या हायपत्तोया निवर्षुकस्य वषण्णालस्या जयस्य किमृषनं व
 पुः सकोदानशो पुः। नृयोपि दानशो पुः त्वंतं यंतपणाह ॥ ॥ अथ ॥ स राजा याचकं मुणी मयुष्येति न
 दग्नाना नययमयवकासत ४

२०० विचारयति। अथं गुणीदानार्हः। अथ न गुणो निर्गुणो न देय मस्मादि
 तं राजान स्यात्तदवस्थामव समदमिर्त्तवतीत्याह। गुणानामंतरे वि
 नमगुणं वनयत्तारयत्। अथ यत्तरं वश्यमित्यर्थः। क्रमादश्रुनावद
 लोकदंदातिप्राधनायां प्रेषिवर्त्तता। उक्तं च। दहिदहीति दद
 त्येत्तद्वचनं प्राधनालक्षणेनार्थेन बाह्यं तदतिस्मृत्तपवदानविष
 यमवयधे संश्लेषनं प्राप्नुवतिसति यावद्विहितनास्त्वन्तावत्तान्
 र्वदनीयवाजमधिगच्छति। अर्थेनानुसंहितं दारुव दीयतामिति वयाति

तिनालुलुवा कदा विदुषा द्विषीत्या न्नत्याह। तस्य गुणेषु विकंननये मप्रविदुषीति तत्र कदा विदुषा
शिवेन नम्रविदुषा कर्षत रूविवा नरुत्याह। दातुमिच्छया गुणविशेषा विदुषा नोपिदानुयसनि त्वेन गुण
रस्य वद्वितीया ताति नन्यायः। सपवे हा न्यत्र। अत्र गुणरुति हि मादि त्वाद्यप्यमत्वर्थायः॥ ॥ दर्श॥ रुह
तः सवादहीति यावतः। अतो निरिहण प्रत्याववसः साविप्रस्युता॥ एवं छिततदा तस्मिन्कालि दीयतामि
यपवाप्तवद्वदातिः। येष्ववचनचुदप्रोदिन प्रार्थनाया नित्यर्घः। कृत रूत्याहत्या च कलोके आलोकांत
दृष्ट्वा राजा गजयति। मादिदेशति। कृतः प्रार्थना अर्धित्वं अथापि तामव राजा ददाति तिवार्कः॥ ॥ न
नानवायवमूनार्थकाश्च नाविकिस्मिन्नगदनशगिना। ॥ कृतानि गमनां गुणायन यथगमितदूथयूमासद॥ ॥ ४८॥

ना॥ विनष्टनातसदः सत्संधायेनाश्रयवाप्तवशुना॥ अर्चयिष्यामि न प्रती
क्ष्यतामश्रुनां शुभाशुभकृतवतानप्रत्यमाभिः अपि उदाह्रियन्ति सर्वका
मधुनादिकं तद्विषं स्वादयन् अशुभवशात् कीदृशोर्तो जनिः॥ अलकानि
तानि च तिकुम्भमपयन इत्यातनत्तसंस्कार्यपकायकसंमाहिता
वशुद्वानिर्मालनविहितविहितेष्टेऽप्यपि विविर्तो जनिर्नामुमुदे
शरूपमपि प्रीतयप्रसूयात् कीदृशा जनिः॥ वसंशृंगावादि कं स्वादय

स्वाद्यन्नसमनवासेन युक्तं यन्नं यन्नं यन्नं ४। रावणं द्विविदि तैर्मयं जना नाट्यं निवर्तयन् रावणं ४॥

पंगतांशुपिउभमासाद्यातवाद्याविमताअनुमूलितयाविनानप्रत्यगामिअपितुच्चैनासोक्तमि
मप्रदहोक्तिः॥॥आद॥तदाजनाबुद्धितलोकाप्राज्ञानेशुदेवतावाचुंज्ञानश्रुतावाकीदृशः॥पसं
वह्निसंस्कृतानिमोसादीनिप्राकृतानिवफलानियत्रातेः॥यदिवाअनकानिवतानिसंस्कृतानिप्राकृ
दिसोजनंसंस्कृतंअथबुद्ध्यादिकंअनाहार्यंप्राकृतं॥तथाऽकृतःप्राकृतसंकवःसहताजनंयद्युक्तिःता
।नाटकिविवा।नाटकेरपिसामाजिकोजनप्रदातुतोषेयधः।रग्योपम्यसाहाक्तिबलकावः।यत्किहिद
ननुतवनापसानांस्याद्यादृनाडुसुखं।उक्तच।अनकद्वयसंयुक्तिर्वैजनेवैजतिवृतांआद्यादयंतिउं

[illegible][illegible]

प्रतिमासतरत्यर्धः। यतोऽशष्ठाणां गुणानां वंशुः। वंशं त्याज्यदमिषि
 लिङ्गकमः क्रियापदात्पूर्वोद्भवः। हाप्रतियोमिनरतिद्वितीया। न
 वंभवानुमानुषमायं माशसीरमात्वं बुद्धाः। कश्चिदर्थमिति हाप्रजा
 त्यर्धः। तदोप्रतिजनं कृतं छितिः। अत्र रूपत्वात्। पतच्च विप्रद्वयाथ।
 । प्रवर्गः। चित्यं मूलरूपं। तद्वत्त्वात्। अत्र माशसीरमात्वं बुद्धाः।
 द्विबुद्धिः। न्यायात्मा। विप्रद्वयेतदोद्भवः। द्विबुद्धिः। न्यायात्मा।

[illegible]

[illegible][illegible]

कस्य स्यात्तोगोऽनुसक्तत्वेन वदितुं शक्ताः यदि प्रकृतिप्रवृत्तयो र
प्रविष्टा मरुत्तवर्गति। एतच्च शास्त्रादवशात्वावमिदं विचारयं
विडं वनाविधनिर्वहणं याति। संसृतिः संसारजन्ममरणप्रवृत्तः
स्यानिर्वहणमन्त्रं याति। मृत्युः संसारदुःखं नानुसृतं वृत्तं
जानाति। मृत्युप्रतिश्रुतगत्तु विसर्गनिर्वहणानि पंचनाटकसंघ
मृत्युः संसारमनांशं उक्तं। मासु पत्युना कांतय पुनर्जन्मना
रक्षितं न मरुत्तवर्गसमं सक्तं तस्मिन् वदितुं शक्ताः लयाध्यायानि निर्वहणमस्य संसृतिः श्लोका

तदा सोमः क्लेशाश्च कर्माणि च फलं च तोगयातेर्वर्जितः उक्तं च। क्लेशकर्मविषयत्वेन परामृष्टः पुन
गोपयन्त्याशः। तस्मिन् रहतगवति यत्तत्कृत्वा नित्यध्यानकीर्णपापाः स तास्म्यसंसृतिक्लेशनाटक
मपवक्लेशः तनवाक्लेशः सपवनारकं मायामयत्वात्तेनया विडं वना विद्यावणा तस्या विधिः कृतम्।
तपवत्तत्कृतं पीजननमन एव वं विविडं वना मनश्चिनः। अन्यो हि नाटकस्य निर्वहणार्थं संधि
ः। पीणं न संवीतं। उदितश्चेति निष्ठानत्वं॥। आभ्यर्थं सगवंतं विना कृत्वा विंशति तनसा शुद्धं याति।
विद्यात। यताया न्यसार्वविद्यार्थं संसा नित्वा अपहृत्तु निरुद्धः स ह्युक्तामाः। नृममृत्युवद्विदुत्तदा।
न वि०॥ श्रीमद्भागवतमयदादुमिदुवा। यागमाग्नेयतिर्नयतसा। इन्द्रमवसमूनत्रिवृत्तय यस्मिन् विवर्गिना ममूकव॥५४॥

२४

हि पुन उक्तत्वा शायं त्वं याम्यः किलेकत्र सकोलवति यो पिया
 प्रसाक्तमनसा कीदृशं दर्शितुं मि वडु मेडु वा सदा न हि सर्वः
 कोऽलंकात्रः सः किल विमा कुम्भी कुम्भात्मानमिह तिचोरादि।
 वं विदया स्येनमः कीदृशाय भूतानामादिता काच एतं विप्रता।
 वः विप्रदं त्वेतरा हि न ज्ञायात सकधं आदि त्वं विधीता तद्वा
 तपना स्य त्वधः यथा त त्वं दवतिसकधमन प्राप्ती आदिति विना

आदिताम जननाय दहि ना मन्ता अयं नयायिने । विरुग्नुवमध ४ सदा थय यम लाय्य यमिति धनम ४॥ यवर्तदधति कर्तुवायिन ४ यययानि नडा दुकर्मिणि । यो तव मृजति सद्धि गो मय ४॥ तिरुगियनी तवायका ४॥ ३३ ॥

म्य त्वं यच्छुभितिक धं नामा हं याम्य मये न गणे रति सडु र्मं पुं प्रविशति पुनर्मीममं उं । अथा लप
 पंचमानमा प्रोतिप कमुत्क सैव शिनं विनुं चतुं । यदि वा वशिना वश्या त्मानयो गिनः विवा।
 कः स किमिति दुर्ममव विहाति विमा कुमिति मुवा कर्म कस्य गुणो रसा सला पश्चा ॥ आदि ॥ प
 अविद्यमानं जननं जन्म मया स्यति ॥ तस्मि ॥ अज ननाया अजाया त्वं जन्म काच एतं सवतान किंचिदित्य
 त्व हि ना उद्वृणोत तत्वं दयं दवता अविद्यमाना रपा त्याना शाय स्मि पुन पाथि ला अ ननाय जगदं
 धः तद्वा अनन्त रूपेण पुवं दवता अमव वल्लोप्य पवित्र सिताया सवै क्त सद्यो गरा यदि वा वरु

लाकादयू र्ध्वं समवतोऽवस्थितः पथ्य पातालस्य सकधं ब्रह्मलो
 पतिवतवः न हतमवद्विषयकवलं कर्तुं वा विनः प्रत्ययान पु
 शाप्ति सहावति यडु कं विश्वं जग मृजतियः पचमादित्ववो यश्चि
 तशिथ्यात संक्षिप्यतवा । स्मिति सुत्र सुता वित्ययं वतु रत्र विप्रनी
 च कमत्र कर्म कर्तुं एव । तत्र सगमाह ॥ पूर्व एष सगवान् पूर्व
 उमतवरा आगमादुं । सच ब्रह्मा रुदं जग र सृजति तन कधं विनु
 पूर्वमय किल मृष्टवानय स नूदीर्यमनिवा विर्यमाद । यी । तपवावामहृ दिवलयं वय्म लासृजदमा विदं जगत् ॥

कमधः ऊर्ध्वं रति विवाधः ॥ ॥ कवा । सृज वि सग्री ह्म हवणे । शा सुअनु शिसो । रुक शति पोव उ निदेश ।
 लुति प्रादी उ लादयंति । न कदा विरु कर्मणि काच के कर्म वाचका न् । पप्र हि वृ ह्म विनु उद्वृणोत जग र सृजति
 ति विनु वन स्य विन त्रिधा त्रा यथा प र स ह व ति सर्व मिदं गुणा तत स्मि न मा स गवा त पु उ प्रो त माया । न त्वे मृष्ट क
 तकाचकः कर्मण्येव प्रत्ययं दवति न कर्तुं वीत्यर्थः सगवान् किल ब्रह्मा दितिः सृयात न त्वे म कंचिदस्मिति । का
 मादो किलापः स सग्री वा सुवा सुडः स हं वीर्यं तत्र धि ह्म पा तत्र वीर्यं ब्रह्मणः काच एतं हि वग्मयं सो वस्मं
 : प्राप्तति न वक्तव्यमिति तावः । किलाग मा पवं हि मनुः । सो ति यथ शरीरान् श्वान् सि सृद्ध वि विदः प्रजाः अ

मङ्गल विवस्वतः पुत्रिद्वयोः सिन्धुनाथगयमनिधयः ४। गङ्गासमयः केदारो विना येन नृपसुखविद्युर्न दिवा ॥ अतमाग्नेयगानकाविदुः

२०५ प्रावसमसीदोतासुवीर्यमवाप्तुः जशतदंडमसवदिमसहयाशुस
ज्ञातामधुकरितादानावा निद्रयसुखस्य विद्वत्तं कणजमनुः
सुठक्तः यथा मङ्गलादशतोदप्रस्यर्शमात्रेण वनस्थतः पर्वतो
यस्य वितोर्ध्वे श्रीवक्रशशिर्न निमज्जपिनासात्त्वसंरस्यामहे
त्यनसुखकाविलयमानं पाठमत्रकोविदश्चतुराया ब्रह्मासपवा
हं कावत्तु वभ्रमवर्गं सवति। उद्धलं मनोऽहं सुतयमपि सवसीश
युद्धमद्वयगङ्गमूढलः। श्रीसुखद्वयविधेयिणा रतः यथानासि सवसी सपवर्ह ॥ सत्यवृद्धमयि मायि नजगः ॥ दृढमयः चित्तिदमर्षकाः। जन्मविरुद्धमर्षाः सर्वनर्कः यथुगोपयुः र्भययकरी ॥ १०॥

मप्रसातत्रजहृच्चयवहासुर्वलोकपितामहः ॥ मङ्गल ॥ यस्य वितोः पुरा पूर्वसद्विकालेऽधिशयायां सुव
तश्च पालो। मङ्गला विवठुदशा विवायवा कस्यचि सुप्रस्यमङ्गलोचपालो निद्रासुखमया सयतनपतनाय
सगवदंगसंगाने वनसा वित्यर्धः। पुनरुत्तिष्ठ पाठपुत्रायतः। सत्वमानो जन्मं ता विति आ जना ॥ ॥ आत ॥
राजतनत्रसैकुचितं। रुद्धया द्विपद्मानि संमीलेति। कादृशां प्रतिद्विदमस्यायं आतः सचा सोमाग्नेयस्य सु
प्रद्वरणोत्तंगः सगर्तो गर्तवायस्य तः। ब्रह्मादि सगवताना सिप्रावसति। स राजमपि अतिपद्मसुखकाणि।
द्वः पिप्यत्यादिः ॥ सत्या ॥ यत्तगवतं। पर्वविधमाङ्गः सत्यवृत्तिपरमार्थत्वं स्यात्। ब्रह्मरूपत्वात्। मायातत्वात्। यत्त
युद्धमद्वयगङ्गमूढलः। श्रीसुखद्वयविधेयिणा रतः यथानासि सवसी सपवर्ह ॥ सत्यवृद्धमयि मायि नजगः ॥ दृढमयः चित्तिदमर्षकाः। जन्मविरुद्धमर्षाः सर्वनर्कः यथुगोपयुः र्भययकरी ॥ १०॥

रूपत्वात्। देवीस्ये प्रायुणमर्थीमममायाडवत्येति। मायाऽद्विभ्रत
निद्रप्रविचितश्चापवाला उक्तं हि। बालः अपिलियस्त्रिकरुति। यश्च नि
ता उक्तं तं। न जायत न म्रियत नृति। यश्च नृभूविचरि स कश्चमजः स्यात्
ध्वने विनवातविरा। अपि द्विवाक् स ध्वनं वनवमिति वी। प्रायां दिवच
ध्वकं पलनप्रसूतः सतिः प्रेयितः सागवसं वंधी उदकपूपायस्याः प्रा
मरीक्षलनासिकाश्वेऽन्नासिकाया रत्यस्य विवेरतावः ॥ ॥ दिव्य ॥
कथं नृनन विना विना गवः द्विदमागवमदाय वामयः। उद्धलमिव मूढलं मीद्वतः। मूलनासिकावयवसुखं ॥ ॥ ॥ दिव्यकण विवद्वः सुखद्विधाः। नवलद्वगममायुः प्रेयि। इति मीनगणकलुका मत्तः

विशोवा। यश्च सत्यवाकसकधं माथिकोत्तवेश। मायाकपटगतवाजगद्धमाद्यैकाग्रत्वात्। तद्योचित
इत्युवाचः सकधं दृष्ट्वा सविशः तद्योजमा विवशः। यामादि रूपत्वात्। तत्त्वतस्तु भ्रजं जन्मवर्हितं। आद्यरूपत्वा
। तद्योजनवनवमपिस क्रियत्वात्। यश्च पुत्राण पुत्रधैः प्राद्यं पुत्रधैः। प्राद्यं पुत्रधैः नित्यमीश्वरं। यश्च पुत्राण सक
नं। रुदानीयादुतीवसुखेन प्राति ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ यत्तगवान्वाहृप्रः सगृहीमुद्धतामिव ददशीयतः ॥
। यत्तश्च दृश्यरूपत्वाद्दृतामिवमाना। यत्तश्च महाशक्तियोगादुद्धतामवावाधैत्यर्थीत्वं। अक्षलादिति निषे
पमदावानुसिद्धः हि वयकशिपावर्धकः कचजे निरुवापयश्चमं नित्येयदा रयदित्यर्थः। कादृशां कुत्रेवाचा
युद्धमद्वयगङ्गमूढलः। श्रीसुखद्वयविधेयिणा रतः यथानासि सवसी सपवर्ह ॥ सत्यवृद्धमयि मायि नजगः ॥ दृढमयः चित्तिदमर्षकाः। जन्मविरुद्धमर्षाः सर्वनर्कः यथुगोपयुः र्भययकरी ॥ १०॥

[illegible][illegible]

२०८

पतिप्रियुवलयः ॥ नातः ॥ अथेदं स्य चर्मन्त्या विज्ञाततुं जहाय ॥
गृहीतसोऽसौ वलनश्रुतिर्ज्ञेयता नानुभूतस्यैव ॥ यदि वा ॥
नातृगोपि नानुभूतस्यारतघाच्छायाप्रसादनशमितामरश्मः ॥
प्रदीपः शम्यत्येव पतन् दृष्ट्वा विद्यस्य निरवादि तर्कः ॥ अतएव ललाटले
शानत्वमप्यदापवमत्रागमः शिशुपालः पुत्राज्ञातश्चिन्तयन् प्रजः ॥
श्रीमान् श्रीवा सविद्यति सदा स्यवधाकातावीर्यदृष्ट्वा नतविद्यतः ॥
दग्धमितामरश्मः ॥ अथ विमानमिव वृक्षविद्येयं या विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥ यस्मिन् यत्नलोऽस्मिन् स्वयां विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥

हंकारमिवाहयमपि जहाय तर्कः ॥ वक्रहं एव भाग्यमानः कीदृशं तं विप्रसिद्धं वृथति वक्तुं सनश्चात्तमं ॥
अथ वृथप्रवाजित्वा मूलयदिति या द्यौः ॥ अथ यानाशित्वा दवानां अमात्यनतां अतिमानोपीदं स्य शत्रुभिः ॥
॥ ॥ येन ॥ अथ हर्षिखरवाततुल्यसमस्य शिशुपालस्य हृत्तीयनिर्वादी प्रवन्नघ्नाय घातं उमात्रतमासाद्य
स्वयात्तश्च एवमवशं विवर्मये कलीला विनयनसात्रये जहतः ॥ तृतीयनिर्वादी सदा वाक् किलासिद्धसदा
पितृनिवाधतं दृष्ट्वा द्वावेव क्रवर्गमिति ॥ अथोच्चचारनतसो वागवमशनी विणी ॥ निवत्या द्यौः महेन्द्रराजा
वाहनं च सदा तस्यात्वे पात्यतामयं ॥ कोऽत्र कादवतं दृष्टुं सर्वे वक्ष्यः समागमन् ॥ कृत्वा पूजां नृपो धीक
विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥ यस्मिन् यत्नलोऽस्मिन् स्वयां विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥

न ५

यथा ललाटे वलनश्रुतिर्ज्ञेयता नानुभूतस्यैव ॥ यदि वा ॥
नातृगोपि नानुभूतस्यारतघाच्छायाप्रसादनशमितामरश्मः ॥
प्रदीपः शम्यत्येव पतन् दृष्ट्वा विद्यस्य निरवादि तर्कः ॥ अतएव ललाटले
शानत्वमप्यदापवमत्रागमः शिशुपालः पुत्राज्ञातश्चिन्तयन् प्रजः ॥
श्रीमान् श्रीवा सविद्यति सदा स्यवधाकातावीर्यदृष्ट्वा नतविद्यतः ॥
दग्धमितामरश्मः ॥ अथ विमानमिव वृक्षविद्येयं या विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥ यस्मिन् यत्नलोऽस्मिन् स्वयां विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥

यथा ललाटे वलनश्रुतिर्ज्ञेयता नानुभूतस्यैव ॥ यदि वा ॥
नातृगोपि नानुभूतस्यारतघाच्छायाप्रसादनशमितामरश्मः ॥
प्रदीपः शम्यत्येव पतन् दृष्ट्वा विद्यस्य निरवादि तर्कः ॥ अतएव ललाटले
शानत्वमप्यदापवमत्रागमः शिशुपालः पुत्राज्ञातश्चिन्तयन् प्रजः ॥
श्रीमान् श्रीवा सविद्यति सदा स्यवधाकातावीर्यदृष्ट्वा नतविद्यतः ॥
दग्धमितामरश्मः ॥ अथ विमानमिव वृक्षविद्येयं या विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥ यस्मिन् यत्नलोऽस्मिन् स्वयां विज्ञातं न दृष्टुं लयदिव ॥

साधित्यादिकोवाहः साधुवादः मयूचयसकादित्यासमासवसंतति
 महीहतांतापिपिलोक्कविह्वनर्धपवाचशरतीकंतीश्रोकेननृ
 २० वीघातातहावःसाधुधेततःमहीसमासःकर्मभवनयोवा।राजसूयं
 तन्नमदीकायाधनपालसंक्षिप्तायामतीसार्धसपादिकाख्यायाच
 मायतोऽतिमानिनामनाविपकायुदयसुसमास्ययुक्तेपरवृद्धा
 धनवसगवतिसामर्षकेधमिवतजत्रिसामोदायकालोकाउसमया।
 अथतयापुननयन सदासि विहितस्यद्वयधमानमसरुतनयदियति ३यवृद्धिमरुविमलाहिमानिना॥

सीमा कृतदितिवयानिसमासमाह सासाधुधियमययिगानृध॥ दक्षेयमरुतिमदीकतांययाचि सुलाधसयुद्धिदहयनर्धव॥ २०॥
 लकट्टे॥ ॥सीमा॥रतीकंतीश्रोकेतदवःश्रुतासमयकसायाधयिधिविवतानृधपमहयधदलेसति
 पणसायाधयिधिविवताप्राजसूयनयेनसंमणुलस्याविपययः।शाप्रियथाहयानाहःससमाडति
 याजयिवातदातस्यसायाधेकमनए।विनामिह्लेकायः।प्रदुर्धलीवृतांरतिसर्वमविकले॥ ॥रतिश्री
 उद्देशमःसर्गः॥ ॥अथ॥युविधितनएतत्रमखसुगवताऽर्चविहित॥अधशिशुपालसत्तायानवका
 दूयतरस्यधः।उद्धतावृत्त॥ ॥पुन॥अधसुविधेहृविपुण्याहशतकःकापोनृधःशिश्याकिंसूतयू
 यस्यातघाविमोहनादिदिनहशयति।तद्यवावसतःसुश्रुकालभूतत्रयसदासुश्रुवर्धकंदयादिकेतो
 ल॥ ३०॥अथवनाति।सिधेयमय धूनमदीकदुर्धो।मनूचयसकादित्यासमासवसंतति।लालमूकठमगिवाभिगेने।यगनेधयामागडमयुधनिग॥ २॥
 ल॥ ३०॥अथवनाति।सिधेयमय धूनमदीकदुर्धो।मनूचयसकादित्यासमासवसंतति।लालमूकठमगिवाभिगेने।यगनेधयामागडमयुधनिग॥ २॥

पुनः

मयमकुषाधरयनयसि विगलइगगुमणुल॥ श्वदजलकनकाजालकथा यनूययुक्तिन वं वकीरगदिय॥

अनेहोपाप्रकृतिप्रसुंकेतदातस्यगादतरोहोतवति।अन्यदा
 अकंसस्यनिवशानिर्मधनसर्वगंशिवाडुवावाकीदृशांवलामुकुट
 बावजाकीदृशःसंदतत्वादा।अतपवश्वतीविशालगंडमणुल
 सशरीरमत्यर्धमकंपयशकीदृश।रुशस्मिन्नःअतपववहलजा
 शिक्रपानिर्भित्तवृमणुलः॥ ॥कृणा॥सत्तद्यःसंतदणमा
 मित्यर्धनअतपवाधिकंकंपितासमस्रासंसमसायेनतांश्रुसला
 सनिशामयमिममरीकूमयवयवृगवाडय॥

तावन्मात्रादोषोमभुवत्र।कधंशायते।अकापासाविति।तदर्थंतावानाह॥ ॥अति॥असोवेद्यःसकलं
 मणिमनीवयोयस्यतशतधाशानिःसपाद्यवतीधितंविभुवनंयनतश॥ ॥सवा॥सविद्यापाषाणशुभंचनित
 कापोलकायस्यमनअतपवविमयसिन्नःकुंजरुवासा।निवताश्चतिसासातस्मति।साजना॥ ॥सनि॥
 लविडः।अतश्चकस्यातादविमयादादिवनाहरकोडितः।सकिलजलाडकायामानंअचुदकविप्रुष
 शिधशर्मसनिधसाद।कीदृशंयोजिता।शुलशिरुमिवकठिनमंशंस्केभयत्रतं।अतपवकृतकंपवाशित
 वलवान्।पतच्चसंतचलानकारणा।आसिधदितिपुषादि।त्वादइकादशत्वालिंगनेतत्रप्राणिविषय।
 नांगमणुल॥ ॥कूमूयदितेविभूतिमसावायकावधूनिनसंसकसंसक॥ कनकागिदस्यकृतिरिवस्यगमितममयुधिसंगता॥

२१

॥ कना ॥ अथुचदिपतः कावनकटककांतिसिः कपिशितमुजव
तनविषमितचूकाशुक्राशुक्राककशितंडनिचिचेललाटयस्यत
निवाश्चशा ॥ अति ॥ अमुयाशिशुपालस्यदक्षिः समीपवर्तिनीय
दक्षिवापणतस्यावतिविशमणवाच्य ॥ किं कृत्वा इति शयेन सक्त
हसं कार्यरंगणितसयातिचकृततीतिः क्वचिदकृतावेयमनिखं प्रा
वृश्वणमिति ॥ ॥ क ॥ अथवेद्यः पालिमुकुलेन स्वमुमुचकुर्व
क्रीडीक ॥ अति ललाटमानन ॥ अतिरुशवमुयगमाकृत सतिरमुयमाकृत ॥

आधमयनिखिनिखायदले

॥ अतस्त्रिधानसिवतस्यधनप्रयिधिहरीयवद्वया ॥ अथमजनिहिल्लुमुवृ
कंवत्ताउसकृताकापाकितवकिं कालाप्रलः समताद्याप्रमिवा ॥ अकृ ॥ तस्यमुखसीपणजातीय
उसकृताप्राप्यापितृतीत्यनाकृविहितावज्ञानमिवाशुक्रटिनयनयाः सादृश्याशपूर्ववासावि
द्वयक्षिमवललेवाश्वजमसावडाक्रीदित्यर्थः ॥ अतः साहसेहविषयकृतमतिः ॥ तवाहणीकृतत्रासा
भावलोहितं प्रायाकोकादिलोहितत्वेनायताकिमिवावलंवातस्यासखीमिव ॥ यथाकावित्तुणीसा
यसमीपक्षीविश्वासवाविणीसखीमवलंवातस्ययति ॥ साहितस्यावक्ति ॥ अत्रउडामनाममगतंत्वम
गेनाहतवान् ॥ कीदृशंगरीयोगंडशिलकविना ॥ अतएवत्रासः किमितस्यावितितीतेसवलहृदत्यवल
दृष्टिगणितरयासिलता ॥ सवलम्बतेसममयासखीमिव ॥ वायकृद्गलननिजमुवृगव नगाध्याकृणी ॥ अथयत्नवत्तमा

नजन् अतसीमनादसयमाकृता ॥ अतिदूक ॥ अथलममन ननुमरुदवायविप्रिय ॥ यातिविद्वत्सिधिसमुत्तिमत्किमुयन्निमग्नेनियग्रहमन ॥ अथसंगरीवडाविकारकृतमुकुलवत्तमद्वशी ॥ राविरुलथागमसो
मानेर्विवर्तमानेर्धनेः श्रुतोसीमानादोयस्ययववाहनने ॥ आहत
मरुतीवमनामहदिप्रियमविमानमवायविकृतिंयातिअथवा
प्रयामासा ॥ जिनाकोपमाविशकावेत्यर्थः ॥ कीदृशमिति ॥ अथसाव
वंचः कलिकाप्रादुर्भावायस्यतराशरीवविकापुपवमुकुलवंकः
व्य ॥ नयघतरुतिअथघीनिर्तयः ॥ ॥ धना ॥ अनेतरंविद्येअसा ॥
स्यस्यज्जितंतद्वृत्तीवाकालांतरावस्थाधिनीवायस्यसः अती
वचमनकायकसमर्थवीकगत् ॥ अथयसममथसनीवद्यनवगरीवगरी ॥ वायमवददितिवायवगादतिनिष्कृममुटतवाकगामसो ॥

ति ॥ अगकमीकावेत्यात्मनपद ॥ ॥ ॥ अति ॥ अनेनचिद्येनरुद्धलशुक्राशुक्रावितर ॥ यमहदपिसंवृति
त्वमापद्यतकिंअनर्थमिदमग्नेनिनवग्रहंत्वतावनिरंजश ॥ ॥ अथ ॥ सविद्यः कापामवक्रसुमेविका
ग्नेमाहा ॥ अदोशरीवडाविकारिः सात्विकांगिकेनउतात्वेः पथलोहितोउताडनातिः कृतामुकुल
तवातविश्वयावसः सपवफलचोगोयस्यतर ॥ अथमिहिमुकुलनविकासनफलेनचफलेनचता
त्वद्यरुतिवच्चमाणावाचमवाकशसदोधनयनप्रतिनवलेसतांमुखवयन ॥ अतः ॥ जलमुतात्तामय
निर्तयः ॥ कीदृशीवाचकोपवशादृशंप्रवृत्ताएयलियक्ताश्चरुनालियस्याम्रा ॥ अथस्यनिष्कृत्वादक

२११
 ज्ञानमपि निष्ठुं किं न वददित्याह ॥ ननु ॥ कुत न वेद ॥ कुत न
 मित्यर्थः ॥ यदि वा ॥ गुणं प्रयोजनं वर्यालोच्य तत्रैवं श्रुतं तत्रैव ह
 न कश्चिदुपलक्ष्ययात्रात् रत्यर्थः ॥ ननु न मर्षा किं न पि सत्यमपीत्य
 येना गुणं पूजयसीति ॥ कुत न तं दूरत्यामंत्रणप्रदानाद्यात् ॥
 दितितदर्थो भुनाद्याख्यायता ह तद्विज्ञोः पूजया कोऽप्युप
 नीयागादिवत्त्वादेवेवाप्युपलक्षणं प्रकाशरत्यर्थः ॥ कीदृशस्यास्य
 न न स र्वं न य स म र्वं ह्य ॥ क म पि गुणं म ति

ॐ ननु सर्वपत्रकश्चिद्वक्त्रमपि शुण्णोऽत्र वक्त्रतादिकमवेक्ष्य पूज्यतामिति पूज्यतामुणः पूजायां निमित्त
 पर्वान्नरत्नल्यस्य सर्वशृणोः कृतज्ञत्वादिति विवक्षितस्य तत्त्वस्य अपि पूज्यताकाशुणः पत्रमर्थयित्वा
 ध्वजं हविर्वान्नरस्य साधनमपि तन्मवान् हविर्विवक्षितस्य तत्त्वस्य अपि पूज्यताकाशुणः पत्रमर्थयित्वा
 अत्रिचकविचतिसक्तत्वात्तन्मवान् हविर्विवक्षितस्य तत्त्वस्य अपि पूज्यताकाशुणः पत्रमर्थयित्वा
 त्यकारप्रपञ्चः यदिवाप्यमताशंकया किंशब्दः कदापि काशुणो न युगपदित्यर्थः यदिवाकाशुणो
 साध्वश्चित्तिरपि शुणोऽस्य वक्त्रमपि विवक्षितस्य निशुणो हि सुवक्त्रतिसंख्याः अत्र द्वितीयादिनघन
 ॥ सद्युक्तवदितस्य ८५ ॥ यत्रियुज्याकृन्मथन्यकाशुण ॥

सिद्धता प्रधमोर्धनन किंचित्पुत्रोर्जनं न हितन निंदा कृता पूछता
त्रिः। सार्वाग्र एद द्वा पूछत रत्यर्धः। वक्रशेषात्र निंदा श्रुतावलंकाप
दिश। कदाचिदन्त्रा पं प्रवमनानां गुणः समः स्यात्। तद्वापि पूछः
एत्वा दाय्यर्धो प्रवमनानां माध्यन गण्यतरत्यर्धः। गुणसमत्वमत्र
कन्यमाक्षिप्यत। कदाचिदमहान् प्रवमनं चतवश्वीत्यादिभ्या
प्राकृता हि निवसिमानोत्तवति निंदा श्रुतिश्च। अर्थनमहान् महत्
नमदानर्थनयविरुद्धिगुण समतयो प्रथम

मिति कर्मणि कृत्यः । वात्सर्वं स्यात् विवक्षिते वकर्तृता । यपव हि समावच्छातसपव पूजयतीति त्यक्तु
 णादव निर्भणत्वं दर्शयितुमाह ॥ नमः ॥ अयं रुचिर्न महान्न सर्वोत्कृष्टः । सर्वनाम सर्वत्र प्रत्यक्षनि
 । एतदपिन त्याहा गुण समतया प्रकमता विवक्षितत्वात् तदपिन विसर्गिणवर्जितत्वादिति तावन्न निर्भ
 प्रकमताया हेतुः । तद्भावनना पिप्रकमता विसर्गिण्य तादात्म्यं गुणः समरूप्यैः । गुणात्कषादि प्रा
 त् तदपिन त्याहा अनभिमानिता मनस्कानि त्वंदवस्त्वस्यात्मनश्चिराय जगति पृथक् हीने त्वंकघयति
 त्वेन संवति । गुणानां सा म्यात्ताय बुद्धिः । वमरुत्वात् तद्या गुणानां सत्वरजस्तमसां समतया प्रकमताया
 कथयति चिन्तायवृथं । पुनर्नाङ्गत्य नहि मानता दधत् ॥

तामपिनवितर्निष्वकनमययंनतवतीत्यर्थः। अत्र नूतविनिश्च
 लनः पृथग्जनतांजनयतिनिकलं कथयतिनायंतापत्यः शरीरेण
 नास्यस्मात्पृथग्जनः तद्भावमूत्रातां कथयति। सद्योतीतत्वाशत
 शकवाह्यथावशः प्रत्यापिनिर्युणत्वमाह॥ ॥ बहि॥ पनं हसिंक्त
 स्यवाहनीत्यावाह्यः पुनस्यतः तद्वा सद्योतिः कलातिग्रातिवा
 नसन्निदश्चशास्त्राणां संकेतमपि यानवतीत्यर्थः। यत्ता विद
 ब्रह्मविद्यालाजिगयित

वदितव्यं लालिखितं लज्जितं वसुधैव कुटुम्बकम् । अथ विदमूयदिसन्निजना ४ यूयथा ह्यममसगतां विदमूयतां ॥

णिप्रकृतिश्चानि सत्त्वजस्रमासिप्रवनंसांख्याआहुः। तद्यानविमानितामनहंकारित्वंदधतःस्य
इतिनामहासूतानिप्रवाजनेयंतीतिवाहनाःपंचातन्मात्राणिप्रवापृष्युताजानत्यःपृष्युताज
ननायंमहान्प्रवनंननुतानितन्मात्राणिनाहंकारइतिवाकार्यःपंचविंशतिकोयंयुतुष्युतुविं
त्रविदमपदिशतिकर्षकमाहुःअतएवप्रवाहंयाश्चकृषकादिनमरादहिवसंति। यदिवाप्र
द्यादिसिद्धिर्जितायाताइकतावसानोष्टंगावादीनांसावानांवरत्यादीनांसंविसेवदनेसांकातास्य
यतावेदयमगतमत्राहंनिंदा। सुतिश्रु। पनंसगवंतंदिप्रविदंविदुवात्मानंजानेति। कीदृशं। सम
सरावसन्विय०। श्रेणविदमूयदिसन्निजना०४यूययाद्यममसगतीविदयुता॥

यातिः कलाभिरवयवेरहितं निष्कलघोतीरूपत्वात् अकृतनसा
विद्यमानाकृतनसत्वाः कर्मरागात्यत्र द्योत्यस्य प्रचासो संविद्
इति यावदकृतिः ॥ अति ॥ अथ मवं विक्षरपिनृतिर्यहीतुमावहु
गतिरपतमनातिः कथं तर्हि न शक्यत इत्याह आताडति नृयसा
पाया इति याति निनाति नृस्येन योगसाक्षिरपिनृतिर्यहीतुमावहु
दुराचारः ॥ तर्हि गम्योहितगवान् कीदृशं नृतिः तस्याशुचितिः
अतिरुचयसाक्षिरात न इव यव न वसे द्युत ॥

अतिशयसायिसुहातनइव्यवबनषसकृत । रुकिशुविरिनूयवपयवे नयिनग्रहीतुमरिथागिरिनुंरि॥४॥ वज्रतिस्वतामनूयितायिसविनयमूजासिताउने॥

अकृतगतावसंविशप्रदार्घसंवेदनयस्यतं। पुत्रोद्दिष्टावाचेतिनवतत्रसंज्ञत। अदिवा। अ
पःपुत्राणां दहानां वास्यविलक्षणविशेषणदाह्यत्वमगतं। अदाहानिनं हिंदंतिशस्त्राणिनिन्द
यितुंनशक्यत। कीदृशः। तस्यातत्त्वतः। अचिन्तिः शुद्धमतिः। उपचारपात्राराधनतत्त्वसं। अतिया
वद्धतत्त्वपिमुकृतानाप्रकाशणापिदुर्वाचः। अकृतज्ञायमितिवाक्यार्थः। एतिनिन्दासुतिः।
नशक्यत। आत्मतत्त्वस्यदुर्जनत्वात्। कीदृशपक्षः। अतिनूयसापिमुकृतनयज्ञानादिनादुत्तुपचरः।
अमलीमत्सः। किंचित्तुपचरमताशंक्यानद्याचकृतापक्षमुकृतिनिन्दुत्तुपचरापियोगित्तिनपिनग्रहीतं
रिन्वयवप्रयत्नेनयिनग्रहीतुमशियागिरिर्नृरि॥ अजतिस्वतामनूयिताधिंमविनयमूयासिता। उमे॥

श्रुति। पर्वते। तव सयत रयधः॥ ॥ वज्र॥ अयमनुवितोपयोगो
 संसृतितापिपयः शत्रु तवायं विमुवनस्याययमकृतः सवि
 २१३ श्रुतः शिष्यादिवा। अप विरचिततया अविश्व स्रदयत्वनसर्वज्ञा
 कथं सिद्ध्याः स्वात्मा स्वशत्रु नाक्रः। आत्मात्मीयज्ञानिवनवचनः
 तासां शिषिषु पासित स्थितिरुतितापि सवस्मात्सुम तोयका
 हात्मात्मा च बुद्धिः उग द्विदं द्राक्तातागः॥ ॥ उप॥ अयमुप
 नियमय विवित विलुतया यवनवसद्वज्रगतसु थयुय॥ ॥ उपकारिर्निबूयकारमानमिममिथिययि॥ साधुमित्रमयुधव्यमिति॥

पिष्टतां वज्रति अस्माकं शतिलं च्याति। असमो विहिशिषु पालस्याहं स्वजनरतिवक्त्री यधः। स विनयसात्ता
 तापिशत्रु स्रदयत्वनः सवत रयाह अप विविततया अज्ञत विलुत्वनो। तद्विज्ञान तसाधुनयस
 गश्पयपवतिवासां। निदा। उतिवपि। अयं स्रतामात्मा तां वज्रति प्र विपद्यत। द्विवज्रोयमित्यधः।
 श्रुतः। साख्या आत्मानं स्वशत्रुवाच्यमाहुः। की दृशा यं अनुविता। स श्रो। इत्यापि स विनयमिकाश
 त्याविलक्षणः। अप विवितमसंगतं चित्तमनो वृत्तिर्वायस्य स। अप विवित स्रदयत्वनतया। अथा
 कारकमपकारिणं वा। अविशेषेण यस्यति। अथ कापि एमिवापकारकमय सोममया दृष्ट्या पश्यती
 ॥ उपकारिर्निबूयकारमानमिममिथिययि॥ साधुमित्रमयुधव्यमिति॥

त्यर्थः। रय कृतज्ञ त्वकघनां पवमन्यवातवाः विशत्रुं अविनिमित्तं
 कोपिशत्रुनपिसंसेवति। अविधं द्विप्रियमनाहुः। साधुमार्यमितरं
 ॥ उप॥ अयमयस्यान्यस्य किंचिदपि मनागपि नापकतुमिच्छति। अ
 विरदधम निशं दुःखं शमा सुवतः प्राप्तस्या कदाविदुःखः पर।
 स्यात्वं दधाताः। तदतन पूर्वोक्तो दृढी कृत रतिग ही अयम॥
 पुत्रुषदापणापकारस्या तधाव हव अयापियेगुणा स्रदयत्वनप्रका
 उपकारकस्य दधना विदू गुणतया यधानता॥ ॥ इह स्वमनिसंमयमाधुवता नयमस्या किंचिदयवाहुमिच्छति॥ अयमयि य ४ कृत्स्नमय ४ मयि विभीतमदामश

। नायं नियमो मित्रमुपकार्यवत्सवस्य उपकारकः शत्रुपिति वृद्धेयपादानं मित्रमपि हि नोपकुत तनिउप
 वालमनुधुर्वा बुद्धं पंडितं। रतिनिउक्त निर्दृष्टापमानिदा। श्रोत्रं। निरुणत्वा इषुनुवस्य समद्विखं॥
 पकारकवपुद्धि सवास्यानसवतीत्यर्थः। कदाचिपुत्रां उप कारीस्यादित्याह। उपकारकस्यापि अतए
 : स्यात्तदप्रत्यप कारित्वेन चालिज्ञास विदित्या हावज्जुलतया अतः शोयादिगुण स्रदयत्वनप्रवमनतां
 कः। अयं परस्य बुद्धितत्त्वस्य प्रवमनसंज्ञस्य किंचिदपि नापविकारिती। इत्यादि पुत्रुषानसक्रियः। की दृशस्य
 नतां प्रकृतिवदधतः सत्त्वजन्तुमासिप्रवमनं। तधाहुः स्वजनमवणादिकं सदा प्राप्तस्य। सवो हवुद्विचुतव
 ॥ उपकारकस्य दधना विदू गुणतया यधानता॥ ॥ इह स्वमनिसंमयमाधुवता नयमस्या किंचिदयवाहुमिच्छति॥ अयमयि य ४ कृत्स्नमय ४ मयि विभीतमदामश

ति। न प्रसुषः॥ ॥ अथ॥ पप्रस देवप्रकृतस्यान्यनिष्ठादित्यकर्म्मणः
 पिबुटिलेकं नृणां सगर्वाः सगर्वाः शीघ्रं च ता शक्योऽलसः प्रशक्ता
 २१४ सुतः॥ पप्रस गवान्प्रकृतस्यावृद्धिर्नित्यकर्म्मणः सुता सुतस्य
 सुमं निश्चिन्ना निश्चिन्ना॥ तदा॥ ह एम पिबुटिली कर्तुमनीशः नि
 तिनेव स सुकाना विवृतिर्वतीति। अतपनसुदये विप्रदिवनि
 विकरणत्वं सुतिषा प्रसुषः प्राप्तः॥ पतदा अथ एव समुत्पव॥
 शकुमविनतमलङ्कृतयारु लमी कृतयन कृतस्य कर्म्मणः॥ ॥ अथ॥ ॥ म समा प्रयतिक शिदय विवद॥ निना कर्त्त॥ तस्य रवतिजगती दृक्ताष्टयेन वृद्धा विवदगत्तमीयुम॥

किमायाः फलं तोहं वां इति कथं अलङ्कृतया॥ निश्चयत्वेन कदा विदेयर्थादिवं स्यादित्या हा आत्मना ह एम
 अथ मर्किसः पप्रवावीनाः स्य दत्तनपि एतेन जीवतीति वा अर्थादिति द्विप्रः॥ अथ वा अर्थादपयीत्वात्वेन वा
 फलं सुखदुःखात्मकं तोहं मी दत्त॥ आ सा हि किं लोको तिसंख्याः॥ की दृशमरुति उतुव च रूपनाह॥
 मीदृत्वं निश्चयत्वात्॥ ॥ अथ॥ यः कश्चिदिमं मूर्खः समा अथ तिसंख्यातस्य स्मिन्सात्पुनरुद्वान्तव
 वा कुलं निश्चितमाश्रितस्य यदिसं पतता स्य न सुखं॥ अथ विप्रताता निवदुःखं मित्यर्थः॥ की दृशस्य तस्य॥
 सावनसा मग्री वि कल्या वा विकरणत्वमिति निर्दिता सुतिः॥ यः कश्चिदवंप्रपन्नमात्मानं सवता तस्य विक

च एतत्सुपे सुवोन सारद हस्यधन विहसं सारे कृत उद्धवो जन्मा मु
 युप्ररुत्या द्यूवस्या पतः कसुः॥ अपयिवानित्यत्र उप्रसूनिर्दे
 व छिद्विस्मितः सन्नन अमक पवृत्तिमति प्रीयता तद्वर्द्धना योना
 नृजले च द्विः प्रविवापितः आवृतः सुविपृतिमति उक्तं॥ सतश्च
 तैर्तुवितस कलुषवनेः किं कृत्वा वृत्तिमति एव तं सत्वा द्यात्थि
 अथ सुकृता यप्रकाशकस्या अितन सस कृदकं वा नाम वदर्शनं
 उवाक मय मया स्य जनमखिल मय वक्षिरे ॥ यानि सुविनमति वालतया धृतिमवान वयनिवा विना कुले ॥ सुकृता यि सवक जनस्य वद्धि वसखि वयतस ॥

कृपवासा वित्यर्थः॥ की दृशममं उदय विपदो निना कुलं अथ यम किं सत्वा कन एतानि द्विधाणि॥ प
 शोऽतन्त्रा॥ ॥ अथ॥ अथ सर्वमपि सुणिनम वज्जना अतिवाल तद्यावा पलत्वेन हिता॥ अथ वक्षि तित्यले
 कलोकमपास्याना पमथ मम मथ मत रति निर्दिता अथ वक्षि तिसंख्याः॥ पप्रस गवान्प्रकृतस्यावृद्धिर्नित्यकर्म्मणः सुता सुतस्य
 सर्वेषु तानि कृत्वा वि कालं वेन गश वालः अथ पितिया अकृत् स्मिन्सात्पुनरुद्वान्तव
 तं जनमपास्य किं ह्या विना स्य सर्वजनं संहस्य वाल रूपधामा यथा जलमायः स्य शतरुति॥ ॥ सुकृ॥
 ददाति तत्रा पिकथ चिन्तन सर्वतः अतपव सर्वजनस्य विहित निर्दिष्टं निता वनायः॥ की दृशस्य जनस्य वि

अतिरिक्तयुक्तं तिर्यग्निवयमतिगन्धनवत् ॥ धृष्टमतिरिक्तं वायव्यमस्येतिनात्ममपिसत्त्वसंकाशः ॥

ननादिकमनुसवति। पुत्रपथनिर्गणितरुतिनातः ॥ उक्तं च ॥ अपनं व
तिकस्थिसंभवतिवद्यतमुच्यते नानाप्रकारकृतिः तपिः सकर्मको
न विद्यते ॥ पुत्ररुतिमुच्यते ॥ अद्यानंततयापगतवापप्राप्त
२१६ ससत्त्वगंधेपिनोपलस्यतरुत्यर्थः ॥ तस्मादयुक्तं तेवत्येतदिति निर्
णयितः ॥ पृथसवीजसमाख्योऽतिर्यग्निगितिः सत्वेनयुक्तं नमुक्तं
त्वत्तमपिसत्त्वसंकाशनापेति निर्गणोद्दिष्टुक्तः ॥ अथवेति विस्म

प्रत्ययवयममरुतापिनियतमिदं निश्चयं युगा ॥ १॥ यान्तिजगदयिसंशोधमदस्वयं यथश्रुतिगुणाद्विद्यन्त्यः ॥

तिहंतां यथाश्चनमन्यातहतं ॥ उक्तं तान्तिनातीनायं हंतिहंतातस्मान्नवद्यत्तनमुच्यते न संसृ
इयं सवीजं ॥ ससत्त्वयातः ॥ मानसं उच्यते ॥ ॥ अति ॥ पृथसुप्रमतिरिक्तं ॥ मरुतासत्त्व
गृहीतं ॥ उच्यते ॥ अतिरिक्तं ॥ मपिसत्त्वसंकाशं ॥ उच्यते ॥ लसत्ता ॥ कालयवनादिनाप ॥ अस्या
दा ॥ वापगतः ॥ यदि वा वापस्यगतं तस्मिन् वापगतं ॥ संनिधानरुत्यर्थः ॥ अथनिर्वृत्तिसमाधिद्वारे
तिकस्यत ॥ अथवसूक्ष्ममतिरिक्तः ॥ कुशाश्रीयुवुद्धिनिर्वृत्तदृष्टिनिर्वृत्तपगतसत्तिनिर्वृत्तिसमाधि
त्या ॥ ॥ प्रल ॥ पवस्या ॥ अथमहतापिरुहकृत्तुणाः ॥ शोधादस्यानियतमवश्यं प्रलयं योतिनश्यति ॥

नेमकदाविदपिमुणानंमीकरोतीत्यर्थः ॥ अविद्यमानं सुखमस्या
थानिवर्ततेरुत्यर्थः ॥ कीदृशस्वनिःसुखे सुखवर्जितं ॥ अविद्यमानं सुखमस्या
पंक्तिशुक्तं पश्यतीत्यात ॥ ३॥ अहिपुत्रुवः ॥ अकृत्तविद्यमानं गतः ॥
शक्कारुत्यर्थः ॥ पवसां स्यदर्शनं सुखा ॥ सुखा ॥ अद्यानंततयापगतवापप्राप्त
दवगन्तीत्यर्थः ॥ किमित्याहातायुडितं महीमंडलं ॥ पवः पुमा
वतीत्यर्थः ॥ अतिरिक्तं ॥ अतिरिक्तं ॥ अतिरिक्तं ॥ अतिरिक्तं ॥ अतिरिक्तं ॥

द्वितीयं ॥ समुत्तिमममरुतं नय ॥ ४॥ यव ॥ ४॥ यमान् ॥ ॥ अथकिलसंतिर्नय ॥ नविधीतेयमानमपि तद् यतीयत ॥

दिति निर्गुणः ॥ अतपवत्तानाशमत्रयांतिगुणाः सत्त्ववज्रममां सिद्धलं यं यांतिनाशं गच्छंति ॥ पुत्रपंथा
द्विहिमसुखेनात्मनः ॥ तद्विषय एतान् सत्त्वादीन् द्विषन्ननसिर्नदन् अस्थानप्रदाजगरप्रकृतिं सादा
कृतिः ॥ प्राकृता हितासाद्यकृतं सदा ॥ अजन्ममव एतयागारं ॥ केन पश्यति ॥ अत्रया आत्मा तासा ॥ अति
हृष्टमिनेदिषु आह ॥ ॥ किति ॥ अत्यवमसिधीयमानं उच्यमानं किं वृत्तेरपि प्रतीयतवुच्यत ॥ मूर्खापत
नृप्रतश्चार्थनिश्चिन्मय तद्गमस्त्वउचिवात्मे ह्येव सदा ॥ पश्यति ॥ अणुद्विषत्वादन्यानपि दोषान्
महत्त्वममहतापिमहत्त्वस्य वक्तुं सत्त्वुक्तः ॥ उदहनश्च दहतवान् ॥ सविलपव रतिकिलासत्या अपि

तिन्नक्रमः। सोऽन्यपदमहायुतः। अथ त्वन्यपदिति जडात्र पि
 तिधाद्यमानमपि केन वापिः। अतीयाता। अथिपतकुलापिसंताद्य
 ताधितंतय यथाभवनासीद्वादि कर्तृरुति। पवसावतिप्रतिपदं
 अतंकोपादानायाद्याहार्यः। सुतात्वयमर्घ्यः। अथमवतगवान्ना
 प्रतिपदुमर्हतिनायः। आप्तोक्तत्वारपंडिताः। सत्यं जानंतीत्यर्थः।
 पयुक्ता। संवद्यातसमर्घ्यं प्रपन्नं वति। तद्व्यातमनुप्रविशतीत्यर्थः।

प्रतिपत्तौ लोचनैरुति निंदा श्रुतिश्च । यः पुमानं तसि निमग्नं क्विति पीठमुद्गृह्णामस किल पप्रपत्ति । अ
तरस्य धनः ॥ नया नृसिंहवपुः स नृश्रयामवनस्वः द्विरण्य । कश्चिपु मत्ता क्रीरुति यदा प्रवचने वाक्प
श्रुतं श्रीगीकर्तुं मर्हति सुहृदपावकमिर्न सुवंति । तच्च मूर्खापवसत्यं बुद्धं तरस्य धनैरुति शब्दात्र वा श्रयो
प्रापानयसिंहमूर्तिमाश्रित्य न स्वादित्य इमदाचय उरुत्ये तदा प्रवचने शिष्यवाच्यमप्ययं मनीषीजनः
आप्राश्रितविववादिनाद्यासादयः ॥ अथापप्रवल्लिनावलवृतापल्लान्यना विणश्विनासा
सर्वनामनिर्देशः सर्वनिदायां अनवस्था प्रवयतीत्यर्थः श्रुता उमात्रवं किं कृत्वा उचितं योऽर्थं तु गमु

नृतं मानमयहंकारमपित्यहंकारतदानीचतांश्चाद्यतजनताम
मप्रमाणंस्त्वानीचतांस्वर्षत्वमवलंब्यउच्यतेपूषंतेतणोदृष्टे
वणलक्षणप्रपङ्कशलगुणद्वीतयवामनत्रयत्वमवलंब्य
याजुजतकिमित्याह। चतस्र्याचतस्रनायुद्वात्मानतश्चागोहती।
वैश्वतिशयंगतेविश्वध्याप्तकुजत। तात्त्विकास्थयवहापान
रुद्रजालमिवेन्द्रजालंअमकारित्वाह। तद्वद्वादनतश्चामतिवलि

वसन्तशिवसन्तवविषययतिविश्वदूयता॥ सर्वमतिगयगतद्वयूतमूढमिन्दुजालमिदमवसायय ॥

[illegible]

किलवावणाविनयमयकिमिदं मियदवकथं ॥ सदेमातेनमविद्युतियरुद ॥ गयमवन्तिवृद्धसुखाः ॥
 २१८ नमोऽस्यं करोतीति नतसातया वससाया लो कस्यवचनयुयध
 तस्वल्पमात्रं किमिति कस्मादुच्यते अतिवलेन हास्यति ॥ अ
 शुष्यनासत्येवार्थं सवक्त्रं कस्मान्नाह तस्मान्निनिनो कं विदपि क
 तिचतस्रं मयपतिवृत्तं सयतिरुच्यतां किलेत्यागमाध्ववा
 टं किं विदस्याह तत्र दिवकलितं विविधा दितं यत्र अयमवचोद
 सुतिशुपधतमवाञ्छलता पादयुगेन युशकट मीषद्विवास्पृशा
 बलतयदादयुगलन युवका कटमीषदस्पृशत ॥ देवकालितमथवा दगल दलितं मृगां वयमात्मनवत ॥
 न किमतेरुपेक्षपसमीक्षयात्मनपदा ॥ किल ॥ अयं हरिः किलवावणाभिः एतेन दशास्थो हत रति यदेव
 विद्युतिमहा तजश्च तसर्वमाश्रममावतिष्ठे निःशंकसुच्यतां नत्यलीकस्थकां तातवतीति नावश्यत
 तमिति वाक्यार्थरुतिनिंदा सुतिशु ॥ अयं वावणा विपवति किं मित्यतस्वडुच्यतां यस्मादतिवलं अविद्या
 ल्यशकटमिदं विद्विपुच्यत तदसत्यमिति वक्तुमाह ॥ चल ॥ एषा कवलचलुह्यां चरणान्यामुशक
 नसदपुत्रशो नित्यं किं विलोडनं दलितः स्फुरितः ॥ उज्ज्वलां दधिघृतघटादीनां शिथिलतिनिंदा ॥
 शुश्रूषोदलसरापविष्टं यत्र पातनादेव न समवता कलितं प्रविर्तं अथवति विस्मया ॥ एष स्पृष्टमात्र

किल तंगो न युक्तः शकटश्च छिलिगः ॥ सुवा ॥ अमुना यत्र पूतना
 एव साधु कृतमित्यर्थः कीदृशी ॥ सुवता कीदृशवता अनयुगलेन
 हस्तिहा पूतना वा कसीची तिसदयमकृत्वा मन्नाहता तिसाधका
 गमनं तिष्ठावणाद्यतवधकथमधमन्त्याः ॥ अतः ॥ कृतधनं निषि
 ननु सर्वविधाननसमाविति यतीति प्रत्यक्षं सगवता संतावनेत्या
 कृतं न लेतन ॥ अत्यहिगमनमावणशक्तिः सकथमावधकमज्या
 वरमिदमयिनवालकृता ननु दयता विधिर्यविदुः ॥
 शकनिकाचीति अविवाद्येति सदयमकृत्वा मनोपानिहता तसाधुका विद्युक्तं कृतमिति काङ्क्षयोगे
 ताजननी जनादनामाह सहायया अतश्च माह द्यात त्वयं निंदा सुतिशु ॥ अदयुना मृन्मृगानकृतमा
 विद्युक्तामवाञ्छितमिति सप्तपवार्धः सा हिवा कसीप्रना ह्या विषयवती तन्मात्राधमवागमदित्या
 गणा विहिता वीगितिः सकथमव कनयकापणवत उमर्कुनस्य ह्यं वतैन ससावद्यामपतदित्यर्थः
 हारुदमपिनवालकृतं न शिशुकर्म ननु दयता विधिर्यविदुः सत विलसति ॥ कनाश दृष्टेन देवनेतर
 दितिसावना ॥ ननु ॥ अथर्वानकेवलेशकटसंगदवता विविधावदयमपीत्यपिशदार्थः ॥ रतिजसा ॥

विषयवृत्तविज्ञानसुखमहतिदयकसुखायता०। मासङ्गतिमधुदन्तः। गमद्वयनसुखनामदीयसा ॥

वस्तु। सदिपकृतधन। निर्विषयः। कथमिवावस्थितकृणादहोनाव
तिनपतकृतं। ननुतत्त्वतोऽर्थवालरुच्यननुवातिमुख्ये॥ ॥ वि
नरुतिनामागमसंज्ञायाप्रवाग्नाननुदित्यववादिनिनिंदा। श्रवोपि
कीदृशोऽवततोऽर्थमहतिमर्थयापिनिविर्जनः। कवलपवविह्वननुगा
लायडुकाकापनविममनद्वारुमीमनद्वधीनतदकार्यमसापापी
कोतत्त्वतस्तु। अर्थगोपव। गोपातीत्यर्थनकीदृशविज्ञा। उपयागोस
अविमृश्या। गोवधसमूहमद्यमयममीमनद्वमा। विद्वमयगुमूथा। समर्थयदसो किलासूनः। तियमाष्टितत् ॥

संज्ञासुखमपिनेवालकृताननुवधदेवताविधिविज्ञतेतापतस्यदेवतपस्यदेवतपत्वाश। दवत्तमाश्रित्याप
हा। पधविजनवजानस्वयगोपत्रपाविह्वनरुहतामधुनामादिकमहाजालिनरुक्षकितनमधुसूद
। पधमदीयसा। त्वाधिनामधुना। विद्येनहतिनमधुसूदनरुतिनामप्राप्तवान्। मधुसूदितवान्मधुसूदनः
पृथ्वीपातीतिगोपमहावंदधश ॥ अवि। अर्थगोवधसमूहगोमात्रणसमूहवमधेपापमविमृश्यागणयि
अधुनरुति किलप्रमाधिनाशयति। दांततूपाः। सुनामयाहतामधुनागोवितिकस्यप्रविमुच्यति। किलाली
मीपसमुपाटमदंष्टतदर्थीधुनसीः। कामयमानमिसर्वः। अतोऽर्थननुगामहतीतिनिंदा। मुतिशु। किलशब्दस्यस

मसकद्वयानुगतायि विवाठनौदगभनकनिना। नास्यमयदियदखादिरुज ॥ अदक्षतिरधि सरुडोवमूद्रता ॥

त्यार्थत्वाशमदसाधुपशुः। गोसमीपेनिष्ठहिसितवात्तदसाधुसु
सुमुत्तंसमुकानसुधामायस्यत। अविमृश्यागोवधसमूहं। लायपा
वैकद्वगवताचुतिववा ॥ अथ ॥ अस्याकशिनामोऽस्वनयडुज
नतकितानत्वस्यकाविह्वक्तिपितिवाक्यार्थः। कदाविदप्राप्तात्वा।
आस्यप्राप्तिमनंतत्वा। अहाविषाद। मुतिवत्। पनमतमाशंका।
त्यमित्यर्थः। पतस्यस्यलोशक्तिः। नहिमतालिकोऽर्थः। अदोशब्दः।
यद्वदस्यवाक्यमयमकमरुतगि विमदुर्गनतत् ॥ हृदिसलिलमविषय मिर्य जलदविमूर्धति गदासिराशेता ॥

ननु तिकिल प्रमाधि। अधुनपवाननहतरुच्येनकीदृशताप्रविश्यः। चिंतयितुमशक्यो। गोवधसूत्र
पिनेअद्यमस्याप्रीतिकत्वा। तदासमसापाटमदंष्टतदर्थी। अतश्च गोवधसमूहकितस्यदपिष्यपापमा
हनाखादिनयः। तदाहावततिरधिपशोसहजिवश्चात्ताविकवमूद्रताः। त्वेतिचकारस्त्वानेत
नित्याह। आस्यविवत्राप्तापि। कदाचिदंतासावः। स्यादित्याह। विकटदशाननदंठावणापि। सपदि
काकुप्रयोगेण। यदस्याकशिनादित्यननुगानाखादि। तत्किंचिदसि सरुजिवमूद्रता। नत्वस्यमाह
वास्यालुठनाया। तिरश्चीतिसुमी ॥ अथ ॥ माप्यडुःसहप्रवृत्तं च वास्वित्तिथदयं हविषकं च अमु

यद्वाच्यद्वयमतिप्रवयनिविदिषुर्मन्त्रिषु । व्यर्थमस्मिन्मन्त्रिषु विद्यते । रुद्रो यथायगलनामगाद्यवः ॥ कदुना विधेयवचनन विद्वानिमगमन्नमाधु ॥
 २२१ रुद्रकेन प्रकारेणानुनात्वेनयेद्वचनप्रदद्वयवयवयिसोतगव
 ल्याग्यस्यातत्रश्रुतिरतवरापत्तनपूर्वसावाकानांउत्तयार्धताया ।
 मपिनिंदावाचकमयतोऽपराधगणनामगाश्रयपराधमपिमणि
 कतालीत्यनसगवतोमाहात्म्यानितावतासोविषयवदरुति । अ
 प्रदुसमतिः सन्प्रविष्टविदुषाहस्येवंयोक्तं ॥ ॥ कदु ॥ रुद्रिष्य
 सत्यननियतंवद्वचोयस्यतंसत्यनियतवचसंगीकृतवस्तुनिर्व
 सत्यनियतवचनवचसः ॥ सुजनं नानुलपिषुया ॥ ॥ नयतंतदतिगममानमयियद्वनृया ॥ यवकु ॥ ॥ लोकि समयनिष्टदीतमियः ॥ यवकु ॥ ॥ लोकि समयनिष्टदीतमियः ॥ यवकु ॥ ॥

विहितागमायिमकूललक्ष्या निजवचन दानदामर्शयत् ॥ तस्य वाधितः ॥ तित्यथर्ममनसा समाध्यायवाधमवृत्त ॥ स्मृतिवर्तमानसमस्तमयकृतमियायविद्धि ॥
 त्यापितस्य कृतपात्रास्ते विद्यायै लक्ष्यमाना यन्त्रकुपुः भयतो ह
 हानत्र ताक्षीत्येवाचानशा तमिति कुपुः दुहोउपसृष्टाः कर्म ॥
 प्रवावरतिमनसा कवलसंख्यातवान् अजीगणशयता हनुषे
 द्विप्रस्थस्य सर्वविश्रपकृतमागन्तुं स्मृतिवर्तमानानां
 विगतशुभसमरणाधस्तथा एतान्वयस्मृतिवर्तमानानां
 तीष्ठावचनमुवाच कीदृशं भावितव्यं किं प्रयतिमति कुतितस्या
 स्मर्तुमधिगतगुणसमवायं यथानदायमस्वित्स्वित्कुरुमा ॥ नृपतावधिद्विपतिनामिधमस्वित्स्वित्कुरुमा ॥ नृपतावधिद्विपतिनामिधमस्वित्स्वित्कुरुमा ॥

निदिर्भयाद्वा सद्यसीदमयम् वितमया तादृशं यद्यनमयसुखायमदः पदमादिति गि मिसुदृष्टं यत् ॥ तिस्रींशु राशितयार्थमभिगुतवतामिव कर्तुं तां श्रुमगमयति सुखमा ॥ निउचाल
 मः ॥ माहेत्याह ॥ तिस्रींशु मयदमयसुखायमदः पदमादिति गि मिसुदृष्टं यत् ॥ तिस्रींशु राशितयार्थमभिगुतवतामिव कर्तुं तां श्रुमगमयति सुखमा ॥ निउचाल
 इति कृतः तस्माद्यस्य शक्तिरसि यद्युद्यतामित्यर्थः स च वात्रा
 नयकापणको तमममश्चक्रो वा उच्यते ॥ तां श्रुमगमयति सुखमा ॥ निउचाल
 २२२ कानतामित्यर्थः पादुक्तवः पदवः तमिवाधमाह ॥ शिति ॥ वा
 नीनिकायामनु गित्तु हिततामेनयनयस्य तशयकोपत
 कृतमस्यामिकाजगदुपदवकाशीयहः कीलकः तावकयोः
 यद्वद्वित्रीक्षितामलः ॥ गितितावकानु मितता सुनयनमवलीक्षितं यथा ॥ वानवदनमूदतं ॥ यिनिथङ्गगतः स कीलमिव सूर्यमणुल ॥ अनिना कवेरदरुमन विवर्तितवतानु कर्तुं ॥ कासुदृष्टं

तायामपमृषितनर्कतुर्मिति मनेयानसहसचापनमयसुखायमदः पदमादिति गि मिसुदृष्टं यत् ॥ तिस्रींशु राशितयार्थमभिगुतवतामिव कर्तुं तां श्रुमगमयति सुखमा ॥ निउचाल
 ज्ञानः परकीयाविवर्तिताः ॥ ॥ इति ॥ अथ विद्यवशाणां नाशो समाहा निगुतवतामिव कर्तुं तां श्रुमगमयति सुखमा ॥ निउचाल
 कृत्यश्च वचनचरणरुतितस्य स्यात् ॥ तिस्रींशु राशितयार्थमभिगुतवतामिव कर्तुं तां श्रुमगमयति सुखमा ॥ निउचाल
 ताश्चरस्यमुखं दीपमन्त्रादुर्निवीचं जातं जगतासि स्थितुपदवाय कृतं ॥ कीदृशं शितित्योक्तं ॥ कासुदृष्टं
 चक्रो अतश्च सावल्यादत्तसति अत्रुमानं किमिवादिद्वाप्यविविधं स कीलमिवामणुल ॥ यानवदनमूदतं ॥ यिनिथङ्गगतः स कीलमिव सूर्यमणुल ॥ अनिना कवेरदरुमन विवर्तितवतानु कर्तुं ॥ कासुदृष्टं
 मरुपमानं ॥ ॥ अनि ॥ न च काश्चरतपाननद्वयया विणात्यर्चदीप्तस्य ताः शिताविवादिना ॥ यिनिथङ्गगतः स कीलमिव सूर्यमणुल ॥ अनिना कवेरदरुमन विवर्तितवतानु कर्तुं ॥ कासुदृष्टं

कृतं मरुतं नरकात् ॥ तदनु तव ॥ ब्रह्म ॥ अरि विरुतः ॥ किमयि गदूदवर्न विरुतविरायात् ॥ यस्मिन् गवयमिवा यत्तमश्चित्तदं यत्किमस्वमूढमोऽसः ॥ अविद्वान्तावतातवाग्रनयनकूमभा दलः ॥ सुनन ॥
 साहसवित्री ॥ अतपवचते सिमेह विवर्तितवता कोपपववाते सुन
 शीघ्रमवदलति ॥ अति ॥ उतमाजसः पंचालस्य सुयं वाङ्मुखमि
 शवचमिवा अतपववाङ्गवदनसाया दंतपक्रः शस्युपमाने अ
 क्तामवशयता विस्फासितप्रउणतनाकोपा विविक्ता अतपवा
 तं युयुषि हिमकव शृणु सुश्रवतामातनु र्थस्या विषदमाह
 तावकममूर्च्छयदिति वासार्थः ॥ ॥ कुपि ॥ दंतवक्राख्यनृपमश
 योतवदिसकावता सुतनु र्द्विमविदुः भायव ॥ यानवदुःमः ॥ कयितावृत्तिथमभवदसितमगनेव मूवयत् ॥ कुद्वमगनिदलितायित ॥ अनिदकवकमनिवकारीय ॥

तादितन अतपवज्ज्वालातउणवयः किलतउः शमीष्टः सोऽप्रशाता विद्वा कुक्कवाचमउख्यितः
 वसेयानकमलश्चतयतः किमयवाच्य विवर्तितः अतपववाद्या तमानदशनावलि अतश्च ग्रसश
 म्रशशिवाङ्गमिवतद्वचनमित्यर्थः ॥ अवि ॥ इमादुमनामा कश्चिच्चिद्यपदं अपावादितीत्या विषद
 यतीषणनयनपव कुशुमप्राप्य तास्या उद्वाला दीपनयदिवा कश्चिच्चिद्यपदं अपावादितीत्या विषद
 पिच्छुताप्रातमननरविणाता अतश्च तेवति ॥ स्वतावाद्या अतपवाउणकुसुमः दृष्ट्या विषदकृतव
 निर्वाननरुसितं कर्तुं कुद्वमवकवश किं नृता आदाववकुपितस्या कतिः संज्ञानयस्यता प्रसन्नोपि
 योतवदिसकावता सुतनु र्द्विमविदुः भायव ॥ यानवदुःमः ॥ कयितावृत्तिथमभवदसितमगनेव मूवयत् ॥ कुद्वमगनिदलितायित ॥ अनिदकवकमनिवकारीय ॥

प्रतिष्ठा ४ कृतायिसमर्थस्य नृपयतिगर्भसिमां प्रथत । जामिहवर्गजनिताग
 त्यात्रापणकुद्धं विसर्गः तद्वाहिदत्तवर्गं रतिनामा अहहास
 तयकवे ॥ ॥ प्रति ॥ वाजकं कुत्तापि विनाकारणान्वागस्य प्रतिवः
 २२३ वे विवंसुदत्तवान्वा विवन्तुवात् तद्वनिजत्वेमाहा जामिहव
 अतः कारणसद्भावात् तस्य को वे सुक्तो शन्य उह प्राणिस्थिादि ।
 ॥ ॥ चना ॥ सुवालागा विजभ्यादना वीज्जयाना अतपवकी दृशावलि
 शिनश्चक्रवालं यस्यान्ना ॥ ॥ उषि ॥ तद्वातनप्रकापणपूर्वाक्तन
 मवर्गुग्नशगिरुगमलुलुदिव ॥ वृषितमि

मृदायवाव निजववृक्षो॥ वनं नरुनिमृवल॥ स्मृतिधिलितमदी॥ वन्येना॥ तीव्रजलजलवाणि॥ कुला
नमृचितं कीदृशं हसितं वक्रं चूर्लितस्थे वादितस्थे शब्दाय स्यत शयताश्चानेः॥ अतएव विप्रवल
कोपः समाश्रयशतजानिर्निमित्तमवनाजानमदाहवाकुक्षारुख्यः॥ उक्तिः पुनरासीधपवाक्रो
एकमितामिनीरुठरुतिरुतः॥ तस्य हिचसा उक्तिणीत्वेद्याय पूर्वदत्तात ताहपिणावालनहृत्
वक्रुक्षारुतिवाक्यार्थः॥ सुबुशयोनुतापः॥ अमर्षः॥ आवः॥ प्रतिहंतीतिप्रतिधः॥ कापमृषादवादिः॥
तापवद्वर्तायंवनानिधस्याः॥ तद्यापुलिनमुकंप्रजलवाशुलंयस्याः॥ कुदिलंलागिनोऽनंतस्य
चक्रपाण्यर्चयाकुदेषुपिनामृषाअरुतिमीश्वरः॥ सुहृदिवसुदंदत्वेमित्रमिवउतामाअमित्रापिसद्य
धियथवनंवागिपूडयो॥ विरुक्तालितकलरुगमनामृदमोदृति॥ सुहृदिवदिवादिवाच्यो॥

[illegible]

यत्मास्य कुरु विवदतः॥ विदुता नृवा कुरु यन्निधन
युद्धावगतिर्यनसः॥ निश्चयीकृतवणसमयस्य रथध्वजः॥ शूरा हि युद्धेऽपश्चिते हृद्यंति॥ ॥ सु३॥ कालम
शंयुक्तोपननिष्ठतवाकां॥ श्रवणोपवशाद्विवाक्यतिहतयज्ञनसवति॥ विकालं तासु वं॥ द्यावृत्तं विष्ट
चराद्रं॥ ॥ निष्ठावधुना नानृपणात्मीयपवांशकस्थलितं॥ कीदृशाना निष्टुद्धयतउद्धितवाद्रव
निर्मेतुकामिन॥ वाङ्मय्यराजका निहंतुं वावतेत्यर्थः॥ अतश्च त्ववावशालं वमानवासस्य॥ सोऽवश्य
नतिपविष्यः॥ ॥ स्तुति॥ तद्राज्यं कां॥ रलंतदासयानकवंशिप्राधाकीदृशं॥ हविः सवदोषिसत्त्वावुद्धत
हर्विकीदृशं॥ असि सिन्नावतसं॥ सुविस्तृतविलं॥ अकुत्पंतं॥ किमिव त्रादतामसजदित्याह॥ मानवलमिव धव
वैश्वलं॥ ॥ स्तुति॥ दकदा विदुतिष्टयमरुडादविहिनयतर्षं॥ मानवलमिव कवतां॥ रुविधधिसत्त्वमरिवाजमधुली॥

२२४
 वरमादयश्च नथयुद्धमनुवित्तिया किला युवा । सानुमूढावकिर्णः कृतिकुल्लिङ्गः ४८ सपदिमदिनीरुतः ४९ ॥ इवमानः
 पूर्ववाधिसलं प्रतिमावलेकामसेन्यविहृतत्रूपनानाधित्तयक
 सिद्धाववीपेर्धूतंगार्कपद्मेसामितवलितदृशादियनारीजनन।
 मुनीदः ॥ वसा ॥ अनननसपदि विद्यपद्माव्याः कोसाडुकिताः ॥
 मवशास्फटिकांशवायवातश्चिलमणशीलाश्चिलपुकाः ॥ ॥ स्युत
 वयाविप्रमालीलातासाहृयाद्वेवातकंपितकानननिसमनू
 यानितानिकंपालियत्रतरुतद्वाधूताः पृथ्वोचुडापवलतायत्रतर
 मतल्लणीयकनूयतिनडीगनन्नवा । मानडुलितरुवनशितया स्मरितः ४९ मतायविगयून्नरुतः ४९ ॥

[illegible]

सुविनिश्चयसवधविशालसदयवधुवद्वयवधिविषयकीर्णदणनकिरणाग्निकणः॥८॥
 नृपाहविमपितृणाद्योमसंश्लेषणत्रयवुधिविनातद्वाकुत्रयति
 यताइहकावणयविष्णिर्मस्यल्यशाहातंमुवनवितयंत्येत्ना॥ ॥
 भवप्रयस्यतद्वाकिप्रादशनकिरणापववद्विष्णुलिङ्गायनसः
 नृपाहमसुनिश्चयैकसदासंकस्यानासिहतनमाचयतायतावकाह
 राजकन्ययाहृदनाकुञ्जमायसहाक्रीप्वनसीष्मणसाकमित्य
 यंहविंश्चिष्ठंजानीतःसार्थहनिर्धुद्विपनीकांथात्रापतद्वनमात्रण
 वस्वतुष्टयमगणितसवृज्जलेष्टजसवमुदियद्विदमर्यसमृद्धममववलयस्यसु

प्रदियः॥ किमिह नृपाः समर्मनी निवयति स्मरे नैव यरु १४ वश्मरि कृतं जुगुप्सुमिर्म सरुवालयोक्त विवराजकयया ॥ अथवाधम
 युविष्ठिचनवागणनमनसिनचक्रुः पाण्डुववलमपितघानपुस्फोचयर्धः तद्वा सवितः सुतान्नतेष्टा
 युता ॥ अनन्तं विद्यपर्वविषं वचना विषं सप्यस्तु दवमरा सुत्रदीर्घं निव्यसन् ॥ उक्त्वा संमुचन तद्वा कं प्रसा
 साप्या प्रिविषमुद्धमने वं विवो लवति ॥ दवनंदवधुत्रपतापः किमाह त्याहा ॥ किम ॥ अहा अम विवद
 नः ॥ ममिति हसः प्रत्यक्ष निदिशः ॥ किं कवलं न त्याहा ॥ अमी तिर्ज रजिः पाण्डु विः सरु ॥ तद्वा नया सु विर
 धः ॥ सहि द्वा द्वा व हचा पीवा क न्या त्वना व ली वलं विव द्दितं विद ॥ सर्वे स्या सतायां गां गय सु विधि वा
 कि ॥ अम शोत नं वाते वति ॥ यद्यय मुत्तमः ॥ त समारु त्तम त्वं दर्श धि त्वं न हि वा द्वा विणोत्तम त्वं सवति ॥ निक
 दम ॥ ॥ यदुद्यमं रुमम ॥ ॥ यद्यनि वदि नदी ॥ ज नमो ॥ ॥ यादु निवाम मयि युद्ध मभा वयनं न किमु वति सा धमो धवा ॥

महसाचसमुसविलालसकलजनुतासमाकली। सुनमगसदयतसुवित३वलिता। सुमधुलनरसुलीधमा॥ दयतागयानकतवत्वमयगतवत३समानता॥ सुयवदलपिहितमृगिध ४समयममयतावदिमदिनीरुत३॥
 यथातराचुत्वादिदुससावनामित्यवयस्यप्रतिचवालीनरुत्यक
 नवाङ्गसुक्ताकीदृशं। महसाचसंभ्रमविलालतयाचंचलतया
 २२६ अमुगितस्यातपवतीप्रणत्वप्राप्तस्यमितः। सादृश्यवहतः। वर्म
 कथासाणिद्वयनतत्रचूली। पप्रमपिप्र३भूअत्रल्लनूपंचकापेत
 प्रिपवाकधमपिक्लेशानतिउर्वहत्वेनमहलोकिः। तत्रचतचूली
 मरुतितदंतविषद्वर्लसंगनचायधसंगतिः॥ ॥चण॥ साविहसि
 यविमादि॥ यविजभननार्थमाजिविनाइयाकृत॥ यमयवतलयगनवृहकनूयधमयिबद्धवायव३। नगसम्यथादयविकागिबलकलकलाकलीकृत। साविमरुवदायमाययिदु३। द्विवदमदशु३। तिजन३कथयै३न॥

(Faint handwritten text in Devanagari script, likely bleed-through from the reverse side of the page.)

[illegible][illegible]

। कीदृशास्ते । वयुर्विधेतः । कीदृशं श्लिष्य कवचं अत एव शशिनार्शं किं तस्य शशिनरुवन्न विधस्यतः ।
 शिन्नप्रपन्थाश्च कवचं कवाचपत्रं । यत्तांश्च सन्नादलसतः । कीदृक्कां स्यात् । प्रियायसा सर्वं समुत्तमं ।
 हं । उल्लिख्यन्त विनापीव प्रायागं प्रयुक्तं तदुक्तं तत्र मया गोचरादिवपया तस्यैव गद्ये यिताय
 त्यर्थं । कां संपन्नं पेशात् ॥ ॥ तृश ॥ कस्याश्चिदलसन्धः । शाकाः कीवत्त्वमपास्यतदीयं गुणं मदा
 स्यात् । लोहस्य । ववसासादं । दृशाच विप्रदत्तमविकासः । एतानि हि मदनपितवंति । शाकिनाः
 द्या । अनंतरं युवतयः संग्रामावतरणाय पृष्ठाः । पतव्यं यामोक्षोक्तोत्तमोत्तमः । कीदृश्यः । वला

विषु जावलकल द्यमनदिगसिधुनिर्वृज नः॥ अथै ४॥ पीनकचतठनिष्ठी
दागतायदश्रुजलेतदवाकवलमुत्तरंधासा। यतः शाकपिलित
मिकोताउवसाओलिलिमिस। आशिस्ताः कश्चपीनायो कुचत
नेगकरकविकारना ॥ नम्र॥ काविल्ललनाआगतमपिनया।
तिरंनहसीशमंगलसंगतीतत्वाक्लितासानपादिति वलय
त्रवववूडिंगमिषाः कोतस्थजये मंगलमिद्ध विम्वचरणयुगा
कांतिः श्वेतश्च निगडमिव। गमन निषेवार्धवं धूनदा मवा प्रवसु
द्विषवलय विन्तासिनी ॥ अथैवस्ततः अथैवस्ततः अथैवस्ततः

बवाधममालिनिगिर ॥ नमः भवत्वनजलानि दधितु नमः भवत्वेष्टिरी ॥ यातमवनिमवसन्नशुभानगल
 दुःखसंवृतगले प्र तिहतावाचोयासाताः ॥ मोहताः सत्योत्तुडवित्यर्थः ॥ ॥ विष्णु ॥ वल्लभसिध्यासु
 तोतयात्ताभ्यां निपीडनं तनदलशुभं नृत्तनं वाचवाणं संनाहाय तशवकसा किं नृत्तनविस्तीर्ण
 नवाविनतस्य जघतः ॥ कांतस्य जघमंगलमिच्छति सा च मुद्याश्च सन्नाद्रवाहुजावकटकं विप्रस्यन् प्रमाप
 पातश्च महदकुशलं ॥ अक्सन्नुजतिपाठविलासिनी विशिषणमुपादानविवन्दया ॥ ॥ प्रवि ॥ कावि
 मिश्रखचक्रः पातयामासा ॥ प्रोढाहिमंगलत्वनावतीतव तिलीहृद्वकुः ॥ असितासलकिसलयश्च
 मिच्छति ॥ प्रविवसति ॥ सुंदरीवधुः ॥ ॥ वृज ॥ कस्य विहृतस्य गच्छत रुद्धं शिशुनावालनं उक्तं कर्तुं सत्वेनो
 नलिनदामयुवि ॥ अतिप्रदयुग्ममायवोत्सुके ॥

२३. अथवाहता ॥ इति धीवपालववितायां शिशुपालवधसाधुसुदी
 पिद्वतः सदसिगत्वारुदवचनं हविमत्वावशकिं नूतं वचः। स्फुटः प्र
 वृत्तिर्नृत्वा उदाहृतव्यर्थत्वाश्च। वचो हविमुदाहरदिति प्रत्यागः
 यंसर्वगुणविवहितस्य हविमत्त्वाच्च। धुनागत्य तवमाननां
 चित्ररतियावशकीदृशस्य सत्तमः कुदस्य। कोपं त्वामतिमुसीवि
 त्तिद्वयवित्तः सन्नागत्य उदाहारात्समाननां पूजाधिकीर्षिता। पावस्य
 दमश्चावसूतनवाधेन सति निष्ठयतिज्ञानवानवानथ। उदगस्य रुविमदस्य दह

कायामतीक्ष्णार्धसंपादिकाख्यायांपंचदशःसर्गः॥ ॥दमा॥अनंतवंशिशुपालेनप्रहितःसप्रतिसःको
कृष्टातिनाविततःप्रियाप्रियरूपाश्चैवस्यतत्रसुररतिनाथोसमिषेवप्रतिसासनात्सुरतैश्चैव
।वितालिकाख्यमर्दसमंरुतंकिमुदाहरदित्याह॥अति॥शिशुपालप्रद्यापूर्वाक्तेनप्रकाशएतदपि
समानंकर्तुंवाञ्छति।यतःपचमत्यर्धमनुशयंपश्चात्तापंगतः।तत्रातिमनाउभनाःत्वाप्रत्युतक
कीर्षतीत्यर्धः।रुतिप्रियं।अप्रियं।सचिद्वसुधातत्तववृद्धदुःखापचमनुशयंक्रोधंगतः।अतिमनाः
माननेसफलीकृत्यशत्रुबुद्धयः।तनत्वाभिधांसतीतिवाक्यार्धः।कविश्माननोस्वप्नुनामाहुः।तवा
मृदाहवद्वक्॥अश्रुधायनथातदप्रियं।शिशुपालानुगययवंगतश्चरवत्।शमनाश्ममीकृतेसबूधश्चकुरुन्मूढश्चमानना॥३॥

सुत्रोक्तं सौख्यं पुनः नानां शिवादीनां तदर्थः । अविद्यमाना तीर्थस्य तव
निर्दयं गच्छं निपीडयति । अतितां तमत्यर्थं मुदमाया उह्यत्वा य
प्रवृत्ता विगतां गच्छति । इति प्रियं । अत्र सत्त्वविश्राहणं निपीडय
मतितां तमुभयानां । त्वं प्रवृत्ता आया मनः पीडा यस्य तं प्रवृत्ता
मत्सा प्रिवृत्तिवाक्यार्थः ॥ ॥ प्रण ॥ स विद्या राजा स विनृपः सा
त्वामवतस्य प्रवृत्ता । प्रताप्या वश्यमवा दशः प्रियतः । इति प्रियं । अप
विपलननिधीयु निर्दयः । मूढमाया उनिता नूतिनिना । प्रवृत्ता विगतगि निर्दृतिः । य

[illegible]

मवतस्यविधःशत्रुः।कीदृशो।सोशिनसाधनतःप्रकृतत्वातेपव॥ ॥
 अधिकवक्त्रःपतंगोव्यातलायस्यतस्याधिवक्त्रिपतंगतजसःयदिव
 यस्यतस्यनियतत्वातसमर्थकमीणःवितावृत्तपक्रियास्यत्यर्थः।य
 २३१ ततःकर्ममन्त्रः।अतपवसर्वविधवर्तिनःआज्ञकाविणायस्य
 यताधिवक्त्रिपतंगस्यशलसस्यवसाजायस्य।विपक्रान्ति
 शलाताहिवपलत्वावक्रान्तिपत्यप्रियातातयासर्वविधव्या
 अधिवक्त्रिपतंगतजसो।नियतत्वातसमर्थकमीणः।तवसर्वविधव्यासमीणः।ध्वनिविधनरुद्रगो॥

अधि॥ ततवकेतुतःप्रणतिविधति सर्वपवत्वयिनम्राः।अतोवयमपिप्रणतारुत्यर्थः।कीदृशस्यतवा
 ।अविगतवक्त्रिपतंगस्यास्रजा।यन।तद्यानियतस्यमिबस्यसांतस्यमनसः।समर्थसंगतंयोग्यमाना।
 दिवानियतंसांतमनस्यस्यसनिचतद्योतःसंयतचित्ताजित्तिद्विधः।समर्थमूर्ध्वकर्मयस्यसमर्थकमी
 तस्यअतपवप्रणतिविधति।कनसूततुरुतिप्रियावृत्तं।तवकनरुद्रनाज्ञानःप्रणतिविधतिनमंति॥
 प्रतिशालसदृशरुत्यर्थः।अतपवानियतंवपलं।स्वस्यात्मनात्तसमर्थविनाशकमीकर्मयस्यतस्य॥
 वर्तिनावनकाविणवश्यस्य।अतपव।कनकावणेनतववृत्तःप्रणमंति॥ ॥३॥॥हृदकृतवतताह
 जनगरियगुयवी४यय नरुद्रतामवलम्बमयत४तववृत्तगुणानय नसमानस्यदयस्यगणता॥६॥

निरुयविरु४ नयेसमानस्य।सदृगस्यसर्वाहृदवादितिप्रियः।अनारुद्रकृपाययतस्त्वयगुयवी४रुयमूरुद्वि४१
 तार्थुणाः।शोयीदयो।गणतामसंख्येयताविधति।यतःपतिःशत्रु
 मूढबुद्धिः।पतिवस्यवतिमृतावर्जिताजनता।आकृतत्वंगोपत्वमा
 वाअसमानस्यअपूजितस्यसहमाननपूज्यारुतिरुत्वा॥ ॥अहि
 प्रादिअस्यनप्रवित्यतःअकाधीती।तद्यानपत्रपः।अपगतावपा
 र्थस्यनसो।अतिमात्रादितृतीः।अनाश्रिकः।नाश्रिपवलोकर
 नयोपहितः।जितद्विधरुत्यर्थः।विविधः।सयोगवीयस्यसविस्मयः।
 अदितादनयययसुसा नतिमाश्रितमीवनाश्रिक४।विनयापदितद्वयावृत्त४सदृगोय।गुणवानविस्मय४॥

सिचतिमृतावो।विताजनतालो।कसमूहमवलंबसेत्रायसो।तयनशून्यावहिताधीर्यस्यससयस्यध्वंसिय
 अयसि।अतस्तवगुणाअगण्यतामनाह्वापदत्वंबावयति।अतपवजननसमानस्य।जनस्यहीनत्वात्।अव
 ति॥त्वयासदृशाः।अपवविधः।कृतायणवानुगुणयुक्तः।कीदृशत्वमिति।तानवगुणानाहानहितातपा।
 यस्यसो।प्रपः।ततोनेनसमासः।अनपत्रपः।सलङ्कः।खलकं।हिवार्थः।तद्यातिमात्रमत्यर्थमुद्धितामी
 तिमतिर्यस्यसनाश्रिकः।ननाश्रिकः।नाश्रिकः।आश्रिकाधर्मिष्ठः।रुत्यर्थः।विनायनवादावणचोपहितोवि
 नविस्मयो।विस्मयः।पशलः।अन्यशब्दायाधिविशेषणत्वाद्यधोसंगवदिशेषणतेवप्रतीयति।अन्यत्रस

२३२ तन्मुणानिषिद्यंतात्तगवतिविद्ययंतापवंविक्कोह्यः कक्ष्यासदृ
तः। कृतः। तवानवनिर्गुणरत्यर्घः। यादृशो न्योन्यं विद्यात्। सव्यादृ
पुनत्रापानिलैः। नतिमात्रेण प्रकृतामात्राणां नितात्तात्त्यनसः। प्रवा
योयस्य सविनयोदुर्विनीतः। अपगतं हितं यस्य यस्माद्वाः सावहिता।
वविस्मयापादानं सनविद्यातस्यस्यसोविस्मयः। कविनुत्तयासदृ।
कार्यदानविप्रतिपत्तिर्विद्वंमानुषानमुद्योगः। साधुसुदुष्टयर्धवर्ण्य

शतगाववधूताद्वाता वृषमूत्रनवकायिर्नयति प्रतिघटिवयः ४ दृतेनभा जनतासिक्तवसाधूवधूते ॥८॥

[illegible]

विदिताय विविदिषीकृता द्विषतामादितसाधसोवलेऽनन्वसानुवरश्चमन्वेके मरुतामप्युप
 प्राणांतदधुनाचवृत्तिः प्रीतिर्यिना तस्य कृतगोपवधुवतः। यतावृषा
 एव तस्मिन्निषेधका प्राचां कृता तवाधुना नवकश्चीचादोऽश्वः प्रति
 त्याहा कृता गोपवधुनाचवृत्तिः कामिह्यस्यतिना तद्वावृषमन॥
 त्वेसानुवरः सहस्यो महतामपि राजाशुपचितवः प्रवृत्तं संपद्यन्वाय
 प्रोत्थनसंभूतश्चके उदात्तश्चमिति प्रियं। अत्रियं तु त्वं महतामपि ह
 द्वादिषतामस्माकं वलेरहितः साधसोत्तयं यस्य सः। अतपवासादित

[illegible]

233

तायांतवपुत्रादीषुधोष्यामृगादिसिर्भृगमंदसदादिसिर्भृगकदंव
टलनिसिर्भृगनल्लोचनतडनिसिर्भृगयतिप्रकरांशान्यत्रातवपु
प्रविशासवंडातवाचनल्लोचनमृगादिसिःहविषयाप्रसवतादिसिःप्रकी
हितंछगितंनशिंतंवापिपुष्टंयस्यादकातरपिपूर्वस्यापिहितशब्
तंसदाद्यावत्यायस्यसततयाविभ्रविद्यमानानीतिर्नयोयस्यसा
पुष्ट्यद्यपर्वविभ्रुकीटकासकलमपिहितंछगितंअनाक्रांतंवा

सकलविदितस्यैव नृणां नियतव्यायदवर्द्धितोदयः प्रियन्ततवीर्यतसः सततव्याधिरनोतिरन्तु ॥ १ ॥

किं जघदा सिः समं तार कीर्त्तयात्ताः सत्योऽनामदाडुः प्रापाच्यासुः। कीदृशेऽपिः। यननालनितेवप
 नदायकायावीधयोचननालनितेः संहतजलवनपंजबसदृशेनीमकादंवाकः सपीयातेडुनासदाडुः।
 सीयात्ताः लयाद्वा दितथाप्युकाः संलित्यर्धः॥ ॥ सक॥ तव विप्रान्वयं तां तां कीदृका सकलमपि।
 :। नित्यता नित्यायापदा संपत्तयोद्यस्य सनित्यतयापद। अवदितोदृदिमसुदयउन्नतिर्यस्यसः। सत
 स्नीति। तव कीदृशः उन्नतं विमुलेवीनंगंतीनं विनंयस्य। हतिप्रकाशं। प्रकृन्तु। तदा पितरा निवृद्धिपि
 पिउधंयस्यसः। दकातवपि पूर्वस्यवक्षितागुविनलोपरस्यकानलो। पनन्रसमासवअपिहितशदन
 विद्युन्नतधीयगसंमततया विनंतीतिर्युत॥ १॥

तथा नियतं विगतान्मात्राप्रदोऽयस्य सः । अवर्द्धितोऽपि सितोऽस्मिन्
सततं विगताश्चावयोमानस्यः पीडा यस्य स सततया विः । अविद्यमा
ता अविद्यमानस्तु तस्यामं वरा प्रदमाङ्गः । पर्ववावाचकत्वे स्यात्कि
न्नातवर्षवंधी स सुखः सुखापेक्षी सहितः । न वा सवः प्रुष्टादिव स कृत
गोपवाशः । हितस्य मातुलः । कीदृशा सवः । विकृताश्चुत्य लान्धव
स्या र्धः । अपवस्य वा । हितद्वनोऽंगुवा । प्रुष्टवली वर्द्धत्वा घनपदस्य

विद्यया खलवाङ्मनीयन सुवर्णानद्याममययुवः। यद्वर्गवद्वृत्तौ नवा ययियाताससुत्रासवासवः॥१२॥

[illegible]

आदयः रं दस्य रं दया का न ए मा ह वं धु गो र वा श वा ह गो र वा श दि
 श्रु ॥ ॥ त लि ॥ त म पि वि द्यं संप्रति प त्तं स ता न धि उ म हं सि स्रु तः स
 लि ता नि र्मा लि त यः । त वा स ह व ले न धे वु न आ वा व र्त त र ति स व
 २३४ ग तं तं स मा न धि उ म हं सी त य र्ध न र ति व हिः । गू ढं व र त सा श क्ता त
 ग त स मा त प ला धि म्नाः । की दृ क तं । पु र च लि ता आ डि ता आ न क डु ड
 सं धि क त्वा स विः सा त्वा त र्था द त्वः स ह सु वि रं धि श्रु विला सि नी नो
 द लि ता न क डु ड नि र्द य न ह स व ल हं स र सा न न ग ॥ सा म ता य रं सा ड या ग त रं स ग द रं स य ति य क डु म हं सि ॥ स म य वृ वि धु वि नि द्य ता नि धु याल न स म र्थ स य ता । स वि रं स रं सा व सा त्वा त रं द्र व वि श्रु विला सि नी नो ॥ १४ ॥

वा । पु व स्य श्या ल त्वा श्रु न स्य हि त ग वा न र्ध स र्थः । की दृ द्या स रः । वि क सि तं दी व र न य नः । पा त ति पा त
 मि ता स ता यो । न स सा ड प ग तं द्रा त्रं । किं क व ला न त्वा हं उ वा य च लि त आ न क डु ड ति र्थ स्या त्वा त
 लि नः । सा र ए ना मा क नी य सा वा वा स ह । स ह ग द ना य ज न व र्त त र ति स ग दः । पि ह्वा ह स हि तः त द्वा ।
 ए स मि ता । स म य । उ पा ग तं त वा न । स ह स र्म मि त्व व र ए न य द न संप्रति प त्तं द्र व वि धु म हं सा यु द्ध र्मा
 त यो त र्थ य स्य सः । स व लः । स स र्थः । स ह ग द या व र्त त र ति स ग दः । सा यु द्धः । स म त्व म धु ना ना श स म र्थ
 त वा सु सि त ल ल नः । स प द्य क ल हि हि किल वी णं त यं त व ति । की दृ श न ते न । स म य वृ न ए न य वृ नी न श

पु न प्र ता वे च य त ति वि र्था आ को श श्रु । स म य शि श्रु पा ल न स म र्थ मि
 प्र न रि हा । शि श्रु पा ल न ति सा नि य र्थ ना मा य दि प रं शि श्रु न ह मि श्र ।
 दि तः स व तं त वं तं प्र वा श्र । प वं वि द्य मी कृ ता प र्थ वा की दृ शं वि ।
 स प्र म दं हं स प त्व नि त्वा मो दि ती य र्थाः । दि ती य र्थ त्वा मि ति स व ।
 त द्वा वि जि त कु ध मु मृ त्त उ वा । अ त श्र म हं ता वि द्या दी ना रा शो म हि
 सि न त्या वि श्रि ज्ञा ती त्रा ता हि म श्र द्य स्य स वं धि नं प्र लि धं दू रं व च
 वि जि त्वा व र्था दी ता म र्मा स र व त्वा म हं त म दी कृ ता । अ म द्वा हि त म र्थ त य वी म दि त ४ स य म द म दी य ति ॥ १५ ॥ त यो य म व मृ त दि व ४ यो नि र्ग मा र्थ य सा र्थ क ध व ल ति स म व र्थ य र्थ ग त श्रु त त क रं थ र्थ यो नि र्ग मा ॥ १५ ॥

लि त्वा स र्वा सा त्व तेः स ह त्वं वि श्र म विला सि नी को त व । अ यं तां त वं तः स र्वा वे र्थः । य ता सो वि पू वि नि
 ती य र्थः । वि श्र म निः श्रा को वि द्य वा श्र स त्वा र प र्था नि । उ सा दि स्या र्थ ॥ ॥ वि जि ॥ अ सा हि ति पा श्र
 जि त कु धं य कृ म न्यु । म हं ता म धि म ही नृ तां म हि तं द्र जि तं । अ स कृ द कृ द त्वा जि त स य तं प ना जि त स म र्थ
 ति । प त सि द्या अ धि यं ता स य म दं स र्जी कं । त्वा वि द्या ह स्रो जि त स य तं प र्थ वा । अ र्थ जि तं प र्था स य तं व दं
 तं वि प र्थ र ति स र्वा व श्रु ति नि दा त्म का थ्या ज श्र व स क ता र लं का वः ॥ ॥ र ति ॥ अ नं त रं सा य किं
 न म वा च र श्र त श्र कि ण चो दि ता नि धु कृ त क रं च लि ता न र्ति ता प का ध्रु य र्थ र म रा वि र्थ त च लि ति क

२३५
 कृतिकोचनकृतसकलसर्वशरीरप्रतिपक्षं। रतिपूर्वोक्तं।
 लेनवहिः प्रकटं ननु विद्यमानं तद्युक्तं प्रमदियं तद्वा तन प्रकाशे
 युक्तं ननु। तदस्मिन् ननु प्रत्यक्षं तद्विद्यमानं प्रकाशं त्विताः
 कलनया प्रतीति। सकलकृतयत्रापाश्चयस्य तस्य कलार्थं तद्वा
 तासाह उमाह। सकलार्थतया वाक्कार्यपर्यलोचनया प्रियम्।
 तदा साकपलासदृश्यतां वदति साकस्य तदर्थं स्यात् संपर्वतस्य सा
 कस्य तदर्थं स्यात्। सकलार्थतया विरोधतः प्रियस्य तदर्थं स्यात्।

मायुक्तामावमवच्छितं वृत्तं। किमवोचदित्याह॥ ॥ मधु॥ तवतापं दितिन सकला जितया द्या
 कृतिवत्तवोश्वा दिवचनं तु तेषां शत्रुः प्रकटं विद्यमानं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं
 । पलाकण उतना प्रियता कृति। विचार्यमाणं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं
 वसन्ता तया सकलार्थतया॥ प्रिया प्रिया क्रिद्विद्यमानं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं
 नैतर्वहिः प्रियं विचार्यतरस्यः॥ ॥ अति॥ पकमवपकप्रयत्नोक्तं वचनं सुदृष्टं निश्चितं प्रक
 तयस्य वचति। यतपकस्य न्यायप्रदीपः। मूडतं। अन्यतश्च प्रयत्नोक्तं वचनं सुदृष्टं निश्चितं प्रक
 तयस्य वचति। यतपकस्य न्यायप्रदीपः। मूडतं। अन्यतश्च प्रयत्नोक्तं वचनं सुदृष्टं निश्चितं प्रक

पकटं सुदृष्टं सकलार्थकं यवस्य वचनार्थं मधुना। गकना द्विवसाने वक्रि ४ वक्र्या इति कृतयमीदृशं॥ ॥
 कृतिकोमला अन्यतस्त्विति पत्रुषां रमदसमाप्तशाकपलासं शा
 गामि सितेतया किं नृतादिवा हा प्रकाशं प्रियं नाम न्यतः। युक्ते
 काश्चिनावस्य तापवसां मान्यद्वा एतद्वैतिर्निरूप्यकृतमाह॥ ॥
 तनदृष्टयति। सुगंधं वृद्धं सुमस्य वचनं शिव सितरतसि काद
 लं सुकुमारं। उक्तं यत्र पतिहृदयं मधुप्रियं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं
 वर्तयं तावत्यर्थं यस्यापि हृदयं सुदारं सुकुमारं स्वल्पमदीप्तं सस्मै
 सदा तावमस्य लक्ष्यं सदा दृश्यं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं

कपलासां यद्येवं विधमसाकं वचनं तत्क्रियतामित्याह॥ ॥ प्रका॥ एवं विवक्षितं चामासं वदतिः सत्यं
 वृद्धं सूचयतः। कस्यादिवा तया हराजनादिव। यद्यपि मार्मवदिति सिद्धं गेम्बुसा वणादपि सिद्धं सूच
 हवि॥ यदि पार्श्वं विष्णुमानवीर्यं तदा वक्तव्यं प्रतोः कोत्रामर्षं ननु कृतं नवमास्यमि स्यर्षः पतादवदृष्टो
 स्मि। तमव तू नान्यस्य मास्यं स नूनं युष्मपि मूर्धनि न सहतरस्यः॥ ॥ सुकु॥ प्रकृतानामाह हृद
 ति वृत्तिं स्वल्पं चित्तं तया हि समं कृतं न्यस्या चित्तं पुनः सततं तदप्रियं न च यत्नं वागगतं पि नि
 वोदमति। दीप्ता दन्तु न च यत्नं तदा तन सदा सता सिद्धं न हवि विद्यमानं तद्विद्यमानं तद्विद्यमानं

वयमेवमंगमदीयमां नखत्तु यतिशुभमद्वैतं ॥ किमयेतिवडा रिधावैयवकी लुम्भमला मर्दा धृता ॥

२३१

अतः कीदृशं सांम्यं युवयोः न च कमया कृत्स्नस्य किं तिलोपवमिति
चवकीलस्यमलिनीकृतस्यमणमहाद्यतावज्जुल्यत्वं न स्थितिः ॥
गुणप्राप्तीयः परितापितानंदयिता विद्यता प्रसादीवः युमान्
एतमुक्तां ननु च यमात्मनादावं हसवी गुणं पश्यामस्तत्कथं सव
दाः स्वदावेन कदा विदप्रिपश्यतीत्यर्थः परदापदर्शनसहप्रा
त्यर्थः परवस्मिन् हणः स्य गुणकीर्तनमु निवृत्तावाचं यमापदमुका
परितापयितानवापुन मंगतोयस्य गुणसिद्धिनिःपदिताय कथा रिपत्यका ४ स्वजनीता ययि कुं किलंकु ति ॥ सहजान्येदं ४ स्वइत्युथ पयथयद्वानदिशुवद्वय ४ स्वगुणोपनिगमनिवृत्ता ४ यवयुगुदलोपमायव ४ ॥ २२ ॥

वृक्षमाहा ॥ वचः ॥ नृदिदुर्जनवचोतिउन्नतानां कृतोत्तुत्वं महत्त्वमयेति मरुतिः नहि नृत्तः पचाणे
वचः ॥ निः निर्गुणत्वाच्च वः प्रउपवाह्यं युक्तमावतिवक्रमाहा ॥ प्रवि ॥ नयस्य क्रमादिकः कश्चन
त्यादापसंकीर्तनन किल ननं प्रीण शिउवां कृतिनशक्रातीति किलाधः ॥ तादातनसर्वधातवां निः
निवमाहत्याह ॥ सह ॥ स्यङ्नाप्रपवं विवः ॥ कीदृशाः ॥ सुदुर्गस्य सहजावदृशः ॥ निडादापनासं
दाः ॥ अयस्य सुलि तंदूरादवपश्यतीत्यर्थः ॥ तद्वाच्यगुणवृद्धामवाचः ॥ आत्मगुणग्रहणसहस्रजिह्वा
ः ॥ अयस्य गुणनिवृत्तापतुल्यर्थः ॥ अतश्चासस्यतावादात्मादापपुन गुणवानिवपश्यति प्रकृतउक्तं सवति ॥

यद्यप्ययि मेयं मरु लयवाया निविवाय नापि दुः ॥ विवरी तुमथात्मना गुणा ॥ रुग्णमाको गलमार्यतसा ॥
वर्षगुणः यच्च हविणा वा दोषा विवृणं नाकापि ॥ पप्रतस्यापि स्वा
णानुप्रसिद्धानपि आख्यातमस्य वमचातुर्थ्यं ॥ परदापानात्मगुणा
गतः स्य गुणग्रहणमुकां नयि उच्च गुणाच्च निवृत्तिवक्रमाह
तामसा उच्चतनह उनात्मगुणस्य वक्ति यतः सद्गुणस्य नका
मात्मश्रुतिः ॥ रुग्णस्य को सवउ कभीणिको पदर्शयिष्यतीति वक्रं
संदशत्यवंगोपुष्पा विताः किं विदयत्रुवाणाः काप विषमुदमंतीत्य
वदन्तीत्यर्थः ॥ विमृजनिविदं क्ति न ४ यय विवमागी विववन्नगद्वय ॥ यदयतानुवसाव नृयता ॥ धनिमारायटका ॥ वतय ॥

किमिवाखिललोककीर्तनं कथयत्यात्मगुणं मदा मना ॥ यदि तानलघीयमायव स्वगुणं तन
तावगतिवक्रमाहा ॥ मनचिना विवलो कविदितानपि अयदोषानुचक्रिउमह कोशलं तद्वा आत्मगु
असातानना उकीर्तयतीत्यर्थः ॥ तस्मान्नयथादवो ना विवृतादापारुतितात्यर्थीक्तिः ॥ युक्तं चित्तं सतो
॥ ॥ किमि ॥ यो विवृलवितः सकवमिवात्मगुणं कीर्तयति ॥ यतोऽखिललोककीर्तितं सवलोके योश्च
शिवका कीर्तयिता असत्त्वाः ॥ अतश्च यद्यसो ह्ययना वसतः ॥ तत्कास्य वृत्ता कस्य गतिः ॥ तस्माद्युक्ता सवता
माहा ॥ विद्या ॥ येन वा युज्यात्प्रज्ञाया मज्जवत्तत्त्वा न शत्रो कोपं युचंति विवंसर्पा रवायवाः हि भृकः
धः ॥ उक्तं च ॥ पात्रपेण उयो युक्तो न सकृदुमहंति ॥ यो हितवः ॥ पात्रपेण न नः ॥ अंतर्हृदये उक्तं दधतः ॥ वोक्

प्रमनाः। वा आत्रेण शराः न कर्मणो लब्धः। पट्टहास्वानकाद्यस्य
 वसाहवयो तत्रातिपुत्रवत्ताना न जातिमात्राद्योक्ता उतरेदि
 कोपस्य सद्गुणमनुपपन्नं प्रतिक्रियादातुं न हापयिष्याता न हा
 २३८ वयतीत्यर्थः। विरायमाणानूनमसा नवकां छिनत्तीति नवका छि
 ह॥ ॥ समा। यद्येसाह विना सहसं धिं विकीर्षु प्रकिं समवर्ग्य
 तस्यैव तीति प्रमतादिपः। तगवान् किल प्रणतिवस्थानवल
 नवकाद्विदमीदृती किं विविनायनसंयदिह यति। दुर्गमं न दाययिष्यत सद्गुणस्य विधा दुर्गमं ॥ समनद्वि मद्गुणयति यद्यसंयि म्मममामना। रुचिवा यम। नमसन्नतिं किल विधीत स्थित्यसमुप॥ ३४॥

तत्रेव सारं ह्यविन ह्यविप्रतो धनिशराः शट्पटवः। तद्देतनात धातुत्वं। हस्यस्यो र्यसु क्तां नवशयो
 सुनाह॥ ॥ न॥ किं वदना सचदिवा ज्ञात्यनवकात्पण सधिन विप्रहणनवका विहसि विद्वत्कता। तस्य
 निनयता तस्माद्वत माया उ। तगवान् सदृशमुत्तं विधत्ता सचना गच्छन्हावयति। तस्माद्वत मत्तनह
 द्रहणेन सूच्याता अतिव्यवहवा तदपि प्रिय मित्रादि प्रियवचनं अडक्तं। तदनुपपन्नमिति प्रतिवक्तुम
 शक्त्या ध्वं हस्यशतना। यत आक्रमणनां कात्याया। तीति सूच्या विष्णुश्चण तिं वरायदित्यसंभवः। न।
 नात्या हसिः सिंहः स आक्रमणेन। न विनति। विनतीति। आशकां लिङ्। यच्च सवद्विर्गवाता नृकमवा
 २३९

मरुतस्य रसाविलीययत् निजधाधका धीर्ध्विनस्यति। कुरु तनखलु स्वथं कुर्यात्। गलकानि च नुमिद्वदी धितिः। यद्यपि यत्तु मदीयति त्रेमं स्वनस्वयमागमिति। अथ संप्रति कथं ध्वनय रुच्यसो दूतमस्व नम। मेरु ॥ ३५
 दि। तदात्मनो विनो धेरुति वक्तुमाह॥ ॥ महा। यामुखः सवल
 लेतानुत्तमसार कुतातायावत्तत्तु वाक्ता तस्मात्सदा प्राणव
 यदागः शतचयं मुखेन मधुविपानी पूरितवान् संप्रति तदपराधश
 संपन्नमना नवावयमिति तावः॥ ॥ पद॥ किं वदना शतानं तव यश्
 लनवापिताः। एवं ह्युक्तां सहस्रशतमांसीति। रुदानं कुकुर्याम
 तद्यातवदास्यादसवदमित्यर्थः। अर्जुनं कपाटं। तत्र संकाष्ठवा॥ ॥
 यदनस्यैव। यवानन ससायद्वसि विवि ३५ यिथ॥ विविश्रुति विवस्य न ४ समथा दी दवा रदिता ४ कु ४॥ निगमयत्तु दूरीतं निम ववर्नन युनना युनना ॥ यनवद्वि तसा धे मर्या मधिरिधरु समयश वथा रुय ॥ ३५॥

न आक्रम न आमापवा धने वनश्यति महदाक्रांतिर्हि महान् दोषः। तद्याही द्वदी धिति च भिना सच्छयाश
 यूयं न स विद्यतेति वा आर्धः। त्वया च शपमाना स दितमवानुष्ठितमिति वक्तुमाह॥ ॥ पद॥ पूर्वपिद्ये
 तं अस्मात्त्वमुखेना पूरयशतवदपराधं तस्यैव गणयामरुति तावः। हत्यापराधेन स्वाभिनाद ३५। तस्मा
 किं विदधिये वच्यसि तदस्माकं कुक्कुः अस्मदीयानुकापानुविनस्य विव विप्रति। यत्त आदिता अव विप्रतिपा
 :। कीदृक्त्वं। नीव च यश्चापं तदुलं मुखं यस्य सः। यश्च किं विदवादीः। यद्या अन्नं गेला रक्षा सवर्ग निवस्यति।
 निशि॥ अथ द्विधा वचो हसा विपुट्ता मृद्या वचनमवाचश। कथं यत्तु स्याति तस्य हि दूतः प्रशन्नः। पनसाम
 ३५॥

यता शिन साधियाता शिततनेः कालेः पापिष्ठेः अवेहीने शानात
 नुपमर्षयशनवार्धया तथिमहत्वमिति वक्तुमाह ॥ अथा ॥ मूर्ध्निः पा
 कः शीतातावाधं निषवितं किमुल्लं तवति ॥ गति च सावा अर्कं
 २४० ताजह्या पवशेदा संतावनाया ॥ मानपव संविदावाचः यदिव ॥
 दितवाते पंदिशुनाह ॥ अप ॥ तवंतमागः शतसहस्रमपि ॥ पकय
 र्वता विशिष्यता ॥ पतदव विवृणोति ॥ ॥ यउ ॥ हिजनाई नकुलाले
 जय ॥ यकृतमानसमिद सुवया ॥ यकृत नवयायता ॥ ससिद्धवर्गवयोसितं

नरिगुं जाह लभति गुयता ॥ अयन वगतदमं नृय ॥ दमयाथि रवकमकया ॥ दगवयिगी यमात्मजा ॥ तयिये दामसमर्थनवयेत ॥

धावशितत्वाशं भ्रातृगंगो वं मूर्ध्नि वता ॥ मधुविपुः ॥ कलशुपादना ॥ शुविधिवयामहान् कवसुतमं
 विविहितमान पूजावाचस्य तज्जाता स्याथतामहत्वं ॥ तधावशीतकाले तानसिधं जाफलं रक्तिकाभि
 हिमंतयं जाफलानि अग्निं प्रांत्यासवं तं रतिवार्ता ॥ पार्धर्नालवगाठपमानं कलस्ययं जाफलं योय
 मानश्च संविच ॥ संविचं सावना ॥ कुशलप्रभः ॥ मार्गशीर्षः ॥ महेयः ॥ यधो ॥ कौविचविषयतित विचयेया ॥
 तितिदया राजा इत्येति जयति ॥ यदसोशाक्तापित्वयिपु किली ॥ हवतिसतिक्ता तवान् ॥ स्वीहवणं हिंस
 कपीडनत्वं निश्चितं मूर्ध्नि ॥ यथा ॥ गनमनो जवः ॥ कामस्य जनक उपादकः ॥ अर्धार्धो हि त्वायदा सवान् ॥
 नरिगुं जाह लभति गुयता ॥ अयन वगतदमं नृय ॥ दमयाथि रवकमकया ॥ दगवयिगी यमात्मजा ॥ तयिये दामसमर्थनवयेत ॥

कामेक निवतप्र कामनसिजस्य जनको सि ॥ ननु प्रयमोत्यादकत्वा
 मिणी वलानी त्वामना नुवा न कासी तिसंवंधः ॥ अतश्च पमस्यदा
 सिनडे कदप्यावता रस्या प्रकमपि हत्वा ॥ अतपवजनार्दनहं ॥
 विवाजानि किं दुस्त्रिचक्रती ॥ यथा ॥ मूर्ध्नि ॥ निचंद्रपयति ॥ पव ॥
 वरूपस्य सर्वः ॥ तधा पत्रपुत्रपदकलस्य सर्वे यत्किंचिदतः ॥ या
 तधा का किल कात्तः सर्वगतस्य च ॥ अक्षयमृतिपवप्रतीयता ॥
 गुनरिधयिपादिगविधु मयद सखजनस्य यतः ॥ जनको सिजनाई नमूटं ॥ दतधर्मार्थतया मनो नुव ॥ अन्तु यितपुयसमयद सुमसावाचरुते क दकय ॥ तवसर्वमतस्य संप्रति ॥ कितिक दकयरी यमातिव ॥

त ॥ तदेव वक्तुमाह ॥ गुनुनिर्भावा पित्रा विनिर्दत्ता ॥ अन्नस्य पितृवशीयस्य नृपतेः शिशुपालस्य वधूं
 चान्द्रपदवति ॥ तत्रापि च नस्येव ॥ तस्य कीदृशाधर्मावा ॥ तस्माच्च तं हतवर्धतया कामस्य जनक
 जनान् दृष्टीति क्त्वा तत्किं वक्तुमा ॥ ॥ अग्नि ॥ यतश्च वमतो रधुना ॥ तमसावा तमसुल्यस्य तव रवि
 विद्यह्या मियर्धकी दृशस्य तव ॥ अग्निपिता अहता रूपस्य त्वना वस्य संपदति शयोयस्य तस्या अक्षि
 प्रस्य सर्वगतस्य यत्किंचन काविलः ॥ तमसाय निरूपिता ॥ दत्ता रूपपाणां शुक्रादीनां संपद्य ततस्य ॥
 यथा तमसा च विंकिनुवंतव विद्यः किं नुवि ति ॥ काकु प्रयोगानि वदितुं विद्येयः ॥ कीदृशस्य तव ॥ अग्नि
 नरिगुं जाह लभति गुयता ॥ अयन वगतदमं नृय ॥ दमयाथि रवकमकया ॥ दगवयिगी यमात्मजा ॥ तयिये दामसमर्थनवयेत ॥

कृतिरस्यमदीरुतमृयि पुनमायागमनद्विधामम। यत्तथा लसितस्यवाविधं यत्रिवाहो जगत् ४ कथातिथि ॥ ३१ ॥

२४१
पूषिता नृपाणां वराहसिंहादीनां संपदं द्रव्यमायस्य तस्या निरूपितं
यद्येवं किमर्थं तेषां त्वमेवादीपित्याहा कुंति ॥ त्वयि मे द्रव्यमुपित
कल्याणायां चंखलस्या त्वः पवित्राह उक्ता सोऽलनिर्गमो जगतः।
यथावाचं ननु संविन्नस्य सन्मतः अतश्च सविश्वस्य सा विद्यादिनि
वस्य धातुनमुच्यतामित्याहा ॥ प्रदि ॥ अहं वा इह संयामाय यद्गुण
तास्य धातो वाः तदिह लने गावपयं तिनवा वाः ॥ तद ॥ अतएवं त
प्रदि ॥ अथ नायमाधवा नरु माकाययि दुर्मदी रुजा। नयश्च मदीजसकुला दयद्वं निमलिसूवा ॥

पसेपादा विश्वरूपस्य सर्वगतस्य चापिनः। तत्त्वितिसंवेधविवक्षायां धृवी। यथाभावाणा मग्नीयादिनि
स्यममयशमापयसना सामकधननिकावणे। न ह्यस्मत्सु कृतिशो। त्वस्मान् कुचतीत्यर्थः। तदा हि
किं करोति। न हि प्रवाहपि कृतनकुस्यति। तदतनितदुक्तं सवति। अहं न ल्ये आगमनशो त्वं स्त्र
सामही नृतरतिष्वी चानादावा यदि सामान्य आगमनत्वं स्त्र क्वाशां त्वं मुक्तवान्। आगमनस्य ता
नेव हितः। ननु शत्रुणां कृतेन प्रहरेण कर्तव्यं। तत्कृचमाहास्यत्याहा। समो हि जसस्त्रमाययानवाध
विद्यानलो य एवा नि विद्वद्वायास्यवा अतश्च शीघ्रवितसपधिवत्स नृपोत्वा प्रणमित्यर्थः। तलव
विद्यानलो य एवा नि विद्वद्वायास्यवा अतश्च शीघ्रवितसपधिवत्स नृपोत्वा प्रणमित्यर्थः। तलव

तालवृक्षवशं कृत्वा मास्म रुक्मिणी कर्त्तुं विमानं माहवाः
त्वादकृतिर्नवति। यदुक्ते। वेतसी हतिमाश्रयश उन्नता मृताला
माह शानसंमुखरयाह ॥ परि ॥ तस्य सद्यस्य तन्नाम तस्मिन् न
ममाजसी नित्यं यता सा त उलानपि निपुणमागतान् पात्येव
ता। मिव बुद्धारस्य धर्मकविदुमवविश्वसी पिति पाठः। तत्र तच्छि
नविश्वसी अविश्वसं मागमः। विश्वस्यास्य धर्मयता सा त उलान
परिपातिसंवेर्लनिगू नितितनासनिमास्म विश्वसी। तन्नायय द्वातिदमी सनय ४ गयणा गता नृम ४। नविद ४ र्गकामयियं मरुत ४ स्त्रार्थयय ४ यय कथ ४ रजत कृ पिताय द्यवधी ननूनीति नति सा नवीयत ॥

अप्रणमनसवसि नूनमित्यर्थः। अत्र च त्वतसतालो निदर्शनं। पयः पूषत्या गत त्वतसः प्रणत
दयः प्रताप्यवामाड आकाया निषवेवा। तलमालः। चरश्चावः। ननु प्रणत्या य सो शिशुपालत्वं
नामि शिशुपालाख्ये शिशुनेव पातिरुक्तीति मानविश्वसीः। एवं मिव बुद्धाः अद्वैतश्रुता तन्नो
यस्यासिद्धिः। तदा शरणसाधुः शरण्यः। शरण्यगतवसलरूप्यर्थः। विश्वासावाधः। ननु अवस
शुपालरुतिनामस्य तदशिशुपाला च शिशुनेव पप्रपालयतीत्यताहा तावदुद्धाहृत्वा मा
पिजमागतान् स-कमी वरुक्तीति याहं। पतदवापादलयति ॥ नवि ॥ अथ पनाः प्राशत्रवः
नविद ४ र्गकामयियं मरुत ४ स्त्रार्थयय ४ यय कथ ४ रजत कृ पिताय द्यवधी ननूनीति नति सा नवीयत ॥

महात्मनः कथं निरुपयामवाप्रियं नाकारुः यतोयः कुहोपिवि
 ना। अतश्च यथापितवानसकलस्मदुस्यति तदापिन त्यासोश्वावा
 २४२ स्थासिं कुतुप्रणम। यस्मात्तं कोप्रयनू पुत्राश्चास्वव विनश्यसि
 यववनायसत्यानि संवत्सृतिप्राधनलोद। कं सक शिशुवा दिव
 सातदाहि संतं सनपिदिन कं वरा कं कं वरं स्रुतमाऽसकृत्
 मया। मविचनन विनाद वरं स्रुतमाऽसकृत् कविद्य तितदाहि। की
 हितं सधियमिह सिधुः यदिसंवेस्वयं विनयसि। ममृते यथुशसि सिधे

पुनरपि तत्वाऽप्रणतिमात्रके एवानुनयमाश्चयति प्रसीदति प्रणिपातवती कावः संवत्सो हि महात्म
 धपविति वा सार्धः अथ वीजा कुरमाह। हितं किं वजना। अप्रियमपि हितं श्रुतं यदियुः प्रसातं संध
 नाशमाश्चसि। अथ प्रियवचने नली के सुयसि। तद्वत्ता इजीवा सार्धं लोभा सव। पतीनिकिलधि
 वशपोऽनुमावसं। सापि राजनितवनयुक्तं रतिवक्तुमाह॥ ॥ प्रति॥ जिता विनयित्वं वाऽअतिनूय
 यसतपवाऽराज विद्या क। आख्यायस्य तं वा क्वा क्वा तदत्वापाद्वलयति॥ ॥ अवि॥ सत्वाद्याऽविन
 दशाऽस्मा॥ जितमीन कितनः। परानृत प्रद्युम्नः अतपव वृक्षिगणैर्यदुवालैर्ममकृतः अतयावेव।
 इत्येता इती वरवावनी ध्वज ॥ यतिप्रदादियथा र्णमर्थं यथैवेनरुवा विजयति। प्रसन्नं हितमायदं मद्रं ननु गदा दमरुयं तिगिम॥

अविनाजितमीनकतना विलसद्वृक्षिगलेर्नेमस्कृतऽ। क्रियिष्येयं यिताद्वतायका
 एतः तदा कपिता निहता रुदता संगवी अथका राजन्याविश
 मुचश्चा अतश्चा सनकि विहृतं तव दलं वगणनापदमिमाह॥
 ज्वः कुवलया प्रीडा सनतस्माऽतवा क्रमाद्रितं विक्रमादि
 नाश्चाष्ठा। नृयो यासर्गो तमाहास्यवर्त्मना॥ ॥ नम॥ यदस्यचि
 कदाचिदपि सुखा अतश्च द्यस्यापि सुखा दर्शनाश्च वदनालक
 नासावचतः। विगवदपि एयदि तनवति। आसावचत्वाच्च
 नतदुतसस्ययन्मूर्खं यथियथ निरियानगवऽ। दवतनिनूयुष्मी कृतं वदनं भायिनडातु विद्विषा

रुवलीनसि वि उच्चयिष्यति। निहता मय इच्छं जवा दधमा रुमियण ४ वामा र्हितः। नविशति। एतद्वत् यथि कितिय ४ वागना मय वृक्षिषु॥
 प्रायेनेस कपिता दतायकः। तगवान पिदमममममः वृक्षितिः पशु सिग्ना एनेमकृतः निहतायका
 निह॥ तदिपतिर्हावपि त्वत्तापिन वस्यति। यदुविमये कआदवः। कीदृशाऽ। निहताडु। स्यामत्तं
 तं प्रनृतं यशो विव्रतः। योपि निहतं समदरी। एणदिव दारसिंहा न विलसितं तस्य वृक्षिषुमाद्विषुकागण
 द्यस्य सस्यना च यो सुखं न स्यत वृणत न विनायतः सापित वापलायमानानां प्रवृत्ताम विव्रतानु
 एऽवीणा काविस्मय रतिवण सुधम स्यात्त॥ ॥ प्रता॥ अथवा छायाऽनयमिः सा म्यामद्या वहमिायदि
 नसाम्यामितऽ। शत्रूणां असाव व र्हितत्वाऽ। रुदानं साम्या। कीदृशामद्याऽ। प्रतश्च उल्लसिताः स्फुरिताः
 विद्विषाऽ। यगनू लसिता विव इत ४ गवदयो विव्रतु तायुधाऽ। दधम विरि वस्य तुल्यताऽ। यदि ना साव वृण ४ यथी मया॥ ३॥

अविच्युतो विद्यतो ये वा ता तद्वा शब्दमृते प्राप्य विखंडिताश्च
 कांतिपिमांश्च विच्युतः । तद्वा विद्यं शब्दं प्राप्य शब्दं ददाति वा एव
 वदन्त्येकं च न च ता वा जानास्य शिवसापाद वदन् कुर्वती
 २४३ पूर्वलिपिपुत्रितत्वात्माति अघशब्दाश्च वाचि ॥ समा ॥ यस्य
 द्विषां कुलधनुषा समसदृशमित्यर्थात् तं तद्वा हि कीदृक्ताव
 वितनाशायापिराशमप्रादुष्यतसोऽवश्यमिव नाशमाशंकताव
 मलिनवर्णवर्णसिद्धिं द्विषति चोक्तमिदं न प्रकृतिधनुषमोलिमरीचिकुर्वी यथतस्याधिगुर्विलिख्यते ॥ समवायनिवासवाक्कांशमाह्वयस्येत्यस्य यधनुषा सममांशु विद्विषाः कुलमार्गकितर्गमानेति ॥ ३३

न स्रं दवापाः प्रयोपि प्रतनुस्त्वस्य सुलसितसुलसः सुखितं ये वा तप्रतनुलसिताः अविच्युत
 धर्मासाद्य विखंडिताश्च वक्षिन् प्रह्वणाः ॥ मलि ॥ तद्वा यस्य प्रादुष्यं किंतिपेति मुकुटमयूख्यस
 त्यर्थः । कीदृशं तत्र समसं वा सिद्धिं स्रं । तद्वा शब्दुना वीनयननीतिदिताः । एवमिव लोके ननु लिप्यतस
 च शब्दुवलं चापने समप्रानतिमुपेति । वनुश्चान्न समसीकृतं तदवाच्योपिन तां ल्यध्वः अघ्व
 दवि कुलो नि काममतिकर्कशं दुर्दुर्मित्यर्थः । समवायं कृणुमाह्वयमाह्वयमाशंकितसं स्रं सता
 नुपि नि कामकर्कशमतिदृढं । युद्धार्थं वा कृत्वा संवकीकृतं प्राशंकितस्य संगसुटनं यस्य तत्रा कृत्वा म
 ॥ समवायनिवासवाक्कांशमाह्वयस्येत्यस्य यधनुषा सममांशु विद्विषाः कुलमार्गकितर्गमानेति ॥ ३३

पितृष्वेधाकर्षणार्त्तनं सुदृष्टं धुनत्याशंकते ॥ नृदि ॥ अमुं च
 कर्तृपं मयं तत्त्याह । कृतिनिषिद्धालिकः कृतदृष्टिः सि विप्रमाः
 ॥ ॥ दवा ॥ यस्य नाशायः सा प्रतदिव नृत्याः यतोऽसुलतोऽप्राप
 अविद्यमाना मातृया नावा मनुष्या वा ये वा ता मातृयाः । तद्वा अय
 म्नातनुं दधतः । तमातृया मनुष्याः अमराः पुत्र्यप्रतिष्ठाः चरुं छि
 यं नयति ॥ यस्य कृयं नाशा गृहं वा नाप्ति सं कथं नाशं गृहं वा आनीयते
 उदितं गुममसूदकं ना । कलयन्तु कृयं विना भिनः । कृतिरिह तदृष्टि विरुमा । ४ मुजमवतुजगं यथा ॥ यथ ॥ दधतां सुलं कृयां गमा । रुद्रमवाकनतामसा नृषी । उवि सां सुतमय तिष्ठिता ४ सदृशा यस्य सूर्ये रवा तय ४ ॥

ज्ञानं वाधवाः शशिनमवगच्छंति आह्लादकत्वात् । वेपि एष्यं डं श्रुता पकचत्वात् । केयवापकमथान
 नितवकुर्वन्मयवापकमववसुचकादिकं कचिश्च अंशमालां जानति अयेतु स प्यं विप्रमोघं ति न
 : कृधागामागृहागमनं य वा । नित्यं वनसुत्वा शतदाह । पकांतेन तामनृत्यसक्तं ॥ तनुं शरीरं विप्रतः
 लघ्वप्रतिष्ठाः । गिरिदुर्गसुत्वा श । सुवा अ पिडुः प्राप विनाशगमाः । पकांतेन ततं न तं निधुवनं यस्या
 तत्वात् ॥ अति ॥ अद्भुतका विवक्षितस्य नाह्ला विरुद्धं कर्माप्यया । यदसो दिक्कुलमद्वयमपि कृ
 ति विवाकः । अविनाशसुदृष्टयशदस्य विनाशार्थत्वात् । अकृयशदस्य च अविद्यमानसुदृष्टत्वात् । गृह
 ॥ दधतां सुलं कृयां गमा । रुद्रमवाकनतामसा नृषी । उवि सां सुतमय तिष्ठिता ४ सदृशा यस्य सूर्ये रवा तय ४ ॥

२४
 तिसा माहात्म्यं वा वदत नृतिरुहमस्मा अहीनसो गवाना नम
 वप्रवृत्तं मुखं सवीर्यं विप्रविविक्तं वज्रं वरुण ॥ मय ॥ ध्या च न वि
 नृता नृत्तताया वलाहं गजयति अतं शुचो दधनं क्षिप्रो दधनः क्षिप्रान्न
 विनृतिर्यसो जालो यो पिठनृता नृदिवदधीदीनं तद्वदमानं वगा
 विनृत्तं कस्य विना नृत्तं दधनं वसं वा प्राय कणादवमहाति
 यनि कृतं सतिः कृतं सतं तलपक कायं तनयं वा सन् किं कर्तव्यं

राजोपवीतः विदिषां विप्रववा सिना विहितानक प्रः दध वि प्रः सो विप्रहृष्टि हितेश्वरः अहीनसो गवा
 युवं वि विप्रं वमतानदीनां प्रावृष्टि जालो यरुवा कूल इमिः कध मया ह नयतीत्यादि उद्वेति विप्रं
 तिः यश्चायं राजानमानतिमानयति प्रद्वयति कीदृशं अनतिवशादवनीतलस्युच तो कुमावत राखा
 इना किं अथा अतसां दीयल क्खा नृजानमयति सायत्तं शुचो दधनं नृत्तं विप्रो वः तार्थिक वार ॥
 क्रीयाय विप्रला निप्रतिष्ठा का वणानि मूलरुह्या दीनि प्रततः कार्य समाप्ता सनति उभय मयति चाल
 अन्तमा कार्य मायमपुलस्य वा द्रव कस्य ति ददर्शिन उपजापं कुर्वन् अतपवकृतं सह तिः विप्रं विप्रमि

तान्ता वा सो सदयति यावदेक कृत्या प्रपि मूलमविवाश्रुति ज
 यतिः कृतं संहतिः नाशितं मूलनिरतयः किं वा कांश्चिदाज्ञायन
 मानमप्रणतं सप्रमत्यं कपयति तिः कृतोति दृढं दृशं प्रति वि
 हर्ता गणः क्रीडति महान् दातृ कवना यरुहित प्रसन्नं नृत्तं वि
 सानानि नृत्तं वयनं कवनि ति क विदधो वततिश्च क क मिदे ॥ ॥
 त्रोगि विप्रं गमुनं प्राप्नुवंति तद्वा सधुना मखला गि विमय

लोचो पिङ्गमं तानं वं विवचं प्राथमपुलस्य मूलदेशस्य तदं कृतिं जनयन्महांस्य विमूलाश्चुमूल
 प्रवृत्ता वदता वणमविणोपिवलना कस्यानी यो नृगामिनः पश्चाद्गामिनः कसाति तद्वा अयं वा
 तं प्रति कृतं निवस्यति कलांत सप्रति कृतिरिति पुनरुवाद कस्य यः सविता प्रावृष्टि नृत्तं दृष्टुमर्त
 दपि विप्रपात्रः निवाति तच्छालोचापि महान् विमृदः प्रावृष्ट्य त्वा अतपवकति दं वदित प्र
 श्रुलाय स्यात्ता विप्रनार्थः संपदः समृद्धा रुमर्तः पुनश्च पूर्व यत्नेति पुनरुवाद मवाधुना विप
 ता गान् विवच्यन्तं चंति सदा वा माश कीदृशीः महाशिला वतशा लिनीः समता च याति निःशमकासाः

वडहातपमिलीयतायांपुराणप्रउषोहदोमनुष्यकठवान्
वराहएवमुद्रतेमूर्तिधिनसकठवराहमूर्तिः। चद्वत्वार। उदाह
अकृतादहनंयमुक्तंशात्रेणदृष्टत्वार। यदाहा। पुनरुक्ततया
निवपतद्याख्यातमिति पुनरुक्तत्वाच्चास्यनतधावाक्येनपा
नस्यतिकाममत्यर्थविन्नताम्रधापिअधिकल्लोलाः पात्रप्राप्यक्षी
यागुणमहाहंदाभि। प्रहर्षणी हतंअपुनरुक्तवपि विहायमाह॥

उपायंश्र। कीटकावरस्य नामातः। अहर्दिनं। वराहः। विवाह दिवसः। राजाहः। सखिस्यस्रवाक्यद्वयता
समनेतरमिवयोमृतस्यत्यघ्नः। अननचद्रुकिमित्यन्यद्वाह्यतीत्याह। यताइकताइप्रसाध्यानिः
निवाउउद्यातयायथाविविमाउनर्तुः। आस्थानिकावृत्तं॥ ॥ प्रथमं॥ राजामलिनंरणापु सिवित्यन
ठः। अननादवचयस्य विषादमाहायद्यपिप्रमुद्रास्यःतद्रुणास्यश्चातिवहवानेकविचस्वलेति
यंतनउतद्रुणाः। तदिनित्यमवस्तिराः। दीपातराण्यपिप्राप्ताः। गुणानांउंगत्वमुक्तं। अणमहामी
॥ लाका॥ यस्यप्रतापोक्ष्मत्वात्पश्यतपवलाकस्याप्यउन्नतानपिभूतः। कामति। नृपान्सगित्येवातिन

वति। तत्र सोऽवर्च्यतीव्रत्वं। यदिवा। एवार्थो बोद्धव्यः। धृष्टमिवेति
 नृत्तचिर्भूतमहोऽमनाऽभिवृत्तसमर्थायाः। तालोऽलोकान्। नद्या
 ख्यता। शालीनेवा। अष्टममित्राद्यः। किलाष्टमः। सलोऽलोकान्।
 पश्यतपवत्सुतमाजामतीति महाद्विषासः। शालिनी चतुः। ॥ विष्णु
 एनित्यनृषणाः। संप्रदिविविक्कनृषणाः। विप्रदिविगतनृषणाः। त
 त्राविश्ववितः। नत्रेवप्रतितां। नन्यत्रकालं। नन्यत्राह। वव

धृष्टस्वाशकिलसर्वसमन्वयान्तरवः क्रियतेत्यादितरसु विवृण्विते रूपं विवर्धयेत्याह। चण्डांशांशे
 हर्तला काला कास्थेन पृथ्वी पथे किन पर्वत न निविद्ध प्रसवं न हितरूपं न गवतस्त्रा जायाति। अतश्चा
 कृतमनदर्शन न व्याहृत्य। अतश्च वक्ष्ये माला काला कथा हृतमहत्त्वं वा तत्तिन शुद्ध सला कस्थ
 ॥ तस्य रमिता दीप्तिः शोभाया लास्य शब्दवास्त्रवाद्याश्च युवतयः संपदीव विपत्ता विवृण्विते न प्रकाशे
 घाहिसंपदिता वशवपुषां नववर्दानन विह्विता वरचना अलक्त कृत्स्नया वक्रवसेना धाराति
 लप्रकाश शोभालसमेखलाः श्लिष्टकांची कानी रसनास्थको वल्लभः। कृदात्ता गश्वा सोमोक्ति

२४८

कानां हाचं मोषं नाशं विद्यो मम विगतं रस्य द्यापि नित्यं विद्युषणाः
 पालता यथा धर्मा कविष्यता नामा नृपते विमस्यति त्वं विष्णुपा
 वदं गनगणानां उदतामना दृष्ट्या अदीनलक्ष्मीकः विक्रमास्ति
 पृच्छतीति वाक्यार्थः अपेक्षं दसकं वृत्तं पृच्छीत्यलंकारः ॥
 ॥ ॥ इति अथ तस्य सदः सासनाद्वा तं गता कथं ममिना सह
 उदवित्तं त्वं तवा शिशुपालादिसर्वं विनाशकतोद्यमं कदा

। शार्दूल विक्रीडितं वृत्तं । वीजा कुर्यात् ॥ ॥ विनि ॥ किं वज्रनात्वं संप्रति सद्यो मां चित्वा च शिशु
 लनाशयता सो कउणा वासितं मनो यस्य सकउणातः कउणः दद्याद्वितचित्ताः कदा विनिह्यत ।
 समुद्विष्यत्तः । एतं हत्वा त्वं तां सुक्रांतीं पुंसवसुनां बालान् वकाउयाद्वा शिवाजी इति
 वीरपाल विरचितायां शिशुपालवत्सावरी कायामतीत्यादि संपादिकाख्यायां षाडशः सर्गः ॥
 समुद्रा पितदा चक्रे प्रत्यक्षं य दिवा सदा विष्णुमणमतर । कीदृशं सदः । विष्णु तत्वा दुर्विगादुत्
 बुद्धात् । अमुना हतनवाग्मिना स्तब्धं च न हि हितमिति । सपदिसमनं तं । कीदृशं च सिक्कल्या

तादृशं वातप्रचण्डं । यथा युगकृच्छ्रं सितवातवाति महाप्रलय
 रावता ॥ सर्वा ॥ अथ राजानां उवाकुं मया प्राः । सर्वा गद्याला
 वति । तदा पाणिताडनं नक्षत्रितं मूत्रं योऽयं यथा वातया । अत्र
 तया तत्तत्कारणं सर्वं । कीदृशं । सर्वा गद्या । अत्र वक्तव्यं । अतएव त
 सकृदृशं नृपे स्यात् । यथा । सामान्येन नृपारस्य सिक्कल्या
 कृमिर्दि । कीदृशं । पाणितल ताडितात्मीयं कंधादश । अतएव क

समुद्यतः समुद्रः कृत्ये वेदं तनोक्तेव च सिद्धं संनिहीर्षुर्त्तं गवद्वलम-कृत्य दिति वाक्यार्थः । सर्गे ३ वृत्ति
 हितया । कारणे कायोपवाशे तदा युतं प्रवृत्तं चेदां तु पयोधया तया । निष्पन्नं हिलो हितं च दश्चत
 र्मुद्रं । तेषां क्रोता दस्तावसा यस्या मया वातया । अतएव प्रियतत्त्वा यथा प्रिया किंचित् सवतितया
 पनयंतीत्यथा । अयः संयोगादिस्वेदादयः जायता । तदा कवा हत्या च नितं पृष्ठं पृष्ठं यस्या मया । अ
 बुना विज्ञापनाह ॥ ॥ अल ॥ गदगदा ख्ये तं गवद्वलं जाक्रोम निर्यक्तं वदसः । य दिवा स्फुटं प्रत्य
 शेनेव पिसकयूषा । अतश्चोत्सवमानाः स्फुटिता ये पञ्चभागाः । त एवाग्नि कणां विद्यं तस्य सः । अत्र च

मत्तुर्वासां विष्णुः। अदाङ्। कर्मवाच्यमत्तुर्वासे विकीर्षिते
 पृथ्वीसमासे। मन्त्रावमर्थकान्यतिथयः। सुलिगशब्दः। अस्मिन्नापि
 २४० अस्मिन्नापि कांतिप्रापयशः। अस्मिन्नापि कांतिप्रापयशः। अस्मिन्नापि कांतिप्रापयशः।
 लुकात्तदसुता इतसंशुचं पविष्टः। ततो हतार्महापाषाणा।
 कथंचन वर्तत। अमुकं लडापीया हान मण्डलं मुक्ता कलापायत्र
 अतश्च वसन्तात्तमा उतिः कृतपरिवृष्टी जीनने मयत्तर्धं चिन्तितं

क्रियालाघवाद् अत्र हीने वन्याय रति। के विल्लाघवमना द्विधमाणा रक्तं तव। पचाद्यं तादपि
 ॥ अवा। वलीयदवहलयावगना अहसः। तनहासना साकोपनक्रमेण विचारात्र न्यत्र स्मि
 ल्युवदंत किं न एवलयाः। क्रोधेनापि हिहासात्तव तिथेया। तहज्जविपणहसिभिति। ॥ यदि। उ
 ल्लकृर्क शम्भुदशना हतं तसमयमवगममिति मिवात्तवः। अयातपरिचरं न गदित्यर्थः
 तः। सदाप्रमितमिवात्तवदिति सुंदरपाठः। ॥ अकु॥ क्रुद्धस्य युवकजितो राजन्यविशेषः। सुखप
 । यदितालवृत्ताद्यनिलेन दिहित किं प्रवीजनां कथं तर्हि हं शब्दि न भिन्नाह। उक्ता सपवनस्युदाभिति

हृशास्त्रिः। वीजनं समायासः॥ ॥ प्रजा॥ निषवमस्यं नृपं सीतोला
 यनूनमिदं क्वातं नमजनीत्यर्थः। पूर्व किल सोऽत्र एकाव एव उदा
 । तद्याद्यात्तु उषमाना मध्याश्रु विद्यमान प्रशमनापायं। सापि क्वा
 यन उदसं वीच॥ ॥ पव॥ क्रुद्धस्य सुवृत्तनास्यान्यं पालियुग्मं
 कानां उक्ते च सापे कनीता। वृत्तिपयसाः संवेक किल पंकुडय
 यशपवं विवक्ष्यता क्वावतिनयाः। कीदृशी। निरायता। मुद्धी। डा

कः प्रजापतिः क्व निधनार्थं युविश्रिवाधन विनाशार्थं क्व भिवो छित मूहामासात्तपति मखदाहा
 ख्येण प्रजापतिर्दृक् स्य यज्ञाश्चानि। कीदृशी निधनं। नो देवा च दिवो वायाता अतरं क्वां च तयने
 नाद्रामाहृत्तः। तगवद्विधा च वक्ष्यमसुद्यतः। साना वक्ष्या प्रजापतीनां ग्राहकश्च। नोऽयति स
 मप्रतः। अस्माकं निर्बंत वक्ष्यति सिः सुदजालः क्वालितं कीदृशी। कुलानां मूर्धिकाणां मंशुलीय
 द्यति। अत पवावयुतः। पंकितं हि क्वादि क्वाल्पात्॥ ॥ निरा॥ आर्जकानां मध्यावः। अदशिनी मवाल
 पीयसी वा। तदा स प्राची क्वालावड क्वालात्तिलीहिनी ति वत पव क्वालेतीति द्विदीपमाना ति न स्वप्ना

२३

सिंहकृताप्रविदेशसंपदसिद्धेस्तनयस्यांशः। अतपवप्रमतोऽम
 व्याप्तिः॥ ॥ दुर्गा॥ मन्मथः कंदर्पवताचः प्रद्युम्नः। तेन प्रकाश एव
 तीयघाटद्याद्रुं नाशकशालालाटननिषण्णकदाचिदयसो
 टनाङ्गाकामासमीकृतः॥ ॥ विचि॥ पृष्ठः कालिद्युदमाग
 कर्कशः काठानाः प्रविपूलात्पललनाम्नतटाप्तिः उद्युसितंम
 द्दृष्ट्वा तद्यालोकिः कल्याणवातिः कुलशिलाभ्रूलितास्तानः

लस्यकुलुकस्यसंज्ञानंयस्यांशः। अतश्चोत्पद्यतामगदुमिवाविचमश। यविलिषः प्रचयाणमति
 दर्शनत्वाविषम्यं संशिश्रियाय। यथा। अमुं प्रद्युम्नं समायेकं निश्चितं मगवान् कामा रिच पिपुनसु
 तंद्रुं न विमदतयाहा पूर्वमस्य म्रदाहवाद्ये प्रागस्यस्य स्यात्। पुत्रादि तमवता किल लालो
 तमाकुलशरः। कवायि एवामुसवान्। कीदृश। प्राभाइ उल्लसजामरा मोविता कवा कठिनाः
 लयजंयस्यतरासहिष्टंगापी॥ ॥ विला॥ गादिनीसुतंगादयमङ्गप्रपुषादिषदायाउत्क्रांतमयीदं कु
 यतायंयुगंतीपापिच्छितिसुश्रुति। तत्रश्चावराणां कागणनतितावः॥ ॥ विच॥ प्रसनजिनामनृपः

सिंदूरलोहितकविबुल्योऽस्तवरायतोचोपावतिवकं वदुर्वहनात
 पिकुदामदाविलट्टशोचलयति। कावणवपुर्वहत्वासेवकं गङ्गा
 त्रिभुवनं विचले। अतपवप्रमदोऽमिफललोहितगयाकचकि
 विचकणानां कोशममरुत्याहासरोधमतपवसमं यद्वपुम्रतोनि
 चकावाकुदस्यसमातले मूर्ध्नि तासां कत्राममरुत्याहावपणतला
 सावणाख्येनूपमूदानं बुध्निसिद्धि। वक्रिनिताउमभुक्रुटकणान्

श्रामदाविलेनप्रमयन। कृतश्चतीषणेधनिर्यत्रसः। कदं प्राणिनाताडिताक्षितिर्यत्रतरागाजा
 ति। मदावीर्यविकासादानेव॥ ॥ सङ्गा॥ गविषणख्यामृपः। स्वदजालावज। कीदृशेन कश्मीरमयु
 लदाडिमभ्युत्तीतिदाडिमग्रदणतात्यर्थी अतश्चोत्पद्यतामगदुमिवाविचमश। यविलिषः प्रचयाणमति
 योतिः॥ ॥ सस॥ शिनिः सात्यकिः तस्यितावासावगावः। किरणः प्रातालप्रकाशतामनयइप्रकटी
 सिद्धातनस्युर्व्यामद्याष्टिदिद्वैतमार्गः। अतपदास्यंतापिताः सप्ययत्रप्रातालतरा॥ ॥ प्रति॥
 हतोनीराजितवलेहवाश्रमीनृपारुदानोनिर्त्यमवयुद्वैप्रविशद्विह्यताहताः समवहिप्रश्रुतरा

२५१

शोनीनामनासंशान्तिकर्मकांक्षिकियातादहनसदृशमुकुरकि
मोतातिविसयाविरताकिंनूतांकपमानदीर्घजिकं। किंनूतःसः॥
कृष्णसुनदुर्गविवर्धितातदप्रितितयंवाक्यप्रवृत्तमानंआ
विहतिमय्या। ननुकुता। अतःपितर। यस्माडल्लासितसपितो
मोवास्वतावननहा। ननुकोपयधः। कुतरत्याहा। अमीदुर्ना।
यत्कडतावणं। नासोकोपज्ञानमित्यवगच्छन्नुकुता। कीदृगसा

रणकपिशीकृतयाजत्वादेवात्रोत्पत्त्या॥ ॥दत्तो॥ विद्वत्संज्ञानुत्तरसयानकंदनविवर्धिता।
प्रसापितावृहत्यापुत्रापतलतायनसः। कश्चमिवदवावित्याहा। यथापुत्राकाचविवृतवृहत्तावृ
स्यस्यकोट्यं। त्रिकायाः। फणी। पुत्रानालताः॥ समा॥ तदापूर्ववसदसि। कुतितपितगवताप्राता
प्रियपिमयजुलेनिवसमुद्राविहतिमतिकुत्यति॥ ॥प्रभा॥ उद्वत्तायुजुताहताः। प्रकृतिम
यदन्यानुनिंदितियद्यात्मनः। चानुसुवंति। खलानामसाक्षितिवतावमप्रतः। प्रकृतिपधावेद्यस्य
। अविद्यमानंविस्मितंविस्मयायस्योमावविस्मयगं। सर्वद्वि। तदिदममाक्षासाइ। प्रायशाश्च्यवि

स्मयने। एतेकुसिताननुवचमप्रीति। तस्मात्सुखंदधशकीदृशं। विक
यसमवर्धयशकदा। खड्गकुदियोदवेनिर्दिशिततस्मिन्स्यशोचि।
यथातनूततः। नृसिन्नुततनूतीः। समनीनहन्। किंतप्यनयाहा। प्र
त्युक्तशोयमवधर्मयातिरिचि। ॥पो। उमकवचारतारसधः। त
निदिताः। अतिदृष्टयसी। विद्यधर्मअदशय। नित्यात्मानपदासावधि
कवचाः। तास्यसामानकाचणमाह। मरुत्वाइनादिघटितत्वाच्च।

सितंप्रकृसां। अतपवशशंकमनोहावि। अपवादोगही॥ ॥निचा॥ अवशोतः। सचं। कणादेवमुद्रा
द्युतनिर्दिशत्वाइचिंमता। कीदृशलो। वादिततीषणसंशपटहा। आनिःसंग्रामः॥ ॥मुद्रः॥ वृक्ष
यंनयति। शास्त्राक्तानीतिपवायसंनहनमिति। न। यनसंवर्धयनूनवशरीरवकाय। यतप्ताः। प्र
धासंयति। असकृत्प्रतिहता। निविपुप्रहण। नियासांताः। तदाशुलाः। पर्वतप्रसृतल्यानिर्वरा।
त्यः॥ ॥दुत्ता॥ बाहोतस्मिन्मुद्रावसपा। दाहतेवाधित्वमुत्तप्यानवेष्टि। पवाह्यवदहस्यापि
माहास्यमुक्ताना। तजधिनां। अतपवकीदृशवप्रधि। कंचुकावर्तनहृत्माहा। संग्रामाकलेनाशयदि

[illegible]

धर्मकीदृश्यामुदःकंचुकावा। अन्धेः कृणमपिडवीत्याः। नहितामुदप्रसक्तवचमधीनाडविलथ
 कृषेवा। रुदमिदं कुर्वतापिनाजानाः। सकृत्त्वयामासुः। किंकुर्वतः। हासिकंसंनदंसाविधजादियुक्त
 वधानाववृद्धिनाशुमिताचक्रायुक्तानां। अस्थानजयनयुजः। समवापकचणयुक्तानां। जयनमस्र
 तद्वापिष्टपायतत्ववय॥ ॥ युध॥ गजयदायासजलिः। युध्वविज्विनात्मनाजन्तामदादतः। स
 वृद्धाकश्चामयवंधनस्याश्रया॥ तद्वाकलंकाणतामधुपकुलेनोपगीतया। योपिवीत्वावणाय
 पिदंनिंददाति॥ ॥ सुमा॥ युयुम्नांकंठासयः। प्रशन्नाः। असिलताः। खड्गयस्योत्तकिताः। प्रियारुवा॥

प्रियाप्रपित प्रांगलेनेय विर्यः। अश्वनाक्षत्रः। अशिलताश्राव
सुखंतीवासुअस्य कोशस्य संपदुत्कर्षाशासा। पुलकंशुणवि
लसंपदः। पुलकहृतः। गोमाचमविष्णुः॥ ॥ मनो॥ अश्वतगवान
पिश्मिनाचमिः। तगवानपिस्वतावयम्यसंस्थानः। तर्तयप्रदिः। सा
तश्चनिरुप्य। तगवानिवा॥ ॥ अवा॥ सादवः। सदनमात्राहाकी
वाहसकसंयतिरुता। यदानवाप्ति। दूतजनयात्राननिर्यस्य

शुभमखलाः पेशलकोषद्वयः शिततरेण दंतेन सुसिद्धश्चिह्नतनवाचवः स सुल्लसंती सुशिवा
 शर्वविघ्नतीः सुल्लकहतः प्रियाश्च सुमखलाः सद्रसनाः प्रियवलयदशनमनारुवाभ्युचतनुडकू
 मुवाविः प्रायुधैव्यद्रवक्रगदाधनुर्निवसाजिः कथं निर्जंगवउस्वशवीपजि विदतवांसाभ्याः प्रायु
 पिशुक्तिथानकालाकनः तिः सदेवतः सदानपाधितिः अविशुक्तेः सापिसुदवतः अंगशनी
 दृशः उत्तायुधुनूहतावाजपर्वताख्यानां स्वववाचसानुमद्येषु अतिविदं संतवद्रशः प्रविशेता
 तां पतनसां गामिकं वप्रमातूढरुत्युक्तं सवति ॥ ७५ ॥ पतत्यतिर्गुडः तस्मिन् रुणे विद्रुष्टानं ववंधा

कथं च कं पिता दृष्टाय सिद्धं ये यत्र तत्र। किं कृत्वा च श्री दामभ्या कथं॥
 गती॥ अथ च यथा काला किं कुर्वन्। प्रादुर्भूतमप्युपवचनं श्रियामयूना
 तमिपुहं महं प्रियं कृतं च कां कप्रामादया। वधी प्रम पिप्रामादित्कल
 २५३ पुति समानं पश्यन् लोका निर्मयी दाकुमि तजल विगल निष्कृत् ह
 किल जनसममयया तं दिशि कुस्यति। उदवि कुतूहलं तव ति। त
 संकल्प कल्यात विस्मयल च लितं य सिंधु ना रित वज नि निष्कृत्

कालेन दुःसहः पश्यन् तो यत्र तत्र। कीदृगसो॥ कन कलासा पिशंगिता निग्रत्य धेदि शुखा नियेन सः॥ ॥
 नूनं दयना वधवी त्वा रं हि शुक्लाम वधना शं कया वरिणो नृप्यंति। अत एव शब्द वतः कीदृश्या तया। तद्वाह
 पिमो सीयी सिहत मृदंगना दाहत संहर्षे त्वमान सगमनं केशाः॥ ॥ निव॥ समग्रा हत दि दिव चंतस्मिं
 लाक्ष्म वरा यत्रु कत्रा सीरा दृश्य दर्शनात्। कीदृशितव। प्रद्योतम हानु प्रवः पुवा द्वा सो यत्र तत्र। कल्यात्त
 को हल दलं हृष्टा हृष्टा द्रस्यत्वा रन कुतूहल पदमदकह। प्रकृती ति पाठ प्रकृति महात्मा त्वमहात्मा
 कोऽस्य वदिति यथैकवण सप्तम्या॥ ॥ वृ॥ महता नृगर्भुः। दृहस्यट हा सस्युः। हयाश्च ववा सिनि॥

अत पवते धामादीनां शब्देऽथ अथ यः शब्दा ही यथा वस्यथा।
 यः। वदं हि चरुया तानपेदं चिं॥ ॥ अना॥ सग वदुंड सोमया॥
 माह। निर्धरक स विनिर्धतः प्रति विवित उध नि सिः। अदा हिटका
 वरुथान दिता नमा हसंती ति हासा हि शुक्लः॥ ॥ जही॥ प्रादना
 द्विकंद वाश्च मूरु। विश वि सति। तद्वा। दवता ना व वि वि त कर्म मा ज
 वणा निवर्धकत्वा॥ ॥ अना॥ अस्मभ्यो न वसं गमया यमलं क वणं य

काशाख्यो सगर्भश्च आसीत्। यतो जरे संसृज्य विवर्तमानेः। तद्वाह तमि विमदोपे सि ति कर्म वार
 य सततं धन ति सति। प्राप्नोतु हर्षित्व मही भव च वी व किं व ह स निवा कीदृशः। दा स द्या नि का रण
 प्राद्यं ततदा तत्र प्रतिष्ठा नन कुमिताः सिहा शुहायो नियंति ततः सिंहा ना शास्त्रा र। सद्य तव म
 कामिनी ना निधु वन मध्ये यम लितं तस्य विलासा त्र निग्रुणा निधानि तैर्निः फलं रज नि। कदा शुभा
 । अत्रु शुहा शुदवा र मणी तिः सह च उ मा र म्वाः। या वदुंड सिधे नि सिः सर्व ध्यान शता व मणि तादिस्य
 वुः। यतोऽसादितिः। संग्रामे हतान् गृहीत कामाः प्रकृतत्वादवा तितिः सह च यंतं तिसहस्रं वनः॥

२५४
 सुदंशमृतमिति। कथं तां प्रसंशतया ह्यत्रा कलितसमवादित्रध
 आकमुभयतश्चाप्यहणः येनितान् किं नूतः। अतो हस्तिपकथापामा
 दितं तयं यस्यां सा विदिततया तद्वाभूतां ऊश क्रिया स्यवांतेः। कीदृ
 कशाभं ज्ञातमाह न जप्ता पुमाङ्गः कव तललालया लालिकया ता
 अनयनं तद्वत्तो सा विद्यधः। कीदृशाश्रुतिवृक्षं यद्गमनं तनरुतश्च
 तद्वत्तं तं नीत्यादिना ह्येकत्रयेण कुलकां तमवाता विपदसं

नयः। कीदृक्प्रसाधनैवज्जकालत्यक्त्रं। संयामासावधीचसमागमासावाश॥ ॥ अचो॥ अघदग्निन
 यिप्तेः। तद्वाज्ञतानवास्तीष्ठां कुशक्रियाष्टुण्यविक्रमेष्विप्तेः। यदिव। अस्मद्विवाविप्तेतीत्येवंवि।
 शमजानकचतलिनत्ववितयालालिकयालालनया। सकृदाभ्यालितमत्कविनुलालिकांकलीचो
 डितायति। अतपवपुनः। अणदितायेंदायजोगमनतर॥ ॥ सवि॥ लोक्स्थायारदस्योन्यवर्तता
 तः। कं प्राणिया निवामनाणितेनृपुंनिचस्यनानादिवातघानृतनालंकाचकापिणः। तांडमश्च
 मुसंयतागकृतागजतया। रेकंश्चतमयेऽकृतातद्वाहितयाद्विपपटयाउक्तातेः। कावेनृत्तोकषंस

चडला निक्कलिका पल्लवानियत्रतरा कीदृश्यातया। सुखं कं
द्रिदानां ब्रुवा विणी वा याग पुष्पली तत्रलीनेः। किंच यताः भुजाता
तूर्यवादितां कीदृशं श्रोत्र सुख का वि तप्राख उद्रं तात्यमवाप्ता।
रुक्मेशोप रूपाध्वं निर्यता द्विपद्यत्या मृद्यं मंगलमका वि श्रुत्य
यावलदंगुली किशलयया नृत्यतम मुच्य गीयता तद्याप्रशमि
तव उन्नायता तस्मिं श्रुतिविशेषकाय ॥ नमः ॥ अस्तानिव

तः श्रोत्रविद्वेषोद्यया। तच्चामधुपट्टं देः कषणनृते श्रयामधुपट्टं निगीतां कीदृशेऽमदोदकेन इव श्रा-
ः कुंतामश्रकायद्यातया। अपाश्रवृत्ति सिद्धिर्न जलः भूतकोवन्तावा। तच्चपट्टहः कषणनृतेः तथा।
प्रायोधनिश्रद्धंती च। किंच। तद्यानससृशः। अतपववा तं पितृपताकारुत श्रताध्वजा ऊर्ध्वदिताः॥
पितृपश्यद्विषुं जवंगकृता वाचविलासिनी जनतया स्वयं मंगलं विद्यत। तच्चादितया कृतश्रुताल-
तप्राश्रति चं वृत्तिर्मही सिद्यत। न वाश्रपूस्त्रं ता विद्यं ताश्चाश्रुतं ववाद्यता। उच्चाश्रुतं लाशुकाः क-
शत्रुः सनासनि। वशं स्नानं च लयपि सौख्यं कृतां नाससादाद्यतो वा ऊल्य विभ्राणा वज्रलत्वादि

२५
 मत्वं न सवति। अतपवदसांतकल्यांतश्चिजलेकोली कश्चवान
 अविद्वानयमातनजिगमिषतामाशांलाकाहविधूपितामिवधू
 धाणकवृत्ता। यापित्रविणदिशियासितासातिधूपितयुयाता।
 साधाः शशनाः सुतदाश्रतः ॥ मना॥ मनश्चिनासुत्यनगा
 वस्यः संश्रामाहितः शत्रुसिन्धुपटहनिनदउदकर्षयउदकसं
 समचतुर्थधनिर्जिकटत्वं प्रापशतवत्तथाविप्रसनाकं रकितादि

सत्युदविः सपित्यवित्वा निवपि कृतां याति॥ ॥ धिया॥ मधुतिदि ह्युत्तरवि त्वाशव चमालवर्मयोगा
 मयूमा निवादर्शता॥ ॥ धिता॥ श्रयपतंतं प्रववलपुंमल तं वितर्तियातां अतपवजठमहिमवि
 यडुक्तं। अंगा विणीदियवि विप्रयुक्तायस्यां विस्मृति साप्रदीप्ता। प्रधुवितायास्यति यादिनेशः
 तीवप्रतिचनअपिचमुचजवनत्यानतद्वामनउदकर्षयनायुदेउकसंयधुः। नतसीचकुः। यथाय
 यवश। पचवलनृप्यअवणसुतनायुयासोदपादीत्यर्थः॥ ॥ धिया॥ यथायथासगवद्वपुनः सव
 हासतीहर्षयग्रासतसावमूवा। निर्तयहृदयाआसीदित्यर्थः। वधूनिवासादि यथायथाववस्यतव

वायसवः पटहवः सामीयमिति वातवाश्रयोमांवा मुदाक
 सा॥ इचादवशत्रुसिन्धुसिद्धिमा। कीदृशी। सपदिपटहव।
 लासंश्राना। सापिनसः प्रसाविणी। वातवमितप्रशमनृपिताव॥
 दासत्यर्थः कीदृशी। नितंतं चोवापिअपिर्विषाध। या किलस
 विताकोतिप्रचाउल्लसंतायेयका। प्रेडरी कापलनानिमित्तं
 प्रत्या॥ अथसमाधवीयः सनासमुद्रः क्वाण निवपितः कोणी

लावसवति। अथेअग्रतः आद्यादिवा त्वाश्रयतः सवतीद्यग्रतः सवः। जननीमहाकाशी॥ ॥ प्र
 वानंतवमव। प्रष्टता। तद्यावातादूतच। त्रावृषपह्यनिमित्तकधने। अतश्चकल्याता कितमयना
 ॥ कृणा। असोविद्यधजिनीमाधवतुजां कृणनदर्शनीयतां दृश्यतां यथा॥ विद्वावलोकनारुणेन
 यकाविणीसाकं दर्शनीयायथा स्यात्। तद्यावृतिवलं संमुखोपश्रं। सुप्रतिताप्रतिक्षा
 सूचितानहिंरविः संमुखो जयायायाचडुःखदर्शना साकं दृश्यत्वं यातिअपि विनाधः॥ ॥
 पृष्ठं सापाकीदृक्। समधुदुग्धुवृत्त्यक्रियः। कलवयाप। अद्यनां खपततां यथाआतपस्यविपय

२५६
 यथासाक्षात्पुष्पमंतादुपेयमुता ॥ समो ॥ तस्य तगवतः विभु
 दित्यर्थः किं नूतनस्य तस्या तनावुदस्य निविभुवनानियस्यत
 नगतिमसुप्तस्य पुष्पनियदलं वृत्तं तेन विवमिल्यर्थः ॥ दृशा ॥ किं
 वृचर्मिताः ॥ नामा ॥ वाहू रितवप्रः ॥ रसा वि कि रा म व ह ल
 रवेक्षवत्राव त विवमुश्व वधू गणाः ॥ रता नं ते हि व को दृश श्विदः
 ॥ ॥ धमा ॥ अथ पि पवः क्रो का इ र ह्नी नु प वि म हा तं न चं व गं को तं

लंकुणमेवाये पश्यतो महदपि चक्राविवृता ॥ कृणमावरोव समं वलमेत दिति दृष्ट्या सोपर्थिच्छी
 त्या की दृशः किं विशाल तो वधू ति पुष्पुला पर्यच्छि ॥ वृत्तं च दीप्यो पतङ्गं तं वति ॥ शाल्य क्रो का य स्य
 ति पवश्च पव वधू प्रा सां समूहाः संग्रामस्य मुखे प्रा रं सिस प दि प क पा दा ॥ पवं विवमसत व नू किं विवमः गती
 सित सि नि वि वि स द त प दं सा ह स डः सा धं क मी य धा त स सं प्र माः ॥ स त्व रा न पवं वि व म नृ प ग णा सु व म
 पु ल क वि का सि मूर्त यो र सा वि क म न सि नि वि स सा ह सा त वं ति ॥ र सो धु रं गा रः ॥ सा ह सं वि या त्या
 प्राप्ताः ॥ वि रितं उ डू ल र त यः ॥ उ स च त ॥ नि श्रि तं प्र श म्भ वा त वि म्ना वि ते श्वि द्म पा दः ॥ प्र स तं वि हि ता

कानाः यदृशां हि पुष्पा ता वा यु र्व ह ति ॥ यथा रू य ते स त्व न या थ किं वि
 ता अ पिः प्र वी प रू या स मु च्च त्वा न के व लं य द्ना स्य न्यः य व त्ता य
 मर्द्याः गता वि न य मा णा न री न व ग स स प त्थ वा यु र्वं त र य र्व न ॥
 निर्गत कि र णां क्रो नि रं तं संधा तं अ त थो त्स च्च ता ॥ सा य क स मू ह सा
 म्भू र पु न्द र ॥ म य मा ल धा व क्रो मा ॥ की दृ शं न रू ॥ न र ठ का पा त के
 वि म ॥ अ थ न च्च प दं क्रो म क्रो म ष ड लं सु पः ॥ का सि ता थ पि न ण

दपि दृहीत्वा नयेणयाति ॥ ॥ हस ॥ त ग व तो पि से नि का वि प रू से ना सं स रं अ वि स्य दं वे गे न डो के कि
 दृष्टा पि ता न प्र ति व र ता र य र्वं ॥ य स्मा द्ध त र ध्वि न म्भू र ती वा वे रं वि की र्ष ता व द्वा उ दी क्षि तं न स
 नि वा ॥ संग्रामो ग ण मूर्द्धा वि वि क्ता प रूः ॥ की दृ शाः क व रं च द व तः ॥ किं वि वं नि श्चि द्द त्वं द व रा त धो ल स ड ल
 नि ता र व अ पि वि रो वे थ कि ल द श नं नी रं अं त न क धं क व री श वा वि ता त व श ॥ अ धा ॥ अ ध नृ व र
 ठा मा म पुं र व व ल कां तिः ॥ धू लि क यो त धू स प त्थ र्व न त धा सो धे थ ल द्धि र्वा णः ॥ य सितं ॥ त धा उ नृ य ॥
 वा र्व प व क वि वि रं नृ मुः ॥ य तः प स थ रं नृ श सं गि ता ड प वि नि उ द्ध प्र स वाः ॥ ग वी ॥ र ह वि वि वि स न्य

२५१
 योऽप्यमवततेदः। यद्ब्रह्मणो जनेन्द्रका मस्य न जोगुणमुत्कटं विवृ
 त्तस्य च तन्मुसस्य च तन्वक्रस्य च। मिणो लोहितस्य वलस्यापि म
 मुदत्तं वलवराश्रयतपवच्यवहितः सत्वाख्या गुणयोनतद्व्यवहि
 दितप्राणि॥ ॥ ३५॥ अनलसखस्य वायोः कितत्वात्पणावानि
 तानि कृतज्ञानिवलादस्मान्पुत्रा पूर्वमवपे कतानयति कर्द
 स्वत्वापतदर्थप्रतिपिपादधिप्रयाचत्पुत्रहणमवनाकावि॥ ॥

दमस्तु रावलस्य उज्जिधांसतो वज्रो नेणु मासीरा अच्युतुसर्वे सदृशं । तद्वा ब्रह्म लप्ता वद्गनीयसोऽयुक्ता
 नीयसा विस्तीर्णत्वा प्रभुन भुख्यव ऊहाय्या वा गिला वण वसिकस्या । कः कीदृशो ब्रह्म प्रकाशकः
 तमत्वं । वरसाद्या विष्णु विविधः प्रजाभूति । अपवत्र उक्तं प्रहता । अतपवच्यव हितसत्वं ति ।
 स्थितमित्यता हतार्थ हीततथाभंत प्राकाशमा उउऊः । उतरु त्यादा संयुगा त्यागानि साधक्य हाभ्य
 मीकं चिति वृत्तिदर्शना द्वाता नुमानन वात के उ त्वं सणाः । निर्वीताभिर्न जा कल्पतरु ति वा यो व न ल स
 सभा । खुबा ह ते नून नू उ न ना मा । कीदृशी नू म नी ना त्वा श क वि दे श उ द म क्क द प्र वृ स वं । क वि तु सो व र्ण

वृक्षविशंगाकविचयुतजलध्वंसकलधवलानिहिलोपिमेघोज
 पवमहत्वादेतिनोहसिनस्रष्टाजलदापवकास्पर्धादानवावीणि
 कसदिन्दतिनांलमेसतिकीदृशास्त्राःप्रवहृतमालामलिनाः॥दि
 कोकिन्नावलीनीलामदवाजयोविसरंतिक्वचिद्वदिगंल्लघुदति
 र्वः॥ ॥शिवा॥सन्धवालितंरजाजनानुवलितमूर्द्धजानथवत्
 माभृषतामाप्राणान्त्याकुलवृद्धस्यहिमरत्नं सफलोत्तुलस्यनु

लवणरसचयतोयवाःपचनपिपाचकरुति।चतुर्तिर्द्विर्लक्ष्यसावादशचयताः॥॥मही॥दिगंता
तिलालखाभ्राविकासमीधुर्गताः।दिशोभवाश्चतुष्टयनित्यार्धः।अत्रह्रस्वः।कदासनासमुद्रतपणुनि
श्चसेनःप्रक्षितमन्त्रमसवदिति।तास्यदीर्घः।यदापि।सना।बला।मघस्य।सुखमादृणो।तितदातस्य
नादि।नजाः।जलधरापवमदां।द्वित्याहुः।अनी।कल।अरु।सि।सुखलगे।दिद्येति।नामृदराज्यः।असमुपित्या
।उत्पेक्षता।निश्चितमियाता।हता।ईद्व।निवच्यकश।ऊतरत्याहा।अमी।अनाः।सया।भत।उणापवदृष्टा
ताउथा।शुषेवा।ताउथा।मघो।कधन।वोवीत्याहा।हं।ग्रे।ली।सद।शे।शू।ई।नियेत।उपलक्षिताः।बुवशदृसे

निमनादिवशद्योवावक्षणेनोपये॥ ॥ सुसं॥ सुसंहतेपवका
 तासाकन्यविंमवावरीप्रतामर्हविशुःप्रवहिवपुनोसुसंहा
 र्णितः॥ दंतयश्चमातलंततऊळलद्यदहलंरुश्रमपविस्वितं
 २३८ विहवणीयताडुर्ममत्वंगतामयताकन्यलापुपूक्षाः॥ अतपव
 कनरुमाः॥ इदुमशकाः॥ अतपवविहवणीयतायशुः॥ अयंगन
 मलिनावराश्रदृश्याचतवति॥ ॥ निनी॥ सुवसमूहः॥ सयामावत

र्धनिश्चितेमेरुस्थपिपवःप्रविनूयताकधंसयता॥ यस्मादुत्रोद्यवयवसंपदोपुनिकनाख्यातगव
 त्यामवकारण॥ ॥ इत॥ जगरसागरतायरुदमर्गपज॥ कुतरुत्याह॥ शीघ्रंगकंतापधवराश्रका
 । कीदृशेधिवजलाकल्यातपवउसवसेनोकुंखलेद्यापिनि॥ ॥ सय॥ जनानामाशावनिताः॥ दूणम
 स्युरंतीपविपववक्तकांतिदीप्ताः॥ तद्याप्रमिलितांदरधियोधूसननतोलन्नीकाः॥ अतपवविलो
 चनखलाश्रीधर्मिणी॥ सालोकानामविहवणीयाश्रम्याश्रकाम्यातवति॥ सायुज्यसद्वक्तकांतिः
 मूहतापोउधंइहुं कुतूहलासंगम्यापिप्रतीयायकवतिकावणमाह॥ धूलिपुंजश्रसंकुचितनय

नकुवलसपीडाकापिणिमति॥ दवाह्यनिमिषातवंति॥ अतथा॥
 समीचल॥ अणिवतधहजसिलमसति॥ अतपवानुदृणपानी
 तश्चलस्यपण्यतामनमकीनृतत्वाहाससतिस्त्रिभगमनायापि
 आदित्यमनायदिवामत्वध्रिः॥ ॥ नाता॥ दिग्गजश्चलेश्रमु
 दिवाग्राणिगजानां हिधूलिमानासुखंनवति॥ पूर्वचितेभान्य
 योपिगजाधूलिमानं कुतूहलसपूर्वेनद्यांजातीतिस्यतावः॥ ॥

क्लान्तोत्तमाइडुडुः॥ ॥ विषा॥ अग्रामधामंदंप्रयशुः॥ अतः॥ अतिदृढकसर्द्धमज्ञाववाहिनः॥ कदा॥
 यमाचामति॥ तवाकपितविद्यतिनि॥ मयानामपुतदृष्टित्वाजलवशादितडितातवति॥ अ
 ताविकोसावंशुक्लातिसशानेयीताउपचितंयंकतांतंतिवहरीतिउपचितयंकताविकागात
 वरगोः॥ दूक्षमनत्रमुळलमहीवजातपुपुनयसपनंमानंतनयानिधुखानितानिश्रम
 प्राज्ञानियतआकाशशुः॥ अतपवनतोमदीयतिकवण॥ अर्धसिंघः॥ संपर्कण॥ कालितदहः
 गज॥ तताहताश्रीणिजगंत्यकतामिवप्रायः॥ कुतरुत्याह॥ यस्मादधिसमूहपदतावनमया॥

उर्वी प्रातालं समं यथा तं खं च वं हीय सा जसा अतश्च पूर्वस्थे
 न्यापयुनायात्राः सत्यः खचराणां विद्याधरादीनां उपयोया
 मूनामित्यर्थः अदाचन जसा गुहायात्रास्तदा न्येनायचदर्शना
 २५९ तां निमलरूपतां प्राप्ता निजहाराण्येन तनाठपञ्चवैत्रीक
 दर्शनस्यादित्याह संहतवाणिहेशः प्रद्योदप्रिमाग्नीन्याद्या
 दीयता। कथं तर्हि संमुखामगता रस्याहं मदानिलेर्दीनवाता

वसुभयत्वाश्च अथातपकामवजगद्विस्तिर्बुवनेः संपन्नमिति ॥ समा। अदीर्णमहत्तः कंदरास्ते
 त्वयश्चुः यतपकांतलममूठनवाठानिधुवनास्त्रिणात्रपाविधुवत्वादेधूनां वज्रसिन्धु
 लावाशुठपकवणीयत्वाचसिचुवतत्रापतिवा। रत्येवं यथा क्री। कीदृशा वजसा समञ्जलीक
 प्रकवणीयाः ॥ गतः कविणः अतिगजास्त्रिगनातिजम्भुवतनतुनजम्भुः कदाचिदित्याश्च
 पृतिसति। अतएव मुखद्वदप्रदसादृशी प्राप्ता गजानां हि शुभमानानां वदना वर एव सन
 पलसाशकीदृशः अविगतं मुखं सायिना निअविमधूनिपुल्लानिया निचूतानितद्वद्वधना

सावतं यथा ता। केचित्त्वधिमधुमाको वसंतस्य वृताख्या
 शान्। सप्रवस्रुतनमदातसा। अको वज्रे कृपितवपूना उप
 तविता नानिचोर्गोडे। ऊंस्मिता तालुककः कचस्थितिसप्रमद
 वर्धतामदं क्वं ता। पणुं शांतिमानेषुः। मिधाअपिकालेक
 लाः। अतएव पर्वतारुवरुत्युतसत्रापिबुल्या गजाः कनका
 तवाद्यातमानाश्चिद्यंतीष्टंगावपलागेनिकादिवागवाजि।

ऊः पित्वा रुष्टः शिथामपि वर्ततुरुतिसादृशी प्रयोगः ॥ मदा॥ लोको मातंगानडाक्षीशकीदृ
 विवानससहतापपुवक्रान्। अतश्चासकृति। इतानि प्रसाविता नियटमएयानित्यथा ता निवक
 मुतिस्नानानि। उचिवात्रसप्रिष्टता ॥ अन्त्या। कास्तीमहत्वावगजापवादाः तत्कालं वणावसाच
 वतः पणुं शमयंति। कीदृशा गजा अंतामुचोवित्यधुना श्लेषः महाबुद्ध्यायेषां तनितं विन्नी।
 वलितिर्न कृत्रमालादिभिः सुवर्णपंकितिः सादामनिविद्यद्गुणविषया उपमा सादृश्यविषयः
 वायुमनीवयेषां तामयाअपि विद्यत्वंतः सावसायुवमश्रुतं तिलखायुवमश्रुतं शक्रचापः ॥

तदा कालिदासस्य नामस्य कायो देहस्य कृत्स्नमूर्तयः। दये
 कायामतीत्यर्थसंपादिकार्यायां सप्तदशः संज्ञाः ॥ संज्ञा ॥
 द्वाविंशत्यर्थः। अत्रैव तापकिते दास्युधममकृत्स्नात्तपवधुं मि
 २६. याति। वाहिनीविपकस्य च सादित्वां प्रमना गंतव्यं। सदृशना।
 दाति। मवजगाम। अथावाहमवाकरी दंतिनामवातवाच्यं वि
 ज्ञात। ॥ वय्या ॥ ठका नाध निरस्युह्यासीश उडुति धनि रतिनिः

पितृपक्षे प्रसंकपो लंकारः। सार्द्धं लक्ष्मीं डितं दत्तं ॥ धीवपालविचितायां शिशुपालवदसावरी
 अथ तोस न्यसागसो वगनमिलितो कीदृशो। मय एमय गणयंतो। निर्भयावदो। सुयक्तसिंदूना
 लिखुमिच्छंतो। सस्यविंशतिविक्रमपक्षा संभ्रमाता। वारुवाक्षिशा। लिनी दत्ता। तदवसंगमनमाह ॥
 वयव नतं सदृशं शिशिष्या नमगज उच्यते गपदाति स्म नाया अंगो ह मवप्रकारमाह ॥ पतिः ॥ पा
 धिनामवति धर्म युद्धं। कास्यवत्तजा यथा प्रियस्य अनुवागाश्रं गनज्जीदिना। अंगमूर्ध्वदिक् त
 संशयं न ज्ञातमिहैवः। यतः स्यंदनं दंदवीत्तापिः गजानां च गलगज्जितना। तदाश्च्योयानां सुजन। असे

दंप्राश्रुवश। अतपवदिवस्युकाकरवारुशिते ववहमेवा स हित्रणा
 तिसर्वे ववहानिलीयत किल प्राणिनिर्वो जठसवहनाश ॥ पाषा
 मुद्यतः सुलावाज्जपव विद्रं यनतस्या अतपवपताका बुल्याः ति
 तागारुवा तदावाहमुयागिताः स्फुरंतः। कीदृशानां। अस्वीयानां।
 न सहा रस्यधः। तदा तल्लालानां पृष्ठं वल्लभा कश्चामय वंधनं
 । तदा उदयाः। उष्ये चति। कल्यातवाता प्रविता गण्ड शोला रुवमु

दः शद्वमयः। यो मया पी। शद्वस्या काश लयत्वाश। अथ क्रः पत्रमात्मरूपत्वाश पेक्षं वश द्वां तायेयी।
 । तस्य पति पूगस्य दीर्घस्य सिलता सति निविशुः। कीदृशः सको वत्वा हनु संमुखं वतः। तदा अत्यर्ध
 च्छीना वद्धा अश्च दंतां। सावर्मा अश्च काश्च कासिपः। उास्य-काता सवंगीणस्य द प्यस्य तजसा मूर्तस्य
 विनितन गतिविशेषेण व्रजता। उन्नतानां ॥ संज्ञा ॥ धिचदाः प्रतस्मिन् कीदृशाः। घनवर्माणः प्रहा
 यिधां तशारीरीणां च वध्वं प्राप्ताः। चत्वारिंशद्वर्षे दिश्या रत्यर्धः। दशदशा हि देतिनः। पुत्रु मस्य व॥
 क्ता पाषाणा रुवा। पर्वत कडल्यारुत्यर्धः। संज्ञा ॥ अक्षस्य रधावयवविशेषस्य वृः। काष्ठविशेषो रक्ष

विष्णोः शक्तिः ॥ रुद्रं तीर्थं सागरं देवो मादृजं ह्येकांशं
 तान् प्रसादित्वा स्वोद्यनतया तदा प्रावातु द्युम्या अथ ध्वं पूर्वका
 संकीर्तनाद्भ्यस्तथा साधुत्वया तजिता अथाभ्यासाद्देवाकावर्तत इति
 २६। नाद्येवात्यमाताः शाधनिकाः स्यतः संयामविष्टं कुर्वतामस्तथा
 यत्तु विश्वगुरुममकाणि कीदृशि धनं विशिनां सिकर्कशानितया
 हृदीनामागद्वीक) सात्वगीनतामनुनि। आनरुतीवप्रत्यवा

मृन्मयप्रत्यनंददिव। उशद्धरवार्ध। सुषुप्तम्याउत्तेजनीकृततीकीदृशस्य। चसाउद्यमंरुहातिभि
 यिनादितस्यपूर्वकात्पानाब्जाहाकावपूर्वतद्विताप्रथागत्यधः। अतपवजविनामधाना। अतप
 साद्यधोपमाहा॥ ॥ कुर्वी॥ धजानांविगद्यस्यकासिसाउत्तेजनीकृततीकीदृशस्य। अतपवजविनामधाना। अतप
 प्राणहवस्थानसं। नृनंशद्धरवार्धपिवाद्यः॥ ॥ उद्य॥ कभुजकेनत्यधःसशरंकादंडानिधूतानि।
 उन्नतानि। तथापपिणाहीनि। आकर्षीच्छतावाद्यतिमंवेत्तुं। धनुःकादंडं॥ ॥ यंम। द्विपानाभुया
 वन्नापवामतत्राद्यदेति। प्रतीपंजगडविवध्यस्यकिलवाद्येयततमप्रतिवक्तव्यं। कानीत्याहकिंकि

एषा च नानादृशानां प्रवाहः श्रीवाण्ड्यखलानां संकाशः । तद्वा दं हितानि
 क्रियायुषं प्रवृत्तानां मुख्यं तद्विमुक्तानि वक्रादीनि । मुक्तानि खडादीनि
 अथ नुः । तदिव वहिः संकानमपाञ्चीयं परिधयमन्यादिभ्याम् ।
 मलीलत्वादवमानाद्वालाघवाच्च । वातुर्याच्च । अतएव शिखा
 वा ॥ साध्या वाङ्मया वाङ्मया प्रहृत्य युद्धं तद्वाह्वाहवितद्या
 मुक्तादिप्रमुक्तानां प्रवृत्तानां तद्वापाणि यद्वाह्वाहवितद्यासंयु

गर्हिता नि। श्री वासुदेवोत्तमं त्वया। आचरणदयव रक्षादि॥ ॥ पातो। आद्युविका। आद्युविजीवनोयुक्तायु
नि। कीदृशे श्रवः प्रकाशत्वे पातो। कुतः। अत्रादिसदाश्रमप्राप्तमहाश्रय आणियार्धत्वात् अ
द्यादिमहाश्रमं। अत्राश्रमप्राप्तः। कृपणीयमिति त्रुके विशतधा। व्यासं गेव प्रतिहतिः। कुतः। साधुवाश
शक्तीर्दर्शयंतः। शिन्हास्यासः। शक्तिः सामर्थ्यात् कोशल्ये वा। तत्राविर्त्तव्यंतः। सुधृत्य स्यतावः। साधु
सज्जितां। लेगवः। वाङ्मयुद्धं वक्रवृत्त्यर्थः। किं कृत्वा। गोष्ठावशात् क्रोधयोगादां युक्ता नित्यत्वात् अतश्च॥
स्वंप्राप्तो। पाणी गृहीत्वा। पाणिना ह मिति द्वितीयोपात्त तिलमुल्लाया सज्जता मिति कर्मव्यतिहारे तत् ॥

॥ ॥ शुद्धाशाशवाः वाजितायाः सपक्षत्वं स्य उचितं यदुः ॥ परवत्
 दपि प्राप्नुवन्तः ॥ इन्द्रादिभ्यः संतः शीघ्रिमानमाशुगामित्वं स
 द्रव्यस्य युक्तं सदृशं च कुपितं संगतं ति तिः ॥ उच्यते ॥ स दृशक्रियाः
 २६२ विप्रसिनाया अतः अतः सनमययीतावः ॥ ॥ आका ॥ मनसि
 नवास्त्रं धनुर्लयादशमुल्लंघ्या उच्यते ॥ अघोनिर्तयो शिवरव
 त्वेयवः ॥ तत्तामृताः संतः सुखेन चर्ममात्र उच्यते ॥ योऽप्युच्यते चानेसु

निविसंयुचिद्यः ॥ पतदेव हिवाजानां फला कीदृशाः ॥ शुद्धाः निर्धियाः ॥ तदा संगं प्रतीयाते न कवि
 वयनः ॥ विदितां च तः सनं च मृमयं च विदितः ॥ अतः पव सपक्षत्वं स्य युक्तं कवणं ॥ अघववाजिताया अ
 सव नित्यर्धः ॥ तपि शुद्धाः जात्याः ॥ अतः पव संगं न कविदया सादयंतः ॥ इन्द्राश्च ताश्चात्र दर्शयंतः ॥
 नाहं कृष्णं द्यादिव मृत्युः ॥ मन एमात्र एव मृमवाप्ताः ॥ किं कृत्वा ॥ स्याम स्यामि मां पोषं प्रम
 शिव आसाया अविष्टाया ॥ तताः ॥ मानुषं दुःप्रापं मां विनाशचटुलाः संतः प्राप्य अतिमानुषं युद्धं क
 सेना पादुमिच्छति ॥ स उन्नततमं समाक्रामति ॥ ततः शिव भ्राता ॥ तिमानुषं दश ॥ ॥ गोदा ॥ केविद

दुः सहाः समवनिष्टयाः समवापणान् प्राप्य प्राणमूल्येयं शां स्य
 ति ॥ तिस्रुदहस्यस्य त समापितः ॥ आपितः ॥ तानि क्षिप्रानि ॥ तः
 निष्टया वलिकुपयः ॥ ॥ वीर्यो ॥ मनसि नां मागव एव शिवसि ॥
 यतः प्राप्नुतां अवेदानं महा कर्म कृत्वा कीर्णानां ॥ अतः पवाचितं
 सवंतं कोपावत्वा ॥ अयं शितस्य ज्ञानां फलकानि ॥ आसा ताम्र
 पंक्त्या प्राप्य प्राणं विहाय सातिदायकः ॥ प्रकट आसीदयथा

कीर्णान् कश्चादसंन्यात्वा कार्तिक्य एमि स्यात् ॥ कीदं शिष्यं शास्त्रिणे दोषं ॥ ध्यानतो विवरं शास्त्रं
 उच्यते ॥ इति महदत्तं ॥ लाको हि निवृत्तं विजयिष्कृतं कीर्णानि ॥ द्याश्च पृथिवी च सादसी ॥
 श्रीमद्ब्रह्मलोकं तं नाम नृपप्रतिपत्तिं आवयति स्मापदुः ॥ कीदृशानां ॥ पोषाणि मानां स्यात्सायत
 विदितानां ॥ अतः अतः नाम आवणं संप्रतं ॥ अवि कळनि हि महा कर्म कथयुक्तं ॥ ॥ अथा ॥ अथ सदा आ
 धिया वरु उच्यते ॥ अविष्टाः ॥ यतः पसेन निमुखं दत्तानां क्षापितानां ॥ ॥ मिश्री ॥ तत्र च एव नीक सुप्र
 मीयाः ॥ अथ यथा ॥ तद्वतः पराश्च खाः ॥ परादशा निमुखाः ॥ यच्च निमुखोऽस्यावत्तसि परः ॥ न कश्चित्

पलायमासतितायार्थः ॥ मंतं ॥ कस्यचिमुत्तुष्ट्यालीयाकुपि
 त्वाहोतनांगयसित्वादर्गसंमिनीत्वंकटीसंपर्कत्वंनीत्वाकाममा
 २६३ लुईहंकुत्तासापिसदंशत्वाभहाकुलीनत्वाज्जापवणंगसं
 काह्याद्यनसदृशातद्वावितासमाहितासासावमनातत्पतनादि
 सुभोअतउद्येकतातद्वृणंसोदामिनीमंडितमवनिनः ॥ उविप
 नामा ॥ अम्राअन्यस्यतदस्यावसनादपिकराचमीफलकोनाप

काहननंश्वारायतोश्च्येनवंचयिवाहसंनीताअतश्चतयेवंहननाद्रोहकृतिः ॥ काह्यत्वा ॥ सदंश
 त्वादर्गोत्रविणाववद्वयधितावंशात्रमथवमनायापिस्वमादीश्च्यनवंचयित्वानीयातसापिप
 प्रकंनीतासवति ॥ नीता ॥ अप्रचस्ययोधस्यकवसनिश्चिशस्यमार्गः पदमालुलोक ॥ कीदृशा ॥
 प्राक्किणसदंनीतिसंगोअतपर्वतःप्रविशारकीलालिखायुक्तोमार्गःअतपवविद्युद्योपप्रतिता
 कुचितखजकनापधंतत्रुप्रत्यसादित्यर्थःशत्रुसवशाववः ॥ शितवसत्वादसिप्रीकृमार्गः ॥ ति
 तशत्यक्तार्थेयनकिंकत्वाअसह्योत्वदनामनुतवंप्राथामहतीपीडांप्राप्यत्यर्थः ॥ तनावसादे

कावणमुक्तांरुदानीपीडायाअपितदाहाकदाप्रायाआमूलंता
 योयसिजिशाप्रकापोर्वकाल्योअमध्यादितिउपाठसमा
 तिरूपं ॥ सित्वा ॥ कुरीपृष्ठोवाजीडम्बुखोपिमुखंचलधिउं
 र्थायसनायोमयेनदीर्घेणगार्धप्राक्कणनाचविशाम्पण
 वावद्वाहिनचलतिगात्रीगृध्रसंभविनःप्रकावाजायस्यस
 अथवापणकर्त्रीकुंतत्रिंशसिताशउन्नताशानितत्रिंश

दाकचादीर्घेलेषुणात्रविदेकधंतहिनाप्रतदित्याह ॥ मंडकेस्यूतंयुलीकादितिकरविशमणंप्रा
 नकर्तृकंडधंशंशदिधैर्यकर्तृ ॥ तदनाप्राप्तेषुपालिः ॥ यदिवावितामयतिथलापप्राक्प्राप्य
 नाप्रसवशमुखकर्मण्यस्तिवयलमुखोडम्बुखः ॥ डम्बुखश्चकधंताहवदित्याहापोणासाविदा
 वदसियतम्राडितगउत्थेकृताशिदाहताः ॥ मुखकर्मणिशिद्धिंतागादयावकावत्रयावदमि
 गार्धपत्रः ॥ कुंता ॥ अत्रानयःकुलीनाश्चमार्गान्नवस्यतिस्मानपलायावकरस्यर्थः ॥ कीदृशा ॥
 तावशावमुक्तसयापानविकीर्णप्रभृन्किंजात्यामहाकुलीनालक्ष्यनिसवाजानयत्वाअ

२६४

तुःआमोनेयाःकुलीनाःसुः।सादीचमरुक्ममनहननेविकीर्षुः
 क्षेममयति।यथाकिंवादिबदन्तःपार्श्वकुत्ता॥॥न३॥विपद्
 श्यतः।अनवलवामंरुतः।तथाकिंप्रशन्निकवाः।तयवर्हिताः।
 रासहीनाजुप्रयतवति।लोकेवाकःपश्यति॥॥विश्व॥कश्चि
 सन्धवीचीवलोभीनृकिपनृ।कुरुव्याहायघातृवलयंकापि
 तिपाठवीविशेदसृष्टिगल्लडल्लेता॥॥यावा॥निष्ठादीदान

अथवासाचासोलभुताकिंशद्याःसंतावनापूर्वकेप्रशोअसंतावनापश्यवाशद्यःतिषेवंताय
 नीकिर्दिपकाअतिरुविबंनसादाःयतागिहवःपाउवाविताःतद्वानागारुदत्तालोकुमवशात्या
 अतश्चासेचोवसानीवर्जमानावपार्श्वतानिडुमीणि।कोष्ठानाअयंतमोस्यतिडुर्मअयति।स
 मुच्यवणमुच्यंतःमयेवत्राम।यतःकापिहृत्तमंतंवंदुदिहृत्तु।अतपवविश्वदीवीःसर्वथापिनीः
 हृत्तुदिहृत्तुमवानादिवराहःसिखेम।यविश्वदीवीचस्यनृवत्रामावारुनाधीविश्वदीवर
 स्यरुक्कानायायावदंजनंन।पसतावदवहसिनीचयमवदानकुल्यामदनद्यःप्रसन्नं।कुतः।अ

भीकेकलकलाशयुद्धकालेहिउयुसुसवाकलनादवर्जंनचम
 व्या॥कश्चित्कीनिजपवविकेकलातनिपपात।परिणतःयतःप्र
 मप्रकनकीदृशविक्कातीअणगर्हितममयविताअहापाविशो
 विक्रः॥॥प्रत्या॥कश्चिश्करीनिवकिंविदुदाहीरीकदाविस्मय
 सवदिह्याह।कोपसीपणविहृत्तमयनापि।अत्रप्रतिगजालाक
 किंविष्यति॥॥तूर्ही॥येताश्निकयस्यदसिसाधकंयावन्ननि

देश्यातंति।कीदृशोहप्रिवायीयन्नाचंमदोक्ताप्रमंजानातीतिद्याप्राचोहप्रिवायवहाचपंडितः॥॥कु
 तिदिचदमयमदग।जिपलयाहृत्तवाकुथनू।किंकत्वाविपपातायन्नाचमवजयाअतपवकंपित
 यनतस्मिन्।चरुतिशतिवचनासर्वनामसंज्ञयाअनावः।पुत्रादिनकयंतिः।अप्तादशवर्षःकपी
 पराकादितःस्यादित्याह।दिचदश्यहीमतिसादिनाकिंनृवावचणोमिकदाविनिमीलित।का
 न।मवकावणो।कचंतहिनेक।तत्याहादानपिहितनित्रः।अत्रापितदवकावणो।अन्यापिमदाकुना
 रासतावदवायनगाविताहःप्रतिमादीतूर्हीशचजालिप्रदभीयतुखिलमंचकासतिवाउयोक्तिः

कीदृशः। पकः पातोयेधातेः सततगामिसिस्तिर्धः॥ ॥ अष्टा॥
 तः शोकाः शय्युदितस्य संवधिपक्षात्तागणानात्रयमधिवा
 सादीदिपमउवशंनयावीदिशदिसर्धः। यतो ह्योद्योस्वस्माक
 २५ मन्त्र्यं कृतः। प्रक्षितत्वारनिपपात्यदशयवक्षितत्वार। अतप
 नसमाननदुष्कं कर्मा कर्तव्यमिति तिस्रोसावना। किमिवद
 संकृततायतोत्यावच्छाकालदाविद्यदशास्योयउपयोग्यः

प्रतिपक्षदिपसंश्रयंगकृतः कनेलोचवहितः। यावद्यं तादृशेवाच्छादं मुखपठं विक्षेपतावदेवमह
 तां पिहित। वशाद्वा समुच्चयं बुवाणावक कालमाहउगंशं कृवायुधविशेषः॥ ॥ यत्नार। कश्चि
 लादशासमयसत्रयोश्रुपकारिण। यदाह्योतीताहताश्चतवक्षितदातस्यावसवः। तेवानाश
 वासा निश्चितानिर्तयः। तद्यासावितनावहितनचितसा मन्नादावात्तं वक्ष्यालधनमृन्मवमा
 व। आपदनं वा। संचयार्धमिवायधाकश्चिदावितनचतसाधनाइक्ष्वापत्कालधनं वावयतिमय
 तदपिशोतनादशष्ठा पितमनाशं तव ति। अतपवासा निश्चितं योपयोगमिति कर्मवचः॥

उपयोगउपकारी। यदिववच्छीहिः उपयोगसुव्यापावः॥
 दश्रुतिमात्रीनृसृशंतीति चलावः॥ ॥ उवाः॥ कुं वितप्रकाउक्ति
 मितिकविलाविशमएनउदंतास्तस्यादं तिनादं तस्माडिताः
 डावीधोसः अतिदीधोः संहताः कृलाहमात्रावलवंतः। यदि
 पिष्टाः संहताश्चपयवे कश। ज्ञानसात्राववश्च। उदयाप्रकात
 यतोमजिष्ठयाप्राप्तु। अतश्चसावच्छादपविमनं। कृतस्योः मिः

अथो॥ हस्तिनः प्रकर्षेण युयुविष। कथं स्पृष्टकरोदंतधनिर्धत्रतश। कीदृशास्त्रे। पवश्यं कवायेम
 प्रशिवसः गात्रसुखीकृत्यत्यर्थः। तद्यापायात्यः प्रादतामः संनिपतर्नकृत्वा॥ ॥ डावी॥ सामजान
 सातादंतांशं संचनगताः। सामजाहस्तिनः पुनः पलायिताः। कीदृशादंताः। सामजावा। दंता। आवश
 वाह्यमताजा। इति दृढाः स्तिवारत्यर्थः। चावकोवर्मायाउदयासीषणाः तीकृवा। सामजाताअपिअ
 वाः। छमताजरतिक्विस्याठः॥ ॥ मात॥ द्विपानं चामवपुअत्यर्थं कलितोपिसिनि किर्नलकृतः
 । वदनं सपवसमुक्तः। तद्याकनकसंगकांतीनिस्तुंतिशिखायालिहालायस्यसः॥ ॥ उवा॥ अग्निमि

२६६
 मृगानां शिरोनक्षत्रमालादया ॥ किंचूतेर्वह्निभिः ॥ रोषपवनाशहेतु
 तः ॥ अतपवयोगाते वीकल्यावसानविद्रुल्यः ॥ अथातवातस्त्रि
 द्विपानां यनायनसमूहवदनावनुः ॥ अतारक्तिल्लिहिसमापा
 रुवविद्रुमां कुचारुवारात्तामाप्नुवति ॥ श्यामपवश्यामलः ॥ यदि
 तः ॥ आकम्पायेथिद्रुः संशोभंमिश्रीतावंचातः ॥ कधमहावृद्धिता
 केतुसंनिपाताद्वाढमश्वत्वावदंतानां डुउखननत्वा ॥ ॥ उक्ति ॥ रु

लादनिमित्तसमीप एतेन मिलंताद्यदंतमपवच्छोल्या दुमाश्रेषांयः संघट्टत उक्तानं जगद्येव
 धरश्चाउहसं पाषाणि युगांतामितिः ॥ किलाचिद्योमिनैवमालातावावलिद्विहता ॥ ॥ सांझ ॥
 दिताः ॥ कथं घा ॥ किं कधं शासनतस्याहा अंतो धानां वा विणि ॥ मघश्यामविद्रुमाः ॥ कंदा ह्रदाः
 वाश्यामं गुणं लातीति श्यामलः ॥ ॥ गजा ॥ गजाः प्रतिगजानां गात्रगाढं मशानंदं तांनुवन्तुः ॥
 श्रीवाश्वं वलानां नादायत्र तत्र ॥ यदाह्यवाकितवा न्योयं संवदासदाडः ॥ येनागसंश्लेषासवति ॥
 धानवकीलिका तन्मुल्यश्री कूदंतायस्यसरेषादंतादंतीनश्याता ॥ सपवकीयं प्रस्यु रंतममृतं हस्ति

नेवदायाश्वेत्तु विष्टाकरदार्धिकघनस्यादेवखण्डं सादृश्यं ल
 जाउदः ॥ वापितः ॥ किंकवलमित्याह ॥ यं दुपादयेन सहा रते नि
 धिता ॥ कथं तर्हि प्रत्यावाधि ॥ देहं पनादृश्या रघून सतावीडयासा ॥
 पीडितः ॥ ॥ यात्रा ॥ कश्चिद्विपः कापात्रप्रपन्नसनामयं जगा ॥
 वजगाहृत्याह ॥ आकल्यांत आदिदवस्यविहोतुदंतातः ॥ कश्चि
 वीपानिर्तयः ॥ अतः शब्दस्यात्रानधिकरणप्रवचनता चिंत्या ॥ ॥

सोऽशत्रुपवशाव्रवस्येदं शात्रवीथं ॥ ॥ सग्रे ॥ कन विद्योवेनानुवंधी ॥ उतं सकोवावमानः प्रतिग
 वस्तयेत्तुपिहेर्षा निनासीदियर्धः ॥ कदाचित्तस्य सूरसोमतासवदिह्याहा ॥ निजगजुसप्रपला
 कं पलायमानकविणियांल अतामपि श्वयमसमत्वा इतयनेसर्क ॥ कीदृश्यावणः ॥ अत्यर्ध्यादृशेः
 हायलोडयश ॥ कीदृशीमहीधोविश्रीर्लीयाताया विच्छिन्ना ॥ अतपवकृद्राया निश्रीमां कः किमि
 मयंत्रस्मावाहणे मार्कण्डेया रुगाह ॥ तदपि सर्वलाकिच्छिन्ना प्रसारां ॥ महीयश्च सापि ॥
 रं ग ॥ दंतीवति ॥ किंचूतः ॥ वासहीनत्वा संश्रामनाह तच्छा ॥ निस्सर्वाश्च ॥ तद्याप्यामयत्वादलिप

२७

मिने। लकेपीनां नापायानां सपूहः स्युतो निर्विवचं देहाय।
द्वय। लकेपीनां नापायानां सपूहः स्युतो निर्विवचं देहाय।
वितामणुदशात्का। एतृस्मसुद्धत। अतश्च द्रव स्यापिसन्नन-
नामनविपुलः समताविद्यतः कनिष्ठकृद्धे तोमहसिक्काद-
चित्तवतिनमृत्तशयातलनरूपयति। सीषणत्वाभ्युत्थ-
नानिर्विचयकाफलानानिकात्वापजाताः सितः अतएव च।

स्यसः अतश्च प्रीतिमानुवृत्तये अतः कंदकितरुवाभावा निहृदितलोममानाया निहृ-
महत्तस्यालाहिनीश्रवत्रीक्ष्माकिचनस्य नाता। आदिद्विषयस्य सावस्थानस्य यन्त्रा-
। श्वाहत्तत्वाइतस्य। मंडसाभीयाचमदस्या॥ ॥ कामा॥ अयः कश्चिद्वरः सनिकप्रदाती प्रमृष्टाई-
वाहत्तः कीदृशा। अतकखदायारुमादण्वाहृत्तिरूपकारुमात्राब्धे। दाप्रतानितस्य दशक-
तलवल्गस्य दंतिनादंतावीमादंडनिलोकामनित्यर्थः॥ ॥ कर्ष॥ दृष्टाणप्रहातताडितारकविज-
डिकोलवानांतुल्यरूपः तच्चाप्रकलितत्वादिवं उडुनिपककुपितामिव दिदृशस्युत्पातं नाति-

वितिकेचिस्समुलंतमधीयतातत्र सुन्नस्य हेत्वर्थविवक्षायां हिं-
नासमतावित्यननयदिउक्तरणत्वे खजादिः स्यात्तदा पूर्ववि-
हृत्तीसपापत्वाजिनमिव कचवरेण नाहृकंपकापभापिपमा-
नक्षिप्रेणाशुगामिनावक्रणलूनं तच्चासयकाविणं॥ ॥ आप॥
तल्यर्थः। कीदृशस्यापाताहृत्तमाहृत्तिनपूर्वकायस्याकिम-
एवंविधवावसावस्यमयेन पादमानीत्यनदंतयुग्मेनासोप-

सार्धानांच समानकर्मकाणामिति एमुलायद्यादंतापचातंगाः कालयतीति सामीप्यविवक्षायां
प्रतिषेधनकचरेण हनरुत्थानन एमुलिसंति यथाविद्यनुप्रयोगोत्तवति॥ ॥ दृवा॥ काश्चिन्नात्मा
वक्त कर्दमनपिप्रदानां मेहनपिप्ररतिणमुलाकीदृशं हन्ताहृत्तिलुठनशीलायताहृत्तारक्षित-
नागस्यकापाणां च विप्रततः अयामवदंतयुग्मं द्राघीयस्वादावणं यस्या। स्वेनिवचदनयुगलेन ह-
वधिजंघामूलाश्रयायकां च यावश्छिन्नस्यत्यर्थः। निवचलं वमवनिपततः। अतएवावचदनस्या-
तनित्वाधिगात्रं गजपूर्वकायः। अयश्चावाजानुमूलाके विबुगां च कचमाङ्गः। तश्चलं वायकां॥

सावन्मवलंनंम्रायाभोदेव्यंउतंसनंभवणं॥लघ्वाश्र
 प्राप्सुखातस्यायं हि साकःअद्यापनं सितमयाक्षमिर्विदिति॥
 २७५ ॥विशालदत्तावस्रश्चवाङ्मनास्यस्यमयधवाहिनाः
 त्रैलोक्यसहस्रीकनाप्रणादायनसमिधेययशःउल्लेख्यतातदर्थ
 उच्चैर्ध्यातःकृपापावा॥॥कंवि॥द्विपश्यकंविद्वटंद्रवास्याप्रमा
 तः॥ककंशनक्रान्तनविद्वंशोताविवरंयस्यात्तनासहियधंदूरा

योनयोधेनमहेतमसिन्धुयतरङ्गण्डुकिंतीकीटशोउर्वीतिलवाताल्लघ्वस्यशोमयायंविद्वरति
 तत्वतश्चुनूमिष्वविद्ववान्।यतःसदंतांतचालेक्षितः।तत्रचङ्गणमासित्वावर्द्धकितनासिनाया
 ।ततस्त्रैलोक्यादश्चर।प्रदत्तास्तुनः।कविद्वटंद्रवास्याप्रमादत्तावस्रश्चवाङ्मनास्यस्यमयधवाहिनाः॥॥हस्त्रि॥कंविद्वीपंनि
 मवतस्यवीरस्यार्धमवतनंखेअलीनानांत्वमोक्षरसादत्तावस्रश्चवाङ्मनास्यस्यमयधवाहिनाः॥
 पिकनायणप्रवप्रावर्द्धीतमसामर्थ्यमासीत्।आदाउंनशशाकत्वध्वंयतोऽस्यतपहिंसितनाक्र
 दानीयास्यद्विह्याभावदादावमिच्छतितावस्कृतनायकनेश्रोतातशोतघापृष्ठुल्लनारुतिद्ववासा

प्रिकाचणंअथादयतः॥तन्वा॥कस्यविद्युंसोयोधस्यद्विपना।
 किनक्रतःकिमिवत्याहायवाअसनिगापालकडुहिवःतवा
 यथातववसुदवातामोमूत्युत्तीवीत्युक्तातिवादको।ततोसाद
 संतवत्वंयथासुखं।दवकावसुदवाकुनात्यरुमपितत्वतभस्र।
 ऐशिलायांनिवस्यति।निवस्यमानागमनश्चानंवास्यासिशा।
 पादायणावस्रस्यायासुवेनकनेणगृह्णाश॥॥सावि॥कस्यवि

स्फोटितायास्रवावपुषठयतंतीदिव्यमूर्तिनामाख्यासोगतनुवीसकोउकेर्नसश्चनेवीक्षामासे।
 कंसनास्फोटितायाउत्ततंतीवंडीकानिद्राद्यामगपेकि।एवंह्यागमः।सुवानावदश्रगम्यकंसमाह
 वकीगर्भमूर्ध्वीनृतानृजप्यानवा।अद्वैतगवानृवृद्धानिद्रामाह।यथावृज।नंदगोपास्यशादायो
 हंसशोदायास्यामित्वद्विस्रजदवकी।आवयोर्गुप्तविद्यात्यात्कंसोगच्छुमाहता॥अतस्त्वाष्टद्वय
 श्वतं॥॥आक॥कंविद्वटंद्रवास्याप्रमादत्तावस्रश्चवाङ्मनास्यस्यमयधवाहिनाः॥
 शद्विषवकोतयावकावाल्लस्यल्लघ्वसमादारपनोऽसंवित्तनतदयतावपिमापितोअतःसचामी

२६९

दयोऽपि मृत्योऽप्येव दिव्यतया प्रियस्य प्रेक्षा प्रीतिवशाद्दये
मसं विनाक्तावराकोममासति न प्राक्क तातः संवंधः तेनापि
सयमार्शकितं। स्वच्छा किल तस्माद्दीपमिति नृयः शब्दाद्वैः। कदा
प्राप्तवन्तु तावदावन्ता न दनायस्य तस्मिन् का कदा दशना पंचि
तात्। अतस्तस्यैवार्शकितं चूयाप्यस्माकं मयंक दनं कदाचि॥
वेदश्रुतसति। कनावा विप्रशब्देः। तद्योऽपि न ताडवादनः

संतपडः संलेते। यवेतन स्या संवित्तक स्य पूर्वप्रसादमकृत्वा जीव नमदत्वा। सुशयवशात्कसा
प्रसादस्य प्रसादमकृत्वा त्वयर्धः॥ ॥ ॥ वनेऽसासि प्राणः कवकद्रव्या वित्या। वासाखद्रप्रहावा
वित्या। अन्धस्य तदस्य दूरांशु स्वतल्लक्षणा। अतपवात्स्यतदीये कंठच्छाद संक्षिप्ता। क्रावेन दत्ता
सुयकवंधस्याप विच्छित्तत्त्वयर्धः। कीदृशार्कवंधशखिद्रहमाश्रयतपववलातः। लीला कुर्वी
॥ तूया॥ शंखमात्रं कृजन्तु हासा अहमदिवित्युत्पन्ना। कदारुति। हासाह्वमाहाकाये कवंधेन ति
कचण वृत्तः। कीदृशेश्वरीन विः। उत्थादित उद्गृह्णालक्ष्य सुटा दिकाधनिमात्रये प्रेः। काहलातिः

कीदृशीति न का हलं पत्रुपं सीषणं वागानमिव क्वर्वतीतिः। कर्तृवृत्ते
त्यतिपत्रुपं चूर्णवगीयततदा पार्श्वस्माह संति॥ ॥ प्रत्या॥ किं वि
माल्यः युष्मद्वर्षः। सावुवादिश्रप्रोशाहनातिः। द्वयेपीति शत्रवः
ध्यातपिप्रतीपमागतं युद्वाय संमुखमित्यर्थः॥ ॥ वाणा॥ हस्तिना
शून्यानि पद्याणा नियेष्टा। अतस्तस्यास्यैवैधुं प्रश्रुतां। अतप
त्यर्जिष्टुद्विक्ताः। वानियत्वावापाहृश्याः। अटयायवतावधं

दक्षिण स्थितो हस्तप्रयोगः कवातिनयो यत्र तत्र। अतपववहासः। यदा किल दृष्टाननुगहस्रप्रयोगं वृ
दीनममीश्वरीति वाक्कादयामाशुः। किं किं नित्याह। अतपकषवाहणशानः। नतश्चराः सिद्धाश्च।
सिद्धाश्च। सद्योऽप्युत्पन्नं सुक्तिः। सुगपदी विलः। किमर्थमा किं ति स्मेत्याह। याता निजवाल पला।
समूहस्त्रीसस्मिन्। वंधनं चानं स्मृतां कीदृशमिति स्मरणे काचणमाहासव प्रवितसादीनि। अतपव
वद्धुत्तितानां। तद्योऽपि पलायमानानां। वार्थीमपि संवचावना तव प्राप्यतामवेति। यताह।
तसावा विः। कदिकावादि तिडीपु॥ ॥ पोना॥ कश्चिद्विषय एतन्मात्रं मालामाकृष्य वात्र कीदृशः।

२१० कृतज्ञामोदेनमतः। अतएव एतद्विजनापो नः पुन्यादसकृन्म
 पाचीकल्या॥ ॥ कश्चि॥ कश्चिद्वेगो गच्छेत्प्रहसन्मृदुत्वात्तारमू
 फलातिप्रायतः। साहितं पनासुमावत्यादाउमहत्। समाश्वा
 यतः शपणकृतकधनार। अतएव दद्यात्तुङ्गताहावहतः। भाऊ
 स्यतिमुच्यते। अपर्वण्यपि ग्रासतया॥ ॥ वृत्तं॥ यावत्सुसा
 श्रीतमालिंश्विचं सयादवाद्यानगहनं यथाविति दंपत्याः

धनतांकीदृशीदीर्घी। अथांइकल्या। अयःशृंगलापिपादकविणः। किञ्चित्। रेषदपविसमाप्रापची
 कीप्राप्युक्त्यासायतशीतलः। कविशीकविउदितः। अतश्चतयहीउमागतादियक्षीयुमाहानिः
 सिततस्मिन्नसोनिष्फलमनोवधा॥ ॥ लूना। अन्यस्ययावस्यवन्नामानाहृदिक्यक्षीयुसचंद्रविष्यो
 तुल्याशसवृत्तं। शशुक्रटीतीवृणार। अतश्चत्रासायुक्तः। अतएववक्रस्यचंद्रत्व। शशीहिनाहास्य
 यावद्कोदहंदम्यायुधिवृत्तंमृतेवीचंतश्चकणामवविचहासहृन्नप्रापातावादवत्तवितंकाविद्विष्य
 साखिकत्वोक्तिः॥ ॥ कृत्तः॥ कंविहृदंस्वेवमहमहिलाआलिलिंग। किञ्चत्वा। अथुता। सतीत्वाहृत्

शपणत्वादेवत्वं प्राप्य। कीदृश्यासो। हस्मिनीहारातीपतिंश्विग
 लाकिद्विष्यिमाशिप्रिया। रुहलोकोउकीत्वा। अथुनाशेषः। की
 त्यालाकंप्रीणयाप्रीतिमुक्तं। कुर्वत्या। कीदृश्या। अथवासेविशया
 दं। प्रत्यहंप्रत्यहं वाच्यं। समवमरणमिच्यते। लोकंप्रीण
 आगता। कुतश्च्यह। तस्यावश्येतनालम्वालम्वनिश्चयाः। संताप्य
 मराहतानांलोकाः। अथंइहृताः। अतिशयनसाधुसावीत्यरत्याद

ताद्युधंदृष्टासपद्येवसेदानसवाणा। अतश्चपलकोसेवतमाश्लिङ्गता॥ ॥ चर्मी। कश्चिदीनः। पर
 दृश्याअप्रसाविचंश्रुवांसंछितिकामयंत्या। कुर्वत्या। अथविण्वा। अथुदिनंयत्ययत्वंताउयंविष
 कामयंत्या। पदुक्तं। उणद्विषादसीवास्यावकीर्तिचनययी। तावलिलायमयाअप्रुक्ततीविषुयंप
 यंत्या। हर्षयंत्या॥ ॥ गत्वा॥ पदमुत्थयतामाहृदुषाचेतनाचम्यनाहृलोकंगत्वापुनः। प्राप्ता
 द्यायमुत्तुतं। वलेमसिच्यविशंत। यदिचेवंनस्यात्तकवंस्यादिदानीयुधुवित। तस्मादात्मसिः
 चविशेषणं। नप्रायेतितादर्थ्यवत्तुर्घाकिञ्चाग्रहणम्॥ ॥ कश्चि॥ कश्चिदीनः। संज्ञाप्राप्याहवाय

व्यावर्तिसंयुदाययावृत्तः। कीदृशः। आयुधपीडानिश्चतनः॥
 स्वयंक्रुद्धं। सहिष्णुहस्तेनपणामणादाद्यसः। सखा। विदा। कोश
 सवयुधैर्भुः। किंतस्यलोकद्वितीयहणेन। प्रवमश्रका। पाहता
 २११ नवीवा। स्यदेवात्मा। यक्तशदेवात्मा। काउदृहिर्नसवती। यर्कः
 तावयुतां। कीदृशा। स्यविणाद्वम। रुथपकेनि। वधुणानि।
 लीनाजीव्याहंजीवतपवयाहया। माधुः। याहितवंतः। नामी।

कदाथावर्तितामुहदभ्रांकोशतः प्रकुर्वतः। मातावद्युद्धाः समाश्चसिदि। उदितोवा। कीदृश
तिकिमिययुद्ध्याहात्यक्तवासेकाचलाकाबुद्धिः। अर्थमाणेद्यात्मनिमन्योऽपराधयुक्तः
। अपानाश्चमरणायसाध्यक्तआत्मातस्मान्निष्कलवलोकानुवृत्तिरित्यर्थः। एककालञ्च
। सख्युचितिविषयीनादया॥ ॥ तिन्ना॥ कोविद्याक्सर्वगतावपिमृतावपिज्ज्ञावपिश्रपति
दीयस्त्वाद्विदवद्दामाअतश्चप्रत्यक्षमणशक्तिरेवेवमद्वैतम्॥ ॥ तिन्ना॥ अन्यवीजाः कु।
मचन्। कीदृशान् आद्युपेर्विदान् अतश्चमूर्च्छितान् कीदृशास्तानिघांसुनिर्भवर्त्तनिवाचयन्तः

पुनर्मात्रं च विद्वान्ति किं वा पतस्त्रिंशत्तत्तयेन जनेन कस्य प्रयोज
तत्रीत्तु पुनर्न कस्य हति एतन्मूल ॥ ॥ तस्मात् ॥ अत्राणि च कास्तिना
तस्यास्तेन च तत्तत्तस्याहापायं तं मनोयत्तत्तपात्राणीवापने कि
मुच्यते ॥ उच्यते ॥ अस्मिन्सहितानुजं नूना ॥ अस्मिन्सत्तत्तत्तत्तिलकणान्
प्रेतजाजस्य दंतारुतिपाठाव्याख्यातः ॥ हासालब्धाः पूर्वा कामस्य
वंसद्यद्वतासितर किं मुखं श्रद्धां तस्य वाससां लोहिनी कवणा यमा

ननस्याशशत्रोऽपि तनामोलेवेरातेचयोऽथाप्रसिगातत्वारजीवनं गृहीत्वाजीवयाहं। प्रमृलाक
कीदृशानि सन्निर्दष्टुं नृणां प्रथमं नि। छिन्नदण्डत्वाद्गमापतिता निजवठशशधववला नि॥ अ
लभ्युना प्राणिनः स्वादितेयाः॥ ॥ पशु॥ मृतानां वाजोऽवस्रः पतिताः काश्मीरलिता सुक्ताहाना
तकृद्यतामृत्या नृणां उविनकुपिता दशनालुचिताः। सन्यानुसास्त्री नृखादाता च कृपकान सानृनं
मृत्या ईनाः। प्रीतवक्ता सवस्यति पाठांतचं॥ ॥ निम्रो॥ शत्रुप्रहृतानामसृक निम्रोषे कलं चूयः प्रभु
हावजनं पानीयं स्यादिति संशयोऽस्लंकायः॥ ॥ राम॥ तत्र चले कीलोलां वुतिरनंतानघ रुद्राः स्या

दितर। पूर्वमामदय्यस्यायेवं विपुलममर। तत्कोत्रातिशयख्या
 वासिः कर्तोरुहवतरकणादिविनिमदानविशेषः। उपमयस्या
 कांसख्यायाप्रतिशदंतायाः कथा ॥ संदा ॥ वक्तुमसितामथक
 २१२ छिन्नाः अतश्चसयाता। अस्तु कसमितां कूर्मापतरुति। नदीपुकि
 कर्मापतिः शतकदवलिश्रामानुत्तमिषुलवमानिः सल
 हंतिविप्रीतिपत्रवाहाः प्रक्षिणहंसायाकाशमृतानां निक

हा। सामानाज्यउविनेराथयत्रपंडुदानांपंचकंसमंततः पंचकार्यविः सप्तकृत्वपकविंशत्या
 चित्रत्वे उपमानस्य चित्रतरुत्वं प्रतीयता। तच्चित्रांरुदंत्वतिचित्रमित्यर्थः। पंचप्रणिमाणमस्य पंच
 विचरणः सुदृढकक्षपमाल्यलसि। यतश्चायुधीयचल्यश्चायुषं प्रलंगुल्य प्रादशाती कृत्वम
 लकृष्मितीयां ॥ प्रश्ना ॥ वक्ता बुनद्यउसनाः। कीदृश्यं सवसिजसदृशमुत्तदवदनेः कविणां
 काशानुपिताः। नद्यादिपादादिप्रश्नमृथंता। वामनेन वदंसेविति रूपकं ॥ उक्ता ॥ प्रवाणिव
 टेमांसायवाताः। उल्लेख्यति। नूनमूर्ताः प्राणाश्च पदहं प्रत्येकं तायातादउणास्ते हीपिताः अत

अकालेन वयमुद्धासिता नृयः प्रविशामरतिप्रतिपालयंति ॥
 जीवः प्राणवहिः। कंकशुक्रादिकः। कीदृशः। आशाशुपकाश
 दायाजीवश्च प्राणाग ॥ उक्ति ॥ दीप्ताक्षलेतीति कायस्थाः सादी
 शाशु उद्धमंती। किं तरुमृवमृतानां तद्विना वयमसहयदुर्गु
 लीति नैरस्यपिसितं यत्तद्विना किं कृत्वा। अर्धिमृतास्वानन।
 कृन्नेगात्रमंथायनतर। अतपवयोदुर्दुर्गुत्तं कस्य अत्रुमशयस्या अ

आता। सेयानां उविपं पूर्वश्रीवेष्टी सुक्तेव प्राणैर्वापत्रिपूगेः शरास्त्रैर्यस्य पीतं पश्चात्
 मातृतामातवितिः। इरावशी प्रमागतः वक्रपुव शितेनियुतयत्रापि वल्य। अजीवेनियत्रजी
 पूजिक्ता उल्का मुखी शुगाली ववाप्तं सखान। कीदृशी। तत्रानि निश्चितमर्धिमृलादत्र हृदयांताद
 त्रियतश्रीवंदुः सहदीपतिक्तावापदायेका शिवायादिमुखाह्वलानिः सवंति ॥ ॥ नेन ॥ शुगा
 शिवसिकवंदत्वा। अतपवमांसपाकवशान्नवः स्वादा मिस्तताय अतर। कीदृयाणवातां। सामन्या
 तपवतिनवपुसिक्तीलिनावा सितनपलंपक्कापुक्तां ॥ ॥ नानि ॥ शुगालोर्द्वं श्रीहानं यध एतावदु

२१३

क्वाथतपवचयस्वनतववास। वास्यमानेज्जघासेयर्थः। कथं
 कालस्यपुंयस्तत्तदस्य किं विदुस्त्वा। उपदेशश्रुतीयायास्तुति
 संवृत्तायादनाधर्षीत्वा। कीदृशमालस्यनाशि। यतः कपितथ
 । योयथाः स्वादुमांसाशनं पुंक्तिस्तुडिकामप्राति। ततोह्ला। निवृद्धि
 तीलानि। रुक्मायाद्यानिपाटितानि। तान्युत्पद्यन्त। पुर्वपाणिना
 निमृद्युनास्थानीव विवृतवानित्यर्थः। यानकपुष्करस्यशुक्लत्वा

[illegible]

नूनिचदिद्यतश्च। कीदृशी। प्राणिनां क्षिप्रत्वात्त्रिभुवः संप्रगोपाता।
 मिथ्यदितः। दाह्यं। दातृत्वादि कर्मशालास्य वं विषेव सवति।
 अनूनमात्रस्य विषयः। उल्लेखः। उपमालंकायः। शालिनी वृत्तः॥
 सुदं संज्ञायुद्धमन्त्रशृङ्गणं पत्रयं तिस्रङ्गसंगवद्वलानीत्यर्थः।
 विप्रीत्येतत्तद्वद्वलितः। कथमासीत्। कृतामहीद्यान्वत्वात्।
 मविचतयमायांतीनामोदत्यतां कुसितानामधर्कलिललला।

अतश्चोक्तं च तत् । विश्वकर्मणः सद्गीयथापारम्भानमिव । कीदृशोऽवकाशघ्नोऽकिं विच्छेदः । तद्वासा
 वा रुवाघेति न क्रमः । नृपशब्दात्प्राप्तवत् । वक्त्रावप्यसि तिवक्ति । क्रियाविशेषणम् ॥ वङ्गः ॥
 आद्याः । त्विद्यनृपयूगसिन्धानां सगवल्लङ्घनीनामसन्ध्याः । आर्द्धमिकमुक्तेन प्रकारेण सहाद्वाला
 कीदृशीनां । अनिदृशवगमाद्यान्तीनां संमुखमागच्छन्तीनां यतोदप्यिहाना । कीदृशोऽसन्ध्याः ॥
 यत्र । युद्धविशेषणं वा । कस्यसंबन्धितः । कामित्याह । वाविधेष्वात्यरापगानामिव यथासंस्थिता
 सिः सकलोल्लिख्यसहविहितयुक्कलकलंमहद्वालायुद्धं सवति । तद्वा सगवल्लङ्घनीयः पत्रपृथनाना

२१४ मन्त्रित्वस्यः उपगालं लोकायः मन्दाजं तावत्तं ॥ ॥ इति वल्ल
अथ अन्तर्गतं पुनराविष्णुः अथ विष्णुः अथ मन्त्रित्वस्यः
सर्वस्य च कोटिः शनः अथ हृदः शत्रवः पवासा च त्वावतः
मन्त्रित्वस्यः अथ पुनराविष्णुः अथ विष्णुः अथ मन्त्रित्वस्यः
मन्त्रित्वस्यः अथ पुनराविष्णुः अथ विष्णुः अथ मन्त्रित्वस्यः
मन्त्रित्वस्यः अथ पुनराविष्णुः अथ विष्णुः अथ मन्त्रित्वस्यः

[illegible]

अङ्गासावित्रीपामासस्रक्षेत्रे बलं वा। अङ्गोऽङ्गः। ततो जायते रुद्रः।
 तदा सुषुम्नवति युध्यत रत्नाङ्गी सुवदः। तदा क्षतितता तिवरः।
 पीडयति सोऽतितता तिवरः। महावल्लभतृणाङ्गता। तदा तास
 आकाति स्रस्यानुःस्नानं। मत्तद्विषयविता विदीप्तबालयस्य
 विष्णुः। न धिनश्चक्राक्षपकावा। तस्मामीनरूपेण याति ददाति
 संदानानि यस्मिन्। कीदृक्। सन्यानां वा सायसवनचालितम

द्यतस्ययाश्रिः समिश्रतां हयस्य सितवतीति जोजोजाजिजिशयो हवलसमुद्धसमवजता ॥
 अतिशयेन ताद्विस्तीक्ष्णसाधनयुक्तानयेतं तिउपनिगच्छति ततः तितता तिनः तानपि उदति
 नन्दवकांतिः सितत्वाश्रितीतातिनूतान्नः अतिशयः निरुपयायलसाश्रिषामतिनूतसिताविनी
 र्वप्रतद्याः सिनीवयः अत्राविद्यते स्यमां तद्विणाशघातः चक्राणि वा ॥ तिनः एतिघ्नंति स्यात् ॥
 यः सोऽपिनीवयः स्ववाहनायुधजिह्वुः अतिपदमनुप्रासाइलंकायः ॥ ॥ तव ॥ तस्यवलस्य ॥
 हीपृष्ठः तद्वाचीकारतयानकः अतपवनिर्घातरवाउत्पातबुल्यः सोपिजनतयकयः कंठितम

ही तलो निघोषती मय्य उपमा शेषोऽलंकारः ॥ चामे ॥ स विप्र
 दित ॥ मय्य व्यापासा तिरुल्लख्यर्धः ॥ अने तन मनं विप्रं विप्रदा
 सहस्रयमकोऽलंकारः ॥ दिशं ॥ तं विप्रदा विप्रं सा च विप्र
 तज्जम् ॥ कमिबकः ॥ कृताऽप्यहं दित्याह ॥ मय्य व्यापाची दिशं
 मृदुतजाः शीघ्रगामी च तवति ॥ मृच्छाया अपाची दिशं पम
 ही समझा ॥ अदिनय शकिं कृत्वा ॥ शिषुपाल पदस्य शास्त्रस्य ॥

वैष्णवादीहलधनशराग्रामासायकाश्चिद्वेपकीदृशोआजिमहेषुसमयसवेष्टुविचक्षणपं
विण्णिकाप्रक्षितयातीकृत्यामहेष्वा॥महापृष्ठलेनविचक्षणजघान॥रघुशङ्खःश्रीधुसयाः
जिविहायमोचणाकासादायप्रपावहश्रावकर्मयातामोहप्राप्तःअतएवमदप्रतापस्रव्य
दक्षिणामाशांगतंविमंदप्रतापंमूताइत्रणाविहायसःश्वादाकर्मतिदक्षिणायनहिनवि
नाभूपकोपमाश्लेषहलकाचः॥॥कृत्वा॥सात्यकेशमूःसेनाऊर्जितामदीनातजश्चिनीवाचंवा
वाहिनीजिताकृत्वाश्रितिरथाकीदृशी॥सासप्रतावाप्रतावाधितावलवती॥तथावह्निःकरणभूतः॥

पुष्पाङ्गः सप्रसादिकचसवसिजसदृशकांतिः पुष्पाङ्गः समाना
 द्यवर्णप्राप्यतन्नाचितं च कासाकीदृशं संकुचं तीक्ष्णतया त्वाङ्गांती
 तस्य संपदं लाय किं शलय निवयं दुमंतुं प्राप्य दिङ्मातृः यकि
 यमा सत्यमावाचापृष्ठाः समवतः सुतस्य चापं वन्न वद्यद्विपश ॥
 त्वां प्रचस्मि पदं प्रसीदमाप्रहासीः ॥ शांतास्मि ॥ अग्रधामीति ॥
 समंततः आपतंती नदी पक्वा दधिः प्रतीच्छति ॥ ॥ दत्ता तत्र काह्नी

प्रसायस्यरतिमत्वा। शिनिःशाल्वंजित्वाहृष्टोजगामतिवाक्कार्धः। उल्लुकेनतगवश्चतनद्रुमंवि
प्रवसंपद्माहनसमृद्धिर्यत्रतं। तनकिंनृतनदिङ्कृतजामुचता। अदधुल्लुकमर्द्धदधुकाचितसंक्र
वशसप्रतापेदीप्यता। आषालकावः॥ ॥ पृष्ठो॥ उक्तीतीष्ठाकात्मजः। उदायुवः। उद्गूलप्रहरणः॥
जगदीतयेववाचाःपगतमुदहृष्टनयायुवःसंगवादगमनिःसचलंसयावम्रुदातस्यानित्य
समांनृपसनाःप्रवितोयुगपदमायातीतकांसहायःकार्हिःपृष्ठुःप्रत्युस्मावाप्रत्यहृतायद्या
तिववितिःकाचनसह्यायुवर्त्तगोरीशवासनिःशायकोक्तासहजनिवास। कीदृशः। लसदायस

२१६ दंशनेः क्षिप्यदयोमद्यकवाचिः अतश्चकार्ष्णस्यस्यस्यवदक्षि
 र्द्वेनृत्तं विप्रदातो शुशुत्ता किं तं नखदीप्तिं ज्ञयात्तां ॥ त
 ॥ ॥ प्रायाः असाकाक्षिद्योर्बणं ज्ञयं प्राय विप्रममुवाच न
 तां विप्रः ॥ त्वास्मीति वा दिनमविद्यन्निवर्तः ॥ अत्राक्षराणां प
 नां हिंसां च काचयामाच कीदृशस्य सकलबाधकोर्विजयाशंस
 दित्युक्तं वक्रोक्ताः शनिः शरांश्चिच्छेदयत् ॥ तदपि किं याशंस

: ॥ धनोपिकनककांतिमुं चति ॥ उपपन्नानीत्या नामतावा निरोधोऽयं श्लोकः ॥ ॥ नखाः ॥ असाकाक्षि
 द्याः प्रायापितपृष्ठाकाः अतश्चानेतप्रउ विवसापिपु धमञ्जरी कीर्त्तौ समावृट् तं गां शाखां वितर्हि ॥
 पियतसायकेर्विद्यन्निपुतिमाडयन् ॥ अविपुगांतकः शत्रुसंघमृद्युः ॥ तदात्रानतसो ज्ञयं मुजने
 ददत्तत्वादंतादियमकं ॥ ॥ कृतं ॥ असाकाक्षिर्वाणः शनिः वाणस्य वाणा सुवस्यानकवलस्य खंड
 याः प्रायाग्रनियुक्तस्यायाताः ॥ निकस्या अघचत्रानकस्य वाणस्य वहुनां शराणां वाणः शनिश्च दमकना
 याराजति ॥ अक्षिद्योत ॥ उक्तिं लेशोऽलंकारः ॥ ॥ याव ॥ सकाक्षिः प्रासनामाससावासिद्यायोऽयानिना

कृतानकमायाविहितवक्रुल्लासती ससावतां सवलत्वं उक्तं
 नस्यात्तनयनवद्विस्मितिर्विनिर्वाणः ॥ ॥ अत्र ॥ सकाक्षिर्वा
 मजस्य कृणादवउजाः ॥ कृत्वाः तिष्ठयायतासोमहाजाः ॥
 त्वं कुर्वन्मममुख्यत्वं सार्धकत्वमनयदित्यर्घीतवप्रतीतिः ॥
 घाताः शताशुखत्वा ॥ ॥ दृष्टा ॥ सक्रमावः पृथुः अक्षमावाहनादि
 तत्वाद्वा प्रलायनाद्वा ॥ ॥ निपी ॥ तनकुमापणतनसानिपीद्यप्र

वसाच ॥ किं कुर्वन् ॥ वक्रुचा कर्मन् ॥ प्रायासेन क्रोशनावहितं विनासलीलमिच्छन् ॥ यदिव ॥ प्रायासे
 जिह्मया मस्यनाममुख्यतां प्राकाम्यं प्रापयन् ॥ विप्रपवित्रवकारणार्थं किं कृत्वा ॥ उल्लोकात्सादुमा
 ज्ञसी ॥ अतएव तस्यामुख्यत्वमप्राकाम्यं कुर्वन् शत्रुणां शत्रुतस्य कीदृक्प्राकाम्यं ॥ अतएव तस्यामुख्य
 नच्युतमाजसः चनामिप्रवृत्तिनिमित्तमस्मि ॥ तन्माजसोऽयः कृतत्वाशकाक्षि ॥ अतएव तस्यामुख्य
 वयाः सस्ययादपि प्रायमूः सेनाहंति स्मजघानताश्चमूः सांयुगी कुं वणमुर्वेनवाहंति स्मनाश्रुताः ॥ मू
 नवस्युयाशुताः सेतादिषोविलस्यत्वं ययुः नशराः शत्रुवोदितेनोपतायदनात्वावाशुताः सेताविलस्य

विमनकाः न हितस्यतेषु कश्चिद्वनः शनाश्रुतेनावहलयाः वरु
 स्यकाः स्वसोदिविर्महवितिः सहमहासुनितिः सादसमनेन
 सप्तमाकेकं कितः ॥ सुग ॥ तत्र कुमासदिवः खारप्रवृत्त ॥
 २११ इति विनस्य सुव्यवधममावीत्यर्थः कीदृक्कुचुमं दिशतामा
 सुकलं ललाचुमं विशितं यशस्योपवाविकोद्यवहातः ॥ अ
 श्रुतपवापेमाता निवृत्ता योवनोत्तमानवः सिंहनावाद्यधो

श्रुतिप्रानविलङ्घालकादयत्रजश्रुः अपि वृशयमेवगताः ॥ यतिवेकोऽलंकावः ॥ ॥ तस्य ॥ त
 लवलमशंसिभुतकीदृशोमिखदानेप्रदीप्तकुसुमापापिः सहयाऽप्रतेकितं नामहवितिः
 कुसुममत्रयशतस्मान् प्रद्यमाद्यशः सोकोदिवेमुपयाशः यामात्रोहः कृतयशस्यकर्मला
 दयशः सुकलं शितं यदि वसुलं प्रवृत्तमस्मानि विकसितं यशोपाशः सुगंधमामोदः कुचउत्पपाता
 स्माननवापे विवृतिश्चमसंकलं लंकारः ॥ सोदु ॥ तस्यकार्त्तवणमृधं विप्रवः सोदुनालेन समर्धः
 तः प्रयोधववाः ॥ अतश्च यशोद्यादिवं प्रोर्णनावयापः कीदृशः अविद्यमानं प्रत्याधनिर्मिखेवोरण

निवृत्तिर्यस्य तदपयोधववावणं मेद्यमसुलं च सर्मजगामत्यर्थः
 चापवप्रवृत्ताः प्रवृत्ता लाकायस्या तस्या यदि वा कस्य जलस्य शः पा
 नाश्रानकमाश्रया विणा कनिवपर्यक्काशिः शखस एवाश्रवतं सा
 यता कीदृशः विकसिना प्रकुलनातवा कुसुमानिल अचिकं य
 मिनप्रवशी प्रंदवं सयं निशो अतपववसादीनाख्यादीयमानात्य
 सादरां प्रलायमानहिवीनाणां अमुद्योगासवति दीयमानकिं

॥ ॥ कश ॥ कंदर्पोवता एव प्रद्युमेन सुदृशशिवो मत्तकं वृद्धितं शिवरुवशिवः कीदृशस्य केशाः क
 तिः कलाध्विगतद्वरप्रवृत्तलोकस्य कीदृशनतना विविधं कसति गच्छतीति विकासी ॥ तनविकासि
 नवा केशः प्रवृत्ता वज्रलः किशोराप्रवृत्तः सक्तात्यालोकस्य यद्यपि आपीडनशिवः प्रविश्रि
 स्यातन कुसुमल अणुप्रयपत्रवता ॥ ॥ सदा ॥ सापृतनाचमूः सादवं सश्रद्धं युद्यमाना पितनप्रद्यु
 यमाना कीदृशदवं ॥ अन्यवामतीनामपिनना सादमवसादमनुद्योगं वाति ददातीति अत्यतना
 याविशमणचितरहीयमानतिकेर्मकर्तृवा ॥ ॥ इति ॥ अथ त्वदिप्रतिः शिशुपालः कुचउत्पपादे

प्राप्ताः कथं च ताः कुर्वन्ति किं कृतेति । क्रोधे निमित्तमाह । एति प्र
 गति तदा अथानापीत इत्यर्थात् । एष्वं प्रतिपद्यता ॥ अहि ॥ स
 समाधानीनाम्भुङ्गायस्याभ्यासः । उच्चत्वात् । कविपातकदम्बाभ्या
 २१८ एष्वभ्यासनामताः निवृत्ताः । आसीत् । आखण्डीमा । आसीदित्यर्थः
 लापावायस्याः साता । रनादजना । यता । रनामया । यमना । तदा
 उका । विणी । किम्पू । र्ध्वदितः । कीदृशः । तता । आकृष्टाया । वज्रम् ।

वीक्षेन प्रकाशसमस्तं प्रद्योतं जगत्प्रियाभ्यां लिंगितं दृष्ट्वा ॥ यदा किल कं विदुः स्यान्नायकं नाधिकालं
 विद्यामानं सा सिमानः ॥ चतुर्गयासनया इह तान् प्रतिशत्रून् निवृत्तान् कीदृश्या ॥ वल्लोतः कलस
 यस्याख्यर्धम् ॥ ततः ॥ ततस्तथा दिव्यं त्रिंशत्कं ततः सा विद्यया सिना गमनांसे प्रज्ञानप्रज्ञा विवसेन
 कधाम्ना सिनाधीनानिर्तयानागाः कारिणो यत्र तत्र मत्तवीरनागं सवने ॥ कीदृशी ॥ तारनादा ॥ उच्चकलक
 युगद्वयकल्याणं कुत्सन् कं पमानो योऽकृपाः ॥ सागवत्प्रमथकरोति यासां युगद्वयकुत्सदकृपावो
 र्यथा पद्माभ्यां यो विभ्रावः ॥ को कावत्प्रनेस्तव निधीषिर्भीहाविवः ॥ तद्वा ॥ सकारना नारकासका

यसाददसायका। कवणंकावः। अरीणंसमूहमात्रं। सकावाणिस
साददायिनः। शायकामार्गणायस्थाः। सायदीयाः। शवादिघात
। वाहप्रधानानथानात्याना। दाहवितं सपववादस्ववादसंयति
रसर्वतातदः। अन्यच्चकीदृशी। सहायतां विवीर्षुः। कर्तृकामा
दायाः। तत्र च साचत्राहमेहात्रावप्रती सहायकं कृतवतीभवति
लेशस्थाः। सातधा। लसहिः। म्युनहिनाय सकवतिः। श्यामारुसा।

क्रियाणि नानाविधानि च यावन्निष्ठं दानि ते वां यः का सोऽत्र मणं । तद्वा कायादहोऽप्रेषाम्
मनं कायं वृत्तं तीत्यर्थः । न स्मिन्नाम एनं तदा न आह वा युद्धं यस्याः सा च सा ह वा । तद्वा वाह सा च
स्वदयं तिष्ठ नयं ति वा दना निवृत्तिरिति स्याः सा वाह सा न दवा ददवा दना । सर्वं ता वा च धि उं श यत्वे
स्वयं यमस्य वस्वसा । यमुनि वा कस्य साहाय्यमिति च श्रुतत्वा यमस्य वा यमन किल प्राणिना
किं सनायाः यमुन्या सा दृश्यं यमिषतर्कं रत्याह । कीदृशी ॥ लाला अथ पवनी ललाश । कालि अथ
यमुना किल नील वसना कालि यज्जल वसतिश्चावक्रकमितश ॥ ॥ धृत ॥ पार्थिवानामप्यसनाः । संना

२१७
 कृतं त्वं स्वदुर्गुदीयुद्वाद्युद्धिताः। अस्मात्सेवकानामसौका
 पुत्राश्च मलात्मता सिलतां खड्गलतां दधनोऽलसंयमं दंपदं।
 द्यां कामला प्रकाशा उपलब्धा अमलानिर्मला दुःखवर्जि।
 विपश्चात्प्राप्तमिहामनपदं। किमित्याह भुजा युधेव विं। प्र
 कृतं तु श्रीहनुमानचर्याय नमः स्यात्। रतवतं वं उज्ज्वलं
 ता। उर्या समपद्यत। कीदृश सा वा मोमानमहं कानं स्यति न

लः। सोर्यस्यानुगमस्य च पवीकाः। युद्धसमये हि हृत्पानां पोत्रमोहलक्ष्मिता॥ दिवं। तदा कः
 क्रमं तद्विदोऽपि विता सर्वपवनसेन वणवंध्रा विन्ददित्यर्थः। यता युद्धिनश्चर्मगंतुमिच्छन्। कीदृशीः
 तां संप्रसृष्टिर्द्युतां। कामलामलसंपदं॥ कृतो। सुतदाः सर्वकालं दित्यर्थः। जिगीषंतं विजिगीषी
 स्यंतु प्रवृत्तातिर्ज्ञेयानिः। स्ववर्था न पि हत इत्यर्थः। अविशंतां रतिशिशिषंतं। कीदृशं विपदं।
 यिन॥ वाह॥ ताताऽनन्तरं। तव सा वा गावुरक्षसे युद्धवारुणा वाहिनी श्रनामा अग्रद्वारं निजा।
 शयतीति मानसा। प्रवस्यदप्याह्वयि। तद्यो मतादप्यिताः सावगा उरुक्षसा राजसा नृप कषिणा

यवतवा यदि वा। मन्त्रानां सावं वलं गच्छं त्याज्यं मन्त्रिणां सायवेति।
 स्यतव मृहीतगच्छतया दिक् शब्दो यवतशः। तापी हावर्जधनि।
 ववाहनाजनि। तदिष्ये वाहनं यातां प्रवलि नमः हसाः प्रविता
 नापता किनी। राग वसाश द्विषा नु वं कल्माते जे। अं वका वमाप
 यवसातवा। तता विप्रीक्षीमानजवः। अत्र समुक्त आवा सोधनिर्यत्र।
 नं चुकुः। यता साता उद्यगर्वितेर्बलना स्फालिताः। तद्यो अत्र

योर्ध्वं। कश्चमत्र नि। साविणः संनाहादियुक्तस्य रेहावतः। समर कर्म्या पृतस्य जनस्य सटलोक
 एषां। आनिशब्दः प्रियामववर्तता। तस्मात्तव योजना। तस्या सा वा मोमानमहं कानं स्यति न
 इत्यर्थः। कीदृशं वा जनिमानासादप्यनाशक। अत्र वप्रातिलाम्येनार्धतयु॥ निधे। सास
 । क्वाववशात् किं विद विक्ता तस्य धर्मः। कीदृशी। निधेनं ता गच्छं ता जवहा विणा वेगमा मिनरुता
 सा। तद्यो। मानिजनस्य वीचलोकस्याहवा युद्धं यवसामा निजनाहवा॥ अतः। वापवल्गु उच्चैश्च
 मा। उरिता दृष्टा दृढा कर्मवशाच्च क्रीमताः। तद्यो मुसिया स्यमव सस्यमयं यासां ता मुसिया स्यम

२८

दिमिदु धनशोके र्धमहाकायं विम्वं डवो वं सवति। यत्र सर्वे ससा
अथ सवतां प्रदनां संहत्या दं नवेद्यं प्रति शिशुपालमतिवलेव
तिसां संजात कर्षा ननु प्रपन्न एया सवतमिति पाठः सावतमिति
शिखापतति। नग्न रथानां हि राजमांस समागमः। कीदृशं लोना
किर्त्तनं क्रमि रंतया। तदा वा रणा गगतीया। कश्चि न गडु विगाढ
सी गगलानवा। सि सं गच्छंति या सुर्वती तिती गाः। तदा कावितोऽ

अलंकाराः सर्वाणि च काव्यज्ञाना निवर्तव्यं सर्वं कथं किं तत्र महाकायं शिशुपालवकादिकं॥
लितां पविटतां कीदृश्यां तत्र नयादी प्रवाहिन्या। धावच्च न सनया सीधवीत्या एव यो दुभयमप्र
घातः॥ ॥ विभी॥ सा सनाय दुवाहिनी द्विषतौ वलं विषुसि च प्रविशन् राजमांसं। यथा रथा वि
जमान्वा। विभी लम सं कटं कीदृशना रथावा। आया मवती द्राघी यसी। तदा लालेना कुलिलो
। सावा। उल्लु स्यावलवती। अती गाना मया ततया नां गलानां दं दाना मानवान् यश्च निर्यस्या सा सा
विवधः शत्रु क्रया यथासा। कावितो विवका। सार्धे लिचु। यथा। सामा राधमका रथश। अविद्यमा

ना आसे को वा मयस्याः साधना से वानि रात्रं गा। के विह्व। आसे वं प्र
युथ सति। रुढ मयया विपक्षयया साव पितापिका। वर रे स्याथा
अशुभः प्रज विना वमगा निनः। याता विकसता पिच्छ न पक्षसा
पुपतति। विकस सिद्धवा र वश्च। प्राण हाविलो नागाना मव॥ ॥
युथ मान यदिका दिति रतीतः। कश्च प्रवृत्त विलस विलासा नि
वीराः साधन साटा पं प्रवृत्त। अविमलं युद्धमाय दानं वद्ध वितनं ति

विशमाङ्गः। विन रणा गगती रत्वा दरीणा मना से को प्रवेश रुत्यर्धः। तदा वपिताः धाविता मया सह
। प्रतिलो मायुलो मादीये॥ ॥ अवि॥ रं क र आशुध विराघादि पपु पतुः। कीदृशाः प्राण हाविलो
। एवा रवा रथाः। अत पव वरिण दिशीयाः मयूच कल्याः। वरिणाः किल स्याद न अविना गं सर्व
प्रवृ॥ विघाणि सिद्धंति निर्युद्धमा य रणा साद्य दानं ववृषा मादा रत्नः। कीदृशः साधन बले प्रवृत्त
ताक्षना जया रवा यत्र तद विलस द्धानं सश द्ध निर्युद्धः। कीदृकु दानं। विकस र्व दिग्गच्छ। अत्यपि
गामूत्रपात सा रूपा र गोमूत्रिका वं कथा॥ ॥ पुनः॥ तद्युद्धं नः शुशोता कीदृशः। उवा यतः प्रशु क्रि र

वृक्षापितेः। वलितेः। अंतिः। मण्डलप्रवा विनिर्जमयुद्धिः। उप
 गावश्चात्तातेः। पिशुनः। प्रवृत्तिः। आदोक्तः। वलितेराष्ट्रः
 २८२ शनः। अथवापनमंडलायान्कपाणनवद्यता। छिंदता। अनव
 सा। काश्चिन्नुतमहीमण्डलाया॥ ॥ निहंता। कनविहीनणावी
 वृक्षानिर्गम्यासिमाकृष्टकश्चिपनानकणीदित्यर्थः। कीदृक्खन
 वसंहतिः॥ ॥ अन्य॥ अन्येनविस्वासिनायुद्धविलासाद्वितन॥

अपरीक्षितेः। कातयत्वादिदोषवहितेवित्यर्थः। आलापेपि वगंधर्वीयश्चालापेः। अलपि
 । अलापमात्रेणालमयुद्धिः। निर्दोषेवविकृतः॥ ॥ कन॥ अन्येनयुक्तनवास्तिनिर्जमि
 यताश्रगद्यत्वेनेषासाधुवादः। आश्रः। कीदृशी। कीदृशीहृतं। यशसायात्रा। महीमण्डलायान्कपाणनवद्यता
 नाशयितुं। पविवाचारकोषान्पविच्छदाचयवाकमेवमत्रात्मावायुगपदवपुश्चक्रचक्रवृक्षकृतः॥
 आत्मावतीरुः। शितः। पाउघावितश्चकिंभूतात्यविवाशः। सुसहतिर्दुर्तदाह। यनेत्वेयोगरुमता
 अरीणामवातीर्माचमूः। उद्धूलन। उद्यतनासिनाखड्गेनक्षिप्रमतिमात्राविलापिदये। अतिमात्रं

नितरां। आविलाकलुषातया। जलाश्रकावि। कीदृशी। मात्राम
 ह॥ काश्चिद्दुर्द्धपवकावंधीनर्तनक्रियामतजराकवंधवं
 प्रभूरणः। यदाह्यसाशत्रुं हत्वाववलातदास्यवर्थाजहृषुः। क
 तिकवंधउत्तिष्ठतीतिवात्रा॥ अपापानावृणववुधुवतीवणत्वा
 यानणउविनविद्यतिलकायस्मिन्नणसोअलकावणः। तस्य
 विशालः। भूरः। अनूउदाहलाहितगथासीदित्यर्थः। यत्ताद्वि

ल्यत्वेप्रतिज्ञाताअतिमात्राविविप्रीली। यदिवातेनमतिमात्रावुद्धननयात्राक्षेनेत्यर्थः॥ ॥ स
 धुवर्ग्यत्यर्थः। यतः। खड्गनकृतविप्लुतमंगो। अतपवसहशालिपूर्यतआद्याथाहाननितिसह
 वंमपिदिप्रसंवकिना। सिनालूनसूक्ष्मसचूर्द्धपवनृत्यतिस्मात्। पिसहप्रभूरणः। सहस्रहिर
 शकीदृशः। शश्वरणमस्यः। श्रीमद्विचलकवणपूषितालंकृतः। वावणाद्यतिचक्रमाहायलंका
 कुठवितो। वृक्षितः। तस्यलंकासमरावनिवासीश॥ ॥ द्विषा। अन्ध्यातउतसयघ्रादास्यामउण
 सनहेदना। पिशुकववालीलवतननिर्जमिद्विप्लुमूत्रयुगंयस्या। अतश्चाउणस्यवविग्रहा। स्थि

सप्ततुल्यविग्रहः। उतुकेदादयेवस्यः सिक्तुः कितः। अतश्चातु
 दशमहाहवददलेतीमतामवित्तघोषतंदवाकैरवादा
 मः। अथनप्रजापतिः कृतंममथाकीदृक्कोपोरपचावा। समवि
 २८२ यतः। पवननिश्रिंशनिभूनकनवालाः विभुः कृपाण कृताकोक्त
 व्रवणसमीकसिकासिनिप्रसृतपनंभुवंप्राप्तेनकश्चिद्विप
 सुखमनिर्दिष्टदिपाः कृतं कृत्वाः। पाटविकानां चतुशाला।

एलोहितोविग्रहोयस्यसोतुल्यविग्रहः॥ ॥ तीमा॥ अथपाश्व्यातदप्रस्थिनश्रंनोविसमेसागस
 द्दहवादकयकेऽधितुल्यातगवतः शिवस्यस्वरस्ययथाकापातीमत्वंदत्ते। नोडादिकोपाय
 तंविततंमहास्रजायेनयस्यासमवित्तमहाः॥ ॥ वंतिः॥ पतयःप्रतिद्विनेत्रोकरदतेवसिमुः
 यकाः। गजारवापर्वेक्षिन्नहस्रपुष्पायथाकविणः। कापादविंदंतेविषाणश्चिदंति॥ ॥ वणात
 टापलायां चक्रोय (खरु) तामततीः निर्तयः। विसावित्वातुनिः सन एवाप्राप्ता कीदृशावतसना
 मसयः स्वजायत्रापाटवंविद्यतित्यधातपाटविकाः। वतसनसिन्नानांदिपानांपाटविकंपाटव

मस्यतिक्षिपतीतिविशः॥ ॥ याव॥ सक्तुतेः पूजितेः। लघ्व
 वसक्तुतेः। प्राक्कलसक्तु। पूर्वतमृताख्यर्धः। अथकृष्णतकीवित
 कीर्तिनाशनीउपमउपायः। मवणेनिवायशोहंतीत्यर्थः। कीदृशो
 दर्शनः। ततः कर्मवचयः। पातनसक्तुतानांमवणयुक्तत्वमुक्तंय
 सवतिप्रवाहः॥ अमर्षादितवि ति। वणादतायुद्धादताततः
 लघुमुक्तायदितवणंप्राप्यासकृताअपिनीवित्तं कयुमन्नकि

सादेः। अतपवप्रसोऽहस्यादृष्टमस्यत्वंजिगमिषुविद्यीवसमितिआलाभास्यंतावदितले
 नहतीत्याह॥ ॥ अथ॥ पवविधेलाकनमनणस्याणत्यागादततद्वर्कान्याअयशातिडना। अ
 लाका। अथनानुकूलद्विनशाततस्ययशाती। डः सनालाकतततिडनालाकातिजधित्वाराड
 दिहितपलायवंप्रदयशातविर। अन्यत्रकीदृशाकोपस्यवमनिष्ठा। असरकृतोद्विपिता
 र्ववत्राकर्मवचयः। कोपस्यवमय'दृणा। तत्रादतस्यववायाधे। पातनासक्तुतानांमवणयुक्त
 चित्तिः कृतस्याशेअर्धदयसादृश्यासमुद्रकसदृशत्विनसमुद्रकयमकमिदं॥ ॥ स्वला॥ शास्त्रीकिः

शक्तिप्रदहणिलोहजाग्रयोमयीशक्तिरायुधमनोवि। अस्या
 इत्यलंतीप्रतिहता। अस्याप्यण्यवतिनाफलेनशलति। आशुम
 तिनश्चि त्वादलिसरत्वारनकाचिरस्वलंती। अस्याप्रशदमुल्या
 २०४ अस्याक्तमर्यादावा। अतपवतथापृतनयासेनयादिद्याजनता
 उल्लंतीति॥ अस्याहणताधनूदिनालीकानुसायकानुमु
 षा। कोःकानिवायघावेष्टाः श्वशुरेणः नृपलावण्यमाधुर्यादि

मिर्वंक्षि। नडशवीरजा। देहाकासामर्थाख्या। कीदृशीसालोहजातिह्यारशितत्वाश्नकवि
 हृतीतिअस्यफलशालिनी। रतवापि। अस्यग्रेणाद्रवर्तिनाफलेनशालिनी। आद्यमाना। तिह्य
 र्कः॥ ॥ आया। नानावापणयुयुविस्त्रापदिव्यसनयापृतनयायोजितवेनुर्वेदनीतयुः॥
 इवयुनिविद्यावरादिकाविस्मयमाप। विसिस्मिया। विधीयमानाजाता। विम्वमणकालपिन
 चनूचिक्किपित। सहसा। सदिनि। किंरुत्वा। स्वयणे। निजघातिनाफलप्राप्तेः। फलिकायावदाह
 तिनाफलप्राप्तेरावनलासार। नालीकानुकासुकोनसहसा। अक्षयक्षमानंतंमुचंति। त्रिषुम

अथकोद्याश्नतत्रिणताः पूर्वपदासंज्ञायामगरुतिणत्वेना
 प्रविशन्। कीदृशस्या। समवधमानवधनवाजिनः प्रभुतापूर्वस
 जिनगतवा। दुर्तंक्षिप्रं वजंति यातीति। इतवाधिनः। आशुगादस
 हीनस्यगतिः। पुंखठपसित्वातागभ्रपिः। अहीयमानार्धोतपवे
 क्षिर्वा। ज्येष्ठाश्रयश्रयणतनशलति। आशुगच्छंति योतेः। सत्या।
 श्रुवातपिफलेवनपुश्चकृत्वा। तिसंभयप्राप्ताः। तद्वासंतःपदाः

योपिमथेभ्रुवोथेतिविणताः॥ वाजि। शत्रुसेन्यस्यविपक्षानीकस्यमध्यमंतंवाजिनाघोरक
 मवस्यतद्वाशेनाश्रुवाणाप्रपिशत्रुसेन्यस्यमध्यमविशु। कीदृशाः वाजाः पक्षाः विद्योतायघातवा
 पि॥ ॥ पुनः॥ माश्रीणः। शत्रिवाशुलकंमिजशरयंप्राप्त। कृतः कृतपुंखतया। पुंखत्वेन। नहिपुंख
 नविस्मया। कीदृशोः। फलशयंपुनसुखायुक्त्वाप्राप्तपुलकंगतः। तद्वासहिः। शासतः। प
 क्षाप्रशालिनिगायपिमाश्रीणापलकाः कृतपुंखतया। पुलकमाशुलसेता। किंपुनः शतंसह
 सहायस्यतद्वायश्रयमनशालिनः। आश्रीयतरुत्याश्रयः। अनुग्राहकः। यावद्विसत्यक्षप्राश्र

योनामितावत्कथं प्रसूतं धनं लभ्यते ॥ चक्रा ॥ कश्चिद्दोऽथ वृत्ति
 रागांश्च वार्य कुमुदसंमाला हित्या ॥ कीदृशं च विधुवणा गतेषु ॥
 युद्धिहस्तिनां बाधकं काष्ठादिकूटकं वचपुकः नाधकः समप्रद्यति
 म्यति ॥ ॥ भूवि ॥ लतादिपारुतः प्रतिदिवदिव सितसितपुंड्रो
 त्तिः अतपवमृताभिः नृमर्त्तमिश्रतः ॥ सत्वीर्यमितिः पुंड्रतिनि
 बातिददतीति सीमाः सयप्रदाः ॥ अनुप्राप्तो लंकारः ॥ ॥ निशि ॥ ह

ध्रुविपुत्रवत्तश्च तिरक्तवर्गोयवश्चक्रोक्तः। रघुव्यवहारशरताडनाशकीदृशीज्जवाभूतसमा
 ॥३॥ गतोअत्रचद्विपयोभीयगतासुम्मीतादंतीवरंडकरवात्तवरावबणुकवल्यातृतः। कीड
 र्धः। कीदृशा। वित्ता। यत्तस्यददृशंडपगता। यत्तावएकाम्। तोयुधुसूत्रणमिच्छति। एका
 किरा। अतिपूर्वस्यरतेः। मागार्धत्वार। कीदृशः। श्रुतिः। अद्वितीरूपिः। ककटपताकादिभावेयु
 र्धाषः। अर्धरुवात्तंतर्तुत्तुत्वा। अत्रालेर्मधुतुल्यः। अतीतिर्निर्सेयः। रस्ताः। कीदृशाः। तिर्य
 श्चिनाश्चयमानातमश्चुल्लितेर्द्वितीयाविहसूतामाधुल्लेतिपनतद्याखड्गवल्लीनिकृतेर्हस्तेः। कसेह

क्षिप्तः कृतेन किल कापणस्य ताविहस्रत्वं युक्तं न दंतः । तर्हि
 यापुनिर्यस्य भूतं तस्य हयणत्वात् तेषां ॥ निपी॥ रुतानां मदां बुनि
 व्युत्पत्तामिदं चोत्पीडनादिवायु किल वज्रादि निपीद्यते ततो
 लोडयति । विलोलीचकात् । कीदृशं मदां बुनि स्त्रादितं पूर्णा तद्वा
 लहसावैक सशतं पर्वमनो लोडयति । शतपत्रं प्रज्ञां ॥ चण ॥
 दीप्तिना निष्ठादीभ्यश्च स्मिन्ना तस्मिन् सुविधादिनिष्ठादिनाय

निर्देतत्वं युक्तं कथं तर्ह्येवमिति चेत् विदुः सदा द्वयनिःश्रुतिप्रत्यक्षत्वात् विदुः सतां किं कर्तव्यतामृद्वे
चत्तुर्भवेत्तात्पर्यं लशसु प्रावागात्राणामदद्यात्तात्पर्यं निर्दयणपविणामात् निर्दय्यगमनाद्वाताः ७
सुमलति। संयोगाद्वाणामसावादसंयोगमहलोऽनंतं वा संयोगः ॥ २॥ ॥ द्विपः समनजिपम
पृष्ठनाकारणाकृष्णनिशतंपत्राणि वाहना नियत्रतराकिमिवासरुवाद्यद्यागजस्रायज्ञावितं
तद्वरणेमापहतसतिहमिनि। अलितिर्युजितकलनउदितमासीत्। मृत्वादि। कीदृशाः सुश्रुविषा।
दिवा। विषादीवासा निषादीसहानवर्ततामृतः। अतिसीदति। मरुद्वत्तात्पर्यं प्रावसाद। अतोऽय

२८१
मनो लोकोत्थो यो धुंनतः प्रवृत्तः। दृष्टोऽणुश्चैति च शुभः॥
निःकृपिकवाप्यः कीर्त्तयामासः। प्रतद्विर्ष्य द्विः शंखः मज्जालंका
तवतः यत्र यथायाचित्वा योऽङ्गः। नद्यो पिरक्तवा विज्ञालो हिताः
अद्विः शंखैर्लज्जतं विशापिः समाकृताः। तवता गच्छतः यत्र यथा
अतपववक्तुः पिशाचं मुमुदा जातु निपिशाचाश्च नन्दः। कीदृक्
स्यतन्नवमः स्वमादनं वक्तुः पिशाचमिति समाहासद्वन्द्वः॥ ॥ वित्रं

दिव ॥ १८॥ वाणिजातान्नक्रवा विनाः सृक्रोयसवानद्यः प्रमुमुवः कीदृश्यः । विदलद्विर्द्विशिलेः युष्म
निःसमाकुलाः तद्वातवन्ति स्रवमानानि पत्राणि यानि निरघाश्यासुताः । न घ्नयद्दण्डावमय्यहणध्वं
जातवन्ति न क्वा निवा विज्ञानियाद्विदलत्वा । तद्वा विदलद्विर्द्विकलद्विः युष्म निःपद्भिः समाकीर्णाः । वा
ः पद्भिः पद्भिः सुताः प्रसर्पन्ति वा ॥ ॥ अथा अत्र कृतिमान् शत्रवर्लितो जनाः सृक्रवमरापन्नममुमुवः
असृक्रान् वसादनं च यथावकं । पिच्छिलत्वात् । कीदृशः पिशाचान्वृत्त्यर्थं मज्जवसादनं तो जनेन
॥ तद्विनाशं सनं संग्रामः शुश्रूता अपगतं किञ्चिन्नयाण्यप्यर्द्धवृद्धेः किञ्चिन्नं शवलं तद्वा स्युनति ।

पुनश्च शतानि स्रुतस्य च दशशतानि वा विमददाय ततः । किमिदं
 पाल्याय कनिशाः शतद्वयं भडिताय ततश्च द्वादशाय । स्रुतं स्यात्ततः
 त्रिंशद्वयं । त्रिकसमीपं शोधितं वा यं सति नैव नैव कर्णितं
 न । उल्लेख्यतामृत्वा च सलिलं सलिलं विना कीदृशं । कुलाः पिप्पला
 यथा गन्धदिवा । अलसलसहितान्युत्सलानि ततिशक्तपादि
 माशकीदृशाः सिद्धुर्ध्वगतं नैव संप्राप्तः । तन्नामानवान् । सगर्वः ।

तोपयोदजालमिर्वयमपटलमिवातदयापतद्यैः सुतावाभिर्भुलेयापिः शक्रवन्नसिचित्रं तद्यस्कु
 लाहिन्यः शतद्रदायत्र ॥ ॥ वंका ॥ रहोजशमीकसिन्धुवर्गविजिज्ञातसम्यजनकमनचणनृ
 धतसस्मिन्हतदंतिकमाभितगज ॥ ॥ कृतिः ॥ कवितावदनेजीविभूतिनिजाकलामदीप
 लाकसवः प्रोणिप्राणायेर्यदुवा। नाजदत्तादिपत्रनिपातस्याभिल्यत्वारमुसलोलूखलेसिति।
 दादिसमासः ॥ ॥ युवा ॥ सविद्यस्कंपनानुजिग्ययाजह। कवमसिध्यागतः अतियागलाघ
 कीक्षान्पनान् विवृत्तकपिताम्रमनवाः प्रउवाचिभान् अतियः निर्तयान् ॥ ॥ अघा ॥ अघा

नेतवंपरः सुमात्रपवमः पुत्रो रगवात्रा सुदेवः पविर्पिपले
 संतिप्रभापी तपिशंग्रंशुकयथातन। अतश्च सुवतारं दायुध
 दत्तत्वात्तयर्षितवान्नीलनया मगधानां शार। अमृताशार
 २८८ नालनलिनमिलीनाश्चलना निना के विवृत्त किंयमानं नालं
 लानां विलासा माला ननं वं नम्रं स नितन सचीलीला म्रं
 विनयप्रिया जल इया कय क्तपं पादिते हृसना वलोकितना

बह्यतकी दशः वपुषा दहनता सनन। की दशना वक्रो मलेः को श्रुतस्य द्वायया कां त्याकु विवे
 नलिना तदिद्यथातन। तादृशत डित्वत वयननि वोल समान वा सवधा पवित्र धित सविद्य क्तल
 नलिना निलीनानीला पात्रा निलीनाः सिंहा उन्ननाश्च दुला उन्ना सिनाः लिना वम वायथातन। आ
 नलिनेना क्षिपुं डरी कमित्या उन्नल नानां सीमे विनी नालन नको डनना सी सिता नालन त्यधेनी
 तादृश्यः। लालिना लालकन। साव दंश वा प्रक्षियमा नु भिक्षु तील ली। तनना सिना। तधा।
 यतमेर कालं यः सभाग मप्रव सका मा सा निला घा। विद्य हि साय क्ता सग प्रव निष्ट द्वा उये द्वा ता।

अपूर्वाय वा सिन वये वा या किल न वोटा समागमे शका सा कांतं।
 मुः सर्वथा पी। विसव पश्येत दिद्यत यथा सा विसवी रेच्छः। सा
 ति विनः उग्रययः। विसी निर्तेयः। तवं संसावं स काना म सिसव ति क्त
 ता सव स्य महादव स हार क स्य संसा स वाः सा वाः। वृत्त विवज
 सगवतः पात्रं पयं त अपि उ कागेः। प्रभुतिः। तं जगि वृति वि स्यधः।
 ताद्योगि विदित यनिः। मव ए मयगी क्त सत डिगी प्रया यु यु सु ति

कदा क्विची घत्ता। सगव तन्तु लक्ष्मी नश्यं संनिदिता। अन्त्य च की दशो रगवान्। विसव तीति विसावी। वि
 तः को त्यान क्त व नितः। य ता वि तादी प्रिं ता वया त प्राप्ता तीति विसा तावी। विना गत्र उन्न वाति ग क्त ती
 प्रयतीति सवा सितावी मा क्त दः। सावान् प्रदायी व श्रव ति पाल य तीति सा वावः। जग स्या लकः। सगव
 न क्त य स्य स स वा तावः। सुवा नू म विवृः। स्वामी उन्न एवा पवं विवि सगवान् पते व द्वा यता। तस्य
 निश्चिति द्वा य क्त त निश्चयः। यो गितिः स न दः। योगः स न दना पायः। द ह साग शची न त्या ए क्त
 विसवः। यो पि पवः। सर्वा क्त सः पुत्र व श्रा सा स्यः स प वि यो गितिः समाधि विदि डिगी व श्र वृति।

२८७
 मितवदृष्ट्यात। कीदृशोऽतस्यतगवतः प्राचमवसानं प्राचुकामिः
 तंश्चि॥ तं देवश्चिश्चि तं दृष्ट्वा विदिषोद्विष्टं तादृदि बुद्धिनिर्दिष्टं तदा
 कमनुचमप्रियमपि प्रहात्यवद्या विह्वलं न हि कदुकोपधं विमु
 मप्रिप्रापमपायति। कीदृशं तंश्चिश्चि पद्मयातवसावलादाश्चिंता
 चतयातगवदुक्तावणयातया। देवसमीपं प्राप्नुया। वाउत्तनया।
 पुविताद्वारः नाकविदविपुसंति। तमस्यागतं निवाचयंति। यो

। तसोयुक्कं चिश्चिश्चि विविधः। निश्चितेर्निःसंदेहः विदितव्यत्वात्। पंचसिः कुलकामतः॥
 प्यवमपि तं निपुनसा। देवदर्शनारनिःपापाश्चासन्मूलवनायस्मात्तेषु नमो वधं पावनादि
 खस्यते प्रथं। प्रागेन निहंतिश्चितायद्यपि तादवायश्चयंति तमापि प्रणदशनत्वात् तगवांस्त्रिमा
 आक्षिप्तं। कीदृश्यां चनया। अतनीयस्या। अनसुत्तवा। अथ कृत्वांसा। तद्या तया सर्वप्रसिद्धाया। सा
 नम्यापयाध्वया। प्रतिलोमानुलामायं। युगलकं॥ ॥ विदि। तं देवया तमसि मुखमामतां। कगवि
 तगवान्दिविअनीकदिय सस्ययोद्वायुयत्त। नव नतिमतिनमति। अतश्चाद्या देवसनाश्चय

मीतः सकर्षं निष्ठेयुयमा। नाउयत्त। कीदृशनीकविदितास
 विशिष्टावागदोकोमादकीयस्येति विमदाया तिलोम्येनास्यप
 उउदीयिष्योयस्यतर। कस्मिन्तिडक्क सवर्गणिशत्रुववस्ये।
 स्यासायुषावापयति। सवाविकर्षववनवशीकृतहृदयो
 रन्यागतस्यधनुवयाहृत्तस्यावः ककात्वादिवांसुमुनितवाप
 तानामपि पृष्ठजानामपि योयुणेन सिंनिन्यासं युक्तः समोऽस्यतगव

र्वयसिद्धावतानजितानि नि। पचापुतान्यसेन्ये। कीदृशं तं विमदं युयमपि निःपीडं विविक्ता
 यमानस्यप्रवाधिः॥ ॥ निध्या। काश्चिकेमानमशक्रटिलमनूशयतातवीदवनत्रावायमाण
 यतान्यो। पिनिध्याश्चमाणेनयापावमिश्चता। यः किलातिशुभयापा। सतर्जनिध्याकुमिश्चतात
 नमति॥ ॥ तत्र॥ तत्र काश्चिक सुपउधःशासनपर्वणवाणाः समधीयंतश्चयोऽद्यतानहिताः वाचवा
 उधः कर्त्तव्यं कडवदृशत काश्चिकव निवचीनसीप्रत्यर्थः॥ ॥ पश्चा॥ पश्चिण्णशालोपश्चात्त
 तः कर्त्तव्यं कडवदृशत काश्चिकव निवचीनसीप्रत्यर्थः॥ ॥ पश्चा॥ पश्चिण्णशालोपश्चात्त

सुखदः स्वचरितः अकलिर्निर्विणः काले पूर्वसमये कोल
 वनः ॥ सदित्वा विनम्रशयः विववा ॥ यात्तयोः विपुनवाने
 निर्दोषः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 पुत्रधः ॥ यदिव ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 त्वा ॥ वरुणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 वतां समो वीकितेन साह ॥ अथस्य वरुणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥

कलिकिलः कोलः सुकचस्य कलिः कीडा ॥ तथा किल तिक्तीडतीति ॥ किल त्यागने ॥ द्युक्च ॥ ॥
 त्यधः ॥ कीदृशः ॥ वरुणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 ॥ उक्च ॥ ॥ अथ ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 यतः ॥ सज्जितः ॥ सस्य ॥ वरुणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥

वाजीः ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥
 वातीति ॥ वातीति ॥ वातीति ॥ वातीति ॥ वातीति ॥ वातीति ॥
 नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥
 पुपाती ॥ तदा ॥ अथ ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 तस्य ॥ दवस्य ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 माह ॥ पाना ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥

शः ॥ अथ ॥ सनातनः ॥ अथ ॥ सनातनः ॥ अथ ॥ सनातनः ॥
 विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 वादवा ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥ नृपपंक्ती ॥
 पुपाती ॥ तदा ॥ अथ ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥
 विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥ विविणः ॥

शत्रुविचित्रं पुनः पशु विद्येतावतेव विवक्षितोर्ध्वः प्रतीत्यततवा
 वर्धनं मृतमकाशवहनवीनमीनरदित्यर्धः। कीदृशासो। उवः
 लाविर्वेन नृमोलाधर्वकर्तुमागतः सकधमसि संघं नृमिवर्धमा
 २७२ यतावत्तार। अथैव कीदृशः कृत्वा नवीन किनति कृणातिवेति।
 आणं नृमरसं श्रुति संहाय्यापयाणामाकवः छांन। कावक
 कवि एव यतीति कविः द्विपक्षपकः। कर्कशः। कठिनाः।

पिवे विचार्यमवमुक्तं। विविधा हि कवीनामुक्तयः॥ ॥ कृत्वा॥ असा। त्वाशनं विद्युतिवहं भूमि
 पृथिव्या लघिमानं विवक्षितं नानमया सिद्धमवतीत्यो विचित्रो जमान तापि। अवि विविधा। यः किं
 नृमो वदिगंतं कृत्वा रतदृष्ट्या हि सुवीनिरतं नृमो तत्त्वरा अवि तावत्तु। तमिवर्धनशदस्याप
 कृत्वा विवाची। चंडाचा तिनशकः। कोउर्ध्वपकः। कवलः। कायकः। कती। पालकः। काविका। काकि
 का। पोखक। लनि। का। का। पाणीयस्य सकावका। का। चक। कः। कलिका। नितदृष्टः। कप्रसभा। सातः।
 वविम्रस्य वदुदी। प्रियस्य सकर्कशः। कर्कशः। कठिनाः।

शत्रुकायमददश्च यदावीर। ते तथ्यत्वादरीणां दाउलं। कीदृ
 बहिता नि सय। उदा। पाशु ककः। अदिवरुः। खनयद्यातवि
 सा। दाउरु। सर्वयापी। ददाति तच्छीला दाउः। सर्वप्रदः। अदवीसा
 दानयन्यात्मन पवसदं शंवे। कस्यात्मनः। नृमां तस। माति।
 वणाः। संघतिद्या॥ ॥ शूरा॥ शो। रि। तं गवान् शसः। यृषात्कः। आशु
 शिशः। वडुशः। कीदृशः। शूरा। पाउ। मावितः। शत्रु। उदृ। स्ना। नां ववक

शा। सो। दृणा। ति। उसा। नि। ति। दा। ची। यदि वा। वद्वो दा। रा। विद्यते। स्थे। ति। दा। ची। दा। व। ए। वा। से। न। द। वि। द्रो
 लिख्यात। रति। अदि। दू। वदः। शील। कठिनः। अवि। द्रः। च। ता। वदम्यः। वा। दसी। या। वा। पृथिव्या। उ। ए। ही। ति
 पुश्रदचवान्॥ ॥ ए। का॥ सा। दव। स्रदा। द्रुमा। नि। वा। कृ। शाना। पा। क। नि। व। पु। ए। सं। घ। ति। शान। ची। न। वद्व। वि
 मनस्य नावायणाशनदाशरधिना किल पूर्वमकाने वशात् एदुमा स्यात्ताः संतिनाः संघस्य प्र
 शीघ्रं अवि शिरः शत्रुमस्रका निशुशूत्त विवक्षणा चवती शूची हितात्त सयोः। कर्कशः। शार्शना।
 श्रीशरीरशः। लक्ष्मी वपुषः। प्रपुः। कीदृशः। शसः। अशिशिरः। उपतापितिः। वाता। आशिवारवातः।

दयकृति तो जन्मये वा । उषि बालि हिव कृसित मे निधो ति श्रुण्व्यापि
 श्री लय त्या नंदय ति । सदा मद वल दायः पन हार क श्रेष्ठ प । स मु
 सिद्धा विक्रमः प किं क मा त्य न स द स म उ ड क मः । श्री मानु ल श्री वा
 २७५ त द्या मं वा गं लोक पी डं द दा ती त्या म दा त्या व ला व ला सु व श्रेष्ठ क
 दा हा रि ण व र्त्त त र ति स मु श ह ता नि व श्रो हृ त ल क णा दि र्द र्श न स ह त
 मानु द वा वि प त्य ल श्री वि द्य त य स्य स श्री मानु अः उ पं दः प नो ह मु ज्ञो

हृदयं दुःखवशात् ॥ सदा ॥ हविर्विष्णुर्विशो वन । सदा नित्यं मदः कीवतायस्य स सदा मदीया हलक्ष
दृता प्रादृता वसा नृपेन समुद्रवसः । वराहवृषणदिन गवता जलमध्यमया । किं ति उद्धृता । प्रतीतः प्र
ग्राय विद्यमानाः पविशन्वा यस्यापनः । कुरु ववला । हविर्विवा रं द्रायद्या । सोपिकी दृशः सनु उद्धृते
पिणप्रयति गच्छत्यात्वं दयतीति । आमदवलत्रायः । संश्वा । आमदवलत्राय । अतिक्रम्य नयः । सहनु
वसग प्रतीताः संमुखमाया ताप्या दुंयेति । पुनश्च पलायमानेषु विव्रमः । प्रोउष्यस्य सप्रतीत विव्रमः श्री
यस्य सारपनः पक्षपकार्थः । द्वितीयश्च । सहविर्विशो । कीदृशः । दामनं दितवान् किं नवान् दामनतया वले

सामर्थ्यं प्रायेण वादलो नयस्य सवलप्रायः। यस्य हि शेषदेवलेन स्या
प्रायस्य ससमुद्धतसंज्ञः प्रतीता विशिष्टाः क्रमाः पादविह्वलाय।
तन्निष्ठापामाकः। तन्निददातीत्यापनः सुक्तिदः। हविषिवाशिं
हति सदा मदवलप्रायः। ससमुद्धतश्च। तान्नासात्तडास्या यस्य सस
नुमुगपतित्वा। अपनानि सप्रनः। पवद्वितीत्या। र्धः। तृतीत्यपि।
इमेदः। सदाश्चासावमदश्च। तिसदामदः। वलं हलिनं प्रातिपूनयति।

सकचंदामहिंघार। दामदशासोवनप्रायश्चित्तिदामदवलप्रायः। समुद्रातपुसदप्यनसावाधोहिगी
स्यसप्रतीतविक्रमःप्रसिद्धविक्रमः। श्रीमानृपलक्ष्मिपुत्रः। अपरशदार्धःपूर्ववत्अथवा। आयतकाश्च
हर्षवासापिकीदृशः। सदा मदादानंयथातसदामदाःकविणः। तान्बालनशार्धेणप्रापतइतिभुक्त
मुद्धतवसःप्रतीतविक्रमः। प्रक्षितपाउषः। यदिवप्रतीताविविशकुनस्यवफालाद्यस्यसः। श्रीमा
हविर्वासा। कीदृशः। दानंदाः। सहत्यावर्ततरुतिसदाः। अविद्यमानामदश्चाताविकानायस्यसा
आययतीतिवलपः। आताउपसर्गिकः। पतिः। आयगमनापचूवलपः। वलसदतावयिता। आपः

प्राप्तिर्यथा सतलप्रापः। न गतविद्यामते हली उच्यते। सदा मदश्च।
 कपययः सुसुसुदः सुसुदतवसं सति अतनयतीति सुसुदतवस
 स्मादित्यपवः सवैष्यवः हवि विवसूर्यरवा शिवशोचं इव दार्कि
 २७ इच्छा तिलुनातीति सदा मदः। अतपव तमा मवसतां यद्वलंतस्य प्राः
 स्यावलप्रायः। अतिकर्मवचयः। अतपवसुश्रीतः। हतः कृपिता
 कृपिता मादतः द्विरशान विनप्रतीताः प्रकृष्टाः प्रतिगताव विक्र

सोवलप्रायश्चेति कर्मवचयः। समुदः परिउत्तानजहति यजंति हि पत्रीति समुद्रा दुसप्राभा उच्यते।
 भूकंठकं पीप्रतीत विक्रमः प्रसिद्धा पाउधः श्रीमान् सर्वसमृद्धि युक्तः अविद्यमानः परठकुत्ता च
 पितकश्चकारगानायमवा अग्निसिंहा अथ्यामवपुत्रहरी नृविदुः। कोदशासा सतामामेवागं।
 पूर एव हकृणं। तत्रास्थाने कूलः सतगवान् किल पागं नाशयन् महद्वलं ददाति। सदा मदश्च।
 धर्मकाले वसाजले यन सहतवसः। स हि सगवान् श्रीश्रमय सर्वसामुपिवति। तडुक्ता सहस्र
 माद्यायायस्यासा यतीत विक्रमः। विक्रमं तरेति विक्रमा अश्वाः अश्वाणां गतिविद्याया विक्रमः।

श्रीमान् तजाल श्रीसंपन्नः। आसमं तारपुणं तिपालं तीत्यापनः। अ
 तिप्रायः। पवमार्चमुप्रा करणिकार्धस्य कत्वा डपमानमो द्विवा द
 तः। अयं सद्यः श्रद्धादवपेव ले आययुः। मवणं प्रापुः। तीताः कि।
 कर्षेपंच लेपंच संख्या तं प्राप्ते मोनरति। तस्माद्देवत्वव्यं पंचत
 र्दिश्यात्तु कूलमृद्धिः नवप्रययं पूर एसावनं स्यु। तानि दिक् स
 सोसंपन्नवपुः। तच्चाश्रमे किं प्रणीणमहितानां महप्रदोयेन सो।

वृापवहतीत्याश्चः। अत्रापि विपाधप्रतिप्रतिप्रसादनायार्धममसाति यीत्या शि नउवा विपा
 र्धत्रयवा सितमन्यववा सिमतं॥ ॥ द्विवा॥ तं हविंश्वयो नयवशा र्द्विवा विवाचत द्वीश्रवहमाणस्य
 लतयं सर्वत्र पश्यतामिदं तं उल्लेख्यता स्यर्द्धे विवचतुर्धं यावत् प्राप्ते वयमिदानीमनमलिशयितुं
 माययुः॥ ॥ सदा॥ सतगवान् एषु समपुनितं तमत्यर्थं महप्रदो देवताः। कोदशासा। देवसप
 पन्नवपुत्राणि। तेषु कीदृशाः सो। सदेव निसमेव संपन्नं परिपूर्णं समृद्धि युक्तं वपुः। शरीरं यस्या
 श्राविमहाः। महान् सर्वानेतः। कीदृशं महः। महो देवः। रुतांत प्राप्तावसाने। सागपातीर्षीतद्या।

त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं
 त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं
 त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं

एतत्तु त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं
 त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं
 त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं

सत्त्वात्तु त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं
 त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं
 त्वत्तिष्ठत त्वत्तिष्ठत विमलतोयापि संपुष्टमकुमिदं यथाशक्त्या
 विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं नम विमलः शश्वत्तममिदं प्रत्यक्षं

सिंहवन्तदित्वा कीदृशास्तौ तयोद्योयः असि प्रेतानामर्षीनां पात्रवृत्तं तद्वाधा तं लघ्वा अक्षये
 स्युर्मिर्वैकृत्य ता उदुवतवा अयुनता श्रीवसस्य नू मियः स उदुवतवा श्रीवसस्य मिः पीनवकारुत्य
 द्वकः उदयी जयल श्रीसंपन्नः कवर्माद्य स्य काय स्य वशिष्ठु पौलव कस्या स्य तय नाम तत्र अतर्
 कं प्रउवमलनला कनर च्यता तत्र पादवित्तं वडवाः प्रत्यं त तीया द्वर वित्तं कविनाम माया
 रफोना सिंहा ना पकोचि पितिया धरति ववाशरीति विमर्ज्ञीया ताव वा च उर्ध्वपादान मिच्छा
 चः श्रीशिवल अत्वा शका य सस्री समाप्ता श्रीशद प्रयोग रति तदं ॥ वीपपाल व वित्तं कायानती

२७८
 स्याद्विषयादिकाः स्यान्मात्राः विंशतिः तन्मः सङ्गः ॥ ॥ मुखं
 मन्त्रस्यासहमानः । तद्वानिर्भयः । मुखं दक्षनः । कीदृशं । सुखमाण
 प्रोअधवायोरशब्दसमानार्थोराशब्दोऽस्ति । अङ्कः । नाशब्दः ।
 रक्षातमवर्गसंमुखं प्रतष्ठा । कीदृशस्य । स्कंधश्च मृगं वहतः ॥ स्कं
 सारधिरूपयानियत्याविधिनात्वादित्यसूतत्रयमाश्रित्यै
 तमवातापिरक्षोऽस्ति त्विद्यमगार । अपिः प्रवृत्तिपक्ष्यासमुच्चय ।

॥ अथ विद्यः संश्याममगवत्तं मुवा विं संश्यामिधाकासं । स्पष्टमान आहूतवान् । यतः । रतिपूर्वीकं विक्वा
नाजिप्रयातवा कुटिलमुखतामराजित्त्यानकं । अदिश्वराजतरुतिविदिनाइ । संपदादिमूत्रणकि
विदिवागटकुटिभूदीति विक्लुश्रुति । एवं वषष्ठी समासः । अपहं दसकं वृत्तं ॥ ॥ शित ॥ अथ विद्यस्य
वेत्तदस्यातकोश्रितरकधनममात्रत्याह । असीकृमुदर्शनातिघातं प्रतिपालयमानं कीदृशधनः ॥
वामवतस्यमरणं । अथ मस्थानप्रेषयति वशवृत्तं न पद क्रियापदकथासमुच्चयार्धः ॥ ॥ अति ॥
ब्रुवन्निककालत्वमाहा विद्यस्य नद्याह तिष्ठो विद्यत्यो । हविनपितदतिमुखनित्यधनः कीदृशभक्षण

ते पुं वीहिं पत्रा कृतस्यैः। गुर्वध्यानिभिः प्रविश्याता उना तेन वि।
 कश्मीपदशकुंजमाकचः॥ ॥ सनि॥ तगवद्वोवासा। कीदृशः
 स्यसः। अतश्चोत्पन्ना। शत्रुकथप्रतिज्ञस्य नो मुक्तश्चिख्यात
 वि। यताः। शुक्ता। ता। दा। निर्त्तना। प्रगर्हितः। कथं श्रुतेः। वर्षा। नो। स
 शदि। निर्दिश्यता। म्बे। च। पवनपिमूदः। पाचकरति। सजलप्रहृत्॥
 सात। देवतया। शुभ्रुजस्थ्याह। तगवद्वरूपवैविधं दृष्ट्वा। तजरति

स्नानं मृतानां तद्विहास्रतो निर्गतेः ज्युडोदेशविशेषः तद्वद्वयं कुंकुमं तद्वद्वोहितेः ज्युडः
 निरायताध्वजपटकोद्विष्यस्य संपन्नं वमानवेज्यं तीक्ष्णं तद्वामेधुरचक्राः सुशृङ्गाः कुडुपटिकाय
 कुरुवावेज्यं तथाः शिखापमानं ॥ सज्ज ॥ स्यंदनस्य चीत्कावद्यात्राशाविवरुद्धीवेध्वयुपेनश्रा
 द्विगुणीकृतं यत्र तशेनर्षासुद्विष्यकवीनितर्षावर्हिणाः ककायं ता निरुद्धा पिमद्योश्चुभनादितिः
 ॥ स्रति ॥ विद्योवद्रकालां र्तिर्यापिउषातदानीमवयोमंसं वंधं लज्जायद्यस्य निस्र्वाकुशतत्कस्माद
 संवधः कीदृशं लीलात्मजं न कुंकुमं कं तमवान् किल बुद्धिमांस्त्रिष्यया दुर्निवगमस्सापि पूर्वपि

वाशिष्ठपालाद्यदत्तात्तुत्तमवतात्तुवलादानाधि। तदा रथवा
 कासुकात्तुत्तमवतात्तुवलादानाधि। तदा रथवा
 नासंयुक्तमाणायाः युगांतसमयवक्रिस्रसदृशीकंपमानासां
 २७७ शिःवात्तुत्तमवतात्तुवलादानाधि। तदा रथवा
 शराश्रापसंहतारुत्यर्धः। किंनूतानां। अमुतास्य घताफलयोगः
 दिप्रवाणाश्रापयोविद्यतस्यमांतवां। किंविशिष्टनयमुवा। गुणि

सोदयेवुक्रोधाश्रतश्चविरसंचितयापितद्यावेनकावणदर्शनाश्रतदेवतयाः शुक्रतायोपिकामीस
 ता॥ ॥ ॥ नि॥ विदिवाज्जनवापमाहंतसड्विर्ननादाकीदृश। कृतवक्रनादवांति। तदा विगवतावायु
 यस्यत्वा॥ ॥ सम॥ अथविद्यावलवानहर्विसमहायंतिचक्रुर्वासीविद्वमसितविर्वाः। सिचशकीट
 :। अथिसचंतीत्यसिसराहत्याः॥ ॥ ॥ अमु॥ शराणांकादंडनसहसेवनंसमंजसंसम्यग्भूतोसाधुतेन
 शल्यसंबंधः। शुद्धिनिर्विषत्वंगतिनिर्दीपतावातासंज्ञतश्रयंतात्प्रातः। तदाउत्तराविशीक्षीनांकका
 ना। सैधनातधानतिमागतनकंषलकटिलेन। अथवसमंजसोऽनुकूलोयुक्तः। अनुत्तमोऽनुदित्यर्ध

तं। येकिलजानवःस्यन्ताशयागहाफलाश्चुद्धाश्चससकाश्चात
 दुष्टानिकर्म्मणिविपुवकाश्चनियुद्यमाना। तदा कर्षवशाश्चहृशपी
 शासननपाधिबिन्दुः। सह्यापातवान्मानादिकविहितनियो
 तपवदृष्टयाश्रयाऽवेरसतिवृत्तता। जीवाश्चा। असद्वश्च॥
 निर्विषाः। सचलगामिनावा। गृहीतपक्षाः। पक्षिणः। पदंविमः।
 विणः। पटवश्चाध्वप्रतिपादनवात्तुत्तमवतात्तुवलादानाधि। तदा रथवा

वांयुणवतानम्रेणवसहसंविचक्रुर्वासीविद्वमसितविर्वाः। सिचशकीट
 डंवल्लाकावणयदाकर्षलाननवपमानजीवाश्चायस्यतश्चवत्ताक्तिः। यः। किलवशिनारुद्ध
 गः। यदाकिनिस्सुलितनेधसनेसतामपाकृष्टाततदासाविपमानजीवस्वनत्याणासवति। अ
 ॥ अमु॥ अथविद्यकोदण्डाभार्मणाः। प्रसभुः। कीदृशाः। निचंतवगामिनः। पडुलंदधतः। शुद्धिहता
 राश्रापासमभुगयवाउद्गाहयितुमुवाश्चपटाकाशादयः। शदानिर्द्योतितप्यनवचतप्रसा
 तपक्रानित्यः। शदरुत्यादिकायिश्च॥ ॥ ॥ अमु॥ तस्यावेद्यवापजाननउधितमृद्युजटिलवृद्धमसया

३००

नकाकांशालोको। यतोमहिविषाणकृष्णविश्वामयेछि।
मूहिकाशंयानायात्रायुवाःसमावृष्टतालोपोधुना।
होतिःशद्यमानिश्चयताचहसावनदिः। संहत्यासंहतत्वन।
वरस्याममृगःकृष्णशोतेः। अतिधनदिः। चहसायापेनपता।
तीक्ष्णःफलप्रातेःविदीक्ष्यामद्यत्यः। अवनीचयस्यतुप्रतस्था।
योहिशप्रहासतिनःपीडितःसनाथायता॥ अम॥ विद्यनाणः

तापोरोदीर्घश्चवाक्यदण्डपवनासाधोणायस्यतुमयेदिनासिकयाताय॥ तडि। अकृषुस
शनिभावशतडिडूलाजाततुप्रस्यसुवर्मेस्यश्रुवायुवाततद्या। अयसाशत्रुकणयासुमुखःक
शलंतिधातीतिसेहतिशालिसिः। नीचंभगामिसिः॥ मप्यनपितडिडूलेजाततुपंथीवातेः। अस्या
दिनसेहतिशालिसिःवाङ्मल्यश्लाघिसिः॥ शित॥ चर्लपुखाःशनादिवलयेपिहितवंतःकीदृश।
सिद्धता। श्यातंतीवाप्यसंहतिर्यस्यतश। अवदस्रततीवायतन्नासांशप्रहासप्रकटकुःसहपीडन
सिध्यलोकस्यखेवनाणावदर्शनमाग्नीध्रवाक्रमेधाईपित्रीचकणपुदानिवर्तितानसिदिशचकृन्ना

रुनास्रदाकुः। धराधातुनएकएलालमानतःसदः। कीदृशी
वस्यशा। विसिध्यउद्वचविकिचणापवसावारणसमतास्मम
॥ विदीनंजनपदस्यमहीहताराजासिधुपालेनदानवातकस्य
अपणजालिनपरिताउद्वनिक्षिपंचक्रियता॥ त्रु॥ अनंत
द्राहिकंरुतमत्यःप्रमाणःवलवतत्तुतचपक्षिकानिचस्य
कोहउचप्रमाण॥ पनी॥ धनुश्राचंनरासाकीदृशा। तननगव

द्योर्द्वित्रीचाक्रमेणकादितसूयासुमितमाधवाच। अतपवाह्यत्वंयाति॥ विनि॥ विद्येनस
खंडंशस्यकट्टदमयांमहंइवनमिवातानकृतं। तानातिपवमादाकरोत्यर्धत्वानसिद्यता॥ रुदि
विक्षाप्रमिन्विपाठपंच। एणशजालनरुंमंततुद्वं। अतपवनिक्षिप्यापक्षिपूगंयथाकनचित्यं
विद्यप्राचंभूवदशचडुर्दिनापकोवीनः। सगवानस्यतःविशिखेःप्रचयशयघातंदिहृतंपूर्वपादिका
तिपकश्चासावीनश्चतिपकवीनः। पकशदःप्रवनाध्वः। वीचः। अष्टःसर्वगुणान्वितः। प्रकृताध्वसमर्ध
तावलितवाङ्मनाकलदशनीयमाना। प्रायमाणकायस्य। अतश्चतशशरदिह्रीवावहत्वायेहसाः

३१

तथा कृत्वा नुकावि। समकालवाच्यमाना नकाको व कृत्वा तत्र।
तिष्ठन्ती दृशः विशालेन वक्षसा उपलक्षितः नमितः स्वधः नव
मना। अथ शार्ङ्गिणा दीपकावतान पत्रा मद्यादिवा सो वृक्ष
ध्यामहस्यः न तत्रासंख्याः। शमः सुगमः। रक्तशब्दः श्रीधंसस्याः
मृणालं शपीठं अस्यासः। अतपवपकं दिगंतं आशारागं पिदधशदी
ठिनखापातवति। अमिति कदिगंतं। आयतश्च सकृदप्रसावितश्च

त्युक्ते कावमित्यर्थः॥ ॥ ३१ ॥ सप्तगवांसदायादीयेन साधवश्चाननकणं विनम्य श्रवणतः। अनेचि।
हिंमममकः। उद्गीवरत्यर्थः। निःकंप्राणिद्वयवधः। निश्चलाकर्षः। लिखिता येन विविक्षतवति॥
अः कीदृशाश्च यथैव नतः। तत्राविद्युसंज्ञानस्य। अर्वाकाश। मायहित डिहानुतवति। रघवमुत्ता।
सम्यता। शिख॥ अस्यादवस्थको वाङ्मस्यः। प्रवृत्ततुल्या निर्वर्तितः। अदगतः। यतः। शिखरवदुन्नतक
योत्ताहनागः सकृदिव प्रसवितरुद्धादानादर्शनारसंततं शवानक्षिपानित्यर्थः। किंतिहृदयनतक
॥ ॥ तमा॥ तं शनपूगं चिद्यनमुक्तं गउडध्वजस्य शितशल्याः शनातदमाने पुः। अस्मिन्नुयधानुवर्ति

गीष्वाचयद्यार्धवली नृपातर्जितस्य वाङ्मस्य पक्षं सद्यवर्णं सद्यं
राः अर्जुनस्य वाः सद्यतिताः। अथ द्वार्धवली रतिले प्राधिका वर
फलाश्लेषरहिता। अतपवलधिमानमुपयुष्मी। लायवंप्राप्ताकी
नाधिका उद्धलांगालाखः प्रियः खंडिता विमं वादिता। अतपवा
ब्रह्मविशेषविचिंतनः। अस्याः उतापि पतिसति नृपसत्तात्सा
गतायाः। अतिक्रान्ता अपि पचता इतरे प्रत्यानयुः। अदिकृत्स

ति। कृत्या अथमावमानितकुक्षलुषतीताः। सवतेयः पूर्वमुक्तस्य रूपः। अथ तदोषे दीपलेपिति। तपिच
वनसंज्ञा॥ ॥ दधि॥ अथ शनपूगं पचायुषपतरु। अतातगवत्येति चिन्तितं खंडिताक्षिना अतश्च वि
दृशोर्विशिखेः। उद्धलं विमं गलेखावयवा। किं विवाखंडितादधितादधितेति वा यद्वा। काचि
लायवंप्राप्ती। विफला निवर्तिका नुविषेदात्यतति। निद्राकमायमुकुली कृततामनाना नीनख
खण्डितति कथिता कविसिः सुचाला॥ ॥ पद्मा॥ अत्र दाहा अथ पविणो नृमिः परिपूर्वमत्यर्थ
मीपं तप्राप्ताः किमिति प्रत्याययुः। अथाहाहा विप्रविततल्लिः प्रमुखशल्या अथ लादसि हतानकल

वसुतीपरीयुःकातुवव। सवापनतःसपनासहयेःपतीप
 २२ सवापनतःसपनासहयेःपतीप
 निनिहनुकप्रयना ॥शरा।अप्रमावववाहिभ्यःप्रकटमशो
 सपुनकमि विहिलकिंयवातीत्याह।अपदायवाहजालि
 ॥सदि।सादवाद्यामाकादितवाना।अतप
 ॥सपतिविस्मयानेहवरापणनसश्चाद्यत ॥तव॥तिना

मीधता।आकम्यापिसंगामधुवंप्रमुखेव दानविप-रुदितशराहतत्वाशवसदताना।राचविश्रासाग
 अथासोऽकालीश।कुतम्यः।प्रवसावसंप्रसमुक्तः।शल्यासिपातवांतकणधमिथानासिद्धा
 तंता।कदाविभुनादत्तन।अवमध्यपरले।शायकसमृद्धानोशिता।अतपवप्रकुलवक्रपन्नः।वि
 कृपितविकसदाविजमुखादिशःप्रकाशेतात।उपमानयोदित्वादिवशदावपिदाविकुक्ता।
 वनिकुतनविविंवा।तत्रायस्यधुल्लतायामकपवेषुःसकृदिकेसजनिनी।किताहिलिपयकि
 हतुनाह्यतद्वित्तःशरपूगःसपिद्यसिन्यायसर्वमपीडयशयेनसपलाप्रप्राप्तसमाकादिसतयो

विभुसकारीनिश्चितंनतवति।यदिदिवलंस्याततःशतोपःसपुश्च
 धितंशतमुन्नममं।विनातधुनूतलप्रविष्टेप्राअहयोसीताग्राम्यंत
 सुवसिंस्याप्रयेवंविमसवंति ॥शत॥विहोःशवाःपीडानाका
 अपरोमरुवायघातनशत।शाद्यपिकलकडकामर्मस्युशश्च
 स्वापनमञ्जहा।निद्राशर्प्रमुयुज।यतश्चलनकिलजयमि
 चितानिद्रायस्यतत्र।किलापससायधुनरातेनामाधिकात्तमा

नताउयेशअपिणावकिप्रत्वाशपीडकात्यव ॥मुउ॥सगवद्धनापातालंप्रविशनमुडरुवायातावा
 अतवंति।कीदृशालप्रवःमहाजविनशदायमानःपदिउपलक्षिताःतद्याकनकपिगदहृक्वयः।
 धुःकीदृशाः।विद्यनगणसाहयकिप्रानतद्यातीकानःअतपवचउतदाः।पूर्वविमप्रपिनायप्रयंत।
 पवाकाविशकंप्रयुक्ता।ततामगवातानम्यघाचकुः।कोवनाजीजहश ॥विहि॥अवविद्याविहो
 रुश।कीदृशतत्रविहिताय्यत्रपांगलाकां।सुदिलक्षणायात्यनेतत्रातुघातुवनदयकालठ।
 ययारसामूखाजिगीषति।यश्चकल्यापायसमयेननिद्रालुप्तत्रस्वापनम्वसुचति।स्वापयतीतिस्वाप

३४

यथा। अथ विदुषो यः। अङ्गानां जननीं सप्यादा नो विद्यामंजं
निवर्ति। न्यायस्त्रीका। सियामं यथा। तितवति। धनमयं लवण।
३४। अथ काशा। अनादनसमसुयतिः। पवमयत्र॥ ॥ पृष्ठ
कारिकाया वाददः। तदादं। अतिस्ततं विष्टं सतः। कथमा।
तययोगानतवायायग॥ ॥ कृत॥ नागोऽख्यानसो। कीदृश
तिलाधुकिः। किमिवावि। यथा पूर्वमधि मयान। स्वयवल्लिः

पितवान्। कीदृशानां। अर्द्धकं धनं यो यशसीव शुभां। कदात्र जापाको सुसालोसे निर्वृत्तवति। कश्चि।
यतीति अलीकवादी। सा किल स्यात्तादाश्रीयतं तिनवित्तिकानामिपम्यं दुर्घटमिति अथवा
॥ अथ सप्येष्टा आदिवत्तवन्। उच्यते तस्मा कीदृशाः। दीर्घा। गताजः। वदी। अनासिकायाः क
विस्तारः। अगपचडलनवसना दयेनालीकृतस्य प्रत्येतादाशायततः। आविर्तावद्यवदि
ः। कृतकिशविलं वनेः। विहितकवावकासे। काह्यादिसर्कः। तदातरकृणमाध्यापवितवम
कादवतिरवाविअथाधिकस्याखस्या। अमृतमसुया। उचिअवसः। कीदृशो। अङ्गानां। कृतः। काशधुवा

लघुविलं वनमाला। स्वस्तिरित्येष्टैः। पवं हि अयत्त। यथा किल द
पणश्यादास्य तावततः। कदूर्विषमा। नागानाह। अत्र कादास्य गतामे
गपं वशतीतामाहा। वत्तसकृतप्रतिशयनामाता। आपिमातः। असा
कायाविक्रम॥ ॥ दवा। अदीष्टवाकलनारप्रवांसिआत्राणियमा
विश्वारावदा कीदृशाः। तत्तत्। कनकविना। वचितनकास्थनकवि
टकीयस्य वस्तुन उपदिष्टत्वात्। ततः। क्रमणप्रतिमुखगर्तविमर्शनि

कदुहितमोकायपस्य तार्येकदुविनतयवदतां। पूर्वव्याह। उचिअवसः। कलं पुष्टं। अपराउच्येतमिति
वर्मावितावल्लवलिधिरश्वात्रः। अत्र तोपायं च कृतजननीमिति। ततः। शब्दोच्ये विप्रमुखाधमिमाना
किंशकमत्रास्माकं। अपरावशतीमाहा। अथ वीयातवावयमस्यं दस्य उच्ये विप्रमुखाधमिमाना
त। अचिअवसोनागावस्तुः। किंभूताः। सुसेवदनपृष्ठुलाः। प्रविद्याद्यतानेव विप्रतः। अतपवनाटक
मीणावस्तुन। अदिताः। संवद्वसंकाः। प्रविहृदायेमाता। अतपवमुखे सुखसंकोविशालाः। सर्वस्य वना
वर्णसंविष्टुतानेव दत्तः। उपदिष्टस्यावस्य समाप्तत्वात्। शब्दोच्ये विप्रमुखाधमिमाना। दनाकृतिगणत्वात्। कायशब्दः। साधुः

अथवादि। रंगतावलपुपूर्वादिदृष्ट्या ॥ अवि। ती। क्री। अना।
 ता। अत्रमीहा। अथमसेनयद्यवमनंतन। अत्रकासासायस्यत
 न्यपतन। आदवाप्तवंधुआविशम। मयूरवर्हः कृतसाधवावचाल
 २५ ताका। अत्रगंगागम। अथयुता। हितेकांतिवधुः। अर्धपतिनिष्ठाक
 उराशिस्तद्वद्वलानि। अत्रगंगांवीचयउपमाने। अशुकानां
 मंडलवंधिमंडलिकावस्त्रानेयत्रतरवलयनूपणेत्यर्थः। तद्योच

अथसेनववधुमसाश्वकतामूहादृष्टं। अतः। प्रनगानां सविधेणसूत्रावमात्रतनोदतसीवः कृति
 उपरागा। अथवमव ॥ शिखि। ललितानां। अत्रगंगाः कालपाशाखवपदुसेन्यधुवंधनाध्वंक्षिपे।
 स्यः कृणसाशिकाभ्रतपवपराश्रुखदहागशिखिनाहिसर्पयुजः ॥ पृष्ठु। अत्राशुकानिकितप
 उश्रुसारस्यसिन्धुसुरस्यध्वः। कीदंशितानि। तत्रजलसंभसिकलोलवल्लयमायस्युत्तयोर्दिडी
 पिनाः ॥ कृत ॥ इंदुकादहः ननतावलंयद्योतिसाकीदृशः। मूर्धनिस्त्रिधादिः। कथंक्राता
 सिलंवमाने। अतश्चास्यता। प्रकुलनीलोसलदामकापिणीव ॥ पवि। अत्राशुनाकहानासाह

अथमूर्धः। अतः। पृदाजसिन्धुनादावत्यशिरोधावरअवसधादहः सह
 केधनूनापथी। निवद्धवल्लीनां। पल्ययननिध्यागितचर्मरक्षुक्
 मंशुकमाङ्गः। तत्राशुननपद्वचकृतनवतिविचार्यमतः ॥ प्रमृ
 दसिधस्यती। अतादेष्टीकविनी। अतश्चशंखलातुल्यासायथा
 सुः। अतः। तगवतादृष्टत्वाशकधंसहासं। हासस्यते। तेषामाकिल
 तश। अत्रनिकाचनवादितादित्यर्थः। उपरीस्यकसत्रावसरस्यह

अनेवेवपुष्पवर्हीतयेते। सवनपुष्पिः। कीदृशानां। अमाणां। दीर्घलतावेक्षितानां ॥ वह ॥ सूर्याघोर
 रंविस्तरावधुः। अतः। अत्रतकल्लकधेमकलोपकल्लवयः। सर्वविधकायवस्यतः। कवित्रु। पृष्ठ
 ॥ सार्पेइमृत्तिससारथस्यतगर्जनिश्चलंचकाववंधाकीदृशी। नोहवरकृता। तत्रासर्वचरणसमता
 सानीलादीयो। गजचरणवंधिनीया ॥ अथ ॥ अनेतरंगगडगडगडतमयुतानिलकालिउत्प्रेतः। निर्
 नागपाशिवंधुमिच्छतीति। कावणां। तत्रा। सावहलंवलितसविलासापकाउच्छिन्नासुखनामनाजिध्व
 । अविद्रुशंगसविनगगुडवजासा ॥ इत ॥ उपरीः। सनिकेदृष्टाः। कीदृशां। वलितकनककांतयः

गनुडासंवनमुद्रताउवाशततद्विधमानाश्रयमुद्रतंतःकणा
 नतसिम्भुवैश्वानामदीणासादृश्यमलातिलघाकीदृशोःचद्रूप
 सुमनुग्रहणसोवर्लत्प्रतिपादनाधीदित्वेयवनलद्यततत्रात
 ३०६ त्वतिद्वंद्वमाहातदसराउपमिप्यनार्थवस्यसंतवात्रानहिगत्राः
 णाकिचालोःसमेताडुल्लसदिहस्योऽत्यर्थकृच्छालोकमंडलआ
 सावर्लत्ताशचतावाचयात्मादृश्यातःप्रत्यात्मदर्शः॥ ॥दधु॥

इवास्तथेवंविमः॥ ॥उप॥गगनमवमहत्वाद्याख्याःसमानधर्मयोगाध्वार्धवोऽध्विःतस्यमस्यवे
 तवगःकणस्यितामहावुवाहामयापवमस्यास्येष्टिःपर्वतास्यसिद्धिमहामस्यानृपाक्षिपिपिपि
 वायुक्रदितीयानसवतीतिनासिनिश्चयःगगनासिवादितीयासवत्यवातदृशंकचमुगगनंचालिव
 समुद्रस्थाःपृथग्विभक्तिनिर्दिष्टयावतवायुक्रयोद्वितीत्यतिअपणादवमपिनस्याः॥ ॥अत॥पृदि
 सीशतकिचालविवात्मदर्शःतपनकिचालेयवायुक्रमाडदृशीत्तवमिपिपिगीकृतविशुल्यः
 सुप्रणशीलमुपलकोतिष्ठितःप्रणिनामणीनांउचमृङ्गःकिमोमणीनांअनुविमिष्टातशननित्य

बुविमंघनःसमुद्रकोसकोयोऽदिमंघःपर्वतवेशाखोमंदराख्यः
 लज्जानामचकतानामित्यर्थःगतात्यवहिधमणायासादासुकिउ
 नककातिष्ठिताथाकाववाःगम्यातःनानतिमंघःकुशाः॥ ॥
 तउपूगःअतपवकल्यावसानमोतिउर्वन॥ ॥प्रवा॥अवसापिः
 डानापववातनवलाडुस्वातास्यपर्वतासिद्धितामाप्नोऽवतर
 द्यत्रामितीविद्यामाहुहावज्जापकधनायकस्यशुंकाविनपित

तश्चअनेनपविर्वेत्तायसःकृतितायोनागेंद्रोवायुकिस्तस्ययसितंकावविशेषमृतोनातानामु
 दमतिरस्यसिपुक्तकाःसत्यवहितमोजातयःकाचरत्वाचतवायुपमानत्वस्योहिनीलाःक
 श्रुति॥गनुउपवसावानतश्चावताश्चोकीदृशःउत्तमृत्तकंपितार्थवगंसीचाचवःतयोमूलितसुजट
 वासावर्लनिजमिवश्चानंयातालमाविद्विष्टाप्रविष्टाअवागतमगामीसर्वभकीदृशोऽवाम्यतागत्र
 लपद्याप्रवातेःउमूलितादिविवचयविस्तिनित्यवःतथाकिंकलेयतामृदिः॥ ॥खवा॥अवविपुश्च
 धिवाहकदायदःइयिथाहिसान्यतदापदिनिःकयंनीतशमितसतिमुक्ततेदुःकृतयवावकपि

३०१

पापं पुण्यानि कृपयंति। कीदृशोऽभिः। अग्निविचक्रमाकलना ॥ स
 शब्दमुक्तसर्वः। तदा प्रसाविता दीर्घा कालापववाहवायेन सः ॥
 नृसी प्रयाता उच्यते ॥ वलि ॥ न सोऽप्यपीयमिष्यचालप्रसमाप ॥
 वृमावधजायस्य सः। तदा इतमात्रतमाचविः। तमावदातसूतः
 तिचलिता इतकतनां वपताही ॥ इतसाचविः। शिखावाऽप
 कोटपंतस्यां तचालमालयमथ्यस्य तशवहले घाई बुदिशेवा

हा। अथाग्निचंकि तस्यो। कीदृशः। सीवितजाननवलणसेडासुवणहमितलभीदधराचटवृ
 त्तोनेतः। करुवादयः। तालं व। सायुदताहदासयि यथाली दीर्घा श्रुजानप्रसार्जित
 तसादिमनाहयं हविताश्चपष्टितावदति। पृषदयं वशुश्रुयां नाना निलाना। कीदृशाः। सोऽइतो
 वातवशादिव किदीयाता। शिखावानसकालः। सल्लयवदस्यः। स्थदनापिचलान्नवस्त्रिभूतव
 ताकः ॥ कल ॥ अग्निर्गददाहा। अथमिष्यत्केशकधनां कीदृश्याददीयमानमवचमव
 पप्रवृवदाधमायस्य शदद्यादीयोः काष्ठादिशायवेतशवनमयत्रिदया। कलकोटनीतसालाव

हलपत्रवदधुमादीपदाउचतवति ॥ अत्र ॥ मघोनिजत्रपं
 किनालाहिताः। ततायतिविकृतेन कुरुलंसेपधमनाः। अतश्च
 मात्रवृवाविद्यतामिवायतिदेव्यं सुतचालेति। तडित्काल
 तयः। अतावापत्रश्चकणमात्रवहायिन्यापिविद्युतापिलस
 तपंसगवान्। अत्रोत्पादकं वाउणमममस्माधिशवक्रिधनाशक
 विहोः कोशस्य। स्मायदमालानिरीशुः। आविनतवशवत्वात्

थालेति। कलमासादनाह। कीदृशः। पूर्वमुज्जुणातापेन सपितेपं तु सिद्धवलाः। ततोमनागग्निनाव
 काष्ठासादनास्वाकाचप्राप्तिः। अत्राग्निहिवक्रयाकलानि ॥ कलि ॥ विजयेत्योदाहसमस्यकृण
 कृतैर्त्यर्चः। यता कलितनानलेन कंजः। पल्लवातायासां ताः। तयाश्चरुहिः सुवर्षपविः पिंगलको
 लार्तेचरपत्रपीतसासेः कृणमधंतवेति शोतंतलति कृणमात्रमुवः। अविशोशवः ॥ निशि ॥ अना
 मा कीदृश्याः। नृतीहसमयादिवंगलितनसुवर्षेन कुवितामिवाविचं कुर्वतः ॥ चतु ॥ त्रिदया ॥
 वृथायागतिर्येतस्य स्यात्तथाविक्रमात्पुनः। ककिउदचंयस्यतस्यातथाशरीरसंविषुसंलग्ननदीकस्या

यतः। जल रूपस्य। यदुक्तं। यस्य केशमुडी मृतानद्यः सर्वो गमं विधु
 कृणानि। इति मन्त्राः स्य दं यस्येति कृत्वा। क्वचित्। शलिलात्मक
 ॥ ॥ कञ्ज ॥ यनायनायाः स्वयं सुखं। किञ्च वृत्तादश दिशः सक्त
 ३८ त्रालि विद्यमानं। इति मन्त्रं न तन्मन्त्रं। आदित्वादत्रा ॥ तप ॥ स्वमे
 ना उता ला उन्नता उन्नता वाया विद्युत्वा विद्युद्दिशिः सवा
 मितानां जलदाना यद्वा इति तन्तदवतृयं यत्र तत्तत्तृयं स्पृशेद्युद्धम

। अक्षोभमुद्राश्चत्वारश्चस्योत्थात्मनि नमः । विवर्धते तत गवतोऽर्धसंज्ञादीणि तूर्णवः स्वर्लोकल
विवर्धनरतिपाठः । तत्र शलिलात्मका नित्रीणि विवर्धमानिकशसंविक्ता किञ्चाना नियस्यति वज्रवीहिः
नं कर्तुं वानाः । तत्र विमर्शानां पटलानि तिर्य्यंतं तत्र वाकार्यं प्राप्यं तः प्रकृतत्वाश्वास्यवाश्च
वं विवर्धतदाः । शकी दृशं । सुवर्धस्य च निष्कषणं समुल्लिखः । तस्य तनवायात्तत्वात्तद्दृश्या तमा
नुपहतो दासो यस्य तः । हासस्य त्वन्या न्यजिगीषयाः । अशुद्धेन मुखे वात्पादनं हृत्तः । तत्रासंतं तं कु
वकापणं ॥ ॥ सवि ॥ ॥ उन्नयेन चित्रेन मे हृत्तं त्वजि वक्तुं । यो हि धूमकेतुस्य धूमपवत्कितनं । विद्याश्च

न नित्यान्मर्त्या धूम्रपाश्रवमित्यर्थः। कीदृशिकूलदः। न
 पित्यर्थः। धूमाश्रवविषयवः॥ ॥ कलि। जलधराददीयमानस्यवा
 न्मूलानां चक्रमुपित्यर्थः। अतएव तत्र लघुत्वावमिव कल्याणात्ताय
 दिनः॥ ॥ मन्त्रा। अग्निवाद्याद्विषयिभिः पूर्वप्रत्युत्तमतिशयेन अक्षा
 कवितायामधुन हि किल गुडादिनदीपकमपि तु जाद्यकरं। तीक्ष्ण
 विवादः। शास्त्रवचनैर्मधुरैश्च नृद्वज्जकिरपि यथा श्रीनिकाया

विवर्धनीनमिताविधिः। तत्राश्रयिभूतवक्राणंदत्तमेदायाहस्यवयवमद्वदीभिर्वर्धनातेनतिक्ता
 क्रिन्निवर्णयताथमुमुचुः। कर्धनदीनामतद्विभुतस्त्याप्युपरिउत्थावितंवापिचत्रतः। नद्याय
 पूर्वमिवदर्शयन्तः। कल्पातकिलसकलमुदकस्याप्रमासीत्। वृष्टावलीवद्दीप्त्वात्यनंदंनितवृषणा
 लीयामधुनिः। प्रथमप्रवृत्तत्वादिभिरलिः। यदिवामाधुर्यदुक्ताः। मध्यकंमधुनो। अपिर्विस्मयपूर्व
 हिदीपकमिति विद्याः। अनन्तरमस्माकमणवगवर्धवशात्। अशमीशविवादः। अणयक्रावरेव
 मोनाख्यः। अत्युत्तमपूर्वमित्यादीप्यताततः। कामणशाम्यति। एवंविधोऽस्यमध्यमश्चत्तावः। पवता।

इति प्रवृत्तावाचुः तस्य सखायमिः सहचरत्वात् राजाहः सखित्य
 वाचक इति कथं दृश्यते अत्रापि चायं प्रकाशवर्षः पृथ्वीसमाप्त
 अत्राणां सततात्वनामिदं शाखाकक्षिप्रहामासाताय सखिर्वला
 ३०९ प्राज्ञः शास्त्रज्ञः पर्वकिलात्तावलवता इति मृतस्य विदुषामम
 शादिविधं शास्त्राण्येविकिप्रेनवद्विणयः प्रहारश्चिनच्छिन्नं सुपरी
 लवर्णालान्याशास्त्रेभ्यः सहसा अग्निशमयित्वा यद्वागतेयमुः अ

सवृत्तानुचयमिदं सत्रवायुः न च यत्र वायुमत्राग्निसहचरत्वं विवक्षितं अतश्च वज्रवीहित्र
 यत्र वज्रवीहित्रं तत्रैव त्ववास्या हि सस्य सखा सतस्यापि सखा त्ववाप न मन्त्राणि ॥ ३१ ॥
 यपिता इति मीमाणाग्निः प्रवालसुमहस्युमाप्युत डिद्धा जिन अत्र च वज्रानम करोत ॥ ३२ ॥
 नंतदनुप्रवाशात् ॥ ३३ ॥ वाज्रवीहित्रं शमयितुं सखिश्चानं कविदकादश इति वीलाददा
 स्य पंकप्रमिव वज्रा सिध्याता ननु उडन विमान नार्धमकंपत्रमुसृजे मासीदित्याममः ॥ ३४ ॥
 वाधितं यथासः ॥ ३५ ॥ उडनमासिध्यात्वा उडकां च कृत्वा रात्र्या मुपराधमर्धनं कुर्वतापि हि सखा

प्रकाशिते उपकृत्या दर्शनं याति मे द्याश्च महंतः यदि वृषित्वान
 यथा त्यायिताया सिन्धु कृतं तस्य लब्ध्वा पश्यतः पूर्वमस्मिन् ॥
 प्राथितव्रणानि नश्यति अपक्व दस कंठना ॥ ३६ ॥ इति ॥ शिष्टपालश्च
 शाकनापायनाप्रसन्नित्यर्थः यतः पुरिपाटिङ्गमसिद्धानी तस्या
 सुराभिः प्रत्यहं नित्याह ॥ ३७ ॥ गुरुव विकसंति प्रगिविति ॥ ३८ ॥ अहिणा
 सिद्धयः युते दास्युः दिनापक्रमेण विकिर्मास्य नशी प्रप्रतिहति

गच्छेयुः प्राते दिशा सुप्रशोधः सुगन्धं कृतं तव ॥ ३९ ॥ कृता आकाशं तापितं प्राथिता सिलं श्रीप्रपेद ॥ पूर्वतापितः
 कालातिर्द्वयं ताता त्रुताननीपणपविचिकुमुदितो विगताश्चावुधरापवत्रणानि नृशर्कवायस्य वाडतापित
 चरुं कं यद्यस्यापनादिकमसुदः प्रयुयुत तत्तदंतं चुराविः प्रत्यहनप्रतीपं जघान ॥ कनाम हाविप्रदिना
 अत्यंतं प्रयुयुत यद्यदितितत्तदिति वीप्सा अत्र प्रपं पराख्यापनाद्या करुव किं वेत्त्याः अमा विप्रकाश करुवा
 तिहणटीति द्विप्रकाशी प्रकृपितस्य द्वापागाद्या विर्ययविका चंदावमा किं कपाति तंतयवाक्रमं शास्त्रं
 आहिनाति पूर्ववदिवशद्वयादिभ्यः आगः मालिनीवृत्तं ॥ ४० ॥ इति ॥ विपद्वापि यद्यंतं दवं वाणं यं विदित्वा

३१२ प्रसिद्धसुमित्रपुरख्यशाखादिनामविस्तारमेऽलंकाराखंडवक्राह
 ततश्चमित्रनेत्रयसतयशकिमधोप्रदसीनावयुविभुतंधुकादिदा
 लताशाखानत्यल्पद्वित्वेनयुक्तविकीर्णवधाद्यत्वरायदुक्ते।मं
 नतलकावादिप्रतीकैक्येनसमीपांसमाप्तसुविज्ञेयस्यतश्च
 कीर्तनमात्रमित्यप्युपदिनविग्रहः।सुसुपातिसमाप्त
 श्रीगणेशायनमः।

तं॥ श्रीशालतस्यदत्तकस्यात्मनोऽपत्यंश्रुदातस्कायां।शिशुपालवधवर्णनमिसमंतामयस्यतश्चिशुपा
 सतामवित्तद्वाराणमयूनादीनांयाकीर्तिर्धनप्रजयादुवाशादुपतिलाभं लिख्येत्यर्थः॥३३
 दःकवियशःप्रसुमीमिधाम्युपहास्यता।प्रभुगम्यफलेलोताउद्धाजिर्विवामनः।कोटकायांश्रीविग्र
 हस्य।सगवातालमापतिर्वाचयणस्ययच्चित्तवसितेतस्यकीर्तनेवर्त्मनेतन्नात्रलघाउमनाह्वं॥
 युक्तंभवतिश्रीविलयंशदःश्रीशदः।मयूवयंसकादित्वाऽसमाप्तः।अदिवाश्रीयासोद्वेष्टित्याशदः॥
 वसंततिलकंदतं।उदात्तामयमालंकारः॥इतिशिशुपालवधवर्णनकृतसाम्बटीकायांवीरपालसंक्षिप्ता
 नम्यात्मजःश्रुवादिदीर्घइत्याग्यादः॥आर्षाद्यधकनिगुपालवधमरिगमः॥

३१३ ग्रामसीत्तार्षसंपादिकाख्यायांविंशतितमःसर्गःसमाप्तः॥
 १ नावदाकाव।यथमसर्गः॥६ मयूवर्तु॥
 २ नाऊनीति मरुद्धितीय॥४१ वनविदाव॥१४
 ३ ययानवर्तुनरुगीय॥३५ जलावदाव॥११२
 ४ वेवतवर्तुनवर्तुथि॥५६ संधावर्तुन॥१२६
 ५ मनातिवर्तुयथैश्म॥११८ मनादवर्तुन॥१४५

॥॥ नयपालेपलुतश्रीशालावेनस्वार्धप्रसक्तमिदंलिखापितं।लिखितंश्रीदामोदवर्द्धिजेनेति॥
 ॥॥ प्रजातया॥१५० दूतयखान॥१३॥२४६
 ॥२॥ सनागमन॥१२॥१११ दलाकिगम॥११॥२५०
 युधिष्ठिराकिगम॥१३॥१०० नकिलयर्ध॥१६॥२१४
 अर्धयदान॥१४॥२०० संकीर्तयर्ध॥१८॥२२६
 निगुपालयाव॥१५॥२३० मायायर्धनाम॥२०॥३११

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ यस्तु भगवत्पदं विन्दति ॥ तस्य भगवत्पदं विन्दति ॥ तस्य भगवत्पदं विन्दति ॥

शिशुपालवध

धर्मरत्न बज्राचार्य सुरत श्री महाविहार H-46